

วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุมหาเจา
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
AN ANALYSIS ON THE ETHICS OF COMMUNITY IN PROMOTING TOURISM
OF WAT PHRA DHAT PHA-NGAO, WIANG SUB-DISTRICT,
CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

พระครูสุจินเจติยานุการ (สุทธาจาโร/เดชสอน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุมหาเจดีย์
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

พระครูสุจินต์เจติยานุการ (สุทธาจาโร/เดชสอน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

AN ANALYSIS ON THE ETHICS OF COMMUNITY IN PROMOTING TOURISM
OF WAT PHRA DHAT PHA-NGAO, WIANG SUB-DISTRICT,
CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

Phrakhru Suchinchettiyanukan (Suddhacāro/Detson)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

กรรมการ

(รศ.วันชัย พลเมืองดี)

กรรมการ

(ดร.สุเทพ สารบรรณ)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

(ผศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.วันชัย พลเมืองดี

ประธานกรรมการ

ดร.สุเทพ สารบรรณ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูสุจินเจตยานุการ, สุทธาจาโร/เดชสอน)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัย : พระครูสุจินต์เจติยานุกการ (สุทธาจาโร/เดชสอน)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: รศ.วันชัย พลเมืองดี
พธ.บ.(ศาสนา), M.A.(Buddhist Studies)

: ดร.สุเทพ สารบรรณ
พธ.บ.(ศาสนา), กศ.ม.(หลักสูตรและการสอน), พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาจริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และ ๒) เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

วิธีการวิจัย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาจากวิจัยเอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการสัมภาษณ์ประกอบ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเป็นลักษณะของคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) รวมทั้งการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๓๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป/คน กลุ่มที่ ๒ หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๓ นักท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน กลุ่มที่ ๔ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน จำนวน ๕ คน และ ๒) ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน ๒๐ คน

ผลการวิจัย พบว่า ๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุผาเงา มีดังนี้ จริยธรรมหลัก เป็นพุทธจริยธรรม ประกอบด้วย หลักปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ), อธิปไตย ๔ (ทางแห่งความสำเร็จ) และสาราณียธรรม ๖ (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน) รวมทั้งวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ตามพระวินัย) ที่นำมาปรับใช้ในการท่องเที่ยว ได้แก่ อาคันตุกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว), อาวาสวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการท่องเที่ยว), คมิกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว), เสนาสนวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของส่วนรวม), วัจจกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้น้ำของนักท่องเที่ยว), และจริยธรรมทั่วไปที่ทุกคนพึงมี ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เอาเปรียบ และมีความรับผิดชอบ ๒) จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการ

ห้องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา พบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน/ คิตรีเริ่ม หรือตัดสินใจ พุดคุย เสนอความคิดเห็น หาข้อปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัดเสมอ, การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ร่วมกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ที่ทางวัดจัด ได้รับหน้าที่ในด้านการบริการ อาหาร(โรงทาน) รวมทั้งช่วยประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนใกล้เคียงได้รับทราบ, การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ คือ คนชุมชน ได้นำสินค้า ผลิตภัณฑ์ ผัก ผลไม้ตามฤดูกาลมาวางจำหน่ายในวัด เพื่อให้คนในชุมชนได้มีอาชีพมีรายได้ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล/ติดตามผล หรือตรวจสอบ คือ คนในชุมชนได้มาร่วมกันทำความสะอาดถนน ลานวัด หรือเข้าร่วมบูรณะซ่อมแซม และก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องน้ำ ปรับปรุงภูมิทัศน์ ติดตามประสานงานในส่วนราชการ หรือองค์กรต่างๆ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี และคนในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุผาเงามีจริยธรรมในใจ มีความตระหนักในหน้าที่ มีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ เที่ยงตรง ไม่เอารัดเอาเปรียบ มีเมตตา มีน้ำใจ มีความเป็นมิตรไมตรี ซึ่งจริยธรรมเหล่านี้ บุคลากรทุกฝ่ายในวัดและชุมชน ได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการแผนกต่างๆ ของวัด มีความเป็นมิตรไมตรี แนะนำ ให้ความช่วยเหลือ พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี วางตัวเหมาะสมแนะนำ สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดด้วยความเต็มใจ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทางวัดมีป้าย นิเทศแนะนำห้องสุขา สถานที่ท่องเที่ยว และข้อปฏิบัติที่ชัดเจน ผู้ประกอบการร้านค้าจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ ตามราคาที่ติดป้ายไว้เหมาะสมกับคุณภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ยั่งยืนต่อไป

Thesis Title : An Analysis on the Ethics of Community in Promoting
Tourism of Wat Phra Dhat Pha-ngao, Wiang Sub-district,
Chiang Saen District, Chiang rai Province

Researcher : Phrakhru Suchinchettiyanukan (Suddhacāro/Detson)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Assoc.Prof. Wanchai Pornlameungdee
B.A.(Religion), M.A.(Buddhist Studies)

: Dr. Suthep Saraban
B.A.(Religion), M.Ed.(Curriculum and Instruction),
Ph.D.(Buddhist Studies)

Date of Graduation : 19 June 2017

Abstract

This research entitled “An Analysis on the ethics of Community in Promoting Tourism of Wat Phra That Pha Ngao, Wiang Sub-District, Chiang Saen District, Chiang Rai Province” composes of three purposes. There are 1) to study the ethics in promoting tourism of Wat Phra That Pha Ngao, and 2) to analyze the ethics of the community in their promotion of tourism in Wat Phra That Pha Ngao.

The Research methodology has done by the Qualitative Research. In a preliminary stage, the researcher has to study all documents about Buddhist ethics, the context of cultural tourism ethics in Wat Phra Dhat Pha Ngao, the former academic reports those concerned it, and secondary stage, this research has been supplemented by Structural In-depth Interview and the Focus Group Discussion with local communities.

The populations were composed of thirty Key Informants those divided into four groups ; a) five leaders of community, b) five government Officers, c) fifteen tourists and d) five Service operators, merchants and communities of Wat Phra Dhat Pha Ngao; lastly, twenty Purposive Sampling persons for Focus Group discussion. In analysis, data from documents, In-depth Interview and the comments Group Discussion are analyzed by Content Analysis.

The results were found that 1) the Ethics promoting the tourism of Wat Phra Dhat Pha Ngao is as follows : The main ethics is the Buddhist ethics, consisting of “two Patisanthara” (the virtue of hospitality), the four Iddhipada (basis for success), the six Saraniyadhamma (the virtues for fraternal living), including “Vatta” (the regulations for monks) that applies to tourism such as Agantukavatta (regulation for

the visitors), Avasikavatta (regulation for the host), Gamikavatta (regulation for one to leave). Senasanavatta (regulation for residential maintenance), Vaccakutivatta (regulation for using bathroom). And the general ethics that everyone must have: honesty, not taking advantage and being responsible. 2) On the community of Wat Phra That Pha Ngao in promoting tourism, it was found that people in community are always participated in planning or making decisions, by discussing, proposing ideas to find out ethical practices in promoting tourism with the temple, participating in performing many traditional activities held by temple, the food service, as well as inform the nearby public to know activities, to gain the benefit, the community sale seasonal fruits and vegetables in the temple for their earn a living, at last, the participation in evaluation has done by follow-up the activities that is people come together to clean up the streets of temple or to renovate and construct facilities such as bathrooms, rebuild the landscape and coordinate with government agencies or organizations. 3) In the analysis on ethics in the promotion of tourism that performed by the community of Wat Phra Dhat Pha Ngao, this is found that, the staff, operators, shopkeepers, monks, novices, nuns, and people in the community who are concerned with Wat Phra Dhat Pha Ngao are ethically minded. They are; a sense of duty, responsibility, honesty, accuracy, no exploitation, kindness, friendliness All these ethics are actually performed by everyone in the temple for the benefit of visitors, friendly and willingly advise and facilitate tourists. The temple has guidance tags put on everywhere, the rescannable price of goods, that causes the good impression to the tourists which will be a source of sustainable religious tourism in the future.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ตั้งแต่ช่วงเริ่มดำเนินการ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิทยานิพนธ์ จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ซึ่งขอระบุนามไว้เพื่อแสดงความขอบคุณดังต่อไปนี้

ขอขอบคุณ พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร,ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รศ.วันชัย พลเมืองดี ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.สุเทพ สารบรรณ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.ประยงค์ จันทรแดง ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ และพระมหาพงษ์ประกาศกรณ วิสุทธินาถเมธี,ดร. ที่กรุณาให้คำแนะนำที่สำคัญสละเวลาช่วยเหลือให้คำปรึกษา และขอเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษางานวิจัยอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา คณาจารย์บัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะพระครูวรรัตนวิสุตย์, ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต รวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องสมุด เจ้าหน้าที่ทุกรูป/คน ที่อนุเคราะห์ สนับสนุนเวลา สถานที่ อุปกรณ์ แบ่งเบาภาระงานให้ผู้วิจัย สามารถทำการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภักดีพินิจ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยพะเยา นายเสน่ห์ มั่งมูล ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบค่านางกานดา สิทธิแก้ว นางนงเยาว์ วรรณเลิศ และนางสุจิตรา โปราหา ข้าราชการครูชำนาญการพิเศษ ที่ช่วยให้คำแนะนำ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยช่วยสร้างเครื่องมือวิจัยอย่างต่อเนื่อง ขอชื่นชมและขอบใจ เป็นอย่างยิ่งกับผู้ช่วยพิมพ์ข้อมูลวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยน้ำใจเอื้อเฟื้อตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย

ขอขอบคุณ พระเดชพระคุณพระพุทธิญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา เจ้าคณะอำเภอเชียงแสน ที่ให้โอกาสสัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย นายประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ นางดวงเพ็ญ สุวรรณดี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ พร้อมด้วยทีมงานผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลงานวิจัย

กุศลใดที่เกิดขึ้น กำลังแรงใจจากบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และขอความดีงามอันเกิดจากงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศคุณอันยิ่งซึ่งพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า และท่านผู้มี อุปการคุณ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จงมีความสุข ความเจริญ และเป็นกุศลبارมีสู่พระนิพพาน “นิพพานปัจจโย โหตุ”

พระครูสุจินเจตยานุการ (สุทธาจาโร/เดชสอน)

วันที่ ๑๙ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๕
๑.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๘
๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
๑.๗ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๒
๑.๙ ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	๑๗
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีจริยธรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๘
๒.๑ ทฤษฎีการท่องเที่ยว.....	๑๘
๒.๒ ทฤษฎีนักท่องเที่ยว.....	๔๗
๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม.....	๕๘
๒.๔ ทฤษฎีชุมชน.....	๖๕
๒.๕ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	๗๑

๒.๖ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน	๘๑
๒.๗ ทฤษฎีการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	๘๓
๒.๘ ทฤษฎีการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	๘๕
บทที่ ๓ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	๘๗
๓.๑ ข้อมูลอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	๘๗
๓.๒ ข้อมูลวัดพระธาตุผาเงา	๙๔
๓.๓ สถานที่ แหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา	๙๗
๓.๔ บริบทการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา	๙๘
๓.๕ การมีส่วนร่วมของชุมชน.....	๑๒๖
๓.๖ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT ANALYSIS) ของวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๓๑
บทที่ ๔ วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
วัดพระธาตุผาเงา	๑๓๗
๔.๑ วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา	๑๓๗
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๖๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๑
๕.๒ อภิปรายผล	๑๖๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๗๐
บรรณานุกรม	๑๗๑
ภาคผนวก.....	๑๘๐
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย (สำหรับผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส).....	๑๘๑
แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย (สำหรับหน่วยงานราชการ).....	๑๘๕
แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย (สำหรับนักท่องเที่ยว).....	๑๘๗
แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย (สำหรับผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน)	๑๙๑
แบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)	๑๙๕
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	๑๙๗
รายนามผู้สนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)	๒๐๒
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสภาพเครื่องมือวิจัย	๒๐๕
แบบประเมินสภาพเครื่องมือ.....	๒๐๖

ภาคผนวก ค หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย.....	๒๕๔
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์.....	๒๖๕
ภาพถ่ายสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)	๒๗๑
ภาพบรรยากาศการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๒๗๕
ภาพบรรยากาศการสนทนากลุ่ม.....	๒๗๖
ประวัติผู้วิจัย	๒๗๘

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนประชากรอำเภอเชียงแสน..... ๙๐

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ ๑ แสดงแผนที่อำเภอเชียงแสน.....	๘๙
ภาพที่ ๒ แสดงแผนที่ตำบลในอำเภอเชียงแสน.....	๙๐
ภาพที่ ๓ ภาพถ่ายทางอากาศวัดพระธาตุผาเงา.....	๙๕
ภาพที่ ๔ วิหารหลวงพ่อดาเงา.....	๙๙
ภาพที่ ๕ หลวงพ่อดาเงา.....	๑๐๐
ภาพที่ ๖ พระธาตุผาเงา.....	๑๐๑
ภาพที่ ๗ พระอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๐๒
ภาพที่ ๘ พระธาตุจอมจัน.....	๑๐๓
ภาพที่ ๙ พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ (พระธาตุเจ็ดยอด).....	๑๐๔
ภาพที่ ๑๐ ด้านในพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ (พระธาตุเจ็ดยอด).....	๑๐๔
ภาพที่ ๑๑ บันไดนาคขึ้นอุโบสถวัดพระธาตุผาเงาและพระธาตุจอมจัน.....	๑๐๕
ภาพที่ ๑๒ ชุ่มประตู่โขงเข้าวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๐๕
ภาพที่ ๑๓ ป้ายหน้าวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๐๖
ภาพที่ ๑๔ หอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา (หอพระไตรปิฎกนานาชาติ).....	๑๐๖
ภาพที่ ๑๕ ภายในหอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา (หอพระไตรปิฎกนานาชาติ).....	๑๐๗
ภาพที่ ๑๖ สะพานสู่หอพระไตรปิฎก.....	๑๐๗
ภาพที่ ๑๗ ซ่อฟ้า และบราลี.....	๑๐๗
ภาพที่ ๑๘ หอวัฒนธรรมนิทัศน์.....	๑๐๙
ภาพที่ ๑๙ ภายในหอวัฒนธรรมนิทัศน์.....	๑๐๙
ภาพที่ ๒๐ หอพระบรมฉายาหาราขพุทธิรังสรรค์.....	๑๑๐
ภาพที่ ๒๑ โรงเรียนไพศาลเพชรภูมิ (พระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี).....	๑๑๑
ภาพที่ ๒๒ ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่.....	๑๑๑
ภาพที่ ๒๓ แหล่งเรียนรู้เพาะเห็ด.....	๑๑๑
ภาพที่ ๒๔ ป้ายศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัยวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๑๒
ภาพที่ ๒๕ ห้องสมุดวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๑๒
ภาพที่ ๒๖ กองอำนวยการของวัด.....	๑๑๖
ภาพที่ ๒๗ ป้ายบอกทางเดิน ๑.....	๑๑๖
ภาพที่ ๒๘ ป้ายบอกทางเดิน ๒.....	๑๑๗
ภาพที่ ๒๙ ลานจอดรถแห่งที่ ๑.....	๑๑๗
ภาพที่ ๓๐ ลานจอดรถแห่งที่ ๒.....	๑๑๗

ภาพที่ ๓๑	ลานจอดรถแห่งที่ ๓	๑๑๘
ภาพที่ ๓๒	ห้องสุขา ห้องอาบน้ำ	๑๑๘
ภาพที่ ๓๓	ภายในห้องสุขา และห้องอาบน้ำ	๑๑๘
ภาพที่ ๓๔	อ่างล้างมือ และภายในห้องสุขา	๑๑๙
ภาพที่ ๓๕	ม้านั่ง ที่นั่งพัก	๑๑๙
ภาพที่ ๓๖	ลานร่มรื่น ลานถ่ายรูป	๑๑๙
ภาพที่ ๓๗	ถังขยะ ๑	๑๒๐
ภาพที่ ๓๘	ถังขยะ ๒	๑๒๐
ภาพที่ ๓๙	รกร้างบริการฟรี	๑๒๐
ภาพที่ ๔๐	มุมถ่ายรูป	๑๒๑
ภาพที่ ๔๑	มุมถ่ายรูป บนพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์	๑๒๑
ภาพที่ ๔๒	มุมถ่ายรูป ในวัดพระธาตุผาเงา	๑๒๑
ภาพที่ ๔๓	กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ	๑๒๒
ภาพที่ ๔๔	วันมาฆบูชา และงานปฐมาศรกรรม	๑๒๒
ภาพที่ ๔๕	ประเพณีสลากภัต	๑๒๓
ภาพที่ ๔๖	ประเพณีไหลเรือไฟ	๑๒๔
ภาพที่ ๔๗	ประเพณีปั่นฝ้าย สายบุญ จุลลลิน	๑๒๕
ภาพที่ ๔๘	กิจกรรมปฏิบัติธรรม และสวนมนต์ข้ามปี	๑๒๕
ภาพที่ ๔๙	พิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงใหม่	๑๒๖
ภาพที่ ๕๐	ด้านล่างพิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงใหม่	๑๒๗
ภาพที่ ๕๑	ผ้าทอล้านนาเชียงใหม่	๑๒๗
ภาพที่ ๕๒	ผลิตภัณฑ์สมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา	๑๒๘
ภาพที่ ๕๓	ร้านยาต้มสมุนไพร และหม้อต้มสมุนไพร	๑๒๘
ภาพที่ ๕๔	ร้านค้าบริการ และร้านอาหารเครื่องดื่ม	๑๒๘
ภาพที่ ๕๕	ร้านอาหารในวัดพระธาตุผาเงา	๑๒๙
ภาพที่ ๕๖	ข้าวแรมฟืน	๑๒๙
ภาพที่ ๕๗	ข้าวซอยน้อยยำ	๑๒๙
ภาพที่ ๕๘	หมี่เหลืองยำ	๑๓๐
ภาพที่ ๕๙	ศาลาครุฑพุทธบารมี	๑๓๐
ภาพที่ ๖๐	ร้านกาแฟของวัดพระธาตุผาเงา	๑๓๑

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
แผนภูมิที่ ๑	ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบอบจิตลักษณะ ๘ ประการ	๒๕
แผนภูมิที่ ๒	แสดงองค์ประกอบการทำงาน (ทฤษฎี ๕A).....	๕๒
แผนภูมิที่ ๓	ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (MASLOW'S HIERARCHY OF NEEDS)	๕๘
แผนภูมิที่ ๔	แสดงโครงสร้างทางสังคม	๖๙
แผนภูมิที่ ๕	แสดงกระบวนการเกิดชุมชน	๗๐
แผนภูมิที่ ๖	รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวความคิด ของ COHEN AND UPHOFF	๗๕
แผนภูมิที่ ๗	โครงสร้างบริหารงานของวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๑๓
แผนภูมิที่ ๘	ผังการบริหารจัดการ	๑๑๔
แผนภูมิที่ ๙	แผนผังภายในวัดพระธาตุผาเงา.....	๑๑๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิจัยนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๔๐๒ หน้าที่ ๓๓๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศเป็นอย่างมาก รัฐบาลของหลายๆ ประเทศ ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวโลก โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยว นั้น มีมูลค่าเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ เมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ^๑ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอีกอุตสาหกรรมหนึ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากเดิม โดยปรับระบบการจัดการท่องเที่ยวแบบเดิมไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องตามแผนปฏิบัติการ ๒๑ (Agenda ๒๑)^๒ ซึ่งระบุว่าในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยว ในด้านต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงการรักษาเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของชุมชน^๓ การท่องเที่ยว นั้นเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติที่ปรารถนาการเดินทางท่องเที่ยวไปในโลกกว้างด้วยวัตถุประสงค์ต่างกัน มีพัฒนาการมายาวนานจนกลายเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมใหญ่ที่สุดในโลกมีมูลค่าถึงร้อยละ ๙ ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติของโลก^๔ สำหรับประเทศไทยถือเป็นอันดับ ๑ ในภูมิภาคอาเซียน เป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้ไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศที่มีมูลค่ามหาศาล

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ในฐานะเป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพ และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศโดยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ เพื่อเป็นแผนหลัก

^๑ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ปี ๒๕๕๘-๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.mots.go.th>. (๑ สิงหาคม ๒๕๕๙).

^๒ ไมเคิล คีตติง, แผนปฏิบัติการ ๒๑ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน, แปลจาก AGENDA ๒๑ โดยกระทรวงการต่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, ม.ป.ป.), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

^๓ ยุวดี นิรัตน์ตระกูล, การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ TAT, *Tourism Journal*, ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙), หน้า ๓.

^๔ ข่าวสารการท่องเที่ยว, *Tourism expected to pass \$2 trillion in GDP*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.breakingtravelnews.com, (๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๙).

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ^๕ ซึ่งการท่องเที่ยวจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ การจ้างงาน สร้างอาชีพ การกระจายรายได้ และการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องแล้วนั้น การท่องเที่ยวด้วยวิถีทางของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ถือเป็นแนวทางที่สำคัญยิ่งในการนำไปสู่การพัฒนาที่ต่อเนื่อง มั่นคง และยั่งยืนของทรัพยากร การท่องเที่ยวที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงาน สถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศ

สังคมไทยในปัจจุบัน มีความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรม เทศกาล รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้น ทั้งนี้การตื่นตัวต่อวัฒนธรรมประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่ จึงทำให้ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีที่งดงาม เป็นดินแดนแห่งอารยธรรมมาแต่โบราณนับพันปีมาแล้ว กล่าวได้ว่าเป็น ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา คือคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตที่ผูกพัน พระพุทธศาสนา^๖ จึงได้รับวัฒนธรรมมาจากพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อแสดงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งได้ให้ความสนใจ ต้องการที่จะศึกษาปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรม จริยธรรม และชื่นชอบในพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วัฒนธรรม และประเพณีแบบล้านนา

วัดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัดจึงเป็นสถาบันพระพุทธศาสนา ที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อสังคมไทยมานับพันปี เพราะวัดเป็น ศูนย์กลางของสังคม และพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำของจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือการร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรม เป็นแหล่งหล่อหลอมวิถีชีวิตชาวพุทธไทย^๗ ซึ่งแต่ละวัดจะมีศิลปะโบราณวัตถุและโบราณสถานที่สร้างขึ้น ในแต่ละยุคทำให้วัดเป็นแหล่งเผยแผ่ ศิลปวัฒนธรรมของประเทศได้อย่างดี คือเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของท้องถิ่นเป็นมรดกตกทอด ที่ควรแก่การเผยแพร่ และช่วยกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูให้อยู่คู่กับสังคมไทย เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน^๘ และวัดยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว

^๕ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๘), หน้า ๑.

^๖ กรณีย์ ถนอมกุล, พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสกลนคร, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗), หน้า ๔๙.

^๗ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : สยามสมาคม, ๒๕๑๓), หน้า ๔๕.

^๘ วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ, “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดใน จังหวัดปทุมธานี”, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗), หน้า ๖๕-๖๖.

ประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นประเภทอื่น เนื่องจากมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงความผูกพันทางจิตใจต่อชนรุ่นหลัง ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก กระจายอยู่ตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทย และมีความเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญในด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ที่มุ่งหวังที่จะได้รับความเพลิดเพลิน และได้บุญกุศลไปพร้อมกัน^๙ ซึ่งจังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว

จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ที่ตั้งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคก่อตั้งอาณาจักรล้านนา เช่น เมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองเชียงทอง และเมืองเทิง ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายแบ่งการปกครองออกเป็น ๑๘ อำเภอ มีแม่น้ำกก แม่น้ำอิง และแม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำสายสำคัญ ทำเลที่ตั้งของจังหวัดเชียงรายอยู่บริเวณรอยต่อระหว่าง ๓ ประเทศ คือ ประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ หรือรู้จักกันในนามของดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งอดีตเป็นแหล่งผลิตฝิ่นที่ใหญ่ของโลก เมืองเชียงรายมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นที่ตั้งของหิรัญนครเงินยางเชียงแสน ซึ่งเป็นนครหลวงก่อนการกำเนิดอาณาจักรล้านนา มี "คำเมือง" เป็นภาษาท้องถิ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งด้านศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในรูปแบบล้านนา ไทใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อ จากสิบสองปันนามผสมผสานกัน^{๑๐} นอกจากนี้จังหวัดเชียงราย ยังเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญมากมาย เช่น ไร่บุญรอด วัดพระธาตุคุดอยตุง วัดร่องขุ่น ดอยแม่สลอง วนอุทยานภูชี้ฟ้า วัดพระแก้ว และวัดพระธาตุผาเงา

เชียงแสน เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบมีซากโบราณสถานของเมืองเชียงแสนเก่าอยู่ในบริเวณตัวอำเภอ มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้เชียงแสนมีพื้นที่ซึ่งเรียกว่า สามเหลี่ยมทองคำ อันเป็นบริเวณที่บรรจบกันของชายแดนสามประเทศ คือ ไทย ลาว และพม่า และที่สำคัญมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ได้ถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ซึ่งเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่ต่างสนใจที่จะมาชม วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดพระธาตุผาเงา^{๑๑}

^๙ กรมศาสนา, แนวทางการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

^{๑๐} คณะอนุกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ ๗๐๐ ปี, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๒.

^{๑๑} ประวัติเมืองเชียงแสน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.phrachiangsan.com>. (๑ สิงหาคม ๒๕๕๙).

วัดพระธาตุผาเงา เป็นวัดที่เก่าแก่และมีความศักดิ์สิทธิ์ อยู่บนฝั่งแม่น้ำโขงทางด้านทิศตะวันตก ตรงกันข้ามกับประเทศลาว ตั้งอยู่ในหมู่บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน อยู่ทางทิศใต้ของตัวอำเภอเชียงแสนประมาณ ๓ กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด ๗๔๓ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขาเล็กๆ ทอดยาวลงมาตั้งแต่บ้านจำปี ผ่านบ้านดอยจันและ มาสิ้นสุดที่บ้านสบคำ แต่ก่อนเขาเรียกดอยลูกนี้ว่า “ดอยคำ” แต่มาภายหลังชาวบ้านเรียกว่า “ดอยจัน” ชื่อของวัดนี้มาจากชื่อของพระธาตุผาเงาที่ตั้งอยู่บนยอดหินก้อนใหญ่ คำว่าผาเงาก็คือ เงาของก้อนผา (ก้อนหิน) หินก้อนนี้มีลักษณะสูงใหญ่ คล้ายรูปทรงเจดีย์และทำให้ร่มเงาได้ดีมาก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “พระธาตุผาเงา” ความจริงก่อนที่จะย้ายวัดมาที่นี่ เดิมมีชื่อว่า “วัดสบคำ” ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำโขง ฝั่งน้ำได้พังทลายลง ทำให้บริเวณของวัดพัดพังลงใต้น้ำโขงเกือบหมดวัด คณะศรัทธาจึงได้ย้ายวัดไปอยู่ที่ใหม่บนเนินเขา ซึ่งไม่ไกลจากวัดเดิม^{๑๒}

ในช่วงสมัยของอาณาจักรโยนก วัดร้างแห่งนี้กำลังอยู่ในช่วงที่เจริญรุ่งเรืองสุดขีด สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นวัดที่สำคัญ และประจำเมืองเก่าแห่งนี้ก็เป็นได้ จะเห็นได้ว่า พระพุทธรูปหลวงพ่อดาเงาที่ขุดค้นพบแห่งนี้ถูกสร้างและฝังอยู่ใต้ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ (พระประธาน) จะปิดบังซ่อนเร้นกลัวถูกโจรกรรมจากพวกนิยมสะสมของเก่า ตอนแรกได้สันนิษฐานว่าบริเวณเนินเขาเล็กๆ ลูกนี้ที่กำลังแผ้วถางอยู่นี้จะต้องเป็นวัดเก่าแน่ เพราะได้พบเห็นซากโบราณวัตถุ กระจายเกลื่อนไปทั่วบริเวณในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙ จึงได้ลงมือแผ้วถางป่า แต่เดิมที่แห่งนี้เคยเป็นถ้ำ เรียกว่า ถ้ำผาเงา ปากถ้ำถูกปิดไว้นาน ทำให้บริเวณแห่งนี้เป็นป่ารก เต็มไปด้วยซากโบราณวัตถุกระจายอยู่เกลื่อน การค้นพบพระพุทธรูปหลวงพ่อดาเงา เมื่อ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ เวลา ๑๔.๐๐ น. เมื่อคณะศรัทธาได้ปรับพื้นที่เรียบร้อยแล้ว ทุกคนต่างตื่นตื่นและปิติยินดีเมื่อ ได้พบว่าใต้ถ้ำนั้น (หน้าฐานพระประธาน) มีอิฐโบราณก่อเรียงไว้ เมื่อยกอิฐออกก็พบหน้ากาก จึงได้พบพระพุทธรูปมีลักษณะสวยงามมาก ผู้เชี่ยวชาญทางโบราณวัตถุได้วิเคราะห์ว่า พระพุทธรูปองค์นี้มีอายุระหว่าง ๗๐๐ – ๑,๓๐๐ ปี คณะทั้งหมดจึงได้พร้อมกันตั้งชื่อพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “หลวงพ่อดาเงา” และเปลี่ยนชื่อวัดใหม่เป็น “วัดพระธาตุผาเงา” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา^{๑๓}

นับได้ว่าวัดพระธาตุผาเงา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย และประเทศไทย ที่มีศิลปกรรมอันล้ำค่าทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม กล่าวได้ว่าวัดมีบทบาทอีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และวัฒนธรรม ที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา ที่แสดงถึงอารยธรรมของท้องถิ่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา และการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากคนในชุมชนเป็นผู้ที่รับรู้ปัญหา และได้รับผลกระทบโดยตรงจาก

^{๑๒} วัดพระธาตุผาเงา, ประวัติวัดพระธาตุผาเงา : งานจุลกฐินประจำปี ๒๕๕๔, (เชียงราย : เชียงรายไพศาลการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

การท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน ซึ่งวัดพระธาตุผาเงายังไม่เต็มศักยภาพมากนัก โดยเฉพาะเรื่องจริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของชุมชน ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และกลุ่มประเทศอาเซียนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาจริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา
- ๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา
- ๒) จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาได้สำรวจภาคสนามในพื้นที่ที่เลือกเป็นกรณีศึกษาโดยมีขอบเขต คือ วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๓๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส วัดพระธาตุผาเงา ผู้ใหญ่บ้าน มัคทายก ไวยาวัจกร ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนา เชียงแสน และตัวแทนกลุ่มสมุนไพร

กลุ่มที่ ๒ หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย นายอำเภอ ตัวแทนสำนักงานเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนา อำเภอเชียงแสน และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน

กลุ่มที่ ๓ นักท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ ผู้ปฏิบัติธรรม(วิปัสสนากัมมัฏฐาน) จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้มาทำบุญ จำนวน ๕ คน และกลุ่มที่ ๓ ผู้มาเยี่ยมชม จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย แม่ค้า/ผู้ประกอบการ คนขายดอกไม้ / รูปเทียน / วัตถุมงคล เจ้าหน้าที่ในวัด

๒) ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม(Focus Group) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน ๒๐ คือ ประชาชนหมู่บ้านสบคำ ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๓) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๓๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส วัดพระธาตุผาเงา ผู้ใหญ่บ้าน มัคทายก ไวยาวัจกร ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และตัวแทนกลุ่มสมุนไพร

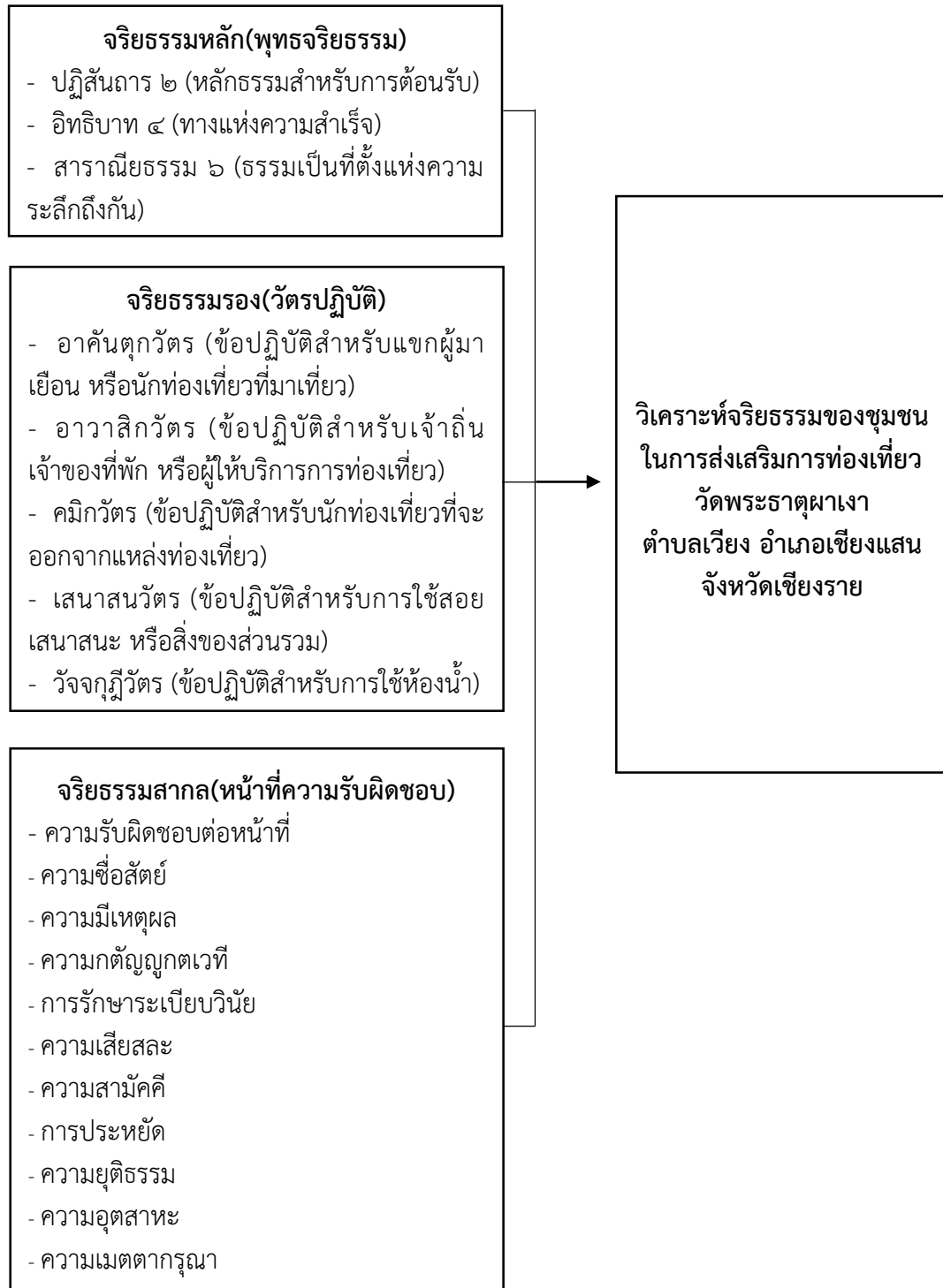
กลุ่มที่ ๒ หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย นายอำเภอ ตัวแทนสำนักงานเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนา อำเภอเชียงแสน และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน

กลุ่มที่ ๓ นักท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ ผู้ปฏิบัติธรรม(วิปัสสนากัมมัฏฐาน) จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้มาทำบุญ จำนวน ๕ คน และกลุ่มที่ ๓ ผู้มาเยี่ยมชม จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย แม่ค้า/ผู้ประกอบการ คนขายดอกไม้ / รูปเทียน / วัตถุมงคล เจ้าหน้าที่ในวัด

๒) ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม(Focus Group) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน ๒๐ คน คือ ประชาชนหมู่บ้านสบคำ ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๑.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม และกฎศีลธรรม อันเป็นหลักประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ประเภทของจริยธรรมที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ จริยธรรมหลัก (พุทธจริยธรรม) จริยธรรมรอง(วัตรปฏิบัติ) และจริยธรรมสากล(หน้าที่ความรับผิดชอบ)

๑.๖.๒ จริยธรรมหลัก หมายถึง พุทธจริยธรรม สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ปฏิสันถาร ๒ อิทธิบาท ๔ และสาราณียธรรม ๖

๑.๖.๓ จริยธรรมรอง หมายถึง วัตรปฏิบัติในหมวดพระวินัย ซึ่งนำมาปรับใช้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ อาคันตุกวัตร อาวาสกวัตร คมิกวัตร เสนาสนวัตร และวัจจกกุวัตร

๑.๖.๔ จริยธรรมสากล หมายถึง เป็นข้อปฏิบัติ หรือสิ่งที่กำหนดให้ทุกคนควรปฏิบัติ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอดุสาหะ และความเมตตากรุณา

๑.๖.๕ การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมกันของบุคคลในการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง

๑.๖.๖ ชุมชน หมายถึง คนจำนวนหนึ่ง ที่อาศัยอยู่อาณาบริเวณวัดพระธาตุผาเงา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑.๖.๗ การส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมใดๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้บริการกับนักท่องเที่ยวอย่างเต็มศักยภาพ

๑.๖.๘ วัดพระธาตุผาเงา หมายถึง วัดที่เก่าแก่และมีความศักดิ์สิทธิ์ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑.๖.๙ ชุมชนวัดพระธาตุผาเงา หมายถึง ประชาชนหมู่บ้านสบคำ ตำบลเวียง และชาวบ้านตำบลใกล้เคียงที่มาประกอบกิจการค้าขาย ให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่วัดพระธาตุผาเงา

๑.๗ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๑ เอกสาร

หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย^{๑๔} ได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า การท่องเที่ยว และการเดินทางไว้ในหนังสือ “ปฐมบทแห่งการท่องเที่ยว” ว่าการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของการเดินทาง ถ้าไม่มีการเดินทางก็ไม่มีการท่องเที่ยวและการเดินทาง ได้มีผู้ดำเนินการท่องเที่ยวกับการเดินทางปนๆ กัน บางครั้งก็มักจะใช้คำว่าท่องเที่ยวให้มีความหมายถึงทั้งการท่องเที่ยว และการเดินทาง สำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ใช้ชื่อในภาษาอังกฤษว่า Tourism Authority of Thailand ส่วนการท่องเที่ยวประเทศอังกฤษใช้ชื่อว่า British Tourist Authority มีบางคำใช้คำการเดินทางให้มี

^{๑๔} หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย และอุบลพันธ์ พรหมโยธี, ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔ – ๖.

ความหมายถึงทั้งการเดินทางและการท่องเที่ยว เช่น องค์การการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ซึ่งจัดตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เรียกชื่อว่า International Union of Official Travel Organization (IUOTO) สถาบันอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยฮาวายที่สอนวิชาการท่องเที่ยวที่มีชื่อว่า School of Travel Industry Management และสมาคมการท่องเที่ยวสำหรับภาคพื้นแปซิฟิกได้ชื่อว่า Pacific Area Travel Association

พจนา สวนศรี^{๑๕} ได้กล่าวไว้ในคู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่าเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน และมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง

องค์การการท่องเที่ยวโลก^{๑๖} (World Tourism Organization หรือ WTO) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ดีย่อมทำให้เกิดความเข้าใจ และส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรม ทำให้มนุษยชาติมีความใจกว้าง และยอมรับนับถือต่อความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และปรัชญาทางความคิด ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยวเอง ควรจะปฏิบัติตามประเพณีทางสังคม และวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ การปฏิบัติดังกล่าวเป็นการให้เกียรติ ยอมรับในคุณค่าของคนรวมทั้งคนกลุ่มน้อยและคนพื้นเมืองในชุมชนที่ได้เยี่ยมชมอยู่นั้น

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย^{๑๗} กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของการนันทนาการของมนุษย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเวลาว่าง โดยผูกพันกับการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อผ่อนคลายร่างกายและจิตใจจากกิจกรรม งานต่างๆ เป็นการสนองความต้องการในการเปลี่ยนบรรยากาศของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ในสังคมเมืองที่ย่างยากซับซ้อนต่อการหลีกหนีความวุ่นวาย ไปสู่สภาพธรรมชาติไปแสวงหาสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ มีการประกอบกิจกรรมที่สนุกสนาน กีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ ทักษะศึกษา การสร้างสรรค์ ตลอดจนการเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจ และงานอาชีพ

วิลเลียม(Williams)^{๑๘} กล่าวว่าใน การบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในการส่งเสริม ร่วมกันคิด

^{๑๕} พจนา สวนศรี, **คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

^{๑๖} World Tourism Organization, **Global Code of Ethics for Tourism**, (Madrid Spain: World Tourism Organization, 2012), p.42.

^{๑๗} สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, **โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๑๘} William Erwin, **Participation Management: Concept Theory and Implementation**, (Atlanta G.: Georgia State University, 1976), p. 36.

รวมถึงตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ในการใช้ความรู้ ความคิด และวิธีที่ดีในการแก้ปัญหาด้วยตัวของประชาชน

๑.๗.๒ งานวิจัย

สุดชีวัน นันทวัน ณ ออยุธยา^{๑๙} ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพการณ์ สถานการณ์ และปัญหาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาถึงบริบททั่วไปของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นชุมชนเป็นศูนย์กลาง การศึกษารั้ครั้งนี้เก็บข้อมูลจากประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๓๐๐ คน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบการ และผู้มีอาชีพอันเกี่ยวข้องกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๘ ประการของ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอายุตั้งแต่ ๒๐-๖๐ ปีทราบดีว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำรายได้หลักให้จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้ และมีความคิดเห็นว่าวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ควรอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ เพราะมีความเห็นว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมไว้จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งวัฒนธรรมงานประเพณี เทศกาล ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน แต่พบว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าของท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวยังมีอยู่น้อยมาก และภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

สุดาทิพย์ นันทโชค^{๒๐} ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรีของนักท่องเที่ยวสูงอายุ พบว่า ๑) เพศ สถานภาพ แหล่งที่มาของรายได้ในปัจจุบัน และจังหวัดที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน มีผลต่อความถี่ในการเดินทางมาท่องเที่ยวต่อเดือน บุคคลผู้ร่วมเดินทาง และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยรวม ๒) ทักษะคติในการมองตนเองของผู้สูงอายุ ด้านมุมมองในเรื่องความรู้สึก ความคิด การกระทำ และด้านมุมมองในเรื่องอายุ มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาตามระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวเฉลี่ยแต่ละครั้ง และด้านกิจกรรมที่ใช้จ่ายไปมากที่สุดเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยว ๓) ลักษณะปัจจัยทางด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ประเภทร้านจำหน่ายสินค้า และอาหาร ประเภทศูนย์บริการข้อมูลของวัด

^{๑๙} สุดชีวัน นันทวัน ณ ออยุธยา, “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๒๐} สุดาทิพย์ นันทโชค, “พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรีของนักท่องเที่ยวสูงอายุ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

ประเภทที่พัก/โทรศัพท์/ที่ฝากของประเภทที่จอดรถ มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรี ด้านบุคคลผู้ร่วมเดินทาง ด้านความรู้ในการเดินทางมาท่องเที่ยว/เดือน ด้านระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวเฉลี่ยแต่ละครั้ง ๔) รูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยววัยสูงอายุ ด้านกิจกรรม ด้านความสนใจ และด้านความคิดเห็นกิจกรรม มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรี ด้านจำนวนเงินที่ใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยว แต่ละครั้ง และด้านระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวเฉลี่ยแต่ละครั้ง

ชายชาญ ปฐมกาญจนา^{๒๑} ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า ๑) ระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านเดินทาง ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านการบริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ ๒) การเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพสมรส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน มีระดับแรงจูงใจการท่องเที่ยวตลาดบางหลวงไม่แตกต่างกัน และ ๓) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า ควรมีการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีจิตอาสาในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ด้านการเงินหรืองบประมาณ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหรือท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณในจำนวนที่มากพอ ควรมีการรวมกลุ่มกันในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นเครือข่าย

จตุพล ชูจันทร์^{๒๒} ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใน ตำบลบ้านใต้ อำเภอกะพงงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อพัฒนากลยุทธ์ ทดลองและประเมินผลการใช้กลยุทธ์ขับเคลื่อนการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนหนึ่ง และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนา

^{๒๑} ชายชาญ ปฐมกาญจนา, “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๒๒} จตุพล ชูจันทร์, “การพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในตำบลบ้านใต้ อำเภอกะพงงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) อีกส่วนหนึ่ง มาใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ และมีการติดตามประเมินการใช้กลยุทธ์ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พร้อมสัมภาษณ์เชิงลึก และวัดระดับความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านไต้ ที่เป็นจุดขายหลักแก่นักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างประเทศ คือ ความสวยงามของหาดทราย ทะเล และสภาพที่ยังมีความเป็นธรรมชาติในระบบนิเวศ มีความเงียบสงบเหมาะแก่การพักผ่อน นอกจากนั้นความประทับใจที่เกิดจากการบริการรูปแบบต่างๆ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการรักษาเอกลักษณ์ ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามาท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันมีกิจกรรมบางอย่างเกิดขึ้น และทำลายความยั่งยืนในการท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นการมุ่งผลประโยชน์ เช่น การเอาเปรียบนักท่องเที่ยวของผู้ประกอบการบางประเภทในชุมชน ความมั่งคั่งเห็นแก่ตัวทำให้เกิดปัญหาขยะ ความไม่เป็นระเบียบทำลายทัศนียภาพต่างๆ รวมถึงความพยายามในการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาในพื้นที่ ซึ่งไม่เป็นที่ต้องการของคนส่วนใหญ่ ดังนั้นกลยุทธ์เพื่อขับเคลื่อนไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องจึงครอบคลุม ๓ กลยุทธ์ คือ ๑) การรักษาพัฒนาและปรับปรุงทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ๒) การพัฒนาด้านการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน และ ๓) การสร้างพัฒนา และปรับปรุงกลไกเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

กอบกุล ศรีวงศ์เจริญ^{๒๓} ได้ทำการศึกษา ความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา : ตลาดน้ำท่าคา ตำบลท่าคา อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีความพร้อมในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยศักยภาพของชุมชนด้านการดำเนินชีวิตประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาล้วนเป็นที่ที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาสัมผัสจึงควรสนับสนุน และส่งเสริมให้ชนรุ่นหลังได้ใช้แนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาปรับใช้ในชุมชนของตนเอง และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้มากขึ้น

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาจากวิจัย เอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการสัมภาษณ์ประกอบ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเป็นลักษณะของคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) รวมทั้งการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

^{๒๓} กอบกุล ศรีวงศ์เจริญ, “ความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา : ตลาดน้ำท่าคา ตำบลท่าคา อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

๑.๘.๑ ประชากร

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๓๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส วัดพระธาตุผาเงา ผู้ใหญ่บ้าน มัคทายก ไวยาวัจกร ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนา เชียงแสน และตัวแทนกลุ่มสมุนไพร

กลุ่มที่ ๒ หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย นายอำเภอ ตัวแทนสำนักงานเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนา อำเภอเชียงแสน และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน

กลุ่มที่ ๓ นักท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ ผู้ปฏิบัติธรรม(วิปัสสนากัมมัฏฐาน) จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้มาทำบุญ จำนวน ๕ คน และกลุ่มที่ ๓ ผู้มาเยี่ยมชม จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย แม่ค้า/ผู้ประกอบการ คนขายดอกไม้ / รูปเทียน / วัตถุมงคล เจ้าหน้าที่ในวัด

๒) ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม(Focus Group) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน ๒๐ คน คือ ประชาชนหมู่บ้านสบคำ ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๑.๘.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น ๕๐ รูป/คน ได้แก่

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๓๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส วัดพระธาตุผาเงา ผู้ใหญ่บ้าน มัคทายก ไวยาวัจกร ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และตัวแทนกลุ่มสมุนไพร

กลุ่มที่ ๒ หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย นายอำเภอ ตัวแทนสำนักงานเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนา อำเภอเชียงแสน และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน

กลุ่มที่ ๓ นักท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ ผู้ปฏิบัติธรรม(วิปัสสนากัมมัฏฐาน) จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้มาทำบุญ จำนวน ๕ คน และกลุ่มที่ ๓ ผู้มาเยี่ยมชม จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย แม่ค้า/ผู้ประกอบการ คนขายดอกไม้ / รูปเทียน / วัตถุมงคล เจ้าหน้าที่ในวัด

๒) ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม(Focus Group) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน ๒๐ คน คือ ประชาชนหมู่บ้านสบคำ ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธาน

แม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงใหม่ และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๑.๘.๓ เครื่องมือที่ใช้

เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการบันทึกข้อมูล ดังนี้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีขั้นตอนลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑) การสร้างเครื่องมือ

(๑.๑) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

(๑.๒) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา

(๑.๓) ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้อง

(๑.๔) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม จากผลงานวิจัยอื่นที่มีลักษณะเหมือนกัน/คล้ายกัน

(๑.๕) สร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และแบบสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด

(๑.๖) นำแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้น เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ด้านที่ตรงกับงานวิจัยที่ทำ จำนวน ๕ ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

(๑.๗) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองโดยมีขั้นตอนการดำเนิน ดังนี้

(๒.๑) ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม นักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน ข้อมูลอำเภอ เชียงแสน และข้อมูลวัดพระธาตุผาเงา จากข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว ในลักษณะของตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงาน ระบบสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๒.๒) ทำการรวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ตามกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัย

(๒.๓) ติดต่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูล จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

(๒.๔) นำแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้น ที่เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ด้านที่ตรงกับงานวิจัยที่ทำ จำนวน ๕ ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง และเนื้อหาที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทำการเก็บข้อมูล

(๒.๕) ทำการเก็บข้อมูล โดยทำการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ได้จัดเตรียมไว้ จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๓๐ รูป/คน ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส วัดพระธาตุผาเงา ผู้ใหญ่บ้านมัคนายก ไวยาวจักร ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และตัวแทนกลุ่มสมุนไพร กลุ่มที่ ๒ หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย นายอำเภอ ตัวแทนสำนักงานเทศบาลตำบลเวียงอำเภอเชียงแสน ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนาอำเภอเชียงแสน และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน กลุ่มที่ ๓ นักท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ ผู้ปฏิบัติธรรม(วิปัสสนากัมมัฏฐาน) จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้มาทำบุญ จำนวน ๕ คน และกลุ่มที่ ๓ ผู้มาเยี่ยมชม จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๔ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย แม่ค้า/ผู้ประกอบการ คนขายดอกไม้ / รูปเทียน / วัตถุมงคล เจ้าหน้าที่ในวัด

(๒.๖) จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน ๒๐ รูป/คน คือ ประชาชนหมู่บ้านสบคำ ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

(๒.๗) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่ม ทำการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่มตามประเด็นคำถาม แล้วนำไปทำการวิเคราะห์

๓) ลักษณะของเครื่องมือ

(๓.๑) ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๓๐ รูป/คน ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา ผู้ใหญ่บ้านมัคนายก ไวยาวจักร ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และตัวแทนกลุ่มสมุนไพร

กลุ่มที่ ๒ หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย นายอำเภอ ตัวแทนสำนักงานเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนาอำเภอเชียงแสน และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน

กลุ่มที่ ๓ นักท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ ผู้ปฏิบัติธรรม(วิปัสสนากัมมัฏฐาน) จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้มาทำบุญ จำนวน ๕ คน และ กลุ่มที่ ๓ ผู้มาเยี่ยมชม จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย แม่ค้า/ผู้ประกอบการ คนขายดอกไม้ / ธูปเทียน / วัตถุมงคล เจ้าหน้าที่ในวัด

(๓.๒) ลักษณะของแบบสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน ๒๐ รูป/คน คือ ประชาชนหมู่บ้านสบคำ ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มสมุนไพร่วัดพระธาตุผาเงา ตัวแทนกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล/ฉายา เพศ อายุ หน่วยงาน/องค์กร/ที่อยู่

ตอนที่ ๒ ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็น ๔ ข้อ คือ ๒.๑) ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง / วางแผน / บทบาท / หน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา อย่างไรบ้าง (เช่น เข้าร่วมประชุม ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ) ๒.๒) ชุมชนมีส่วนสนับสนุน / ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง (เช่น ร่วมกิจกรรมของวัด ช่วยประชาสัมพันธ์ ฯลฯ) ๒.๓) ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม อย่างไรบ้าง (โดยตรง เช่น ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้จากการค้าขาย, โดยอ้อม เช่น เดินเที่ยวในวัด/ นั่งพักผ่อน / ทำบุญ มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารดีขึ้น เจริญขึ้น เด็ก เยาวชนในชุมชน มีทุนการศึกษามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น) และ ๒.๔) ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง (เช่น การจัดกิจกรรม ประเพณี การถ่ายทอดความรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทอผ้าล้านนาเชียงแสน ฯลฯ)

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ แบ่งออกเป็น ๒ ข้อ คือ ๓.๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร และ ๓.๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร

๑.๘.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และบทสนทนากลุ่ม มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) คือ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสังเคราะห์ในภาพรวมตามกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และนำข้อคิดเห็นต่างๆ ของแต่ละท่านมานำเสนอเป็นรายบุคคล และเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของความเรียง การบรรยาย และภาพประกอบเอกสารตามเนื้อหา โดยจัดเนื้อหาเป็นหมวดหมู่แล้วแบ่งออกเป็นตอนๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๙.๑ ได้ทราบจริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา
- ๑.๙.๒ ได้ทราบจริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

บทที่ ๒

จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

ในบทนี้จะได้ศึกษาวิจัยในเรื่อง จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธจริยธรรม ทฤษฎีการท่องเที่ยว ทฤษฎีนักท่องเที่ยว ทฤษฎีชุมชน ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน ทฤษฎีการท่องเที่ยวโดยชุมชน และทฤษฎีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๒.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธจริยธรรม

ในข้อนี้จะได้ศึกษา และนำเสนอในประเด็น ความหมายของพุทธจริยธรรม ความหมายของจริยธรรม ประเภทของจริยธรรม องค์ประกอบของจริยธรรม คุณลักษณะทางจริยธรรม ประโยชน์ของจริยธรรมทฤษฎีจริยธรรม จริยธรรมกับการท่องเที่ยว และจริยธรรมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุผาเงา ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของพุทธจริยธรรม

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมาย คำว่า “พุทธ” เมื่อรวมกับ คำว่า จริยธรรม คือ ระบบความประพฤติปฏิบัติ ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นไปเพื่อบรรลุประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิต และอำนวยให้เกิดสภาพชีวิตสภาพสังคมที่เกื้อกูลแก่การบรรลุจุดหมายเช่นนั้น พุทธให้สั้นอีกหน่อยว่าแนวทางการดำเนินชีวิตอิงสัจธรรมเพื่อบรรลุประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิต และสร้างสรรค์สภาพชีวิตที่เกื้อกูลแก่การบรรลุจุดหมายเช่นนั้น^๑

พุทธจริยธรรมจึงมีความหมายว่า เป็นระบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม หรือระบบการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักธรรมทั้งหมดของพระพุทธศาสนาเพื่อให้บรรลุจุดหมาย คือ ความสุขในการดำเนินชีวิต สามารถประพฤติปฏิบัติตนให้สามารถอยู่ในสังคมได้ด้วยการครองชีวิตที่ประเสริฐ มีคุณธรรมในจิตใจรู้จักแยกแยะสิ่งที่ดีงาม ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ตลอดจนพัฒนาตนเองตามแนวทางของพระพุทธศาสนา จนบรรลุความสุขในระดับต่างๆ ตั้งแต่ความสุขขั้นพื้นฐานจนเข้าถึงการบรรลุความสุขขั้นสุดท้ายที่เรียกว่า ความสุขในนิพพาน^๒

^๑ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๙๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐๐.

๒.๑.๒ ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรมมีความหมายมากมาย ซึ่งนักการศึกษาทั้งไทย และต่างประเทศได้ให้ความหมายทางจริยธรรม ไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔^๓ ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

พุทธทาสภิกขุ^๔ ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมตรงกับคำว่า Ethics ในภาษาอังกฤษ จริย แปลว่า ควรประพฤติหรือพึงปฏิบัติ

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต)^๕ จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม และกฎศีลธรรม อันเป็นหลักประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดหมายหมาย คือ ความดับทุกข์หรือการหลุดพ้นปัญหา อยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์

พรนพ พุกกะพันธุ์^๖ กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติ และปฏิบัติเหมาะสมในสิ่งที่ถูกต้องซึ่งสังคมยอมรับ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขร่มเย็น

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์^๗ กล่าวว่า จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็นเจตนาที่ดี เกิดจากการตั้งใจจริง หรือมีมูลเหตุจูงใจที่ทำให้ในสิ่งที่ถูกต้อง การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นสิ่งสากลโดยเริ่มที่เหตุจูงใจที่ดี เป็นเงื่อนไขให้เกิดการกระทำความดี และผลจากการกระทำนั้นก็จะเกิดผลดี สิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดในทางจริยธรรมต้องมีลักษณะเป็นสากล เป็นลักษณะของการกระทำตามหน้าที่ และการให้ความเคารพยำเกรงจึงมีเงื่อนไข มีความเด็ดขาดอยู่ในตัว

โคลเบอร์ก(Kohlberg)^๘ กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิหน้าที่อย่างเท่าเทียม โดยมีได้หมายถึง กฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้นพื้นฐานทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

ตามหลักจริยศาสตร์ คุณธรรม อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสังคมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายาม และความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน คุณธรรมสัมพันธ์กับหน้าที่อย่างมาก เพราะการทำหน้าที่จนเป็นนิสัย จะกลายเป็นอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมในดวงจิตเป็นบารมี มีลักษณะ

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๐๓

^๔ พุทธทาสภิกขุ, การสร้างเสริมจริยธรรมแก่วัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๓.

^๕ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๕๙๑.

^๖ พรนพ พุกกะพันธุ์, จริยธรรมทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : ป. สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙.

^๗ จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, จริยศาสตร์ : ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๔๘), หน้า ๙

^๘ Kohlberg. L, Development of Moral Character and Moral Ideology Review of Child Development Research, (New York : Russell Sage Foundation, 1976), p. 8.

อย่างเดียวกันนี้ ถ้าเป็นฝ่ายชั่ว เรียกว่า อาสวะ คือ กิเลสที่หมักหมมในดวงจิต ย่อมจิตให้เศร้าหมอง เกราะกัฏฐด้วยความชั่ววนา ประการ กลายเป็นสันดานชั่วทำให้แก้ไขยากสอนยาก^๙

จริยธรรม คือ หลักแห่งความประพฤติดีงามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อปฏิบัติทั่วไป เรียกว่า จริยธรรม ถ้าเป็นข้อควรประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เรียกว่า ศีลธรรม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จริยธรรมอิงอยู่กับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้นยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี แม้นักปราชญ์คนสำคัญ เช่น อริสโตเติล คานท์ มหาตมะ คานธี ก็มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนจำนวนหนึ่ง^{๑๐}

จากความหมายของจริยธรรมทั้งหมด สรุปได้ว่าคำว่า “จริยธรรม” ในที่นี้ หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรมและกฎศีลธรรม อันเป็นหลักประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย คือความดับทุกข์ หรือการหลุดพ้นปัญหา อยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์ ขยายความว่า สิ่งที่ควรประพฤติ และปฏิบัติเหมาะสมในสิ่งที่ถูกต้องซึ่งสังคมยอมรับ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขร่มเย็น

๒.๑.๓ ประเภทของจริยธรรม

การประพฤติของคนมีได้หลายระดับ แยกตามสภาพจิตใจจะได้รับผลมากน้อยนั้นขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของบุคคลผู้นั้น บางคนอาจปฏิบัติได้ระดับสูงสุด แต่บางคนก็ปฏิบัติได้ตามระดับมาตรฐานขั้นต่ำที่มนุษย์ควรปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งสามารถแบ่งจริยธรรม ออกเป็น ๔ ประเภท^{๑๑} ดังนี้

๑) ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง ลักษณะของความรู้ที่บุคคลต่างๆ สามารถบอกได้ว่า ควรทำหรือบอกได้ว่า พฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เช่น การที่เรารู้ว่ามารยาทที่ดีนั้นเป็นอย่างไร หรือรู้ว่าเราต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่อย่างไร เป็นต้นความรู้เชิงจริยธรรมนี้ ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของคนด้วย

๒) ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความชอบหรือไม่ชอบ ทำดีเป็นลักษณะทำถูกต้อง ทำชอบเป็นลักษณะทำถูกต้อง การตัดสินความดีความชอบโดยถือเอาเกณฑ์ของความถูกต้อง และความถูกต้องของบุคคลมาประเมินค่าจริยธรรม จึงเป็นทัศนคติเชิงจริยธรรม เช่น การที่เราไม่พอใจคนที่แย่งที่นั่งคนแก่บนรถเมล์ หรือไม่ช่วยคนที่ถือของพะรุงพะรัง

๓) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งของบุคคลลงไป จะต้องประกอบด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะหน้านั้น และเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเกิดจากประสบการณ์และสติปัญญาของบุคคลนั้น

๔) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่คนแสดงถึงพฤติกรรมที่สังคมชื่นชอบ หรืองดการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบ และค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบ และสนับสนุนมีหลายประการ เช่น การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น

^๙ วุฒิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๖.

^{๑๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^{๑๑} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, **จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๔ – ๖.

สรุปได้ว่า ประเภทของจริยธรรมที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ จริยธรรมหลัก(พุทธจริยธรรม) จริยธรรมรอง(วัตรปฏิบัติ) และจริยธรรมสากล(หน้าที่ความรับผิดชอบ)

๒.๑.๔ องค์ประกอบของจริยธรรม

องค์ประกอบของจริยธรรม^{๑๒} สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะพยายาม ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ทั้งยังมีความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่นั้นบรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย โดยมีความพยายามที่จะปรับปรุง และแก้ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ให้ดีขึ้น

๒) ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อดตนเองและผู้อื่น

๓) ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง ไม่หลงงมงาย

๔) ความกตัญญูกตเวที ความกตัญญู หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในการอุปการคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา กตเวที หมายถึง การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้นความกตัญญูกตเวที จึงหมายถึงความรับรู้บุญคุณและการตอบแทนต่อผู้อื่น และสิ่งที่มีบุญคุณ

๕) การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ กฎหมาย และศีลธรรม ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย และเกิดความสุขความเจริญในประเทศชาติ

๖) ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันกับคนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตัวเอง

๗) ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมเพรียงกันทั้งกายใจความคิด เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำการให้สำเร็จลุล่วงอย่างดี

๘) การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก

๙) ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริง และเหตุผล ไม่มีความลำเอียง

๑๐) ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน

๑๑) ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสาร คือจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของจริยธรรม เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของบุคคลตามสภาพจิตใจ อาจจะไม่ได้แสดงออกมาให้เห็น เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที และจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกทางพฤติกรรม

^{๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาจริยธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๒๗), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

ภายนอก ที่ปรากฏให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่าอย่างชัดเจน เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย การตรงต่อเวลา มีมารยาท และความกตัญญูกตเวที เป็นต้น^{๑๓}

๒.๑.๕ คุณลักษณะทางจริยธรรม

คุณลักษณะทางจริยธรรม สามารถแบ่งออก ๑๐ ประการ^{๑๔} คือ

- ๑) ให้ความสำคัญในเรื่องชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ
- ๒) ให้ความสำคัญในเรื่องซื่อสัตย์ สุจริต และhiriโอตตปปะ
- ๓) ให้ความสำคัญในเรื่องกตัญญูกตเวที
- ๔) ให้ความสำคัญในเรื่องเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร และอดทน
- ๕) ให้ความสำคัญในเรื่องสุภาพอ่อนโยน และมารยาทอันดีงาม
- ๖) ให้มีใจกว้างขวาง รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ๗) ให้ความสำคัญเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ
- ๘) ให้ความสำคัญเป็นระเบียบในการทำงานและความคิด
- ๙) ให้ความรู้จักรับผิดชอบและรู้จักหน้าที่
- ๑๐) ให้ความสำคัญสามัคคี รู้จักแพ้ รู้จักชนะ และรู้จักขอร้อง ให้อภัยซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของจริยธรรมเป็นสิ่งที่แสดงลักษณะเฉพาะ เพื่อให้เห็นเด่นชัดในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งสิ่งที่แสดงออกเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีความดี ควรประพฤติปฏิบัติ เพราะจะนำความสุขความเจริญความมั่นคงมาสู่ประเทศชาติ สังคม และบุคคล

๒.๑.๖ ประโยชน์ของจริยธรรม

การนำจริยธรรมไปปฏิบัตินั้น จะเป็นประโยชน์ได้ ดังนี้

๑) ต่อตนเอง คนที่มีจริยธรรมย่อมมีเครื่องมือที่ช่วยให้คิดให้กระทำในสิ่งที่ดีสร้างประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม มีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสนใจให้ทำแต่สิ่งดี ๆ มีความเจริญต่อตนเอง เช่น คนที่ขยันเรียนมีความรับผิดชอบ ย่อมประสบความสำเร็จในการเรียน ในทางตรงกันข้าม คนที่เกียจคร้านและขาดความขยันหมั่นเพียร ก็จะสอบตก เป็นต้น หรือพนักงานขายของที่มีวาจาสุภาพอ่อนน้อมต่อลูกค้า ย่อมจะได้รับคำชมมากกว่าผู้ที่มีการวาทจาหยาบคาย ไร้มารยาท

๒) ต่อสังคม คนที่มีจริยธรรม ย่อมทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และแก่ผู้อื่น อย่างน้อยการไม่ทำชั่ว ก็เป็นการช่วยให้สังคมไม่ต้องแก้ไขปัญหา ถ้าคนในสังคมมีจริยธรรมดีสังคมนั้นก็จะมีคุณเจริญก้าวหน้าได้เช่นกัน คนดีจึงเป็นผู้รักษาสังคมด้วยการไม่ทำลายสังคมนั้นไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรของประเทศ สภาพแวดล้อม หรือการประพฤติทุจริตต่างๆ

๓) ด้านการรักษาจริยธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าทั้งทางกาย ใจ และสังคมดังกล่าวมาแล้ว จะรักษาไว้ได้ก็ด้วยการปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติแล้วก็เป็นเพียงตัวหนังสือหรือคำพูดเปล่าๆ จะช่วยใครไม่ได้ทั้งสิ้น การศึกษาจริยธรรมและนำไปปฏิบัติจึงเป็นการรักษาจริยธรรมให้คงอยู่

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๔} กรมการฝึกหัดครู, **คุณลักษณะทางจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๒๕),

๔) การพัฒนาบ้านเมือง ต้องพัฒนาจิตใจคนก่อน หรืออาจพัฒนาควบคู่กันไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม เพราะการพัฒนาที่ไม่มีจริยธรรมเป็นแกนนำจะสูญเปล่า และเกิดผลเสียเป็นอันมาก

สรุปได้ว่า จริยธรรมก็คือ สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์โดยธรรมชาติ ซึ่งจะต้องพัฒนาขึ้นโดยอาศัยกฎเกณฑ์ความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติที่ได้ ซึ่งหากมนุษย์มีจริยธรรม ก็จะส่งผลดีในหลายๆ ด้าน ทั้งต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

๒.๑.๗ ทฤษฎีจริยธรรม (ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๑๕} ได้เสนอทฤษฎีที่อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีดังกล่าวเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้กับคนไทยในสังคมไทย เพราะผู้สร้างทฤษฎีได้ใช้ความรู้ประสบการณ์ผลงานวิจัยที่เป็นของตนเองและนักวิจัยอื่น ที่ทำกับคนไทยในสังคมไทยอย่างกว้างขวางเป็นระยะเวลากว่า ๒๐ ปี โดยเสนอในชื่อทฤษฎี “ต้นไม้จริยธรรม” ทฤษฎีดังกล่าวได้นำเสนอเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ และได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนปัจจุบัน เชื่อว่าเป็นทฤษฎีของไทยที่นำไปสู่การค้นคว้าวิจัย และการประยุกต์เพื่อพัฒนาบุคคลและสังคมได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีนี้ถูกนำเสนออยู่ในรูปของต้นไม้ ได้แก่ ส่วนที่เป็นราก ส่วนที่เป็นลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของผลไม้

ส่วนแรก คือ ราก ประกอบด้วยรากหลัก ๓ ราก ซึ่งแทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๑.๑) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์

๑.๒) ความเฉลียวฉลาด หรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้าน และการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget (Jean Piaget)

๑.๓) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราความเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของบุคคลอื่น จิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้จะเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของจิตลักษณะ ๕ ตัวบนลำต้น และเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของพฤติกรรมของบุคคลในส่วนที่เป็นดอกและผลด้วย

ดังนั้น บุคคลจะต้องมีจิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ ในปริมาณสูงเหมาะสมตามวัย จึงจะทำให้จิตลักษณะอีก ๕ ตัวบนลำต้นพัฒนาได้ดี และมีพฤติกรรมที่น่าปรารถนามากด้วย

ส่วนที่สอง คือ ส่วนที่เป็นลำต้น อันเป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่

๒.๑) ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม ทศนคติ หมายถึงการเห็นประโยชน์ และโทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นซึ่งสอดคล้องกับ

^{๑๕} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, หน้า ๕

ทัศนคติในทฤษฎีของ Ajzen และ Fishbein (Fishbein and Ajzen) ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ส่วนรวมเห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่แล้วมักเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์เป็นต้น และค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เช่น ค่านิยมที่จะศึกษาต่อในระดับสูง ค่านิยมในการใช้สินค้าไทย ค่านิยมในด้านการรักษาสุขภาพ เป็นต้น

๒.๒) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg (Lawrence Kohlberg)

๒.๓) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่า สิ่งที่จะกระทำลงไปในปัจจุบัน จะส่งผลอย่างไรในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

๒.๔) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่นเป็นความรู้สึกในการทำน่ายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Control ของ Rotter

๒.๕) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการนี้เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือนดอกและผลบนต้นไม้

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนเก่ง พฤติกรรมของคนดีและเก่งสามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน คือ ข้อหนึ่ง พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่

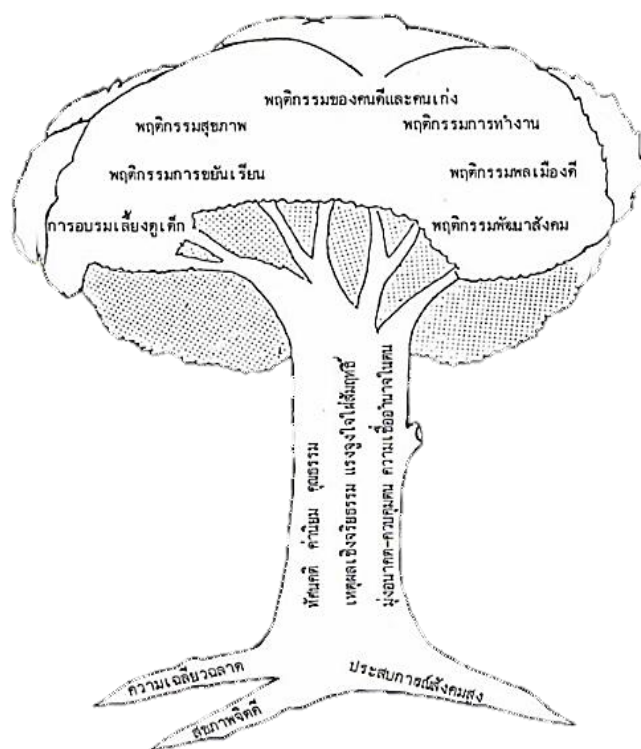
๓.๑) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

๓.๒) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้าย ทำลาย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว พฤติกรรมการขับซื้ออย่างมีมารยาท พฤติกรรมซื่อสัตย์ เป็นต้น ข้อสอง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่

๑) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนรู้การทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า พฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่ และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย

๒) พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น และพฤติกรรมพัฒนาสังคม^{๑๖}

^{๑๖} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, จริยธรรมของเยาวชนไทย, หน้า ๖.

แผนภูมิที่ ๑ : ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบุจิตลักษณะ ๘ ประการ

๒.๑.๘ จริยธรรมกับการท่องเที่ยว

จริยธรรมกับการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น ๑๐ หลัก^{๑๗} ดังนี้

หลักการที่ ๑ การท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจ และทำให้มีความเคารพนับถือซึ่งกันและกันระหว่างคนกับสังคมต่างๆ (Tourism's contribution to mutual understanding and respect between peoples and societies) คือ

๑.๑) การท่องเที่ยวที่ดียอมทำให้เกิดความเข้าใจและส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรม ทำให้มนุษยชาติมีความใจกว้างและยอมรับนับถือต่อความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และปรัชญาทางความคิด ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยวเองควรจะปฏิบัติตามประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ การปฏิบัติดังกล่าวเป็นการให้เกียรติ และยอมรับในคุณค่าของคนรวมทั้งคนกลุ่มน้อย และคนพื้นเมืองในชุมชนที่ได้เยี่ยมชมเยือนนั้น

๑.๒) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวควรจะดำเนินไปในลักษณะที่กลมกลืนไปกับวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ นักท่องเที่ยวควรให้ความเคารพต่อกฎหมาย และธรรมเนียมปฏิบัติในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศที่ได้ไปเยี่ยมชมเยือน

^{๑๗} World Tourism Organization, *Global Code of Ethics for Tourism*, (Madrid Spain: World Tourism Organization, 2012).

๑.๓) ชุมชนที่ถูกเยี่ยมเยือน และผู้ประกอบการวิชาชีพในท้องถิ่น สมควรที่จะให้เกียรติต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ด้วยการเรียนรู้ทำความเข้าใจในวิถีชีวิต วิถีคิด ธรรมเนียม ความคาดหวัง และการศึกษาของนักท่องเที่ยว โดยมีวิธีการต้อนรับที่ดีแก่นักท่องเที่ยวในแบบอย่างเจ้าของบ้านที่ดี

๑.๔) เป็นภาระของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องให้ความคุ้มครองต่อนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ในชีวิตและทรัพย์สิน รัฐต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศ เนื่องจากเขาเหล่านั้นอาจมีข้อจำกัดในข้อมูล เขาควรจะได้รับคำแนะนำในเบื้องต้น ถึงวิธีการที่จะได้รับข่าวสารในการป้องกันภัย การประกันภัย ความปลอดภัยและความช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการของเขา การถูกโจรกรรม การถูกทำร้าย การลักพาตัว หรือภัยคุกคามอย่างอื่นที่มีต่อนักท่องเที่ยว หรือคนทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้รวมถึงการทำลายสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว องค์ประกอบทางวัฒนธรรม หรือมรดกทางธรรมชาติอย่างจริงจัง ควรจะต้องได้รับการประเมิน ถูกกลั่นกรองอย่างรุนแรงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศนั้นๆ

๑.๕) นักท่องเที่ยวไม่ควรกระทำอาชญากรรมใดๆ หรือการกระทำอื่นใดที่จัดได้ว่าเป็นอาชญากรรมตามกฎหมายของประเทศที่ตนไปเยือน และให้หลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่เป็นการฝืนความรู้สึก หรือเป็นความเสียหายต่อประชากรในท้องถิ่นนั้นๆ หรือเป็นการทำความเสียหายให้กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

๑.๖) นักท่องเที่ยวหรือผู้เยี่ยมเยือน เป็นความรับผิดชอบของตนเองที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับคุณลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศของประเทศที่ไปเยี่ยมเยือน ต้องตระหนักถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพ และความปลอดภัยในขณะเดินทางท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้นๆ ที่แตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมเดิมของตน และจะต้องประพฤติตนในหนทางที่จะลดความเสี่ยงเหล่านั้นให้น้อยที่สุด

หลักการที่ ๒ การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของปัจเจกบุคคล กลุ่มคนในการบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ (Tourism as a vehicle for individual and collective fulfillment) คือ

๒.๑) การท่องเที่ยวซึ่งเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการพักผ่อนการหย่อนใจ การกีฬา รวมถึงการศึกษาวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากได้รับการวางแผนและการปฏิบัติด้วยจิตใจที่เปิดกว้างตามควรแล้ว จะเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเรียนรู้ของเรา เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และเรียนรู้ถึงความชอบธรรมในความแตกต่างและความหลากหลายของคนกับวัฒนธรรม

๒.๒) กิจกรรมการท่องเที่ยวควรเคารพในความเท่าเทียมกันของผู้ชายและผู้หญิง ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มคนที่มีความอ่อนแอ ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ คนกลุ่มน้อยและคนพื้นเมือง

๒.๓) การใช้ประโยชน์จากความเป็นมนุษย์ไม่ว่าในรูปแบบใด โดยเฉพาะการกระทำทางเพศต่อเด็ก นับเป็นการสวนทางกับจุดมุ่งหมายขั้นพื้นฐานของการท่องเที่ยว ควรร่วมมือต่อต้านกันอย่างจริงจัง ให้มีการออกกฎหมายทั้งของประเทศที่ได้รับการเยือนและประเทศของผู้ท่องเที่ยวหรือผู้เยี่ยมเยือน ในการกำหนดความผิดและบทลงโทษ พร้อมทั้งดำเนินการตามกฎหมายเหล่านั้นอย่างจริงจัง แม้ว่าการกระทำความผิดนั้นจะเกิดขึ้นในต่างประเทศที่ไปเยือนก็ตาม โดยไม่มีการลดหย่อนผ่อนโทษ

๒.๔) การเดินทางเพื่อจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ทางศาสนา สุขภาพ การศึกษาและวัฒนธรรม หรือการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภาษา เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นประโยชน์สมควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม

๒.๕) การแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยว เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหาย ควรที่จะส่งเสริมให้มีการบรรจุเข้าไปไว้ในหลักสูตรทางการศึกษาอบรมต่อผู้เกี่ยวข้อง

หลักการที่ ๓ การท่องเที่ยว เป็นปัจจัยในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Tourism a factor of sustainable development) คือ

๓.๑) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรจะคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากการท่องเที่ยวนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เป็นไปความคาดหวังของคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไปในอนาคต

๓.๒) การพัฒนาการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ควรนำไปสู่การประหยัดทรัพยากรที่มีค่าและหายาก โดยเฉพาะน้ำและพลังงาน รวมทั้งควรหลีกเลี่ยงการผลิตของเสียเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเหล่านี้ควรได้รับสิทธิพิเศษ และควรได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓.๓) ควรกระจายการท่องเที่ยวให้มีความแตกต่างในเรื่องของเวลาและสถานที่ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมชม ในช่วงวันลาพักผ่อนและวันหยุดของโรงเรียน ให้มีการกระจายออกไป การพักผ่อนสามารถมีขึ้นได้ตลอดปี ทั้งนี้เพื่อกระจายการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และยังเป็นการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นอีกด้วย

๓.๔) การออกแบบวางแผน โครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควรจัดในแนวทางที่จะรักษามรดกทางธรรมชาติ ให้คำนึงถึงระบบนิเวศวิทยา และความหลากหลายทางชีววิทยา และเพื่อรักษาชีวิตสัตว์ป่าที่หายากและกำลังตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพต่างๆ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะมีข้อตกลงที่จะกำหนด หรือจำกัดกิจกรรมของตนในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง เช่น ทะเลทราย ขั้วโลก หรือพื้นที่ภูเขา พื้นที่ชายฝั่งทะเล ป่าเมืองร้อน หรือพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยการกำหนดเป็นพื้นที่สงวน หรืออนุรักษณ์ธรรมชาติ หรือเป็นเขตคุ้มครอง

๓.๕) การท่องเที่ยวธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นที่ยอมรับว่าเป็นหนทางไปสู่การส่งเสริมและทำให้การท่องเที่ยวมีความงดงาม ทั้งนี้ต้องคำนึงด้วยการดูแลเอาใจใส่ต่อมรดกทางธรรมชาติที่ได้สร้างสรรค์ไว้ ให้รวมถึงประชากรพื้นเมืองในท้องถิ่นนั้นๆ โดยให้คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ ว่ามีสามารถจะรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวในเรื่องของจำนวนในช่วงเวลาต่างๆ

หลักการที่ ๔ การท่องเที่ยวเป็นทั้งผู้ใช้และผู้ดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ (Tourism a user of the cultural heritage of mankind and a contributor to its enhancement) คือ

๔.๑) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว นับเป็นมรดกของมนุษยชาติ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่นั้นย่อมจะมีสิทธิ และมีพันธะเป็นพิเศษต่อการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว

๔.๒) กิจกรรมและนโยบายการท่องเที่ยวควรจัดให้มีขึ้น ในลักษณะที่ให้ความคุ้มครองต่อมรดกทางศิลปกรรม โบราณคดีและวัฒนธรรม เพื่อให้ดำรงคงอยู่สำหรับคนรุ่นต่อไป โดยเฉพาะควรมุ่งเน้นให้การอนุรักษ์รักษาและปรับปรุงอนุสาวรีย์ ศาลเจ้า พิพิธภัณฑสถาน ประวัติศาสตร์ และโบราณคดีต่างๆ อีกทั้งควรที่จะส่งเสริมเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้อนุสาวรีย์และทรัพย์สมบัติทางวัฒนธรรมที่เป็นของเอกชน ควรสนับสนุนให้มีการเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมด้วย แต่ต้องเคารพในสิทธิของผู้เป็นเจ้าของ สำหรับอาคารสถานที่ทางศาสนาควรเปิดให้เข้าชม แต่ต้องไม่รบกวนการแสดงความเคารพบูชาของผู้ที่นับถือศาสนานั้นๆ

๔.๓) บางส่วนของรายได้ที่ได้มาจากการเยี่ยมชมแหล่งวัฒนธรรมและอนุสาวรีย์ ควรนำกลับไปใช้ในการดูแล พิทักษ์ รักษา พัฒนาและปรับปรุงมรดกทางศิลปกรรม โบราณคดี และวัฒนธรรมที่มีค่าเหล่านี้

๔.๔) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นำผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมประเพณี งานฝีมือ และการละเล่นพื้นบ้าน มาใช้เพื่อการท่องเที่ยว ควรที่จะได้มีการวางแผนให้มีวิธีการปฏิบัติที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนี้อยู่รอดและเติบโต โดยไม่ปล่อยให้ของเหล่านี้เสื่อมลง และกลายเป็นผลิตภัณฑ์ปกติธรรมดาที่พบเห็นได้ทั่วไป

หลักการที่ ๕ การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ และชุมชนเจ้าของบ้าน (Tourism a beneficial activity for host countries and communities) คือ

๑) ประชาชนท้องถิ่นควรจะได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเกิดขึ้นจากแรงงานของเขาไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อม

๒) ควรใช้นโยบายการท่องเที่ยวในลักษณะที่ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของประชากรในภูมิภาคและชุมชนท้องถิ่น การวางแผนและการออกแบบทางสถาปัตยกรรมของโรงแรมที่พัก และสถานที่พักผ่อน เพื่อการท่องเที่ยวควรมีความมุ่งหมายที่จะผสมผสานให้เข้ากับสังคม และเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ และควรให้โอกาสแก่แรงงานท้องถิ่นก่อนหากแรงงานมีทักษะเท่าเทียมกัน

๓) ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อปัญหาในเขตพื้นที่ชายฝั่ง พื้นที่เกาะ และชนบทที่อ่อนแอ หรือเขตพื้นที่ภูเขา พื้นที่เหล่านี้กำลังเผชิญปัญหาในการทำมาหากินแบบดั้งเดิมจากการท่องเที่ยว และพื้นที่เหล่านี้มีโอกาสน้อยกว่าพื้นที่อื่นๆ ในการพัฒนา

๔) ผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ลงทุน ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและข้อบังคับที่ออกโดยองค์กรของรัฐ สมควรที่จะต้องศึกษาผลกระทบของโครงการที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และจะต้องชี้แจงแผนงาน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างมีหลักมีเกณฑ์ และมีความโปร่งใสมากที่สุด

หลักการที่ ๖ ภาระหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว
(Obligations of stakeholders in tourism development)

๑) ผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยวมีภาระหน้าที่ที่จะต้องให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีหลักฐาน เชื่อสัจย์ในเรื่องข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และเงื่อนไขการเดินทาง การต้อนรับและการกินอยู่ ต้องให้ความมั่นใจว่าเงื่อนไขของข้อสัญญาที่เสนอต่อลูกค้าในรูปแบบ ราคา และคุณภาพของบริการที่สัญญาไว้ ตลอดจนเงินค่าชดใช้ความเสียหายในกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาต้องได้รับการปฏิบัติตามสัญญา

๒) ผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว และผู้มีอำนาจรัฐ ควรให้ความเอาใจใส่ต่อความมั่นคงปลอดภัย การป้องกันอุบัติเหตุ ความปลอดภัยในเรื่องอาหาร และการป้องกันสุขภาพ แก่ผู้ทำงานในสถานประกอบการ ในทำนองเดียวกัน ควรให้ความมั่นใจในระบบการประกันภัย ระบบความช่วยเหลือที่มีอยู่ ยอมรับพันธกรณีที่อาจมีขึ้นโดยกฎข้อบังคับของประเทศ และจะต้องจ่ายค่าชดเชยอย่างยุติธรรมในเหตุการณ์ที่ผู้ประกอบการได้ละเลยต่อพันธกรณีตามสัญญา

๓) ผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วมที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตใจดั้งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังไว้ ตลอดจนยินยอมให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติกิจทางศาสนาระหว่างการเดินทาง

๔) ผู้มีอำนาจรัฐทั้งประเทศของนักท่องเที่ยวเอง และประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวร่วมมือกับผู้ประกอบการ และสมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้ความมั่นใจกับนักท่องเที่ยวในกรณีที่บริษัทจัดการท่องเที่ยวมีปัญหาทางการเงิน ในการจัดส่งนักท่องเที่ยวกลับประเทศ

๕) รัฐบาลมีสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามวิกฤต ที่จะแจ้งให้คนในชาติของตนทราบถึงสถานการณ์ที่ยากลำบาก หรืออันตรายที่เขาคouldจะได้รับระหว่างเดินทางไปต่างประเทศ อย่างไรก็ตามการออกข้อกล่าวอ้างจะต้องมีความรับผิดชอบ ที่จะไม่ให้เป็นการกล่าวอ้างที่ไม่เป็นธรรม หรือเป็นการที่เกินความเป็นจริงต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศที่ไปเยือน และเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยวของตน เนื้อหาคำแนะนำในการเดินทางควรจะได้มีการปรึกษาหารือกันก่อนกับประเทศที่ไปเยือน และผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง การให้ข้อเสนอแนะ ควรจะมีน้ำหนักที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสถานการณ์ และอยู่ในขอบเขตของสถานการณ์ความไม่ปลอดภัยที่เกิดขึ้นจริง คำแนะนำดังกล่าวควรจะมีการยืนยัน หรือยกเลิกโดยเร็วที่สุดเท่าที่ทำได้ เมื่อเหตุการณ์กลับเข้าสู่ภาวะปกติ

๖) ข่าวสารและโดยเฉพาะข่าวสารการเดินทางและสื่อสารอย่างอื่น รวมทั้งวิธีการติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ ควรกระทำด้วยความซื่อสัตย์ และเป็นข่าวที่มีความสมดุลของเหตุการณ์ และสถานการณ์ซึ่งอาจมีผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว ควรจะให้ข่าวสารที่มีความแม่นยำ และเชื่อถือได้ต่อลูกค้าของบริษัทที่ให้บริการทางการท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ เทคโนโลยีทางด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ควรจะได้รับการพัฒนาและนำมาใช้เพื่อความมุ่งหมายนี้ ในกรณีที่เกี่ยวกับสื่อด้านนี้ไม่สมควรที่จะทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเพศไม่ว่าในกรณีใด

หลักการที่ ๗ สิทธิในการท่องเที่ยว (Right to tourism)

๑) ความคาดหวังของบุคคลในการเข้าถึงเพื่อค้นหา และหาความรู้จรรรมย์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในโลกนี้ เป็นสิทธิอันเท่าเทียมกันของผู้ที่อยู่อาศัยในโลกนี้ทั้งหมด การมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวของชนชาติ และนานาชาติที่เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง ควรถือว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดหนทางหนึ่ง ที่จะช่วยยังประโยชน์ในการใช้เวลาว่างของผู้คน และไม่ควรมีอุปสรรคใดๆ ที่จะกีดกันความคาดหวังดังกล่าว

๒) สิทธิของการท่องเที่ยวนับเป็นสิทธิที่สากล พร้อมทั้งถือว่าเป็นของคู่กันกับสิทธิในการใช้เวลาว่าง การพักผ่อน รวมถึงการจำกัดชั่วโมงการทำงาน และระยะเวลาของการลาพักผ่อนที่มีสิทธิได้รับค่าจ้าง ย่อมได้รับการคุ้มครองจากมาตรา ๒๔ ของคำประกาศสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และมาตรา ๗ ค. ของอนุสัญญานานาชาติว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๓) การท่องเที่ยวนับได้ว่าเป็นการพัฒนาสังคมด้วย เพราะช่วยให้มีการใช้เวลาว่าง การเดินทาง และการพักผ่อนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ควรได้รับการพัฒนาและการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

๔) นักท่องเที่ยวที่เป็นครอบครัว เยาวชน นักเรียน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ควรได้รับการส่งเสริมและอำนวยความสะดวก

หลักการที่ ๘ เสรีภาพการเดินทางของนักท่องเที่ยว (Liberty of tourist movements)

๑) นักท่องเที่ยว หรือผู้เยี่ยมชมควรจะได้รับประโยชน์ ภายใต้กฎหมายนานาชาติ และข้อบังคับของประเทศ ด้วยเสรีภาพการเดินทางภายในประเทศ และจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ที่สอดคล้องกับข้อที่ ๑๓ ของคำประกาศสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ควรจะมีสิทธิที่จะเข้าถึงสถานที่พักระหว่างการเดินทาง และการพักผ่อน และเดินทางต่อไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นที่มีความแตกต่าง โดยไม่ถูกกีดขวางจากระเบียบที่เป็นพิธีการมากเกินไป หรือการถือปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน

๒) จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และผู้เยี่ยมชมในการใช้บริการการสื่อสารทุกรูปแบบในการติดต่อบุคคลต่างๆ เช่น ผู้บริหารท้องถิ่น การให้บริการทางกฎหมาย สุขภาพ และกงสุลของประเทศของตน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามพันธะสัญญาระหว่างประเทศ

๓) นักท่องเที่ยว และผู้เยี่ยมชมควรจะได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับประชากรท้องถิ่นของประเทศที่ได้รับการเยี่ยมชมนั้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลปกปิด และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เก็บรักษาไว้ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๔) วิธีการบริหารที่สัมพันธ์กับการข้ามชายแดนไม่ว่าจะอยู่ภายในขอบเขตความสามารถของรัฐ หรือเป็นผลจากข้อตกลงนานาชาติ เช่น ธรรมเนียมปฏิบัติในการขอวีซ่าหรือข้อกำหนดทางสุขภาพ และพิธีการศุลกากร ควรจะมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้การเดินทางมีความเป็นอิสระสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวนานาชาติมีโอกาสเดินทางอย่างอิสระ ควรส่งเสริมให้มีข้อตกลงระหว่างกลุ่มประเทศในอันที่จะประสาน และลดขั้นตอนพิธีการต่างๆ ให้ง่ายขึ้น การเก็บภาษีเฉพาะและการเรียกเก็บค่าปรับที่ทำความเสียหายต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว และการทำลายความสามารถในการแข่งขัน ควรค่อยๆ ขจัดออกไปหรือมีการปรับปรุงแก้ไข

๕) หากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศของผู้เดินทางอำนวย ผู้เดินทางสมควรจะได้รับอนุญาตให้แลกเปลี่ยนเงินที่จำเป็นสำหรับการเดินทางได้

หลักการที่ ๙ สิทธิของคนงานและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Right of the workers and entrepreneurs in the tourism industry)

๑) สิทธิขั้นพื้นฐานของคนงานที่ได้รับค่าจ้าง และทำงานโดยอิสระในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และในองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรได้รับการประกัน โดยได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากผู้บริหารระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งประเทศแหล่งที่มาของนักท่องเที่ยวและประเทศที่ไปเยี่ยมเยือน

๒) คนงานที่ได้รับค่าจ้าง และทำงานโดยอิสระในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ควรได้มีสิทธิและมีหน้าที่ในเรื่องการฝึกอบรม ในระดับเบื้องต้นอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม เขาควรได้รับความคุ้มครองทางสังคมอย่างเพียงพอ ความไม่มั่นคงของงานควรมีขีดจำกัดน้อยที่สุด ควรจะให้การประกันทางสังคมพร้อมฐานะบางประการแก่คนงานตามฤดูกาลในภาคอุตสาหกรรมนี้

๓) คนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำเป็นที่จะต้องได้รับการเรียนรู้ให้มีทักษะเพื่อสามารถพัฒนากิจกรรมวิชาชีพทางการท่องเที่ยว ตามกฎหมายของประเทศนั้นๆ สำหรับผู้ประกอบการ และนักลงทุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ควรมีสสิทธิตี่จะเข้าไปในภาคการท่องเที่ยวด้วยข้อจำกัดทางกฎหมาย และการบริหารที่น้อยที่สุด

๔) ควรมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้บริหารและคนงาน ไม่ว่าจะเป็นคนมีเงินเดือนหรือไม่ก็ตาม กับประเทศต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลก กิจกรรมนี้ควรได้รับการส่งเสริมให้สอดคล้องการใช้กฎหมายของประเทศและอนุสัญญาระหว่างประเทศให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้

๕) ในสถานการณ์ซึ่งโลกมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีการไปมาหาสู่กันมากขึ้น และมีการจัดตั้งวิสาหกิจข้ามชาติในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีเครือข่ายครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ไม่ควรใช้วิสาหกิจข้ามชาติเหล่านี้เป็นหนทางที่จะครอบงำประเทศที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบทางวัฒนธรรมและสังคมให้กลายเป็นรูปแบบแปลกปลอมไม่เป็นธรรมชาติ ไม่ควรนำวิสาหกิจข้ามชาติเป็นข้อต่อรองเพื่อแลกเปลี่ยนกับอิสระเสรีทางการลงทุนและการค้า ควรนำวิสาหกิจข้ามชาติมาใช้ในแง่ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นของประเทศที่เปิดรับนักท่องเที่ยว ไม่ควรใช้วิสาหกิจข้ามชาตินี้เอื้อประโยชน์ในการส่งผลกำไรคืนกลับไปยังบริษัทแม่ ในทำนองเดียวกันไม่ควรใช้วิสาหกิจข้ามชาติเหล่านี้เป็นหนทางในการนำเข้าสินค้าและบริการที่เกินขีดความพอดี หรือจำกัดการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจในประเทศที่เปิดตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว

๖) ความเป็นหุ้นส่วน และการสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างประเทศของวิสาหกิจที่ส่งนักท่องเที่ยวกับประเทศที่รองรับนักท่องเที่ยว ต้องมีส่วนในความรับผิดชอบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมจากความเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

หลักการที่ ๑๐ การนำหลักจริยธรรมการท่องเที่ยวโลกออกใช้งาน (Implementation of the principles of the Global Code of Ethics for Tourism)

๑) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ และเอกชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมมือกันในการนำหลักจริยธรรมข้างต้นมาใช้ปฏิบัติ และทำการตรวจสอบประสิทธิผลของการใช้ปฏิบัตินั้นๆ ด้วย

๒) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรยอมรับบทบาทของสถาบันนานาชาติ คือ องค์การการท่องเที่ยวโลก รวมทั้งองค์กรเอกชนที่มีความสามารถในการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์กรปกป้องสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพ ซึ่งมีหลักการของกฎหมายนานาชาติเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

๓) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มเดียวกับข้างต้น ควรแสดงออกถึงความตั้งใจในการใช้ปฏิบัติจริยธรรมการท่องเที่ยวโลก หากพบข้อขัดแย้งใดๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ ควรนำเสนอข้อขัดแย้งนั้นถึงบุคคลที่สามที่เรียกว่า คณะกรรมการจริยธรรมการท่องเที่ยวโลก เพื่อการพิจารณา

๒.๑.๙ จริยธรรมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุผาเงา

คุณธรรมเป็นภาพของจิตใจ กล่าวคือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ตั้งมั่นให้เป็นจิตใจสูง ประณีตและประเสริฐ^{๑๔} เช่น

- ๑) เมตตา คือ ความรักความปรารถนาดี เป็นมิตร อยากให้ผู้อื่นมีความสุข
- ๒) กรุณา คือ ความสงสารอยากช่วยเหลือผู้อื่นมีความสุข
- ๓) มุทิตา คือ ความพลอยยินดีพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่ประสบความสำเร็จให้มีความสุข หรือก้าวหน้าในการทำสิ่งที่ดีงาม
- ๔) อุเบกขา คือ การวางตัว วางใจเป็นกลาง เพื่อรักษาธรรมเมื่อผู้อื่นควรจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาตามเหตุและผล และจาคะ คือ ความมีน้ำใจเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว

ซึ่งคำว่า “จริยธรรม” ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- ๑) จริยธรรมหลัก(พุทธจริยธรรม) ได้แก่ ปฏิสันถาร ๒ อิทธิบาท ๔ สาราณียธรรม ๖
- ๒) จริยธรรมรอง(วัตรปฏิบัติ) ได้แก่ อาคันตุกวัตร อาวาสกวัตร คมิกวัตร เสนาสนวัตร และวัจจกกุวัตร

๓) จริยธรรมสากล(หน้าที่ ความรับผิดชอบ) ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอดุสาหะ และความเมตตากรุณา สามารถอธิบายได้ ดังนี้

๑) จริยธรรมหลัก(พุทธจริยธรรม)

จริยธรรมหลัก(พุทธจริยธรรม) สำหรับการท่องเที่ยว หรือส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพระพุทธศาสนามีหลายประการ แต่ในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น ๓ หมวด ได้แก่ ปฏิสันถาร ๒ อิทธิบาท ๔ สาราณียธรรม ๖ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

(๑.๑) ปฏิสันถาร ๒

ปฏิสันถาร ๒ คือ การต้อนรับกันฉันมิตร การรับแขกด้วยความเต็มใจ การทักทาย ปราศรัย การต้อนรับ มี ๒ อย่าง คือ

๑) อามิสปฏิสันถาร ต้อนรับด้วยสิ่งของ

๒) ธรรมปฏิสันถาร ต้อนรับด้วยทางธรรม คือ กล่าวแนะนำในทางธรรม อีกนัยหนึ่งว่า ต้อนรับโดยธรรม เป็นต้น การช่วยเหลือสงเคราะห์จัดปัญหาข้อติดขัด ทำกุศลกิจให้ลุล่วง^{๑๙}

[๑๕๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สันถาร (การรับรอง) ๒ อย่างนี้ สันถาร ๒ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. อามิสสันถาร (การรับรองด้วยอามิส)

๒. ธรรมสันถาร (การรับรองด้วยธรรม) สันถาร ๒ อย่างนี้แล บรรดาสันถาร ๒ อย่างนี้ ธรรมสันถารเป็นเลิศ (๑)

[๑๕๓] ปฏิสันถาร (การต้อนรับ) ๒ อย่างนี้ ปฏิสันถาร ๒ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. อามิสปฏิสันถาร (การต้อนรับด้วยอามิส)

๒. ธรรมปฏิสันถาร (การต้อนรับด้วยธรรม)

ปฏิสันถาร ๒ อย่างนี้แล บรรดาปฏิสันถาร ๒ อย่างนี้ ธรรมปฏิสันถารเป็นเลิศ (๒)

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การต้อนรับของเจ้าหน้าที่ หรือผู้บริการแหล่งท่องเที่ยว ควรต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความสุภาพเรียบร้อยฉันมิตร ไม่แสดงอาการที่ไม่เหมาะสม เช่น ทำหน้า บึ้ง หรือรำคาญ อธิบายได้ ดังนี้

๑) อามิสปฏิสันถาร เช่น เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ทางเจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้บริการของ แหล่งท่องเที่ยวควรบริการน้ำดื่ม หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น แก้วน้ำ ที่พัก ที่นอน เป็นต้น

๒) ธรรมปฏิสันถาร เช่น เมื่อมีนักท่องเที่ยวมา เจ้าหน้าที่หรือผู้ให้บริการ แหล่งท่องเที่ยว ควรทักทาย หรือแสดงความเคารพด้วยการไหว้ พร้อมส่งรอยยิ้มให้ แสดงถึงความเป็นมิตรไมตรี แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน และให้ความแนะนำ ช่วยเหลือ เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการ รวมทั้งควร แสดงอาการปฏิกิริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ต่อนักท่องเที่ยวที่มาทุกคน

(๑.๒) อิทธิบาท ๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๒๐} ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึง อิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่ายๆ ว่าทางแห่ง ความสำเร็จ อิทธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่ง ความสำเร็จ มี ๔ ประการ คือ

๑) ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจฝึกฝนในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย หมายถึง รักงาน และรักจุดหมาย ของงาน ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะ ให้เกิดขึ้นอย่างเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า

^{๑๙} อ.ทก. (ไทย). ๒๐/๓๙๗/๑๑๖.

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิกจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘๔๒.

เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนที่จะทุ่มเทชีวิตจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้น เมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้

๒) วิริยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่ มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมารถเกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

๓) จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝ่าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจเรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที

๔) วิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทบทวนแลคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง การคิดหาเหตุผลและสอบสวนย่อมช่วยรวมจิตใจให้ค่อยกำหนด และติดตามเรื่องที่จะพิจารณาอย่างติดใจตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลัง

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ ในที่นี้เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้งานที่ทำสำเร็จ ลุล่วงด้วยดี เช่น

- ๑) ฉันทะ คือ ความชอบใจ พอใจในกิจการ งานบริการ การท่องเที่ยวที่ทำ
- ๒) วิริยะ คือ การ แข่งขันในกิจการงานบริการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย
- ๓) จิตตะ คือ ความตั้งใจทำในกิจการ งานบริการการท่องเที่ยว
- ๔) วิมังสา คือ เข้าใจทำ(ตัวปัญญา) ในกิจการ งานบริการการท่องเที่ยวที่ทำ

(๑.๓) สาราณียธรรม ๖

หลักสาราณียธรรม ๖ ระบุว่า สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน^{๒๑} คือ

๑) เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้า และลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตา วจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจา สุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

^{๒๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

๓) เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้ม แจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคีได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียวนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย บริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปวัตตโกศก็ได้

๕) สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้า และลับหลังคือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นผู้ร่ำรังเกียจของหมู่คณะ

๖) ทิฐิสามัญญตา มีทิฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สันทุกข์หรือขจัดปัญหาธรรม ๖ ประการนี้มัยคุณ คือ เป็นสารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปยกรณ์ ทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรณ์ ทำให้เป็นที่ระลึกเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ซึ่งสามารถนำสารณียธรรม ๖ มาประยุกต์ใช้กับการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

๑) เมตตากายกรรม เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยว เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการควรทำสิ่งใดก็ได้ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น แสดงไมตรีและหวังดีต่อนักท่องเที่ยว ผู้มาเยี่ยมชม แสดงอาภักติบริการ สุภาพ ควรปฏิบัติ หรือให้บริการด้วยความเต็มใจ

๒) เมตตาวจีกรรม เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยว เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการต้องพูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น แนะนำ สั่งสอนตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ พูดจริงไม่พูดเพื่อผลประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว

๓) เมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา เช่น ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยว เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการควรให้บริการด้วยไมตรีด้วยหน้าตาที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้เกียรติโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๔) สาธารณโภคี เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยว เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการควรบริการโดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทน การจัดบริการอย่างทั่วถึง เพื่อผลประโยชน์โดยรวม ไม่มีอคติลำเอียง

๕) สีสสามัญญตา เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยว เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการควรมีความประพฤติเสมอภาคกัน ประพฤติสุจริตดีงามเหมือนกัน มีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกัน ไม่ประพฤติให้เป็นที่รังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฐิสามัญญตา เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยว เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการควรมีความเสมอภาคกันทางความคิด การเคารพเหตุผล ยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติอย่างเดียวกัน

๒) จริยธรรมรอง(วัตรปฏิบัติ)

พจนานุกรมฉบับมติชน^{๒๒} ให้นิยาม “วัตร” ว่าเป็นคำนาม หมายถึง กิจพึงกระทำหน้าที่ธรรมเนียม ความประพฤติ การปฏิบัติ การจำศีล ตรงกับคำบาลีว่า วตต ภาษาสันสกฤตใช้ วฤตต และกล่าวถึง “วัตรปฏิบัติ” ว่าหมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่หรือตามศีล

^{๒๒} สำนักพิมพ์มติชน, พจนานุกรมฉบับมติชน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ณศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๘๐๒

ปิ่น มุกกันต์^{๒๓} นิยามคำว่า “วัตร” ว่า ข้อปฏิบัติประจำวัน ส่วน “วัตรปฏิบัติ” หมายถึงการปฏิบัติตามข้อวัตร

สรุปคำว่า วัตร วัตตะ วตฺต วฤตฺต หมายถึง กิจที่ต้องทำประจำวัน หรือเมื่อเข้าสู่หรือเผชิญสถานการณ์หนึ่งๆ ส่วนวัตรปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติตามกิจที่ต้องกระทำซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบของศีล ธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาก็ได้

จริยธรรมรอง(วัตรปฏิบัติ) เป็นหมวดพระวินัยที่สงฆ์มีธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาพึงปฏิบัติต่อกัน ซึ่งชาวบ้านก็สามารถนำมาปรับใช้ได้สำหรับการท่องเที่ยว หรือส่งเสริมการท่องเที่ยว จำแนกเป็นหมวดต่างๆ ดังนี้

(๒.๑) อาคันตุกวัตร (ข้อวัตร ข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยว)

๒.๑.๑) ปราบปรามเรื่องพระอาคันตุกะ : เหตุให้ทรงบัญญัติข้อวัตร

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้นพระอาคันตุกะ สวมรองเท้าเข้าไปสู่อารามก็มี ก็นั่งเข้าไปสู่อารามก็มี คลุมศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี พาดจิวรบนศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี ล้างเท้าด้วยน้ำฉันก็มี ไม่ไหว้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่พรรษากว่าก็มี ไม่ถามเสนาสนะก็มี มีพระอาคันตุกะรูปหนึ่ง ถอดลิ้นแล้วลักบานประตูเข้าไปสู่วิหารที่ไม่มีใครอยู่โดยพลัน งูตกจากเบื้องบนลงมาที่คอของเธอ เธอกลั้วร้องขึ้นสุดเสียง ภิกษุทั้งหลายรับเข้าไปถามว่า ท่านร้องสุดเสียงทำไม เธอจึงบอกเรื่องนั้นกับพระภิกษุทั้งหลาย

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉน พระอาคันตุกะจึงสวมรองเท้าเข้าไปสู่อารามก็มี ก็นั่งเข้าไปสู่อารามก็มี คลุมศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี พาดจิวรบนศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี ล้างเท้าด้วยน้ำฉันก็มี ไม่ไหว้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่พรรษากว่าก็มี ไม่ถามเสนาสนะก็มี แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุอาคันตุกะสวมรองเท้าเข้าไปสู่อารามก็มี ก็นั่งเข้าไปสู่อารามก็มี คลุมศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี พาดจิวรบนศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี ล้างเท้าด้วยน้ำฉันก็มี ไม่ไหว้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่พรรษากว่าก็มีไม่ถามเสนาสนะก็มีจริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า ภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุอาคันตุกะสวมรองเท้าเข้าไปสู่อารามก็มี ก็นั่งเข้าไปสู่อารามก็มี คลุมศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี พาดจิวรบนศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี ล้างเท้าด้วยน้ำฉันก็มี ไม่ไหว้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่พรรษากว่าก็มี ไม่ถามเสนาสนะก็มี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้งแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุผลนั้นแล เราจะบัญญัติวัตรแก่ภิกษุอาคันตุกะทั้งหลาย โดยประการที่ภิกษุอาคันตุกะทั้งหลายพึงประพฤติเรียบร้อย^{๒๔}

^{๒๓} ปิ่น มุกกันต์, ประมวลศัพท์ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๐๔), หน้า ๕๖๒.

^{๒๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๑๔/๑๗๘.

๒.๑.๒) ข้อวัตรสำหรับอาคันตุกะ

ภิกษุอาคันตุกะคิดว่าจักเข้าไปสู่อาราม

พึงถอดรองเท้า เคาะแล้วถือไปต่ำๆ ลดร่ม เปิดศีรษะ ลดจีวรบนศีรษะลงไว้ที่ป่า ไม่ต้องรีบร้อน พึงเข้าไปสู่อารามตามปกติ เมื่อเข้าไปสู่อารามพึงสังเกตว่า ภิกษุเจ้าถิ่นประชุมกันที่ไหน ภิกษุเจ้าถิ่นประชุมกันที่ใด คือ ที่โรงฉัน มณฑป หรือโคนไม้ พึงไปที่นั่น

วางบาตรไว้ที่แห่งหนึ่ง วางจีวรไว้ที่แห่งหนึ่ง พึงถืออาสนะที่สมควรนั่ง พึงถามถึงน้ำฉัน พึงตักน้ำฉันมาดื่ม

ถ้าต้องการใช้น้ำ พึงตักน้ำใช้มาล้างเท้า เมื่อล้างเท้า พึงรดน้ำด้วยมือข้างหนึ่ง พึงล้างเท้าด้วยมือข้างหนึ่ง รดน้ำด้วยมือใด ไม่พึงล้างเท้าด้วยมือนั้น พึงถามถึงผ้าเช็ดรองเท้า เมื่อจะเช็ดรองเท้า พึงใช้ผ้าแห้งเช็ดก่อน ใช้ผ้าเปียกเช็ดทีหลัง พึงซักผ้าเช็ดรองเท้าบิดแล้วผึ่งไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง

ถ้าภิกษุเจ้าถิ่นแก่พรรษากว่า พึงอภิวาท

พึงถามถึงเสนาสนะว่า เสนาสนะถึงแก่ผม

พึงถามเสนาสนะที่มีภิกษุอยู่หรือที่ไม่มีภิกษุอยู่

พึงถามถึงโคจรคาม

พึงถามถึงกุศลทั้งหลายที่ได้รับสมมติว่าเป็นเสกขะ

พึงถามถึงที่อุจจาระ

พึงถามถึงที่ถ่ายปัสสาวะ

พึงถามถึงน้ำฉัน

พึงถามถึงน้ำใช้

พึงถามถึงไม้เท้า

พึงถามถึงกติกาสงฆ์ที่ตั้งไว้ว่า ควรใช้เวลาเท่าไร ควรออกเวลาเท่าไร

ถ้าวิหารไม่มีภิกษุอยู่ พึงเคาะประตูอยู่รอสักครู่หนึ่งแล้วถอดลิ้นปลักบานประตู ยืนอยู่ข้างนอกดูแลให้ทั่ว^{๒๕}

ถ้าวิหารรก หรือเตียงซ้อนอยู่อยู่บนตั่ง เสนาสนะมีละอองจับอยู่เปื้อนบน ถ้าอุตสาหะอยู่ พึงชำระเสีย เมื่อจะชำระวิหาร พึงขนเครื่องลาดพื้นออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่งก่อน พึงขนเชียงรองเท้าเตียงออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง พึงขนฟูกและหมอนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง พึงขนผ้านิสีทานะและผ้าปูนอนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เติง ตั่ง อันภิกษุพึงยกต่ำๆ ทำให้เรียบร้อยอย่าให้ครูดสี กระทบบานและกรอบประตู ขนไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง กระโถนพึงขนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง พนักอิงพึงขนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่งถ้าในวิหารมีหยากเยื่อ พึงกวาดแต่เพดานลงมาก่อน

พึงเช็ดกรอบหน้าต่าง ประตูและมุมห้อง ถ้าฝาหรือน้ำมันขึ้นรา

พึงเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ด ถ้าพื้นทาสีดำขึ้นรา

พึงเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ด ถ้าพื้นไม้ได้ทา

พึงเอาน้ำพรมแล้วกวาด ด้วยคิดว่าอย่าให้ฝุ่นกลบวิหาร

^{๒๕} สกฺขเสกขสมมติ คือ ตระกูลที่มีศรัทธาในการให้ทานวัตถุมาจนหมดทุนทรัพย์ได้ เพื่อไม่ให้ตระกูลเช่นนี้เดือดร้อนจากการถวายสิ่งของแก่ภิกษุสงฆ์ หรือเพื่อไม่ให้ภิกษุสามเณรรบกวนตระกูลเช่นนี้ สงฆ์จึงประกาศสมมติ(แต่งตั้ง) ตระกูลเช่นนั้นให้เป็นเสกขสมมติ.

พึงเก็บกวาดอยากเหยื่อไปทิ้งเสีย ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง

เครื่องลาดพื้น พึงผึ่งแดดชำระเคาะปิด แล้วชนกลับไปปูไว้ตามเดิม เชียงรองเท้าเตียง พึงผึ่งแดด ชัด เช็ดแล้วชนกลับตั้งไว้ตามเดิม เตียง ตั้ง พึงผึ่งแดด ชัดสีเคาะ ยกต่ำๆ ทำให้ดี อย่าให้ ครูดสี กระทบบานและกรอบประตู ชนกลับตั้งไว้ตามเดิม ผ้าปูนั่งและผ้าปูนอนตากแห้งแล้ว เคาะปิด ให้สะอาด ชนกลับวางไว้ตามเดิม ผ้าปูนั่งและผ้าปูนอนตากแห้งแล้ว สลัดให้สะอาด ชนกลับปูไว้ตามเดิม กระโถน พนักอิง ตากแล้ว พึงเช็ด ชนกลับไปตั้งไว้ตามเดิม^{๒๖}

พึงเก็บบาตร จีวร เมื่อเก็บบาตร

พึงเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำใต้เตียงหรือใต้ตั่ง แล้วเก็บบาตร แต่อย่างนั้งบาตรบนพื้นที่ปราศจากเครื่องรอง

เมื่อเก็บจีวร พึงเอามือข้างหนึ่งถือจีวรเอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวรหรือสายกระเดียด พึงทำชายไว้ข้างนอก ชนดไว้ข้างในเก็บจีวร

ถ้ามีลมเจ็ดด้วยผงคลีพัดมาทางทิศตะวันออก พึงปิดหน้าต่างด้านตะวันออก ถ้ามีลมเจ็ดด้วยผงคลีพัดมาทางทิศตะวันตก พึงปิดหน้าต่างด้านตะวันตก ถ้ามีลมเจ็ดด้วยผงคลีพัดมาทางทิศเหนือ พึงปิดหน้าต่างด้านเหนือ ถ้ามีลมเจ็ดด้วยผงคลีพัดมาทางทิศใต้ พึงปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดูหนาวกลางวันพึงเปิดหน้าต่าง กลางคืนพึงปิด ถ้าฤดูร้อน กลางวันพึงปิดหน้าต่าง กลางคืนพึงเปิด

ถ้าบริเวณ ชุมน้ำ โรงฉัน โรงไฟ วัจจกฏกรก พึงปิดกวาดเสีย ถ้าน้ำฉัน น้ำใช้ไม่มี พึงจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี พึงตักน้ำมาไว้ในหม้อชำระ^{๒๗}

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าอาคันตุกวัตร คือข้อปฏิบัติสำหรับแขกผู้มาเยือน ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ในที่นี้หมายถึงนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระธาตุผาเงาควรมีจริยธรรมของนักท่องเที่ยว ที่ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

๑) แต่งกายสุภาพเรียบร้อย อาทิ เสื้อแขนยาว เสื้อแขนสั้นที่ไม่ใช่แขนกุด เสื้อกล้าม หรือเกาเอก ไม่ควรใส่เสื้อผ้าที่บางหรือรัดรูปมากเกินไป กางเกงที่ใส่ก็ควรเป็นกางเกงขายาว กระโปรงคลุมหัวเข่า เพราะเหตุที่ควรปฏิบัติเช่นนี้ เพราะวัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม คนไปวัดเพื่อทำบุญ ทำจิตใจให้สงบ

๒) ควรถอดรองเท้าในที่ที่ควรถอด เช่น วิหาร โบสถ์ ลานเจดีย์ หรือในเขตที่ป้ายประกาศว่า “กรุณาถอดรองเท้า” เป็นต้น

๓) ในขณะที่เที่ยวภายในวัด ควรพูดจาสุภาพ ไม่ส่งเสียงดัง และก่อเหตุทะเลาะวิวาท

๔) ควรให้ความเคารพ ต่อเจ้าที่หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยวภายในวัด

^{๒๖} พระปลัดประสาน ฐิตธมโม และคณะ, อริยวินัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพ็ญฟ้า พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓๕.

^{๒๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๑๕/๑๗๙-๑๘๐.

**(๒.๒) อาวาลิกวัตร (ข้อวัตร ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการ
การท่องเที่ยว)**

๒.๒.๑) พรารภเรื่องภิกษุเจ้าถิ่น : เหตุให้ทรงบัญญัติข้อวัตร

สมัยนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นเห็นพระอาคันตุกะแล้ว ไม่ปูอาสนะไม่ตั้งน้ำล้างเท้า ไม่ตั้งตั้งรองเท้า ไม่ตั้งกระเบื้องเช็ดเท้าไว้ ไม่ลูกรับบาตร จีวร ไม่ถามด้วยน้ำฉัน ไม่ถามด้วยน้ำใช้ ไม่ไหว้ อาคันตุกะแม่ผู้แก่กว่าไม่จัดเสนาสนะให้ บรรดาภิกษุเป็นผู้มีกน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุเจ้าถิ่น เห็นพระอาคันตุกะแล้ว จึงไม่ปูอาสนะ ไม่ตั้งน้ำล้างเท้า ไม่ตั้งตั้งรองเท้า ไม่ตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า ไม่ลูกรับบาตร จีวร ไม่ถามด้วยน้ำฉัน ไม่ถามด้วยน้ำใช้ ไม่ไหว้พระอาคันตุกะผู้แก่กว่า ไม่จัดเสนาสนะให้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่า จริงหรือ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียน ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูเสียก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุอันนั้นแล เราจักบัญญัติวัตรแก่ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลาย โดยประการที่ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายจะพึงประพฤติเรียบร้อย^{๒๘}

๒.๒.๒) ข้อวัตรสำหรับผู้เป็นเจ้าถิ่น

ภิกษุเจ้าถิ่นเห็นภิกษุอาคันตุกะแม่ผู้แก่กว่าแล้ว

พึงปูอาสนะ

พึงตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า

พึงลูกรับบาตร จีวร

พึงถามด้วยน้ำฉัน

พึงถามด้วยน้ำใช้

ถ้าอุตสาหะ(สามารถ) พึงเช็ดรองเท้า เมื่อจะเช็ดรองเท้า

พึงใช้ผ้าแห้งเช็ดก่อนใช้ผ้าเปียกเช็ดทีหลัง

พึงชักผ้าเช็ดรองเท้าบิดแล้วผึ่งไว้ ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง

พึงอภิวาทภิกษุอาคันตุกะแม่ผู้แก่กว่า

พึงจัดเสนาสนะถวายว่า เสนาสนะนั้นถึงแก่ท่าน

พึงบอกเสนาสนะที่มีภิกษุอยู่หรือไม่มีภิกษุอยู่

พึงบอกโคจรคาม พงบอกอโคจรคาม

พึงบอกสกุลที่เป็นเสกขสมมติ

พึงบอกที่ถ่ายอุจจาระ

พึงบอกที่ถ่ายปัสสาวะ

พึงบอกที่น้ำฉัน

พึงบอกน้ำใช้

พึงบอกไม้เท้า

^{๒๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๑๕/๑๗๙-๑๘๐.

ฟังบอกกติกาสงฆ์ที่ตั้งใจว่า เวลานี้ควรเข้า เวลานี้ควรออก
ถ้าภิกษุอาคันตุกะอ่อนพรรษากว่า ฟังนั่งบอกว่า ท่านจงวางบาตรที่นั่น จงวางจีวรที่นั่น
จงนั่งอาสนะนี้

ฟังบอกน้ำฉัน

ฟังบอกน้ำใช้

ฟังบอกผ้าเช็ดรองเท้า

ฟังแนะนำพระภิกษุอาคันตุกะให้อภิวัต

ฟังบอกเสนาสนะว่า เสนาสนะนั้นถึงแก่ท่าน

ฟังบอกเสนาสนะที่ภิกษุอยู่ หรือบอกไม่มีภิกษุอยู่

ฟังบอกโคจรคาม ฟังบอกอโคจรคาม ฟังบอกสกุลที่เป็นเสกขสมมติ

ฟังบอกที่ถ่ายอุจจาระ

ฟังบอกที่ถ่ายปัสสาวะ

ฟังบอกที่น้ำฉัน ฟังบอกน้ำใช้

ฟังบอกไม้เท้า

ฟังบอกกติกาสงฆ์ที่ตั้งใจว่า เวลานี้ควรเข้า เวลานี้ควรออก

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าอาวาสสิกขัตตข้อวัตร ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก
หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว ในที่นี้หมายถึง เจ้าหน้าที่หรือผู้ให้บริการของวัดพระธาตุผาเงา
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ควรมีจริยธรรมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว ที่ควรประพฤติปฏิบัติ
คือ

๑) ควรแนะนำห้องสุขาแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน หรือควรมีป้ายนิเทศบอกให้ชัดเจน เช่น
ป้ายบอกทาง ป้ายถังขยะ ป้ายห้องสุขา ฯลฯ

๒) ควรมีน้ำดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยว

๓) ควรมีที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ที่พักผ่อน ลานถ่ายรูป บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

(๒.๓) คมิกวัตร (ข้อวัตร ข้อปฏิบัติ สำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว)

๒.๓.๑) ปรารภภิกษุผู้เตรียมจะไป: เหตุให้ทรงบัญญัติข้อวัตร

สมัยนั้น ภิกษุผู้เตรียมจะไปไม่เก็บเครื่องมือ เครื่องดิน เปิดประตูหน้าต่างทิ้งไว้
ไม่มอบหมายเสนาสนะ แล้วหลีกไป เครื่องไม้ เครื่องดิน เสียหาย เสนาสนะไม่มีใครรักษา บรรดาภิกษุ
ที่เป็นผู้มักน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุผู้เตรียมตัวจะไป จึงไม่เก็บเครื่องมือ
เครื่องดิน เปิดประตูหน้าต่างทิ้งไว้ ไม่มอบหมายเสนาสนะ แล้วหลีกไป เครื่องไม้ เครื่องดินเสียหาย
เสนาสนะไม่มีใครรักษา จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า จริงหรือ ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า^{๒๙}

^{๒๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๑๗/๑๘๑.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติวัตรแก่ภิกษุผู้เตรียมจะไป โดยประการที่ภิกษุเตรียมจะไปพึงประพฤติเรียบร้อย^{๓๐}

๒.๓.๒) ข้อวัตรสำหรับภิกษุผู้เตรียมจะไป

ภิกษุผู้เตรียมจะไป

พึงเก็บเครื่องมือ เครื่องดิน

ปิดประตูหน้าต่าง

มอบหมายเสนาสนะ ถ้าภิกษุไม่มี พึงมอบหมายสามเณร ถ้าสามเณรไม่มี พึงมอบหมายคนวัด ถ้าคนวัดไม่มี พึงมอบหมายอุบาสก ถ้าไม่มีภิกษุสามเณร คนวัดหรืออุบาสก พึงยกเตียงขึ้นวางไว้บนศิลา ๔ แผ่น แล้วพึงยกเตียงซ้อนเตียง ยกตั้งซ้อนต้ง แล้วกองเครื่องเสนาสนะไว้ข้างบนเก็บเครื่องมือ เครื่องดิน ปิดประตูหน้าต่าง แล้วจึงหลีกไป

ถ้าวิหารฝนรั่ว ถ้าอุสสาหะพึงจะมุง หรือทำพียงชวนขวยว่า จะมุงวิหารได้อย่างไร ถ้าได้ความชวนขวยอย่างนี้ นั่นเป็นความดี ถ้าไม่ได้ ที่ใดฝนไม่รั่ว พึงยกเตียงขึ้นวางบนศิลา ๔ แผ่น ในที่นั้น แล้วพึงยกเตียงซ้อนเตียงยกตั้งซ้อนต้ง แล้วกองเครื่องเสนาสนะไว้ข้างบน เก็บเครื่องมือ เครื่องดิน ปิดประตูหน้าต่างแล้วจึงหลีกไป

ถ้าวิหารฝนรั่วทุกแห่ง ถ้าอุสสาหะอยู่ พึงขนเครื่องเสนาสนะเข้าบ้าน หรือพึงทำความชวนขวยว่า จะขนเครื่องเสนาสนะเข้าบ้านอย่างไร ถ้าได้ตามความชวนขวยอย่างนี้ นั่นเป็นความดี ถ้าไม่ได้พึงยกเตียงขึ้นวางบนก้อนศิลา ๔ แผ่นในที่แจ้ง แล้วพึงยกเตียงซ้อนเตียง ยกตั้งซ้อนต้ง กองเครื่องเสนาสนะไว้ข้างบน เก็บเครื่องมือ เครื่องดิน แล้วคลุมด้วยหญ้าหรือใบไม้ แล้วจึงหลีกไปด้วยคิดว่า อย่างไรเสีย ส่วนของเตียงตั่งคงเหลืออยู่บ้าน^{๓๑}

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าคัมภีร์ : ข้อวัตร ข้อปฏิบัติ สำหรับนักท่องเที่ยวนอกจากแหล่งท่องเที่ยว ในที่นี้หมายถึง ข้อควรประพฤติ ปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ควรมีจริยธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติดังนี้

๑) เมื่อใช้ห้องสุขา ควรถอดรองเท้าก่อนเข้าห้อง เพื่อป้องกันเศษดินที่รองเท้าเปื้อนพื้นห้องน้ำ เมื่อทำธุระเสร็จ ก่อนออกจากห้อง(สุขา) ควรสำรวจดูความเรียบร้อยของห้องด้วย

๒) เมื่อทานอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มแล้ว ควรนำเศษขยะทิ้งลงในถังขยะ ไม่ควรทิ้งเรี่ยราด

๓) เมื่อใช้โต๊ะ หรือเก้าอี้ของทางวัดแล้ว ควรเก็บไว้ที่เดิมให้เรียบร้อย

(๒.๔) เสนาสนวัตร (ข้อวัตร ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของส่วนรวม)

๒.๔.๑) ประการภิกษุทำจิรกรรมในที่แจ้ง พระฉัพพัคคีย์เคาะเสนาสนะบนที่สูงเหนือลม ภิกษุทั้งหลายถูกอุทิสกลบ : เหตุให้ทรงบัญญัติข้อวัตร

^{๓๐} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๑๗/๑๘๑.

^{๓๑} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๑๘/๑๘๒.

สมัยนั้น ภิกษุมารูปด้วยกันทำจิวรกรรมในที่แจ้ง พระฉัพพัคคีย์เคาะเสนาสนะบนที่สูงเหนือลม ภิกษุทั้งหลายถูกรูสึกลบบรรดาที่เป็นผู้มกน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่าโฉนภิกษุฉัพพัคคีย์จึงได้เคาะเสนาสนะที่สูงเหนือลม ภิกษุทั้งหลายถูกรูสึกลบ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุฉัพพัคคีย์เคาะเสนาสนะที่สูงเหนือลม ภิกษุทั้งหลายถูกรูสึกลบ จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติเสนาสนะวัตรแก่ภิกษุทั้งหลาย พึงประพฤติเรียบร้อยในเสนาสนะ^{๓๒}

๒.๔.๒) ข้อวัตรสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ

ภิกษุอยู่ในวิหารใด ถ้าวิหารนั้นรก ถ้าอุตสาหะอยู่ พึงชำระเมื่อชำระวิหาร พึงขนบาตรจิวร ออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่งก่อน พึงขนผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน วางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เตียงพึงยกต่ำๆ ขนออกไปให้ดี อย่าให้ครูดสี กระทบกระแทกบานและกรอบประตู แล้วตั้งไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง ตั้งพึงยกต่ำๆ ขนออกไปให้ดี อย่าให้ครูดสีกระทบกระแทกบานและกรอบประตู แล้วตั้งไว้ที่ควรแห่งหนึ่งเชียงรองเท้าเตียง พึงขนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง พนักอิงพึงขนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เครื่องลาดพื้นพึงกำหนดที่ปูไว้เดิม แล้วขนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง

ถ้าในวิหารมีหยากไย่ พึงกวาดแต่เพดานลงมาก่อน พึงเช็ดกรอบหน้าต่าง ประตูและมุมห้อง ถ้าฝาหรือน้ำมันขึ้นรา พึงเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ด ถ้าพื้นทาสีดำขึ้นรา พึงเอาผ้าเช็ดน้ำบิดแล้วเช็ด ถ้าพื้นไม้ได้ทำ พึงเอาน้ำพรมแล้วกวาดด้วยคิดว่า อย่าให้ฝุ่นกลบวิหาร พึงกวาดหยากไย่ไปทิ้งเสีย ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง ไม่พึงเคาะเสนาสนะในที่ใกล้ภิกษุ ไม่พึงเคาะเสนาสนะในที่ใกล้วิหาร ไม่พึงเคาะเสนาสนะในที่ใกล้น้ำฉัน ไม่พึงเคาะเสนาสนะในที่ใกล้น้ำใช้ ไม่พึงเคาะเสนาสนะในที่สูงเหนือลม พึงเคาะเสนาสนะที่ได้ลม

เครื่องลาดพื้นพึงผึ่งแดดในที่ควรแห่งหนึ่ง ชำระ เคาระ ปิด แล้วขนกลับไปปูไว้ที่เดิม เชียงรองเท้า เตียง ผึ่งแดดไว้ในที่ควรแห่งหนึ่ง เช็ดแล้ว ขนกลับไปตั้งไว้ที่เดิม เตียง ตั้ง พึงผึ่งแดดในที่ควรแห่งหนึ่ง ขัดสี เคาะ ยกต่ำๆ ทำให้ดี อย่าให้ครูดสีกระทบบานและกรอบประตู ขนกลับไปตั้งที่เดิม พูกและหมอน พึงตากไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เคาะ ปิดให้สะอาดแล้วขนกลับตั้งไว้ที่เดิม

ผ้าปูที่นอนและผ้าปูนอน พึงตากไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง สลัดให้สะอาด แล้วขนไปปูไว้ที่เดิม กระโถน พนักอิง พึงตากไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เช็ดและขนไปตั้งไว้ที่เดิม

พึงเก็บบาตร จิวร เมื่อเก็บบาตร พึงเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เมื่อเอามือข้างหนึ่งลูบคลำได้ เตียงหรือได้ตั้งแล้วเก็บบาตร แต่อย่างเก็บบาตรบนพื้นที่ปราศจากเครื่องรอง เมื่อจะเก็บจิวร พึงเอามือข้างหนึ่งถือจิวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจิวร หรือสายกระเดียง พึงทำชายไว้ข้างนอก ขนไว้ข้างใน เก็บจิวร

^{๓๒} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๐/๑๙๑.

ถ้ามีลมเจ็ดด้วยผงฐีพัฒมาทางทิศตะวันออก พึงปิดหน้าต่างด้านทิศตะวันออก ถ้ามีลมเจ็ดด้วยผงคสิพัฒมาทางทิศตะวันตก พึงปิดหน้าต่างด้านทิศตะวันตก ถ้ามีลมเจ็ดด้วยผงคสิพัฒมาทางทิศเหนือ พึงปิดหน้าต่างด้านทิศเหนือ ถ้ามีลมเจ็ดด้วยผงคสิพัฒมาทางทิศใต้ พึงปิดหน้าต่างด้านทิศใต้ ถ้าฤดูหนาว กลางวันพึงเปิดหน้าต่าง กลางคืนพึงปิดหน้าต่าง ถ้าฤดูร้อน กลางวันพึงปิดหน้าต่าง กลางคืนพึงเปิด

ถ้าบริเวณ ชุ่มน้ำ โรงฉัน โรงไฟ ระวังภูริกรกพึงปิดกวาดเสีย

ถ้าฉัน น้ำใช้ไม่มี พึงจัดตั้งไว้

ถ้าฉันในชำระไม่มี พึงตักน้ำมาในที่ชำระ

ถ้าอยู่ในวิหารหลังเดียวกับภิกษุผู้แก่กว่า ยังไม่อาปุงญา(บอกกล่าวหรือขอโอกาส) ภิกษุผู้แก่กว่า ไม่พึงให้อุเทศ(การแนะนำ) ไม่พึงให้ปริจฉา(การสอบถาม) ไม่พึงทำการสาธยาย(ท่องบ่น) ไม่พึงแสดงธรรม ไม่พึงตามประทีป ไม่พึงเปิดหน้าต่าง ไม่พึงปิดหน้าต่าง(ถ้าขออนุญาตแล้วทำได้) ถ้าเดินจงกรมในที่จงกรมเดียวกับภิกษุผู้แก่กว่า พึงเดินคล้ายตามภิกษุผู้แก่กว่า และไม่พึงกระทบกระทั่งภิกษุผู้แก่กว่า ด้วยชายผ้าสังฆาฏิ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้เสนาสนวัตร : ข้อวัตร ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของส่วนรวม ในที่นี้หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของส่วนรวม สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ควรมีจริยธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

๑) เมื่อใช้ห้องสุขา ควรถอดรองเท้าก่อนเข้าห้อง เพื่อป้องกันเศษดินที่รองเท้าเปื้อนพื้นห้องน้ำ เมื่อทำธุระเสร็จ ก่อนออกจากห้อง(สุขา) ควรสำรวจดูความเรียบร้อยของห้องด้วย

๒) เมื่อใช้โต๊ะ หรือเก้าอี้ ของทางวัดแล้ว ควรเก็บไว้ที่เดิมให้เรียบร้อย

๓) เมื่อใช้อาคารที่พักของวัดแล้ว ควรเก็บให้เรียบร้อย เช่น ที่นอน หมอน ผ้าห่ม ฯลฯ

๔) เมื่อรับประทานอาหารของโรงครัวแล้ว ควรล้างจาน ช้อนช้อม แก้วน้ำเอง รวมทั้งก่อนออกจากโต๊ะทานข้าว ควรเก็บเก้าอี้ให้เรียบร้อย

(๒.๕) วัจจกฐีวัตร (ข้อวัตร ข้อปฏิบัติการใช้ห้องน้ำ สำหรับนักท่องเที่ยว)

๒.๕.๑) บรรณภิกษุชาติพราหมณ์ถ่ายทอดจรรยาไม่ชำระ: เหตุให้ทรงบัญญัติ

ข้อวัตร

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นชาติพราหมณ์ ถ่ายอุจจาระแล้วไม่บรรณนาจะชำระด้วยรังเกียจว่า ใครจักจับต้องของเหลว มีกลิ่นเหม็นนี้ได้ ในวัจจมรรคของเธอ มีหมู่นอนมั่วสุมอยู่ ต่อมาเธอได้แจ้งเรื่องนั้นแก่พระภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลายถามว่า ก็ท่านถ่ายทอดจรรยาแล้ว ไม่ชำระหรือ ขอรับ

ภิกษุนั้นตอบว่า อย่างนั้น ขอรับ

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มีกนน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุถ่ายทอดจรรยาแล้ว จึงไม่ชำระ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุ ขาวว่า เธอถ่ายทอดจรรยาแล้วไม่ชำระจริงหรือ

ภิกษุรูปนั้นทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นแล้วทรงทำธรรมกถารับสั่งกะพระภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุถ่ายอุจจาระแล้ว เมื่อน้ำมีอยู่ จะไม่ชำระไม่ได้ รูปใดไม่ชำระ ต้องอาบัติทุกกฏ

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลาย ถ่ายอุจจาระในวัจจุกฏีตามลำดับผู้แก่กว่า พวกภิกษุทั้งหลายมาถึงก่อน ปวดอุจจาระก็ต้องรอ พวกเธอกลับอุจจาระจนสลบล้มลง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุ ข่าว่า ภิกษุทั้งหลายถ่ายอุจจาระในวัจจุกฏี ตามลำดับผู้แก่กว่า พวกภิกษุทั้งหลายมาถึงก่อน ปวดอุจจาระก็ต้องรอ พวกเธอกลับอุจจาระจนสลบล้มลง จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งกะพระภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายภิกษุไม่พึงถ่ายอุจจาระในวัจจุกฏี ตามลำดับผู้แก่กว่า รูปใดถ่ายอาบัติทุกกฏ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถ่ายอุจจาระตามลำดับของผู้มาถึง^{๓๓}

สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์เข้าวัจจุกฏีเร็วเกินไปบ้าง เว็กผ้าเข้าไปบ้าง ถอนหายใจพลางถ่ายอุจจาระบ้าง เคี้ยวไม้ชำระฟันพลางถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายอุจจาระนอกรางอุจจาระบ้าง บ้วนเศษลงในรางปัสสาวะบ้าง ชำระด้วยไม้หยาบบ้าง ทั้งไม้ชำระลงในช่องถ่ายอุจจาระบ้าง ออกมาเร็วเกินไปบ้าง เว็กผ้าออกมาบ้าง ชำระมีเสียงดังจะปุจะปุบ้างเหลือน้ำไว้ในกระบอกล้างชำระบ้าง บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้เข้าวัจจุกฏีเร็วเกินไป เว็กผ้าเข้าไปบ้าง ถอนหายใจใหญ่พลางถ่ายอุจจาระบ้าง เคี้ยวไม้ชำระฟันพลางถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะนอกรางปัสสาวะบ้าง บ้วนเศษลงในรางปัสสาวะบ้าง ชำระด้วยไม้หยาบบ้าง ทั้งไม้ชำระลงในช่องถ่ายอุจจาระบ้าง ออกมาเร็วเกินไปบ้าง เว็กผ้าออกมาบ้าง ชำระมีเสียงดังจะปุจะปุบ้างเหลือน้ำไว้ในกระบอกล้างชำระบ้าง แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นแล้วทรงธรรมกถารับสั่งกะพระภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติวัจจุกฏีวัตรแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยประการที่ภิกษุทั้งหลายพึงประพฤติเรียบร้อยในวัจจุกฏี^{๓๔}

๒.๕.๒) ข้อวัตรสำหรับการใช้ห้องน้ำ

ภิกษุใดไปวัจจุกฏี

ภิกษุนั้นยืนอยู่ข้างนอก พึงกระแอมขึ้น แม้ภิกษุผู้นั่งอยู่ข้างในก็พึงกระแอมรับ

พึงพาดจีวรไว้บนราวจีวร หรือบนสายระเดียง แล้วเข้าวัจจุกฏี ทำให้เรียบร้อย ไม่ต้อง

รีบร้อน

ไม่พึงเข้าไปเร็วนัก

ไม่พึงเว็กผ้าเข้าไป

^{๓๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๕/๑๔๕.

^{๓๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๖/๑๔๖.

ยืนบนเขียงถ่ายอุจจาระ แล้วจึงค่อยเว็กผ้า
 ไม่พึงถอนหายใจใหญ่พลางถ่ายอุจจาระ
 ไม่พึงเคี้ยวไม้ชำระฟันพลางถ่ายอุจจาระ
 ไม่พึงถ่ายอุจจาระนอกรางอุจจาระ
 ไม่พึงถ่ายปัสสาวะนอกรางปัสสาวะ
 ไม่พึงบ้วนเศษลงในรางปัสสาวะ
 ไม่พึงชำระด้วยไม้หยาบ
 ไม่พึงทิ้งไม้ชำระลงในช่องถ่ายอุจจาระ
 ยืนบนเขียงถ่ายแล้วพึงปิดผ้า
 ไม่พึงออกมาเร็วนัก
 ไม่พึงเว็กผ้าออกมา
 ไม่พึงชำระมีเสียงดังจะปุจะบู้บ้าง
 พึงเหลือน้ำไว้ในกระบอกระชำระ
 ยืนบนเขียงชำระแล้วพึงปิดผ้า
 ถ้าวัจจุกฏีอันภิกษุถ่ายไว้เลอะเทอะ ต้องล้างเสีย
 ถ้าตะกร้าใส่ไม้ชำระเต็ม พึงเทไม้ชำระ
 ถ้าวัจจุกฏีรูก พึงกวาดวัจจุกฏี
 ถ้าชานภายนอก บริเวณ ชุ่มประตुरुก พึงกวาดเสีย
 ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี พึงตักน้ำมาไว้ในหม้อชำระ^{๓๕}

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้วัจจุกฏีวัตร : ข้อวัตร ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำ สำหรับนักท่องเที่ยวน ในที่นี้หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำ สำหรับนักท่องเที่ยวนที่มาเที่ยววัด พระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ควรมีจริยธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

๑) ถอดรองเท้าก่อนเข้าห้อง เพื่อป้องกันเศษดินที่รองเท้าเปื้อนพื้นห้องน้ำตรวจดูอุปกรณ์ ภายในห้องน้ำ เช่น ชันน้ำ ปริมาณน้ำที่จะใช้ชำระล้างมีบ้างไหม

๒) ควรราดน้ำลงไปโถส้วมก่อน การถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ

๓) เปิดน้ำใส่ถัง และเทน้ำตามทันทีขณะขับถ่าย เพื่อกลบเสียงและขจัดกลิ่น

๕) ใช้น้ำสะอาดในการชำระล้าง หลังการขับถ่าย พร้อมกับราดน้ำที่โถ และคอยหาน้ำให้สะอาดทุกครั้ง(หากพื้นไม่สะอาด ควรราดน้ำล้างให้สะอาดด้วย)

๖) เติมน้ำใส่ถังไว้ประมาณ ๓ ส่วน ๔ ของถัง แล้วคว่ำขันไว้ทุกครั้ง

๗) ก่อนออกจากห้อง(สุขา) ควรสำรวจดูความเรียบร้อยของห้อง และเครื่องแต่งกายอีกครั้ง

^{๓๕} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๗/๑๙๗.

๓) จริยธรรมสากล(หน้าที่ความรับผิดชอบ)

จริยธรรมสากล(หน้าที่ความรับผิดชอบ) เป็นข้อปฏิบัติ หรือสิ่งที่กำหนดให้ทุกคนควรปฏิบัติ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูท่วงที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอดุสาหะ และความเมตตากรุณา สามารถอธิบายได้ ดังนี้

(๓.๑) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ ตรงกับคำศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า Responsibility อันเนื่องจากศัพท์ ๒ คำ คือ Response กับ Ability^{๓๖} ซึ่งหมายถึง คุณลักษณะของบุคคลซึ่งแสดงออกโดยมีความสนใจเอาใจใส่ตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งได้รับมอบหมายด้วยความพากเพียร พยายาม อดทนต่ออุปสรรคใดๆ ที่ขัดข้อง มีการวางแผนงานอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

(๓.๒) ความซื่อสัตย์ หมายถึง แง่มุมหนึ่งของศีลธรรม แสดงถึงคุณลักษณะทางบวก และคุณธรรม อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจ และความตรงไปตรงมา พร้อมด้วยความประพฤติตรง ตลอดจนการงดเว้นการโกหก การคดโกง หรือการลักขโมย เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ความซื่อสัตย์ยังหมายถึงความน่าไว้วางใจ ความภักดี ความเป็นธรรมและความบริสุทธิ์ใจอีกด้วย

(๓.๓) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

(๓.๔) ความกตัญญูท่วงที หมายถึง ความรู้บุญคุณและการตอบแทนต่อผู้อื่น และสิ่งที่มีบุญคุณ

(๓.๕) การรักษาระเบียบวินัย ระเบียบกับวินัย ออกจากกัน กล่าวคือ ระเบียบ หมายถึง ถูกลำดับ ถูกที่เป็นแถว เป็นแนว มีลักษณะเรียบร้อย ส่วนคำว่า วินัย หมายถึง ระเบียบสำหรับกำกับความประพฤติให้เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน ระเบียบวินัย คือคุณสมบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่าการรักษาระเบียบวินัย เป็นพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง โดยเกิดจากการสำนึก ซึ่งต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นผลทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเอง และผู้อื่นในอนาคต

(๓.๖) ความเสียสละ เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ทุกคนในสังคมต้องมึน้ำใจเอื้อเฟื้อ เสียสละแบ่งปันให้แก่กัน ไม่มีจิตใจคับแคบ เห็นแก่ตัว ความเสียสละจึงเป็นคุณธรรมเครื่องผูกมิตรไมตรี ยึดเหนี่ยวจิตใจไว้ เป็นเครื่องมือสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

(๓.๗) ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง วิวาทบาดหมางซึ่งกันและกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด

^{๓๖} สุโท เจริญสุข, *ข้อคิดพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบการแนะแนว*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๔๕.

(๓.๘) การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด

(๓.๙) ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีความลำเอียง

(๓.๑๐) ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน

(๓.๑๑) ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้อื่นเป็นสุข ความสงสารที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

สรุปได้ว่า จริยธรรมสากล เป็นหลักประพฤติปฏิบัติที่ทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ หรือนับถือศาสนาใดๆ ก็ตาม เห็นพ้องว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ เป็นกติกา จรรยา มารยาท ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ต้องเป็นไปตามกรอบปฏิบัติดังกล่าว

๒.๒ ทฤษฎีการท่องเที่ยว

ในข้อนี้จะได้อธิบาย และนำเสนอในประเด็น ความหมายของการท่องเที่ยว รูปแบบของการท่องเที่ยว องค์ประกอบของการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว ความสำคัญของการท่องเที่ยว ปัจจัยการท่องเที่ยว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ปัจจัยที่สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยว และสิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย^{๓๗} นิยามว่า การท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเป็นของ IASET (International Association of Experts in Tourism) Hunziker และ Kraft ว่า “การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของประสบการณ์พิเศษกับสัมพันธภาพซึ่งเกิดจากการเดินทาง และการพักผ่อนต่างถิ่นเป็นการชั่วคราวโดยมิได้ประกอบอาชีพ” การท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของการนันทนาการซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเวลาว่าง โดยผูกพันกับการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อผ่อนคลายร่างกายและจิตใจจากกิจกรรมต่างๆ เป็นการสนองความต้องการในการเปลี่ยนบรรยากาศของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ในสังคมเมืองที่ยุ่งยากซับซ้อนต่อการหลีกเลี่ยงความวุ่นวาย ไปสู่สภาพธรรมชาติไปแสวงหาสิ่งใหม่ๆ มีการประกอบกิจกรรมที่สนุกสนาน กีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ ทัศนศึกษา ตลอดจนการเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจและงานอาชีพ

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว^{๓๘} คำว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง

^{๓๗} สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

^{๓๘} สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : กองวิชาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, ๒๕๕๔), หน้า ๗.

หม่อมหลวงด้อย ชุมสาย^{๓๙} ได้ให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยว และการเดินทางไว้ในหนังสือ “ปฐมบทแห่งการท่องเที่ยว” ว่าการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของการเดินทาง ถ้าไม่มีการเดินทางก็ไม่มีการท่องเที่ยวและการเดินทาง ได้มีผู้ดำเนินงานการท่องเที่ยวกับการเดินทางปนๆ กัน บางครั้งก็มักจะใช้คำว่าท่องเที่ยวให้มีความหมายถึงทั้งการท่องเที่ยว และการเดินทาง สำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ใช้ชื่อในภาษาอังกฤษว่า Tourism Authority of Thailand ส่วนการท่องเที่ยวประเทศอังกฤษใช้ชื่อว่า British Tourist Authority มีบางคำใช้คำการเดินทางให้มีความหมายถึงทั้งการเดินทางและการท่องเที่ยว เช่น องค์การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ซึ่งจัดตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เรียกชื่อว่า International Union of Official Travel Organization (IUOTO) สถาบันอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยฮาวายที่สอนวิชาการท่องเที่ยวที่มีชื่อว่า School of Travel Industry Management และสมาคมการท่องเที่ยวสำหรับภาคพื้นแปซิฟิกได้ชื่อว่า Pacific Area Travel Association

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งโดยมีจุดประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการแสวงหาสิ่งใหม่และความเพลิดเพลินด้วยความสนใจ

๒.๒.๒ รูปแบบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑) การท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนาน ความชื่นชมในแหล่งธรรมชาติเป็นหลัก

๒) การท่องเที่ยววัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการใช้ความรู้และความภาคภูมิใจ

๓) การท่องเที่ยวแบบบันเทิงและการกีฬา (Sport and Entertainment Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และความพึงพอใจในการพักผ่อนบันเทิงใจที่มุ่งเน้นการได้รับบริการที่เหมาะสม

๔) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมสัมมนา (Business and Convention Tourism) เป็นการเดินทางที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อการประชุมสัมมนา การติดต่อทางธุรกิจ ซึ่งอาจมีหรือไม่มีการศึกษาดูงานและการทัศนศึกษารวมอยู่ด้วยก็ได้ ถูกจัดให้เป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง

การท่องเที่ยวข้างต้นทั้ง ๔ ประเภท อาจแบ่งระดับการท่องเที่ยวได้ ๔ แบบที่ต้องการการจัดการที่ต่างกัน คือ

๑) การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์รักษาททรัพยากรให้คงไว้นานที่สุด ครอบคลุมทรัพยากรทุกประเภท เช่น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของมนุษย์ การท่องเที่ยวเหล่านี้ควรจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งครอบคลุม Natural Cultural Tourism และ Historical Tourism ทั้งหมด

^{๓๙} หม่อมหลวงด้อย ชุมสาย และญิบพัน พรหมโยซี, **ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔ – ๖.

๒) การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการศึกษาในแหล่งธรรมชาติ เพื่อการรักษาระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งหรือบางส่วนของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco tourism)

๓) การจัดการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ การทัศนศึกษา การประชุม สัมมนา การติดต่อธุรกิจ ที่ให้ความสำคัญในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลักยังคงเป็นการท่องเที่ยวแบบประเพณี (Conventional Tourism)

๔) การท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งยังคงมีแอบแฝงอยู่ในทุกส่วน หรือมีการพัฒนาอย่างถูกกฎหมายในบางพื้นที่ เช่น Sex tour, Casino และเกมกีฬาบางประเภทเป็นการท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม (Immorality Tourism)^{๔๐}

๒.๒.๓ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยว มี ๓ องค์ประกอบ^{๔๑} ได้แก่

๑) สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ

๒) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สรรพสิ่งทีรองรับในการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งถือว่าสำคัญที่สุด เช่น ที่พักแรม ไม่ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบใด

๓) การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นได้ นั่นคือจะต้องมีการคมนาคมขนส่งท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นอย่างสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีด้วยกัน ๓ ทาง คือ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวสามารถไปได้ทั้ง ๓ ทาง แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นจะสามารถพัฒนาได้ดี เมื่อมีทางคมนาคมขนส่งจะต้องมีทางพาหนะขนส่งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศที่จะขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญของการเข้าถึง

พยอม ธรรมบุตร^{๔๒} ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๑) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น ระบบคมนาคม สนามบิน ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

^{๔๐} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, *ท่องเที่ยวไทย ๒๕๔๑-๒๕๔๒*, (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย : (สำเนา), ๒๕๔๑), หน้า ๘.

^{๔๑} นิคม จารุมณี, *การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๔.

^{๔๒} พยอม ธรรมบุตร, *เอกสารประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗.

๒) การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่างๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์ ที่พักแรมประเภทต่างๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่างกัน ซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่างกัน ได้แก่ ภัตตาคาร สระว่ายน้ำ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ชาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจและสิ่งอำนวยความสะดวก

๓) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุดของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็น แหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง แสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม การท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

๔) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist Activities and Recreational Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึง เพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การเดินป่า การล่องแก่งในแม่น้ำ การป็นหน้าผา การดำน้ำ การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยว และกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้

๕) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิเช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไพร่ชนีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยว มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันกับทฤษฎี ๕A ของ Tourism Western Australia ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural Attractions) สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Attractions) รวมถึงกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก และกิจกรรมการประชุม (MICE) สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Attractions) และสิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social Attractions)

๒) กิจกรรม (Activities) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ ควรมีความหลากหลาย และตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ เป็นต้น กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมดูนก กิจกรรมส่องสัตว์ และกิจกรรมแสง สี เสียง ในสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นต้น

๓) การเข้าถึง (Access) สภาพการเข้าถึง (เส้นทางคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งเที่ยวนั้นๆ มีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใดโดยพิจารณาจากระยะทาง จากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทาง

จากตัวเมืองซึ่งจะเป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น โดยรถยนต์ เรือ หรือการเดินทางทางอากาศ สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพเป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกรัง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำลำคลองต้องใช้เรือหรือแพ มีสิ่งกีดขวางหรือไม่ และถ้าเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเดินเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวกหรือยาก และค่าจ้างแพงหรือถูก เป็นต้น

ดังนั้นตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสภาพการเข้าถึง อาจพิจารณาได้จากความสะดวก อุปสรรค หรือสิ่งกีดขวางการเดินทาง ลักษณะการเดินทาง และสภาพถนน การคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Access) เช่น เที่ยวบิน การตรวจคนเข้าเมือง รถโดยสารสาธารณะ สภาพถนนหนทาง

๔) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่นๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น^{๔๓}

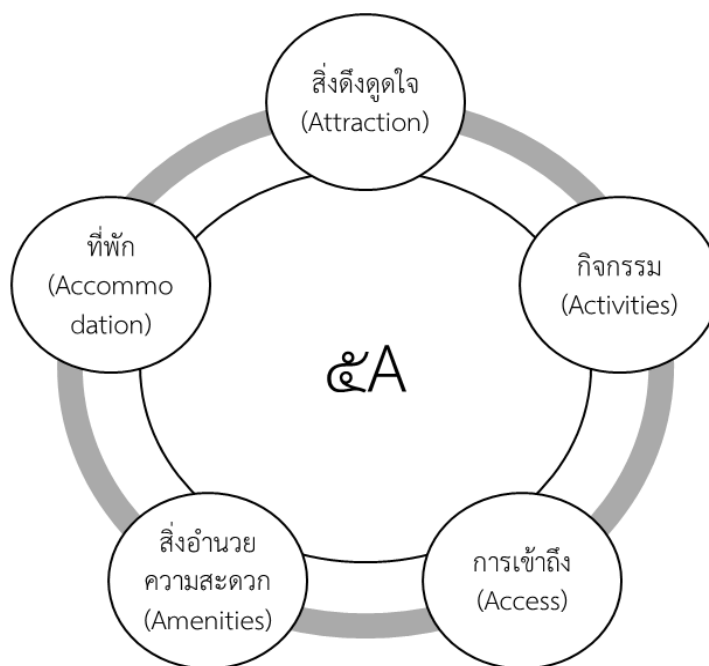
สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป และถ้าหากในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วน ก็จะพิจารณาถึงความสะดวก และความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งชุมชนข้างเคียงได้ยากง่ายเพียงใด ดังนั้นตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสิ่งอำนวยความสะดวกอาจพิจารณาได้จากระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การให้บริการบ้านพัก สถานบริการต่างๆ ระบบสื่อความหมายและระบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว (Destination Amenities) เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าต่างๆ เช่น ร้านขายของ บริษัทบริการการท่องเที่ยว ร้านของที่ระลึก การบริการอื่นๆ เช่น ร้านตัดผม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านเช่ารถ ระบบสาธารณูปโภค ตู้เอทีเอ็ม สถานีตำรวจ โรงพยาบาล ฯลฯ

๕) ที่พัก (Accommodation) สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคา และการบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย และมีความปลอดภัยที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) เช่น โรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ ฯลฯ^{๔๔}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยว คือ ความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรม การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก ดังภาพต่อไปนี้

^{๔๓} Tourism Western Australia, *Types of Tourism Businesses : the ๕A's of Tourism (๒๕๕๑)*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.tourism.wa.gov.au>, (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙).

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน.

แผนภูมิที่ ๒ : แสดงองค์ประกอบการท่องเที่ยว (ทฤษฎี ๕A)

๒.๒.๔ วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

การเดินทางเกิดจากแรงกระตุ้นในการเดินทางที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้มาท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน^{๔๔} ดังนี้

๑) การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากความอยากรู้อยากเห็นด้านต่างๆ เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเพื่อได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างออกไป ทั้งทางด้านการเมือง ด้านสังคม และบุคคล ด้านลักษณะพิเศษของสภาพธรรมชาติ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ กล่าวคือ การได้รับรู้เรื่องราวที่แตกต่างไปจากที่ตนเองเคยได้รับรู้นั่นเอง

๒) การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น จากความต้องการที่พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเป็นการผ่อนคลายความเครียดจากภารกิจประจำวัน ได้แก่ การไปเล่นกีฬาประเภทต่างๆ การเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งบริเวณที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ งานศิลปะ และการดนตรี หรือความบันเทิงอย่างอื่นๆ ซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวตามสวนสนุก สวนสัตว์ บาร์ ผับ และการจับจ่ายซื้อของไว้ด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของผู้ท่องเที่ยวเอง

๓) เพื่อการจาริกแสวงบุญ การนมัสการศาสนสถาน หรือเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงที่ผู้มาท่องเที่ยวนับถือ รวมถึงการท่องเที่ยวตามสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือ ศาสนาและกิจกรรมทางศาสนา

^{๔๔} นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, หน้า ๔๔.

๔) เพื่ออาชีพและธุรกิจของผู้ท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินทางเพื่อสำรวจค้นคว้า การประชุม การสัมมนา การดูงาน การศึกษา ซึ่งเปรียบเสมือนการเดินทางทัศนศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้หรือเพื่อเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้ท่องเที่ยวเอง

๕) เพื่อเยี่ยมญาติพี่น้องเพื่อนฝูง ในต่างถิ่น มักเกิดขึ้นในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ และวันเทศกาลต่างๆ

๒.๒.๕ ความสำคัญของการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภททั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมหรือสนับสนุนต่างๆ การซื้อบริการของนักท่องเที่ยวประเภทนี้ ถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มองไม่เห็นด้วยสายตา (Invisible Export) เพราะเป็นการซื้อด้วยเงินตราต่างประเทศ การผลิตสินค้าคือบริการต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวซื้อจะต้องมีการลงทุนซึ่งเป็นผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศ และจะช่วยให้เกิดงานอาชีพอีกหลายแขนง เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ด้านสังคมการท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนคลายความตึงเครียดพร้อมๆ กับการได้รับความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ผิดแผกแตกต่างออกไป อีกทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลชำระเงินของต่างประเทศ รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนช่วยผ่อนคลายความเสียเปรียบในเรื่องดุลการชำระเงินได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีบทบาทช่วยกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง เช่น เปลือกหอย หินสวยๆ ตามชายหาด ไม้ไผ่ ฯลฯ ที่ผู้อยู่ในท้องถิ่นได้เก็บมาประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านขายเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นการนำเอาวัสดุที่เคยเห็นว่าปราศจากคุณค่ามาทำให้เกิดประโยชน์ และเพิ่มรายได้ ซึ่งแม้จะเป็นรายได้เล็กๆ น้อยๆ แต่เมื่อรวมกันเข้าก็เป็นรายได้สำคัญอย่างหนึ่งเช่นกัน

สรุปได้ว่าบทบาท และความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง^{๔๖} มีดังต่อไปนี้

๑) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ นับตั้งแต่ปี ๒๕๒๕ เป็นต้นมามีรายได้จากการท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้ลำดับที่ ๑ เมื่อเทียบกับรายได้สินค้าอื่นๆ

๒) รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปของเงินตราต่างประเทศนี้ มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลชำระเงิน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ การท่องเที่ยวทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ ๒๗,๓๑๗ ล้านบาทนั้น รายจ่ายจากการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยเป็นเพียงประมาณ ๗,๐๒๘ ล้านบาท ส่วนที่เกินดุลนี้จึงมีส่วนช่วยแก้ไขการขาดดุลในด้านอื่นได้เป็นอย่างมาก

๓) รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชากรอย่างกว้างขวาง สร้างงาน สร้างอาชีพมากมาย และเป็นการเสริมอาชีพด้วย อาชีพที่เกิดต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการผลิตอาหารไปป้อนตามเมืองท่องเที่ยวต่างๆ ก็จะเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้เพิ่มได้เป็นอย่างดี หรือในเมืองท่องเที่ยวก็อาจเป็นผู้นำเที่ยวด้วย

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

๔) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างมากมาย และกว้างขวาง เนื่องจากอุตสาหกรรมบริการต้องใช้คนทำหน้าที่บริการ โดยเฉพาะธุรกิจทางตรง เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว ฯลฯ ส่วนในธุรกิจทางอ้อมอาจเป็นอาชีพเสริม เช่น หัตถกรรม บ้าน การใช้เวลาว่างมารับจ้างก่อสร้าง เป็นต้น

๕) การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำทรัพยากรของประเทศ มาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ใดก็ต้องใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร ซื้อผลิตภัณฑ์พื้นเมือง และหากพักแรมก็ต้องใช้เป็นค่าที่พัก เงินที่จ่ายออกไปนี้จะไม่ตกอยู่เฉพาะโรงแรม แต่จะกระจายไปสู่เกษตรกรรายย่อยต่างๆ เมื่อหัตถกรรมพื้นเมืองขายเป็นของที่ระลึกได้ก็จะมีคนนำเอา วัสดุพื้นบ้านมาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึก แม้จะเป็นรายได้เพียงเล็กรๆ น้อยๆ แต่เมื่อรวมกันเป็นปริมาณ มากๆ ก็เป็นรายได้สำคัญ ซึ่งส่งผลต่อการกระตุ้นการผลิต หรือที่เรียกว่า Multiplier Effect ทาง การท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่สูงมากเทียบการผลิตสินค้าหรืออุตสาหกรรมอื่นๆ

๖) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย อาจเรียกได้ว่าเป็น Limitless Industry เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่นๆ จากสถิติที่ผ่านมาจำนวน นักท่องเที่ยวนานาชาติของโลก ได้มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ นักท่องเที่ยวนานาชาติทั่วโลกมีจำนวนเพียงล้านคน และได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๒๙๐ ล้านคนในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ กระนั้นก็มีนักวิชาการทางการท่องเที่ยว ยังเชื่อว่าปริมาณในการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบันก็เป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น เพราะว่าประชากรของโลกเพิ่มจำนวนขึ้นตลอดเวลา ในขณะที่ วิชาการในการขนส่งที่สามารถส่งผู้โดยสารได้เป็นจำนวนมาก ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางถูกลง การเดินทางท่องเที่ยวจึงมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้สูงเท่านั้นดังแต่ก่อน การท่องเที่ยวถือได้ ว่าเป็นเรื่องของความพึงพอใจของแต่ละบุคคล องค์การสหประชาชาติประกาศว่า “การเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่รัฐต้องสนับสนุน”

๗) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่มีข้อจำกัดในการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศ เหมือนการเกษตร ผลผลิตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เสนอขายให้นักท่องเที่ยวคือความสวยงาม ของธรรมชาติ หาดทราย ชายทะเล ป่าไม้ ภูเขา สภาพอากาศ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น พระบรมมหาราชวัง วัดวาอาราม โบราณสถาน อาคารในท้องถิ่น ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ตลาดน้ำ ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน ไม่ผันแปร หรือขึ้นอยู่กับสภาพฝนฟ้าอากาศ เช่น การผลิตด้าน การเกษตร หรืออุตสาหกรรมอื่นๆ ไม่ต้องลงทุนและใช้เทคโนโลยีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวจึงได้รับการสนับสนุน และกระตุ้นจากองค์การท่องเที่ยวโลกอย่างจริงจัง เพื่อที่จะให้ ประเทศที่กำลังพัฒนาให้ความสนใจ และหันมาใช้อุตสาหกรรมนี้เป็นประโยชน์เพิ่มเติมต่ออาชีพ

๘) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็น สิ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว สังคมไทยเป็นสังคมของชาติเก่าแก่สืบเนื่องมาเป็นพันปี จึงมีวัฒนธรรม ระเบียบ ประเพณี นาฏศิลป์ การละเล่น ฯลฯ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เป็นมรดกตกทอดที่ควรแก่การนำออกเผยแพร่ ฟื้นฟู และอนุรักษ์ไว้^{๔๗}

^{๔๗} อ้างแล้ว, หน้า ๖.

๙) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างประเทศก็ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในท้องถิ่น เช่น โรงแรม ภัตตาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งจะต้องมีผู้ลงทุนในหลายๆ ลักษณะเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นเหล่านั้น

๑๐) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีมาตรการที่ช่วยเสริมความปลอดภัย และความมั่นคงในพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปทีใด จะต้องมั่นใจว่ามีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ฉะนั้นแหล่งใดที่นักท่องเที่ยวเข้าไป แหล่งนั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ

๑๑) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนช่วยสร้างสันติภาพสัมพันธ์ไมตรี และความเข้าใจอันดี ด้วยการเข้าใจซึ่งกันและกัน เมื่อประชากรในประเทศเดียวกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยการเดินทางไปมาหาสู่กัน ผลก็คือความสามัคคีสามัคคีของคนในชาติ ในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะช่วยรักษาสัมพันธ์ไมตรีให้มั่นคง

๒.๒.๖ ปัจจัยการท่องเที่ยว

ปัจจัยของการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท^{๔๘} ดังนี้

๑) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดหรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยว นั้นจะมีนักท่องเที่ยวและสนใจนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกันมาก สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

(๑.๑) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติให้มา (Natural Attraction Factors) คือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปเที่ยวในพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่า และชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

(๑.๒) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Cultural Attraction Factors) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสามารถดึงดูดใจให้มนุษย์ไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณ เป็นต้น วิถีชีวิตจากการกระทำของคน เช่น ตลาดน้ำ ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมา รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่คนเราสร้างขึ้นมา เช่น การแข่งกีฬา การแสดง การจัดเทศกาล เช่น งานเทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

๒) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างความสะดวกสบายที่สำคัญมากที่สุดคือ เรื่องที่พักแรมไม่

^{๔๘} อ้างแล้ว, หน้า ๔๓.

ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบโรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ สิ่งสำคัญอันดับรองลงมา คือ การบริโภคจึงต้องมีร้านอาหารบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนข่าวสารข้อมูลเพื่อการเดินทางไว้บริการนักท่องเที่ยว

๓) การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ คือ ต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก

การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก ๓ ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) และการตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market of Tourist) แต่องค์ประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวจึงอยู่ที่ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้การท่องเที่ยวจึงเป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ที่สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมในการเดินทางไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่ย่อมมีจุดหมายของการเดินทางไปท่องเที่ยวที่ต่างกัน

๒.๒.๗ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว^{๔๙} มีดังนี้

๑) นักท่องเที่ยว คือ ผู้ที่ลงทุนเงินและเวลาเพื่อแสวงหาสินค้าและบริการ ตลอดจนประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

๒) ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมและบริการต่างๆ ผู้ประกอบการลงทุนทำธุรกิจดังกล่าวโดยมีเป้าหมายที่จะเสนอสินค้าและบริการที่มีคุณภาพให้นักท่องเที่ยวโดยมุ่งสร้างกำไรจากธุรกิจ

๓) ภาครัฐ หมายถึง รัฐบาลของประเทศที่รองรับซึ่งต้องการดึงดูดนักท่องเที่ยวมาสู่จุดหมายปลายทาง เพื่อที่จะใช้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างเงินและสร้างงานในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

๔) ภาคประชาชน ได้แก่ ชุมชนที่เกิดการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์จะเสนอแหล่งท่องเที่ยวและบริการแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม เพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น

๒.๒.๘ ปัจจัยที่สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยว

ปัจจัยที่สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยว^{๕๐} มีดังนี้

๑) การเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต คือ การที่คนเริ่มประหยัดเงินส่วนหนึ่ง เพื่อนำเงินมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อน

^{๔๙} อ้างแล้ว, หน้า ๔๓-๔๔.

^{๕๐} วินิจ วิจารณ์, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.), หน้า ๓๒ – ๓๓.

๒) รายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้น ในปัจจุบันผู้หญิงทำงานมากขึ้น มีรายได้สูงขึ้น ทำให้เกิดตลาดใหม่ขึ้น โดยเฉพาะตลาดการท่องเที่ยว สินค้าประเภทสมัยนิยม กิจกรรมธนาคาร ร้านอาหาร เป็นต้น เพื่อตอบสนองความต้องการในตลาดส่วนนี้

๓) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แม้ว่าเศรษฐกิจโลกตกอยู่ในภาวะเจริญเติบโตทรงตัว หรือทรุดตัวเป็นบางครั้งสลับกันไป แต่รายได้และประสิทธิภาพในการผลิตก็สูงขึ้น ด้วยสาเหตุนี้ทำให้การท่องเที่ยว เพื่อความสนุกสนานเจริญเติบโตอย่างมองเห็นได้ชัด

๔) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางลดลง โดยเฉพาะค่าโดยสารเครื่องบิน ทำให้คนระดับกลางสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ระยะทางไกลๆ

๕) อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากประเทศที่มีเงินสกุลแข็ง จะเดินทางไปท่องเที่ยวยังประเทศที่มีเงินสกุลอ่อนกว่า

๖) สภาพแวดล้อมทางการเมืองและรัฐบาล เมื่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองสงบเรียบร้อยไม่มีปัญหาใดๆ การท่องเที่ยวก็จะเกิดขึ้น^{๕๑}

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต รายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้น การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางลดลง อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา และสภาพแวดล้อมทางการเมืองและรัฐบาล จะเห็นได้ว่าปัจจัยดังกล่าวมีการเอื้ออำนวยและสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยว

๒.๒.๙ สิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว

สิ่งกระตุ้นทางการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งต่างๆ อันเป็นสาเหตุที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในความต้องการที่จะเดินทาง หรือวางรูปแบบที่ใช้เพื่อทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว หรือเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบพฤติกรรมในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้มีความแตกต่างกัน ซึ่งสิ่งกระตุ้นนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) สิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายในของนักท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งกระตุ้นทางด้านจิตใจ ทางด้านร่างกาย ทักษะคติ ความรู้สึก เป็นต้น

๒) สิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายนอก เช่น การให้บริการทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เป็นต้น ลักษณะความสัมพันธ์ของสิ่งกระตุ้นทั้งสองประเภททางการท่องเที่ยว นั้น มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน และเป็นไปตามลำดับที่ต้องการ บางครั้งไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม สิ่งกระตุ้นจากภายในของนักท่องเที่ยว มีพื้นฐานลำดับขั้นของความ ต้องการตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)^{๕๒} ดังภาพต่อไปนี้

^{๕๑} อ้างแล้ว, หน้า ๓๓.

^{๕๒} Maslow, Abraham M., *Motivation and Personality*, (New York : Harper and Row, 1954), p. 370.

แผนภูมิที่ ๓ : ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

จากรูปแบบความต้องการของนักท่องเที่ยวตามทฤษฎีของ Maslow ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าลักษณะของสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวออก ได้แก่ การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทดแทนความต้องการที่ขาดหาย สถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้เกิดแรงกระตุ้นในการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งกระตุ้นการมีการท่องเที่ยว ข้อมูลข่าวสารสื่อประเภทต่างๆ เป็นสิ่งกระตุ้นการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ในการเดินทางเป็นสิ่งกระตุ้นทางการท่องเที่ยวประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว และสิ่งกระตุ้นเป็นสิ่งที่มีความหมาย และกำหนดรูปแบบด้วยตัวของมันเอง

๒.๓ ทฤษฎีนักท่องเที่ยว

ในข้อนี้จะได้ศึกษา และนำเสนอในประเด็น ความหมายของนักท่องเที่ยว ประเภทของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ความแตกต่างของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ การกำหนดรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ปัจจัยกำหนดความต้องการเดินทางท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของนักท่องเที่ยว

องค์การสหประชาชาติ^{๕๓} (United Nation : UN) ให้ความหมายของ นักท่องเที่ยว ดังนี้

^{๕๓} ราณี อิลชัยกุล, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว, เอกสารประกอบการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

๑) ผู้มาเยือน (Visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังประเทศที่ตนมิได้พักอาศัยอยู่เป็นประจำ ด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตามที่มิใช่ไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ ดังนั้น ผู้มาเยือน จึงหมายรวมถึงผู้เดินทาง ๒ ประเภท คือ

(๑) นักท่องเที่ยว (Tourist) คือ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวที่พำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนไม่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง

(๒) นักทัศนจาร (Excursionist) คือ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว และอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง

ประเทศไทย^{๕๔} ได้กำหนดว่า นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นที่อยู่โดยปกติของตน ไปยังท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์ที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา^{๕๕} ได้ให้ความหมายของนักท่องเที่ยว คือ

๑) บุคคลที่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่

(๑.๑) ผู้ที่เดินทางเพื่อพักผ่อนใจหรือเพื่อสุขภาพ

(๑.๒) ผู้ที่เดินทางไปประชุมหรือประกอบภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง

(๑.๓) ผู้ที่เดินทางเพื่อทำธุรกิจการค้าบางประการ

(๑.๔) ผู้ที่เดินทางมากับเรือที่เปลintaกับทิวทัศน์สองฝั่งน้ำ แม้จะแวะพักอยู่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมงก็ตาม

๒) บุคคลที่ไม่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่

(๒.๑) ผู้เดินทางมาเพื่อประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งประกอบธุรกิจที่มีรายได้ในประเทศนั้น โดยจะมีสัญญาไว้กับผู้ใดหรือไม่ก็ตาม

(๒.๒) ผู้เดินทางมาเพื่อตั้งถิ่นฐานที่อยู่อย่างถาวรในประเทศนั้น

(๒.๓) ผู้เดินทางข้ามพรมแดนไปทำงานนอกประเทศของตน

(๒.๔) ผู้เดินทางเพื่อเข้าไปเป็นนักเรียน หรือนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในที่ที่จัดไว้เป็นหอพักนักเรียนนักศึกษา

(๒.๕) ผู้เดินทางผ่านโดยมิได้แวะลงจากยานพาหนะเลย แม้ว่าจะเดินทางอยู่ในอาณาเขตของประเทศใดประเทศหนึ่ง เป็นเวลามากกว่า ๒๔ ชั่วโมง

(๒.๖) ผู้ลี้ภัยทางการเมืองหรือผู้ลี้ภัยทางศาสนา ไปอยู่ต่างประเทศหรือผู้ลี้ภัยสงคราม

๒.๓.๒ ประเภทของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว สามารถแบ่งประเภทได้ ดังนี้

๑) จำแนกตามประเภทของนักท่องเที่ยว^{๕๖} ดังนี้

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน.

^{๕๕} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ซี.พี. บุ๊ค สแตนดาร์ด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน.

(๑.๑) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเอง คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเป็นส่วนตัวหรือครอบครัวเดียว มีการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวเองว่าจะไปไหน ไปอย่างไร พักที่ไหน กินอะไร

(๑.๒) นักท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม ได้แก่ การเดินทางเป็นหมู่คณะตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป ส่วนใหญ่มักจะใช้บริการของบริษัทนำเที่ยวหรือจัดไปกันเองเป็นหมู่คณะใหญ่ๆ

๒) จำแนกตามวัตถุประสงค์ที่ท่องเที่ยว ดังนี้

(๒.๑) เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจหรือท่องเที่ยวในวันหยุด โดยมากเป็นการท่องเที่ยวพักผ่อนเพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ ผ่อนคลายความตึงเครียดหรือเพื่อเที่ยวชมธรรมชาติ กลุ่มนี้มักจะเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง

(๒.๒) เพื่อการศึกษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาหาข้อมูลและความรู้ที่แปลกๆ ใหม่ๆ ไปจากสังคมที่ตนอยู่ การไปชมนิทรรศการ การแสดงต่างๆ หรืองานประเพณี เป็นต้น

(๒.๓) เพื่อสุขภาพ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อรักษาตัว เช่น ไปอาบน้ำแร่ เป็นต้น

(๒.๔) เพื่อการกีฬา เป็นการเดินทางไปพักผ่อน เล่นกีฬา ตกปลา เล่นเรือใบ ดำน้ำ

(๒.๕) เพื่อการประชุมสัมมนาเป็นการเดินทางโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการไปประชุมสัมมนา ในขณะเดียวกันเมื่อมีเวลาว่างก่อน หรือหลังการประชุมก็ถือโอกาสท่องเที่ยวไปด้วย

๓) จำแนกตามลักษณะการเดินทาง เช่น ทางบก ทางเรือ และทางอากาศ

๔) จำแนกตามสภาพภูมิประเทศ

(๔.๑) นักท่องเที่ยวในประเทศ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางจากภูมิลำเนาที่อยู่ของตนไปยังจังหวัดอื่น หรือระหว่างจังหวัดต่อจังหวัด

(๔.๒) นักท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นของตนเอง หรือไปยังท้องถิ่นใกล้ๆ

(๔.๓) นักท่องเที่ยวต่างประเทศ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางจากภูมิลำเนาของตนไปยังประเทศอื่นๆ

๕) จำแนกตามอายุ ได้แก่

(๕.๑) นักท่องเที่ยวเยาวชน กลุ่มนี้มักชอบการเดินทางแบบผจญภัย ตื่นเต้น และมีความใช้จ่ายไม่มากนักโดยไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเกินความจำเป็น เช่น การเดินทางไปไต่เขาล่องแก่ง เทียวป่า เป็นต้น

(๕.๒) นักท่องเที่ยวสูงอายุ กลุ่มนี้มักจะใช้ชีวิตบั้นปลายแสวงหากำไรชีวิตโดยการเดินทางไปท่องเที่ยว จึงมีความต้องการที่จะไปในแหล่งที่มีความสะดวกสบายพร้อมที่พักชั้นหนึ่งและการเดินทางที่ไม่ลำบากมากนัก ทุกอย่างจัดไว้พร้อมไม่ต้องเตรียมการสิ่งใดอีก

๖) จำแนกตามเพศ ชายและหญิง^{๕๗}

๗) จำแนกตามฐานะทางสังคมหรือฐานะทางเศรษฐกิจ ได้แก่

^{๕๗} อ้างแล้ว, หน้า ๒๑.

(๗.๑) นักท่องเที่ยวที่มีฐานะดี มักจะไม่เกี่ยงเรื่องค่าใช้จ่าย แต่ขอให้มีความสะดวกสบาย มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายเหมือนอยู่บ้านของตนเอง

(๗.๒) นักท่องเที่ยวแบบประหยัด คือ พวกเยาวชน นักเรียน นักศึกษา หรือผู้มีรายได้น้อย แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเด่นชัดก็คือ การโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวประเภทล่องแก่ง ปีนเขา ฯลฯ ในกลุ่มข้าราชการที่ปลดเกษียณแล้ว น้อยคนที่จะให้ความสนใจการเดินทางประเภทนี้

๒.๒.๓ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior) หมายถึง การแสดงออกของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สินค้า และบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจที่มีผลต่อการแสดงออก พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ถือเป็นการกระทำทุกอย่างของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการกระทำนั้นนักท่องเที่ยวจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม และบุคคลอื่นจะสังเกตการกระทำนั้นได้หรือไม่ก็ตาม ก็เพื่อมุ่งตอบสนองสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง โดยพฤติกรรมภายนอกของนักท่องเที่ยว เป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสังเกตได้โดยอาศัยประสาทสัมผัส ส่วนพฤติกรรมภายในของนักท่องเที่ยว (Tourist's Covert Behavior) เป็นการทำงานของอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายรวมทั้งความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ที่ถูกควบคุมอยู่ภายในจะมีความสัมพันธ์กัน โดยพฤติกรรมภายในจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอกเป็นส่วนใหญ่^{๕๘}

แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการตัดสินใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน ๔ ประการ^{๕๙} คือ

๑) สิ่งกระตุ้นความต้องการในการท่องเที่ยว (Energizers of Demand) หมายถึง ความน่าสนใจของสิ่งจูงใจต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวอันเป็นสิ่งชักนำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจที่จะเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ดังกล่าว หรือช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเดินทาง เพื่อการพักผ่อนหรือทำกิจกรรมต่างๆ

๒) สิ่งกั้นกรองความต้องการ (Filterers of Demand) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ทำให้ความต้องการทางการท่องเที่ยวถูกระงับ หรือทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกต้องการในการเดินทางลดน้อยลง อันได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ทัศนคติทางด้านวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เป็นต้น

๓) สิ่งกระทบ (Affecters) หมายถึง ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อมจากแหล่งข้อมูล หรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการขาย ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ ทัศนคติ และมองภาพแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แตกต่างกันไป

๔) บทบาทของนักท่องเที่ยว (Roles) หมายถึง สถานภาพของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไปในการเดินทาง หรือในช่วงเวลาที่แตกต่างกันและส่งผลให้เกิดพฤติกรรมตัดสินใจหรือรูปแบบทางการท่องเที่ยวที่ต่างกัน

^{๕๘} ชวัลนุช อุทยาน, “การท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ”, จุลสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ฉบับที่ ๑, (๒๕๕๕), หน้า ๔.

^{๕๙} สุริรัตน์ เตชะทวิวรรณ, พฤติกรรมนักท่องเที่ยว, เอกสารประกอบการสอนวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

๒.๓.๔ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น ๒ ปัจจัย ดังนี้

- ๑) เป็นปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ ความต้องการ การสนใจ และความจำเป็น การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพ รูปแบบการดำรงชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ทักษะ
- ๒) เป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรม และวัฒนธรรมย่อย ชั้นของสังคม กลุ่มอ้างอิง ผู้นำความคิดเห็น ครอบครัว เพื่อนฝูง

๒.๓.๕ ความแตกต่างของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีหลากหลายรูปแบบ มี ๖ รูปแบบ^{๖๐} คือ

- ๑) การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน และความบันเทิงเป็นการท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ โดยเน้นความบันเทิงเร้าใจ
- ๒) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นบรรยากาศที่สงบ เงียบ สบาย เน้นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ และเพื่อการพักผ่อนจากการเจ็บป่วย
- ๓) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้ชีวิตสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ ที่ตนเองสนใจ
- ๔) การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสนุกสนานบันเทิง และเล่นกีฬา เช่น การเข้าชมฟุตบอลโลก กีฬาโอลิมปิก การตีกอล์ฟ และการเล่นกีฬาทางน้ำ
- ๕) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจประชุม และสัมมนาเป็นการท่องเที่ยวที่บริษัท องค์กร หรือหน่วยงาน เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการทำงาน และเป็นการให้รางวัลกับพนักงานได้ ความสนุกสนาน ความสามัคคีในหน่วยงานหรือองค์กร
- ๖) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้ ศึกษางานตามสถานที่ต่างๆ ที่กลุ่มนักท่องเที่ยวสนใจ

๒.๓.๖ การกำหนดรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวได้กำหนดรูปแบบของนักท่องเที่ยว เพื่ออธิบายพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การพัฒนารูปแบบของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้มาจากการข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ หรือการใช้แบบสอบถาม การกำหนดรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอาจทำได้หลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และวิธีการที่ใช้การกำหนดรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวรูปแบบพื้นฐานที่สุด คือ การแบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามลักษณะของพฤติกรรมของการเดินทาง คือ การแบ่งว่าบุคคลนั้นเป็น นักท่องเที่ยว (Tourists) หรือนักเดินทาง (travelers) นักท่องเที่ยวคือ บุคคลซึ่งซื้อรายการนำเที่ยวเหมาจ่ายจากบริษัทนำเที่ยว ในขณะที่นักเดินทางคือบุคคลซึ่งจัดการการเดินทางด้วยตนเอง เช่น ซื้อตั๋วเครื่องบินเอง จองที่พักเอง กำหนดสถานที่ท่องเที่ยวด้วยตนเอง เป็นต้น

^{๖๐} ขวัญ อุทยาน, “การท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ”, จุลสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, หน้า ๖.

Cohen^{๖๑} ได้เสนอรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

๑) นักท่องเที่ยวแบบนันทนาการ (Recreational Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวซึ่งเน้นความสำคัญในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนันทนาการ หรือการพักผ่อนทางร่างกาย

๒) นักท่องเที่ยวแบบปลีกตัวหาความเพลิดเพลิน (The Diversionary Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่พยายามหาแนวทางเพื่อลืมความจำเจในชีวิตประจำวัน

๓) นักท่องเที่ยวมุ่งหาประสบการณ์ (The Experiential Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทาง เพื่อแสวงหาประสบการณ์ที่แท้จริง นักท่องเที่ยวประเภทนี้สนใจศึกษาและได้รับประสบการณ์ที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ไปสัมผัส ตัวอย่างเช่น เมื่อเดินทางไปประเทศสเปน ก็ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของผู้คนท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมต่างๆ ที่แท้จริงเป็นของสเปน

๔) นักท่องเที่ยวแบบชอบทดลอง (The Experimental Tourists) มีลักษณะที่เห็นเด่นชัด คือ ชอบติดต่อกับพูดคุยกับคนท้องถิ่นเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจในชีวิตความเป็นอยู่ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของคนท้องถิ่น

๕) นักท่องเที่ยวที่ใช้ชีวิตแบบคนท้องถิ่น (The Existential Tourists) นักท่องเที่ยวประเภทนี้ต้องการผจญภัย หรือใช้ชีวิตภายใต้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเดียวกับคนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นเวลานาน ตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยวที่มาใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งในประเทศไทย เช่น พัทยาหรือเชียงใหม่ และพยายามใช้ชีวิตเช่นเดียวกับคนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติตัว การรับประทานอาหาร การพยายามพูดภาษาท้องถิ่น เป็นต้น

สำนักงานเศรษฐกิจศึกษา Westvlaams ได้เสนอรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

(๑) นักท่องเที่ยวประเภทหลงใหลในทะเล (Active sea lovers)

(๒) นักท่องเที่ยวประเภทชอบผูกมิตร (Contact-minded holiday makers) มีจิตใจชอบติดต่อกับปะกับผู้อื่น แสวงหามิตรใหม่โดยเฉพาะที่เป็นคนท้องถิ่น

(๓) นักท่องเที่ยวประเภทชอบชมธรรมชาติ (Nature Viewers) ชอบความงดงามของภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว

(๔) นักท่องเที่ยวประเภทแสวงหาการพักผ่อน (Rest-seekers) ใช้เวลาไปกับการนอนพักผ่อนหย่อนใจมากกว่าการทำกิจกรรมอื่นๆ

(๕) นักค้นหา (Discovers) ชอบกิจกรรมประเภทผจญภัยและชอบแสวงหามิตรใหม่

(๖) นักท่องเที่ยวแบบเดินทางพร้อมครอบครัว (Family-orientated) เป็นนักท่องเที่ยวที่หลงใหลในแสงแดดและทะเล และชอบเดินทางท่องเที่ยวแบบไปเป็นครอบครัว

(๗) นักท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Traditionalists) ชอบเดินทางท่องเที่ยวที่เน้นความปลอดภัยและไม่เสี่ยงภัย

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

๒.๓.๗ ปัจจัยกำหนดความต้องการเดินทางท่องเที่ยว

ปัจจัยกำหนดความต้องการเดินทางท่องเที่ยว หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งปัจจัยกำหนดความต้องการเดินทางท่องเที่ยวที่สำคัญมีอยู่หลายตัวด้วยกัน สรุปได้ ๑๓ ปัจจัย ดังต่อไปนี้

๑) ความเจริญทางเศรษฐกิจ ในช่วงที่เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองการเดินทางท่องเที่ยวจะมีมาก บริษัทต่างๆ อาจขอให้ธุรกิจนำเที่ยวช่วยจัดกรุ๊ปทัวร์แก่พนักงานของตนเดินทางท่องเที่ยวในที่ต่างๆ แต่ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำธุรกิจประสบปัญหา การเดินทางท่องเที่ยวก็พลอยซบเซาลงด้วย

๒) การเพิ่มขึ้นของรายได้ที่ใช้จ่ายได้ของประชาชน เมื่อประชาชนมีรายได้ที่ใช้จ่ายได้เพิ่มขึ้น ก็จะมีเงินเหลือเก็บไว้ท่องเที่ยว ถ้ามีเงินเหลือน้อยก็อาจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใกล้ๆ ถ้ามีเงินเหลือมากก็อยากท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวไกลออกไป ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

๓) ค่าใช้จ่ายการเดินทางท่องเที่ยว หากท้องถิ่นใดมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวสูง ก็จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปน้อย หากท้องถิ่นใดมีค่าใช้จ่ายเดินทางท่องเที่ยวต่ำ ก็จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปมาก ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวประเภทมวลชนมีมากกว่านักท่องเที่ยวประเภทรายได้สูง

๔) รสนิยมของประชาชน ท้องถิ่นใดที่ประชาชนมีรสนิยมชอบการเดินทางท่องเที่ยว ก็จะทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมาก ท้องถิ่นใดที่ประชาชนไม่นิยมการเดินทางท่องเที่ยว ก็จะทำให้การเดินทางเที่ยวน้อยลง

๕) ภัยธรรมชาติ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยว เมื่อคนในท้องถิ่นใดมีการเดินทางท่องเที่ยว ก็จะทำให้เกิดภัยธรรมชาติหรือเกิดการชักจูงกัน ทำให้ท้องถิ่นอื่นมีการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้นตามไปด้วย

๖) การกระจายตัวของประชากรทางภูมิศาสตร์ ท้องถิ่นใดมีญาติมิตรกระจายตัวไปยังที่ต่างๆ มาก ย่อมมีการเดินทางไปมาหาสู่กันมากด้วย ก็จะเกิดการขยายตัวของการเดินทางท่องเที่ยวตามไปด้วย

๗) เวลาว่าง นับเป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยว คนเราจะเดินทางท่องเที่ยวได้ก็ต้องมีเวลาว่าง ยิ่งมีเวลาว่างมากก็ยิ่งมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้มากขึ้น

๘) การพัฒนาหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ขึ้น ล้วนเป็นปัจจัยให้มีการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

๙) ฤดูกาลการเปลี่ยนแปลงฤดูกาลในแต่ละประเทศ ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อหนีฤดูกาลที่ไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นฤดูกาลยังมีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะสิ่งดึงดูดใจให้เดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวด้วย

๑๐) การศึกษา การขยายตัวของการศึกษา และโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงช่วยให้คนมีการศึกษาสูงขึ้น และได้เรียนรู้เรื่องราวของสังคมอื่น จะทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นอีกทั้งการที่สตรีมีอิสระที่จะออกเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างเสรี ย่อมทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น^{๒๒}

^{๒๒} จีรชญา มณีเนตร, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เอกสารประกอบการสอนวิชาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒.

๑๑) สื่อมวลชน การพัฒนาทางเทคโนโลยีช่วยให้การโฆษณาเผยแพร่ข่าวสาร การท่องเที่ยวของสื่อมวลชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเผยแพร่ภาพทางโทรศัพท์ ผ่านดาวเทียม เป็นต้น ล้วนทำให้ประชาชนจำนวนมาก สามารถรับข่าวสารการท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง และมีผลกระตุ้นให้เกิดความต้องการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

๑๒) การตลาดท่องเที่ยว การพัฒนาระบบการตลาดท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพช่วยให้การจัดจำหน่ายบริการท่องเที่ยวถึงมือลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น เช่น ระบบการเดินทางก่อนผ่อนชำระภายหลัง หรือระบบการส่งข่าวสารถึงลูกค้าเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้นยังมีการร่วมมือทางการตลาดระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทั้งแนวตั้งและแนวนอน ในการจัดทำเอกสารนำเที่ยวรายการต่างๆ เผยแพร่โฆษณาออกไป ยิ่งเกิดการจูงใจให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

๑๓) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล ปัจจุบันนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลมีความสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวมาก เช่น การประกาศปีการท่องเที่ยวไทย การอำนวยความสะดวกในการเข้าออกประเทศ การอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยว การอนุญาตให้เข้าชมสถานที่สำคัญของทางราชการ การช่วยพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เป็นต้น ล้วนแต่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของการเดินทางท่องเที่ยว^{๖๓}

๒.๔ ทฤษฎีชุมชน

ในข้อนี้จะได้ศึกษา และนำเสนอในประเด็น ความหมายของชุมชน องค์ประกอบของชุมชน โครงสร้างทางสังคมของชุมชน สาเหตุการเกิดชุมชน ประเภทของชุมชน ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความหมายของชุมชน

“ชุมชน” เป็นคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า “Community” ความหมายของชุมชนสามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑) ความหมายโดยสามัญสำนึก

โดยสามัญสำนึกแล้ว ชุมชน หมายถึง ครอบครัวหลายๆ ครอบครัวมาอยู่ร่วมกันในบริเวณเดียวกัน มีลักษณะเป็นเพื่อนบ้านกัน ซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้องกันหรือไม่ก็ได้

๒) ความหมายโดยรูปศัพท์

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่

(๒.๑) กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายอย่างเหมือนกับลักษณะสังคม แต่มีขนาดเล็กกว่า

(๒.๒) ความรู้สึกและทัศนคติทั้งมวลที่ผูกพันปัจเจกบุคคล ที่เข้ามาคบค้าสมาคมกัน

๓) ความหมายทางวิชาการ

ความหมายทางวิชาการของชุมชน^{๖๔} มีดังนี้

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๖๔} อ้างแล้ว, หน้า ๓๙.

(๓.๑) มาร์วิน อี. โอลเซน ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมประเภทหนึ่ง

(๓.๒) เออร์วิน ที. แชนเดอร์ส ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน เป็นกลุ่มบุคคลหลายๆกลุ่มมารวมกันในบริเวณเดียวกัน ภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกัน

(๓.๓) เดนนิส อี. พอพลิน ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มที่มีการร่วมมือกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

(๓.๔) โรแลนด์ วอร์เรน ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มบุคคลหลายๆกลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์คล้ายๆ กันมี แนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพฤติกรรมอย่างหนึ่งก็คือมีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง^{๖๔}

ประดิษฐ์ มัชฌิมา^{๖๕} ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน คือ กลุ่มชนที่มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน อาศัยอยู่ในบริเวณ หรือที่เดียวกัน มีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน”

Arnold W. Green^{๖๖} ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยในพื้นที่เล็กๆ ติดต่อกันไป มีส่วนแบ่งปัน ในแนวทางของการใช้ชีวิตร่วมกัน

สรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในพื้นที่หรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และกันอยู่ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน ดังนั้นชุมชนจึงมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

๑) คน (People) คนเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของชุมชน หากปราศจากคนเสียแล้วจะเป็นชุมชนไม่ได้

๒) ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) คนที่อยู่ในชุมชนนั้นจะต้องมีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และความสนใจดังกล่าวเป็นผลมาจากการอยู่ร่วมกันในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน

๓) อาณาบริเวณ (Area) คนและสถานที่เกือบจะแยกกันไม่ได้ ต่างก็เป็นส่วนประกอบสำคัญ และมีส่วนสัมพันธ์กันมีคนที่ต้องมีสถานที่ แต่การจะกำหนดขอบเขต และขนาดของสถานที่ของชุมชนหนึ่งๆ เป็นเรื่องยาก

๔) ปะทะสังสรรค์ต่อกัน (Interaction) เมื่อมีคนมาอยู่ร่วมชุมชนเดียวกัน แต่ละคนจะต้องมีการติดต่อแลกเปลี่ยนและปฏิบัติต่อกัน

๕) ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) ความสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในชุมชน เป็นสิ่งที่ผูกพันให้สมาชิกอยู่ร่วมกันในชุมชนนั้น

^{๖๔} จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, **การพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐), หน้า ๑๑.

^{๖๕} ประดิษฐ์ มัชฌิมา, **สังคมวิทยาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๔๒.

^{๖๖} Green, Arnold W., **Sociology**, (New York : McGraw-Hill Inc, 1972) p. 87.

๖) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี (Cultural Traditions) ตลอดจนแบบแผนของการดำเนินชีวิตในชุมชน (Pattern of Community Life) ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึง และเป็นรูปแบบเดียวกัน

๒.๔.๒ องค์ประกอบของชุมชน

องค์ประกอบของชุมชนไว้ ๓ ประการ^{๖๘} คือ

๑) องค์ประกอบด้านมนุษย์

องค์ประกอบด้านมนุษย์ เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในชุมชน จากวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นต้นมาจนถึงวันนี้ มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือนอกจากจำเป็นต้องรวมกันเป็นกลุ่ม สรุปลงได้ว่า ในทุกชุมชนไม่มีใครเลยถูกทอดทิ้งอยู่คนเดียว โดยไม่มีการไปมาหาสู่ติดต่อกับบุคคลอื่นในชุมชนนั้น การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีหลากหลายลักษณะ และหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัว กลุ่มพ่อค้า ฯลฯ คือ มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ ความจำเป็นที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หรือกลุ่มอื่น ก็เนื่องจากกิจกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และคนที่เป็สมาชิกของกลุ่มใดๆ ก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์ต่อสมาชิกในกลุ่มเดียวกันหรือกับกลุ่มอื่นๆ อีกเป็นลูกโซ่เกี่ยวพันกันไป สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ขององค์ประกอบด้านมนุษย์

๒) องค์ประกอบด้านสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น

องค์ประกอบด้านสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมีหลากหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และได้นำไปใช้ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องทุนแรง รถยนต์ นอกจากสิ่งที่เป็นวัตถุแล้ว มนุษย์ยังสร้างแนวความคิด ปรัชญา ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งนั้น องค์ประกอบเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ซึ่งมีสภาพ และระดับต่างกัน การประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด และสืบต่อกันไปตลอดเวลา สิ่งทั้งหลายที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมานี้จะมีความสัมพันธ์กันต่อกันในแต่ละชนิดของมันเอง ความสัมพันธ์เหล่านี้คล้ายๆ กับลูกโซ่ที่ต่อกันเป็นช่วงๆ อันเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของสิ่งที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เช่น สร้างรถยนต์ขึ้นมาก็นำไปวิ่งบนถนนที่สร้างขึ้นมา และอาจจะทำให้เกิดฝุ่นปลิวไปสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านหรือสามารถที่จะขนส่งผลผลิตพวกพืชผัก ผลไม้ไปขายในตลาดได้เร็วขึ้น

๓) องค์ประกอบด้านสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น

องค์ประกอบด้านสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น เป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาหมายรวมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพืช สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งทุกชุมชนจะมีสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นส่วนประกอบอยู่ทั้งนั้น สิ่งต่างๆ แต่ละชนิดในชุมชนที่ธรรมชาติสร้างขึ้นจะมีความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๒ ประเภท เช่น สภาพอากาศที่แห้งแล้งจะทำให้ดินแตกระแหง และไม่มีน้ำเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของ องค์ประกอบทั้ง ๓ ประการ นี้จะความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบดังกล่าวนี้จะไม่มีความเจริญที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะว่ามี

^{๖๘} ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, หน้า ๑๗.

ตัวบ่งการหรือกลไกที่มีบทบาทในการควบคุม สนับสนุนหรือส่งเสริมองค์ประกอบทั้ง ๓ ของชุมชนให้เจริญก้าวหน้าหยุดอยู่กับที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ระบบการปกครอง การบริหารประเทศย่อมขึ้นอยู่กับ การจัดรูปการปกครองอาจเป็นแบบกระจายอำนาจ หรือเป็นรูปแบบรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง และรูปแบบการปกครองย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดหรือบ่งการองค์ประกอบของชุมชนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ แบบเสรีประชาธิปไตย ชุมชนที่มีระบบการปกครองต่างกันย่อมมีเสรีภาพอิสรภาพแสดงออกต่างกันและย่อมส่งผลสะท้อนมาถึงวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้น

(๒) ระบบเศรษฐกิจ อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจ ต้ององค์ประกอบนี้ว่ามีมากที่เดียวการที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ประเทศใดประเทศหนึ่งจะเป็นประเทศอุตสาหกรรม หรือเกษตรกรรมนั้น นับได้ว่าเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน อย่างประเทศไทยมักกล่าวกันอยู่เสมอ ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ผลผลิตและรายได้ประชาชาติส่วนใหญ่ได้จากผลผลิตทางการเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการเกษตรเสียเป็นส่วนมาก ปัญหาเรื่องการตลาด การผลิต จึงเป็นปัญหาของการเกษตร แต่หากเป็นชุมชนที่ระบบเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร

(๓) ระบบการศึกษา ความเจริญของชุมชนและความล้าหลังของชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นว่าระบบการศึกษาได้แผ่ขยายวงกว้างขวาง สมาชิกในชุมชนมีการศึกษาสูง โดยเฉลี่ยแล้วการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญมีมาก เพราะการถ่ายทอดวิชาความรู้ และการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ย่อมมีมากขึ้นในที่ชุมชนที่สมาชิกในชุมชนนั้นยังไม่มีการศึกษา หรือโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ ระบบการศึกษาย่อมจะสร้างความสัมพันธ์ของทั้งสามองค์ประกอบให้สับสนยิ่งขึ้น หรือแบบง่ายๆ อย่างเช่น ชุมชนในเมือง คนในชุมชนมีการศึกษามากกว่าในชนบท สถาบันทางสังคม หรือกลุ่มถาวรมีมากกว่าชนบท ซึ่งมีเพียงสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลัก การรวมกลุ่มเพื่อกระทำการกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ก็จะทำให้รูปลักษณะต่างๆ และกลุ่มสลายตัวไปเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลง

(๔) ศาสนา เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชนหนึ่งๆ ที่มีความสำคัญไม่น้อย โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังอยู่ในขั้นพัฒนา คือ ศาสนา ศาสนาในที่นี้ย่อมหมายถึงความเชื่อในสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ และการกระทำต่างๆ ทางศาสนา การศึกษาของนักมานุษยวิทยาพบว่าอิทธิพลเรื่องความเชื่อศาสนาหรือลัทธิศาสนาของชุมชนนั้น มีอิทธิพลมากที่จะสร้างความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่งไปได้อย่างมาก เช่น ชุมชนที่เอามนุษย์มาฆ่าเพื่อบูชายัญ

(๕) ตัวบ่งการอื่นๆ นอกจากตัวบ่งการใหญ่ทั้งสี่ประการดังกล่าวมาแล้ว ยังอาจมีตัวบ่งการอื่นๆ อีก เช่น ตัวบ่งการที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ให้ เช่น สัตว์ การเกิดอุทกภัย มีอากาศหนาวจัด ร้อนจัด มีภูเขาไฟ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบของชุมชนอยู่มาก

๒.๔.๓ โครงสร้างทางสังคมของชุมชน

โครงสร้างชุมชนเปรียบเสมือนกับต้นไม้ ซึ่งประกอบไปด้วยราก ใบ ลำต้น และส่วนประกอบอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ประกอบเข้าด้วยกันอย่างเป็นระเบียบ ส่วนโครงสร้างของชุมชนที่สำคัญนั้น^{๒๔} ได้แก่

^{๒๔} เสถียร เหลืองอร่าม, โครงสร้างทางสังคมของชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๐.

๑) บุคคล หมายถึง คนหนึ่งๆ ที่มีคุณลักษณะหรือบุคลิกแตกต่างกันไป เนื่องจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด

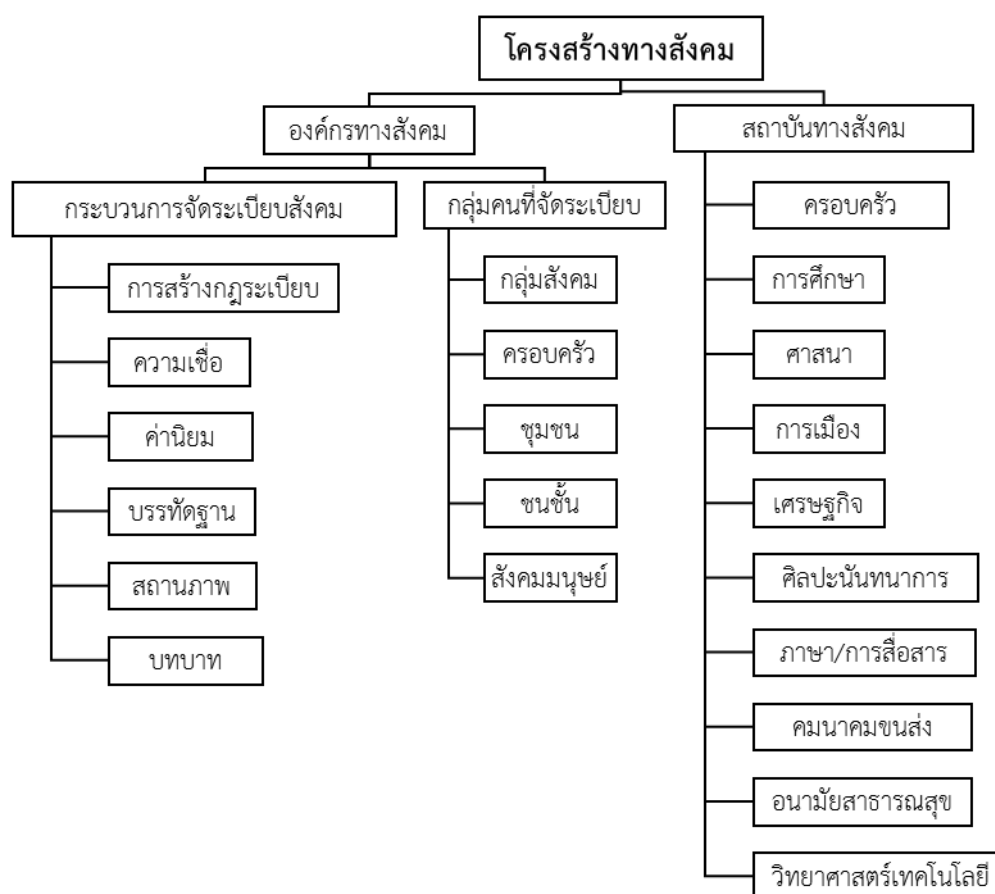
๒) กลุ่มคน หมายถึง บุคคลตั้งแต่ ๒ คน ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการกระทำต่อกัน คือ มีปฏิริยาโต้ตอบกันและเข้าใจกัน

๓) สถานภาพและบทบาท ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลซึ่งผูกพันกันอยู่ในสังคมบุคคล แต่ละคนจะมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างตามกลุ่มที่สังกัดอยู่

๔) ระบบสังคม เป็นเครื่องมือซึ่งกำหนดและเป็นแนวทางให้สมาชิกของสังคมยึดถือปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคม

๕) สถาบันทางสังคม หมายถึง คุณธรรมและกิจกรรมบางอย่างที่มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองการปกครอง สถาบันนันทนาการ เป็นต้น

๖) การแบ่งชนชั้นทางสังคม ได้แก่ การแบ่งชั้นในสังคมเมือง คือ ตระกูล เจ้านาย ขุนนาง ขุนหลวง พระ พระยา ความสำเร็จทางราชการ อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ชนิตของอาชีพ และการแบ่งชนชั้นในสังคมชนบท คือ ชนชั้นผู้นำท้องถิ่นกับชนชั้นชาวบ้านทั่วไป

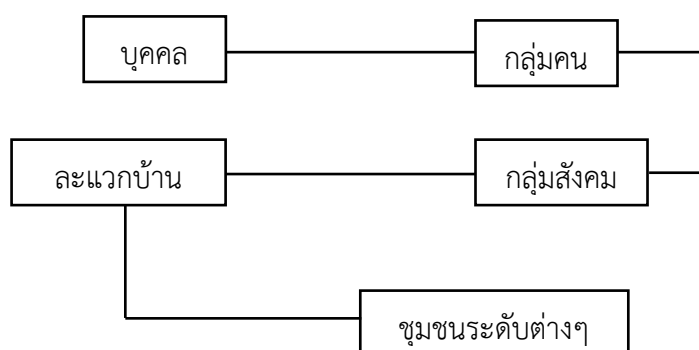

แผนภูมิที่ ๔ : แสดงโครงสร้างทางสังคม

๒.๔.๔ สาเหตุการเกิดชุมชน

สาเหตุการเกิดชุมชน^{๗๐} มีดังนี้

- ๑) ความเป็นสัตว์สังคมของมนุษย์
- ๒) การตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของมนุษย์
- ๓) การขยายตัวของอุตสาหกรรม
- ๔) การขยายตัวของเมือง
- ๕) การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับบ้านและที่ดิน
- ๖) นโยบายของรัฐ
- ๗) การหนีภัยของมนุษย์
- ๘) สภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
- ๙) ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- ๑๐) การขยายตัวของการคมนาคมขนส่ง

แผนภูมิที่ ๕ : แสดงกระบวนการเกิดชุมชน

๒.๔.๕ ประเภทของชุมชน

ทางสังคมวิทยาแบ่งชุมชนออกเป็น ๒ แบบ คือ ชุมชนชนบท (Rural) และเมือง (Urban) และราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔^{๗๑} ได้ให้ความหมายของคำว่าชนบทและเมือง ไว้ดังนี้

๑) ชนบท หมายถึง ส่วนที่อยู่นอกเขตเมืองหรือเขตเทศบาล มีประชากรที่เลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ มีระเบียบสังคมที่สอดคล้องกับลักษณะชุมชนแบบหมู่บ้าน ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มก้อน หรือกระจายตามลักษณะภูมิประเทศหรือตามประเพณีนิยม

๒) เมือง เป็นชุมชนแบบหนึ่ง เช่น ในสหรัฐอเมริกา ชุมชนเมือง ก่อน พ.ศ. ๒๔๕๓ หมายถึงเขตที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ ๘,๐๐๐ คนขึ้นไป แต่หลังจากปี พ.ศ. ๒๔๕๒ หมายถึงเขตที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป ส่วนในประเทศไทยกำหนดให้เขตเทศบาล ที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไปเป็นเขตเมือง

^{๗๐} อัจฉรา สโรบล, ชุมชนกับการพัฒนา, หน้า ๗.

^{๗๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๔), หน้า ๓๑๖, ๔๐๘.

๒.๕ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ในข้อนี้จะได้ศึกษา และนำเสนอในประเด็น ความหมายของการมีส่วนร่วม ลักษณะของการมีส่วนร่วม รูปแบบการมีส่วนร่วม กระบวนการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม วิธีการของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

สหประชาชาติ (United Nations)^{๗๒} ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า

- ๑) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา
- ๒) การเข้ามีส่วนร่วมให้เกิดการพัฒนา
- ๓) การเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องพัฒนา

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา^{๗๓} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

๒) การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัว เพื่อที่จะรับทราบถึงการรับความช่วยเหลือ และตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

๓) การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา

๔) การที่ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ในการเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของสุขภาพของตนเอง มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นเรื่องสุขภาพอนามัย การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนะทางแก้ไขใหม่ ๆ

๕) จะต้องเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่าบุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม และได้มุ่งใช้ความพยายาม ตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความคิดริเริ่มนั้น

๖) ความพยายามโดยได้มาซึ่งกระบวนการจัดการที่จะเพิ่มความสามารถในการจัดการทรัพยากรและควบคุมระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ โดยที่กลุ่มที่ดำเนินงานหรือกลุ่มที่มีความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ จะต้องไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ

^{๗๒} United Nation Organization, United Nation Department of Internation Economic and Social Affair, Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development, (New York: United Nation 1981), p. 11.

^{๗๓} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๓), หน้า ๓.

ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์^{๗๔} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกัน ในเรื่องของความต้องการ และทิศทางการเปลี่ยนแปลง การเห็นพ้องต้องกันนั้นจะมีมากพอ จนเกิดความคิดริเริ่มโครงการ เพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่คนร่วมปฏิบัติการได้จะต้องตระหนักว่า การปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือการกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมการจัดการ ตั้งแต่การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามการประเมินผล ในรูปของชุมชนที่ได้ประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา

๒.๕.๒ ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ปรัชญา เวสารัชช^{๗๕} ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสละทรัพยากร วัสดุ ร่วมสละแรงกาย และร่วมสละเวลา

ปกรณ ปรียากร^{๗๖} แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาชน กระทำได้ ๔ ลักษณะ คือ

๑) ประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน

๒) ประชาชนเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

๓) ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและการบริการให้สมบูรณ์ขึ้น

๔) ประชาชนเป็นผู้ได้รับความพึงพอใจ และเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สานิตย์ บุญชู^{๗๗} ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วม ซึ่งจะเน้นหนักด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจไว้ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

(๑.๑) การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกต้องตามระบบขององค์กร เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นไปตามการจัดผังการบังคับบัญชาขององค์กร ซึ่งเท่ากับการมีส่วนร่วมตามหน้าที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมตามขอบเขตที่องค์กรได้วางนโยบายไว้

^{๗๔} ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์, **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**, (ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖.

^{๗๕} ปรัชญา เวสารัชช, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท**, (สถาบันไทยคดีศึกษา : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘), หน้า ๕.

^{๗๖} ปกรณ ปรียากร, **ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร, ม.ป.ท., ๒๕๓๐), หน้า ๕.

^{๗๗} สานิตย์ บุญชู, **การพัฒนาชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๙.

(๑.๒) การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีโครงสร้าง เป็นการร่วมตกลงกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม ระหว่างพนักงานหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของหัวหน้างาน และลูกน้องที่เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในบรรยากาศของความเป็นส่วนตัว มากกว่าลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

๒) การมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อม

(๒.๑) การมีส่วนร่วมทางตรง เป็นการเกี่ยวข้องกันโดยตรงที่สมาชิก หรือพนักงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมโดยตรงแบบทันที พนักงานแต่ละคนมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน

(๒.๒) การมีส่วนร่วมทางอ้อม เป็นการมีส่วนร่วมของพนักงาน โดยผ่านทางตัวแทนพนักงาน

๒.๕.๓ รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญมีอยู่ ๖ ระดับ^{๗๘} ได้แก่

ระดับที่ ๑ ร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่มอบให้แก่ประชาชนนั้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากข้อมูลข่าวสารจะบอกถึงโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น ความจำเป็น และความสำคัญที่จะต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น รวมถึงการดำเนินการและมาตรการต่างๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการป้องกัน แก้ไขปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้ถือว่าเป็นสิทธิประการหนึ่งของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับที่ ๒ ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น คือเมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นพร้อมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อนำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ ๓ ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรม การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะตั้งโครงการควรจะมีส่วนร่วมพิจารณารับ หรือปฏิเสธไม่ให้โครงการตั้งในพื้นที่หากเห็นว่ามาตรการที่จะใช้ในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบไม่ชัดเจน และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบด้วย

ระดับที่ ๔ ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานหรือร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้อาจจะทำได้ในทุกประเภทของโครงการ เช่น หากเป็นโครงการที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะด้าน ผู้ชำนาญการหรือเทคโนโลยีขั้นสูงแล้วบางครั้งเป็นความยุ่งยากที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติงานได้ แต่หากเป็นโครงการหรือกิจกรรมระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการป่า ลุ่มน้ำหรือทรัพยากรอื่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ ชาวบ้าน

^{๗๘} แก้วสรร อดิโพธิ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชน”, **รพีสาร**, ฉบับที่ ๗ ปีที่ ๒, (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๗), หน้า ๔-๒๗.

หรือประชาชนในท้องถิ่นก็เข้าร่วมดำเนินการได้ หรือเป็นการร่วมดำเนินการด้วยการลงทุน ถือหุ้นก็ย่อมถือว่ามีร่วมดำเนินการได้

ระดับที่ ๕ ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบ และติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นโครงการ หรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ได้นำมาตรวจการลดผลกระทบมาใช้หรือไม่ มีการใช้ระบบการติดตามตรวจสอบเพื่อป้องกันปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะประชาชนจะทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัย การดำเนินงานโครงการเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้ทัน่วงทีก่อนที่จะมีผลร้ายเกิดขึ้น เมื่อมีการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมแล้ว ก็ต้องมีการประเมินผลว่าการดำเนินการนั้นๆ บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีการนำมาตรวจการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือไม่ และผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับที่ ๖ ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว ย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบทั้งต่อประชาชนและต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมานั้น

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์^{๗๔} (Cohen & Uphoff) ได้อธิบายและวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยสามารถแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ คือ

๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ

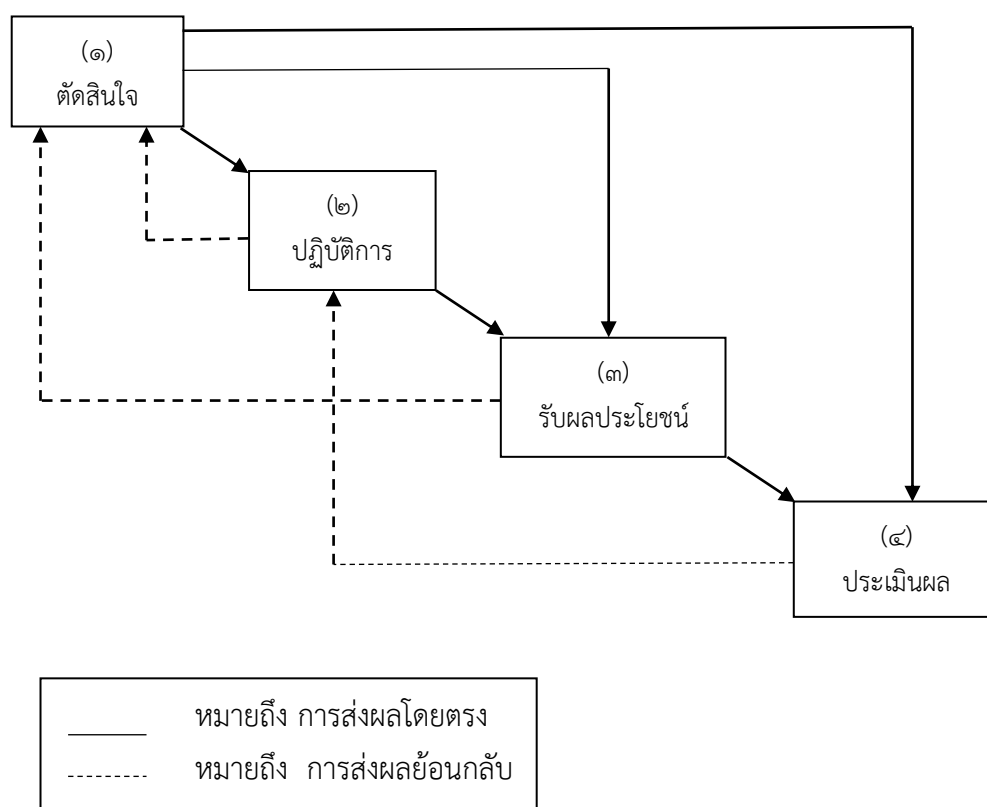
๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบไปด้วยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ทางด้านต่าง ๆ ประกอบไปด้วยผลประโยชน์ทางด้านวัสดุ ผลประโยชน์ทางสังคม และผลประโยชน์ส่วนบุคคล

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ เสนอไว้ สรุปได้แผนภูมิที่ ๖ ที่แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นการตัดสินใจมีความสำคัญมาก สาเหตุว่าการตัดสินใจจะส่งผลต่อการปฏิบัติการ และการปฏิบัติการจึงมีผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์ และการประเมินผลในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นการตัดสินใจจะมีผลโดยภาพตรงต่อการรับผลประโยชน์ และการประเมินผลด้วย

^{๗๔} Cohen, J. M. & Uphoff, N. T., Rural Development Participation Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation, (New York: Cornell University, 1981), p. 5.

แผนภูมิที่ ๖ : รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวความคิดของ Cohen and Uphoff

๒.๕.๔ กระบวนการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม

กระบวนการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องรู้และเข้าใจให้ถ่องแท้เพื่อผลลัพธ์ในการวิเคราะห์เป็นไปอย่างถูกต้อง โดยกระบวนการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมมีโครงสร้างพื้นฐานจำแนกเป็น ๓ มิติ^{๔๐} ได้แก่

มิติที่ ๑ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องอะไร (what participation are we concerned with?) หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วม (kinds of participation) ซึ่งทั้งสองกล่าวว่า มี ๔ ลักษณะ ได้แก่

๑.๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision making)

๑.๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (participation in implementation)

๑.๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (participation in benefits)

๑.๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (participation in evaluation)

มิติที่ ๒ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับใคร (Whose participation are we concerned with?) ซึ่งคำที่ใช้นี้มีความหมายกว้างคำหนึ่ง คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” (popular

^{๔๐} อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๙๘.

participation) และยังสามารถจำแนกเป็นกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจำแนกออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ ได้แก่

- ๒.๑) ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (Local residents or local people)
- ๒.๒) ผู้นำท้องถิ่น (Local leaders)
- ๒.๓) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (government personnel)
- ๒.๔) คนต่างชาติ (foreign personnel)

คุณลักษณะของบุคคลทั้ง ๔ กลุ่ม ที่ควรพิจารณาอย่างชัดเจน คือ เพศ อายุ สถานภาพ ของครอบครัว การศึกษา การแบ่งกลุ่มในสังคม ได้แก่ กลุ่มชนชาติ เผ่า เชื้อชาติ ศาสนาที่นับถือ ชั้นวรรณะ ภาษาที่ใช้ แหล่งกำเนิด และอื่นๆ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ระยะทาง ของที่พักกับที่ตั้งของโครงการความร่วมมือ สถานภาพของการถือครองที่ดิน สถานภาพของการได้รับ จ้างงาน (เช่น ทำงานเต็มเวลาหรือไม่เต็มเวลา)

มิติที่ ๓ การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (How is participation occurring within the project?) ในมิตินี้มีประเด็นที่ควรพิจารณาที่สำคัญอยู่ ๔ ประเด็น ดังนี้

- ๓.๑) พื้นฐานของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับ
 - (๑) แรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเบื้องบน หรือเบื้องล่าง
 - (๒) แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด
- ๓.๒) รูปแบบของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับ
 - (๑) รูปแบบขององค์กร
 - (๒) การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม
- ๓.๓) ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - (๑) ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม
 - (๒) ช่วงของกิจกรรม
- ๓.๔) ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับ
 - (๑) การให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม
 - (๒) ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่างๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมนอกจาก

๓ มิติ ของการมีส่วนร่วมนี้แล้วยังต้องมีการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมถึงความเป็นจริงของเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งจำแนกเป็น ๒ ส่วนใหญ่^{๔๑} คือ

๑) คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม (effects of project characteristics on participation) ได้แก่

(๑.๑) ผลกระทบของสิ่งนำเข้าสู่โครงการ (entry effects) ได้แก่ ความซับซ้อนของ เทคโนโลยีที่ใช้ในโครงการ เช่น โครงการที่ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากจะเป็นข้อจำกัดในการเข้ามามี ส่วนร่วมของบางคน และทรัพยากรที่ต้องการของโครงการ เช่น โครงการเงินกู้ที่ให้โอกาสเฉพาะผู้มี ที่ดินมาค้าประกันการกู้เงิน

^{๔๑} อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย, หน้า ๙๘.

(๑.๒) ผลกระทบที่เป็นประโยชน์จากโครงการ (benefits effects) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่สามารถสัมผัสได้หรือผลประโยชน์ที่มีตัวตนให้สัมผัสได้ (tangibility) ความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ที่จะได้รับ (probability) ผลประโยชน์ที่ได้รับทันที (immediacy) การกระจายผลประโยชน์ (distribution)

(๑.๓) ผลกระทบของการออกแบบ (design effects) ได้แก่ การเชื่อมโยงโครงการ (programmer linkages) ความยืดหยุ่นของโครงการ (programmer flexibility) ความสามารถในการเข้าถึงได้ในแง่บริหาร (administrative accessibility) และความครอบคลุมในแง่บริหาร (administrative coverage)

๒) ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม (task environment) ได้แก่

(๒.๑) ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ (physical and biological factors)

(๒.๒) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (economic factors)

(๒.๓) ปัจจัยด้านการเมือง (political factors)

(๒.๔) ปัจจัยด้านสังคม (social factors)

(๒.๕) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (cultural factors)

(๒.๖) ปัจจัยด้านประวัติความเป็นมา (historical factors)

๒.๕.๕ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อดิน รพีพัฒน์^{๘๒} ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ คือ

๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา เนื่องจากเหตุผลพื้นฐานคือประชาชนประสบปัญหา ย่อมรู้ถึงปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด

๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ปัญหาเหล่านี้ผู้ที่เลือกแนวทางในการพัฒนา ควรจะเป็นประชาชนในชุมชนนั้นๆ ไม่ใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาชุมชนนั้น

๓) การมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน การร่วมแรงในการประกอบกิจกรรมจะทำให้มีความผูกพันกันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ส่งผลให้ทุกคนได้ร่วมกันบำรุงรักษาให้ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ และมีประโยชน์ยืนยาว

๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเพื่อค้นคว้า หาข้อดีและข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินกิจกรรม เพื่อนำมาเป็นบทเรียนในการหาทางปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗ - ๑๑๑.

๒.๕.๖ ระดับการมีส่วนร่วม

อคิน รพีพัฒน์^{๘๓} ได้กำหนดช่วงจังหวะ และแบ่งระยะการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ไว้ดังนี้

- ๑) การร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- ๒) การร่วมตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- ๓) การร่วมปฏิบัติงานกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
- ๔) การร่วมประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา วางแผนที่จะแก้ไข และดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นการกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนมาเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆ ทุกอย่างประชาชนต้องคิดขึ้นมาเอง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง สร้างความเชื่อมั่นในตนเองของประชาชน ในการแก้ปัญหาต่างๆ

เจมส์ คีดี ปิ่นทอง^{๘๔} แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้เป็น ๔ ขั้นตอน คือ

- ๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของชุมชนบท
- ๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- ๓) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- ๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

การที่ประชาชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นแรก คือการค้นหาปัญหา และสาเหตุ เมื่อพบสาเหตุของปัญหาก็ร่วมในการวางแผนเพื่อแก้ปัญหา ร่วมในการลงทุน และปฏิบัติไม่ว่าจะเป็น การลงทุนด้วยเงิน แรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์ และต้องร่วมติดตามประเมินผลงานด้วย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอเทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมส่อง/ดูนก กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำ หรืออาจเป็นกิจกรรมประเภทตื่นเต้นผจญภัย หรือชื่นชมธรรมชาติก็ได้

๒.๕.๗ วิธีการของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์^{๘๕} การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

- ๑) ความสนใจ ความห่วงกังวลร่วมกันอันเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคลเกิดบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจ และความกังวลร่วมกันของสังคม
- ๒) ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อวางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน

^{๘๓} อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๙.

^{๘๔} เจมส์ คีดี ปิ่นทอง, การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนบท, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๔๘.

^{๘๕} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, กลวิธี แนวทาง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๐ - ๑๔๑.

๓) การตกลงในร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนาในการตัดสินใจร่วมกัน ต้องมีระดับรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่ม กระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ

สรุปได้ว่า วิธีการการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าให้กระทำ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

๒.๕.๘ การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน มี ๕ ประการ^{๘๖} ดังนี้

๑) รัฐจะต้องมีการยอมรับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนในขั้นต้น และบรรจุหลักการนี้ไว้ในนโยบายต่างๆ ด้วย

๒) ประชาชนต้องมีพื้นฐานองค์การของประชาชน ที่เป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มบุคคลและกลุ่มอื่นๆ ได้

๓) ประชาชนต้องมีแนวคิดเป็นอิสระในการริเริ่มการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น และเพื่อที่จะกำหนดกิจกรรมของตนเอง

๔) ชุมชนท้องถิ่นต้องมีการไหลเวียนของข่าวสาร และความรู้ใหม่ๆ โดยเฉพาะหลักการและปรัชญาของการพัฒนา เทคนิควิธีการจัดสรรทรัพยากร และความรู้ทางการบริหารงาน

๕) ชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และเทคนิคที่จำเป็น

๒.๕.๙ ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับปัจจัย ๓ ประการ^{๘๗} ดังนี้

๑) สร้างองค์การในชนบท เพื่อเป็นตัวแทนของตนที่มีส่วนสัมพันธ์กับราชการ และกลุ่มชนชั้นนำ

๒) อบรมความรู้และทักษะให้ประชาชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องผู้นำระดับท้องถิ่น การบริหารหรือแม้แต่การต่อรองกับระบบราชการ และกลุ่มอื่นๆ

๓) การให้การสนับสนุนของภาครัฐในด้านการบริหาร การฝึกอบรมวิชาชีพ และให้ความช่วยเหลือในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรเพื่อใช้ในชุมชน

๒.๕.๑๐ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอันเป็นตัวจักรของการขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศ

^{๘๖} เกียรติจิตร วัจนะสวัสดิ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริหารจัดการงาน, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐), หน้า ๙.

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วจะเห็นว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยิ่งสูง เช่นเดียวกับในประเทศไทยจะเห็นว่ารัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ยิ่งเห็นได้ชัดเจนนั่นคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๘๗ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน^{๘๘} ดังต่อไปนี้

๑) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

(๓.๑) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้ง กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนรวมทั้ง สนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถ แสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(๓.๒) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้ สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๓.๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชาย ที่ใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ยังพบว่ารัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของชุมชนในการบริหารจัดการ ดูแลสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนด้วยตนเองเพื่อให้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยได้ตราไว้ใน มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗^{๘๙} ดังนี้

มาตรา ๖๖ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมี สิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา ๖๗ สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและ การได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ตามความเหมาะสม

^{๘๘} เจมส์ แอล. เครย์ตัน, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม, แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร.เมธิดา พงษ์ศักดิ์ศรี, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๑), หน้า ๔.

^{๘๙} ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐, หน้า ๒๘.

๒.๖ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในข้อนี้จะได้ศึกษา และนำเสนอในประเด็น ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน และขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการหลายท่านกำหนดให้ความหมาย ไว้ดังนี้

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff)^{๙๐} ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชน ว่าสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน ๔ มิติ ได้แก่

- ๑) การมีส่วนร่วมของสมาชิกตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
- ๒) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ
- ๓) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ
- ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

องค์การสหประชาชาติ^{๙๑} กล่าวว่า การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค จึงให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมเป็นการพบปะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

๒.๖.๒ ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ^{๙๒} ได้แก่

- ๑) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจวางแผน การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักจูงสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

^{๙๐} Cohen & Uphoff, **Effective Behavior in Organizations**, (New York : Richard D. Irwin Inc.Cronbach,L., 1980), p. 54.

^{๙๑} United Nation Organization, **United Nation Department of Internation Economic and Social Affair**, Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development, Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert, (New York : United Nation, 1981), P.5.

^{๙๒} สุชาติ จักรพิสุทธ์, **ปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทย ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

๒) ลักษณะของการมีส่วนร่วมความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชน เป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงาน ด้วยความสมัครใจ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดขึ้นจากเป้าหมายที่ต้องการค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวัง ในสิ่งต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของเหตุผล ค่านิยม ประเพณี และความผูกพัน

๒.๖.๓ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สามารถสรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ฟอ์นาร์อฟ (Fornaroff)^{๙๓} เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

๒) การดำเนินการ

๓) การใช้บริการจากโครงการ

๔) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

อภิญญา กังสนารักษ์^{๙๔} ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ว่าชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน ๔ ขั้นตอน คือ

๑) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการ และร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

๒) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากร และแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

๓) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนดำเนินโครงการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่อง หรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

^{๙๓} Fornaroff , A, **Community Involvement in Health System for Primary Health Care**, (Geneva : World Health Organization, 1980) p. 104.

^{๙๔} อภิญญา กังสนารักษ์, **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔-๑๕.

๒.๗ ทฤษฎีการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในข้อนี้จะได้อธิบาย และนำเสนอในประเด็น ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังต่อไปนี้

๒.๗.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

“การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base sustainable tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม ๕ ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ

อุทยานแห่งชาติกับการท่องเที่ยวภาคอีสาน^{๔๕} กล่าวว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากประชาชนภายในชุมชนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในการปรึกษาหารือ และตัดสินใจแก้ปัญหา ร่วมกัน เพื่อปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น นับเป็นความเจริญที่สร้างความสำนึกและความสามารถ ให้แก่บุคคลในชุมชน

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด^{๔๖} กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็น องค์ประกอบสำคัญทั้งในด้านการดำเนินการ การบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการจัดการ ผลประโยชน์ โดยอาศัยปัจจัยเกื้อหนุนจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม และ กิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น

รชพร จันทรสว่าง^{๔๗} ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวชุมชนมีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการ สร้างงานและกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการ พัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ ชุมชน

^{๔๕} สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism), (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^{๔๖} มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, การท่องเที่ยวแห่งเอเชีย, โครงการพัฒนาการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ปีที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : , มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^{๔๗} รชพร จันทรสว่าง, เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖), หน้า ๔๓.

๒.๗.๒ ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เทิดชาย ช่วยบำรุง^{๙๘} กล่าวว่า ลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของชุมชน มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสถานที่ในพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างต้องยึดถือสอดคล้องกับท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องทำให้สิ่งสามัญธรรมดาเป็นสิ่งที่พิเศษสำหรับนักท่องเที่ยว

พจนา สวนศรี^{๙๙} กล่าวว่าสิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ ผลจากการดำเนินการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลประโยชน์ตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อม นั่นคือ ทางตรง ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้กับคนในชุมชน ในทางอ้อม ก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและก่อให้เกิดการพัฒนาสาธารณประโยชน์ของชุมชน

สินธุ์ สโรบล^{๑๐๐} กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมาใช้นั้น จะต้องพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า ลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและคืนผลประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

๒.๗.๓ คุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะคำนึงถึงผลประโยชน์และสิ่งที่ชุมชนจะได้รับในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีดังนี้

๑) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังสมาชิกของชุมชน ในฐานะของการเป็นเจ้าบ้านที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่ต้องผ่านนายหน้าอันเป็นการจัดสรรรายได้ทางตรงให้แก่คนในชุมชน

๒) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับผลประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง การสร้างสาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่มีมุ่งสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกในชุมชน

^{๙๘} เทิดชาย ช่วยบำรุง, บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : บนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๑.

^{๙๙} พจนา สวนศรี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook), (กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๕๖), หน้า ๒๔.

^{๑๐๐} สินธุ์ สโรบล, การท่องเที่ยวโดยชุมชน:แนวคิดและประสบการณ์พื้นฐานภาคเหนือ, (เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗.

๓) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคม และวัฒนธรรมในชุมชน เนื่องจากความพยายามนำวิทยาการสมัยใหม่แบบตะวันตก เข้ามาสู่ชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งต้องมีการสร้างจิตสำนึกร่วมกับชุมชน ให้มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนของตนเอง

๔) ต้องเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกในการเคารพและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว

๕) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวมีความเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่มองว่าใครเจริญหรือด้อยกว่า และที่สำคัญ การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้เกิดสติ เกิดปัญญา ทั้งผู้เที่ยวและผู้ต้อนรับ^{๑๐๑}

๒.๘ ทฤษฎีการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในข้อนี้จะได้อธิบาย และนำเสนอในประเด็น ความหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และหลักดำเนินการในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

๒.๘.๑ ความหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ศศิกันต์ กุลวานิช ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมท่องเที่ยว (Tourisms Promotion) หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งกระบวนการขายโดยบุคคล (Personal Promotion) และไม่ใช่บุคคล (Non-Personal Selling) เข้าไปติดต่อเพื่อให้เกิดการซื้อขายสินค้าและบริการ โดยวัตถุประสงค์ที่ทำให้สินค้า และบริการ เคลื่อนย้ายจากผู้ผลิต ไปยังผู้บริโภค ให้มากที่สุด รวดเร็วที่สุด และมีผลกำไรตามธุรกิจนั้นต้องการ^{๑๐๒}

๒.๘.๒ วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การส่งเสริมการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

- ๑) เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยวให้มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
- ๒) เพื่อเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าในประเทศไทย ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว
- ๓) เพื่อรักษาหรือเพิ่มส่วนครองตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market Share)
- ๔) เพื่อเพิ่มพูนการระลึกถึง จดจำ การยอมรับ และความเชื่อถือด้านการท่องเที่ยว
- ๕) เพื่อเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวให้มากขึ้นในอนาคต
- ๖) เพื่อเพิ่มความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวให้เหนือคู่แข่ง

๒.๘.๓ หลักดำเนินการในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีหลักการดำเนินการที่สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

^{๑๐๑} เกิดชาย ช่วยบำรุง, บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : บนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง, หน้า ๑๑๒.

^{๑๐๒} ศศิกันต์ กุลวานิช, การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเมืองเทศบาลเมืองตะกั่วป่า อำเภอดอนสัก จังหวัดพังงา, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๕๔.

๑) เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมือง และนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจำหน่ายสินค้า ของนักท่องเที่ยวโดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิธีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

๒) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

๓) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดแก้ไขปัญหาคาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

๔) เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบทั้งด้านการตลาด การลงทุน และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

๕) บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาด เชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในรูปแบบที่หลากหลาย

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว นับว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่อยู่กับชุมชนมาตั้งแต่อดีต มนุษย์เรียนรู้ที่จะเดินทาง เพื่อแสวงหาสิ่งต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเองอยู่เสมอ ซึ่งการท่องเที่ยวมีหลายลักษณะด้วยกัน โดยขึ้นอยู่กับจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

บทที่ ๓

ชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในบทนี้จะได้ศึกษาวิจัยในเรื่อง ชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ข้อมูลอำเภอเชียงแสน ข้อมูลวัดพระธาตุผาเงา สถานที่ แหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา บริบทการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา การมีส่วนร่วมของชุมชน และวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT ANALYSIS) ของวัดพระธาตุผาเงา ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๓.๑ ข้อมูลอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ในบทนี้จะได้ศึกษา และนำเสนอในประเด็น ประวัติความเป็นมา ที่ตั้งและอาณาเขต การปกครอง จำนวนประชากร ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ อาชีพ การเกษตรและ อุตสาหกรรม ศาสนา ภาษา การเดินทาง ที่พัก และสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ประวัติความเป็นมา

อำเภอเชียงแสน (คำเมือง : ສຸດແສງ) เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอเล็กๆ ริมฝั่งแม่น้ำโขง ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ ๕๙ กิโลเมตร โดยแยกจากทางหลวงหมายเลข ๑๑๐ ที่อำเภอแม่จัน ไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ ประมาณ ๓๑ กิโลเมตร เชียงแสนเป็นเมืองเก่าแก่มาแห่งหนึ่งในภาคเหนือ เดิมชื่อเวียงหิรัญนครเงินยาง แม้ปัจจุบันยังมีซากกำแพงเมืองโบราณ ๒ ชั้น และโบราณสถานหลายแห่งปรากฏอยู่ทั้งในและนอกตัวเมือง ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวและท่าเรือขนส่งสินค้าที่สำคัญในภาคเหนือ นอกจากนี้เชียงแสนมีพื้นที่ซึ่ง เรียกว่า สามเหลี่ยมทองคำ ในพื้นที่หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อันเป็นบริเวณที่บรรจบกันของชายแดนสามประเทศ คือ ไทย ลาว และพม่า

เมืองเชียงแสน เป็นเมืองโบราณที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเมืองหนึ่งของแคว้นล้านนาจากหลักฐานด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี แสดงให้เห็นว่าเมืองเชียงแสนเป็นเมืองที่มีพัฒนาการมายาวนาน เนื่องจากเป็นเมือง ที่มีทำเล ที่ตั้งเหมาะสมจึงส่งผลให้มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนาและศิลปกรรม ได้มีการพบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในยุคหินเก่าด้วย กลุ่มสิ่งหวัดดี เป็นกลุ่มคนไทยกลุ่มแรก ที่เข้ามาสร้างบ้านแปงเมือง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกกชื่อเมือง "โยนกนาถพันธสิงหนวัติ" มีกษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายปกครองต่อๆ กันมา จนกระทั่งสมัยของพระเจ้าพรหมสามารถรวบรวมบ้านเมือง และขยายขอบเขตของแคว้นโยนกออกไป ได้หลายพื้นที่ คือ เมืองไชยปราการ (เขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่) เมืองไชยนาทรายณ์^๑ (เขตอำเภอ

^๑ คณะศรัทธาวัดพระธาตุผาเงา, เชียงแสน ดินแดนแห่งความหลากหลายและอมตะ, (เชียงราย : ม.ป.ท), ๒๕๕๐, หน้า ๘.

เวียงชัย จังหวัดเชียงราย) และเวียงพางคำ (เขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) จนกระทั่งเมืองโยนก ล่มสลายลงต่อมาโดยการนำของพ่อบ้านชื่อ "ขุนลิ่ง" ได้พากันออกไปสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นใหม่ บริเวณปากแม่น้ำกกชื่อว่า "เวียงปรีक्षा"

ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ได้ปรากฏแคว้นหิรัญนครเงินยางโดยกลุ่มลาวจก ที่เชื่อกันว่าเป็น กลุ่มชน ที่อพยพมาจากภูเขาลงมาสร้างบ้านแปงเมือง บริเวณริมแม่น้ำสาย ปกครองเมืองที่เคยเป็นเมืองโยนกเดิม แคว้นหิรัญนครเงินยางนี้มีผู้นำคือ "ขุนเจือง" เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่มีความสามารถรวบรวมและขยายขอบเขตของแคว้นออกไปได้อย่างกว้างขวาง เมืองเชียงแสนเริ่มเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ มี พญามังรายกษัตริย์องค์ที่ ๒๕ เชื้อสายราชวงศ์ลาวจก แห่งแคว้นหิรัญนครเงินยางสามารถยึดเมืองหิรัญไชยอันเป็นศูนย์กลางอำนาจบริเวณแม่น้ำอิง และได้สถาปนาเมืองเชียงใหม่อขึ้นเป็นราชธานี ของอาณาจักรล้านนาเมื่อปี พ.ศ. ๑๘๗๙

ในระยะเวลาต่อมา พญามังรายได้ส่งพญาแสนภูผู้เป็นหลาน มาควบคุมดูแลเมืองบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก และแม่น้ำโขง โดยในระยะแรก พญาแสนภูเข้ามาพักชั่วคราวบริเวณปากแม่น้ำกก (เชียงแสนน้อยในปัจจุบัน) ก่อนต่อมาได้ช่วยสร้างเมืองเชียงแสนขึ้น ตรงบริเวณพื้นที่ที่เคยเป็นเมืองเก่าเดิม และทรงเล็งเห็นว่าพื้นที่บริเวณนี้มีตำแหน่งที่ตั้งทางชัยภูมิที่เหมาะสมแก่การทำการศึกกรรมาเพื่อเป็นเมืองท่าหน้าด่าน ที่คอยควบคุมดูแลการค้าขายตามลำน้ำโขง พญาแสนภูโปรดให้ขุดคูและสร้างกำแพงเมืองล้อมรอบ ๓ ด้านคือ ด้านทิศเหนือ ด้านทิศตะวันตก และด้านทิศใต้ ส่วนด้านทิศตะวันออกใช้แม่น้ำโขงเป็นปราการธรรมชาติ ส่วนกำแพงที่ปรากฏหลักฐานอยู่ในปัจจุบันนี้สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยพญาสามฝั่งแกน เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๕๑ เมื่อครั้งที่พวกฮ่อได้ยกทัพมาตีล้านนาและเมืองเชียงแสน

ในระยะแรกเมืองเชียงแสนมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงของแคว้นล้านนาจนถึงสมัยพญาติโลกราช (ประมาณ พ.ศ. ๑๙๘๕-๒๐๓๐) เมื่อกองทัพของกรุงศรีอยุธยาเข้ายึดเมืองเชียงใหม่และแคว้นล้านนาทั้งหมดเมืองเชียงแสน ตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของอยุธยาด้วย หลังจากนั้นล้านนาก็ต้องตกอยู่ในอำนาจของพม่าและเมื่อพระยาจำบ้าน (วิเชียรปราการ) ร่วมกับพระยาภาวโลหะ โดยการสนับสนุนกำลังกองทัพจากกรุงธนบุรีสามารถกอบกู้เมืองเชียงใหม่และขับไล่พม่าออกไปได้สำเร็จในปี พ.ศ. ๒๓๑๗ แต่พม่าก็ยังย้ายมาตั้งมั่นที่เมืองเชียงแสนได้อีกในปี พ.ศ. ๒๓๔๗ พระยาภาวโลหะได้ให้พระยาอุปราชา (อนุชา) ยกกำลังเข้าไปขับไล่พม่าโดยเผาทำลายเมืองและป้อมกำแพงเมืองรวมทั้งอพยพผู้คนออกจากเมืองเชียงแสนไปไว้ในที่ต่างๆ ในเมืองล้านนา

ในปีพ.ศ. ๒๔๑๗ ได้มีพวกพม่า ลื้อ เขิน จากเมืองเชียงตุง อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในเมืองเชียงแสนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินต๊ะนาราชภูรชาวเมืองลำพูน เชียงใหม่ เข้ามาตั้งบ้านเรือนในเมืองเชียงแสนจำนวน ๑,๕๐๐ ครัวเรือนเมื่อมีการจัดระบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล (พ.ศ. ๒๔๔๒) เมืองเชียงแสนได้ขึ้นกับมณฑลพายัพ ต่อมาเปลี่ยนการบริหารการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัด เมืองเชียงแสนจึงมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอเชียงแสนหลวง ขึ้นอยู่กับอำเภอแม่จัน จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงยกฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย^๒

^๒ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชกฤษฎีกาตั้งอำเภอเชียงแสน พ.ศ. ๒๕๐๐.

๓.๑.๒ ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเชียงแสนตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงราย ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ๖๒ กม. มีพื้นที่ทั้งหมด ๔๒๒ ตารางกิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง คือ

- ๑) ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแม่สาย รัฐฉาน (พม่า) และแขวงบ่อแก้ว (ลาว)
- ๒) ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงบ่อแก้ว (ลาว) และอำเภอเชียงของ
- ๓) ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเชียงของ อำเภอดอยหลวง และอำเภอแม่จัน
- ๔) ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอแม่จัน และอำเภอแม่สาย

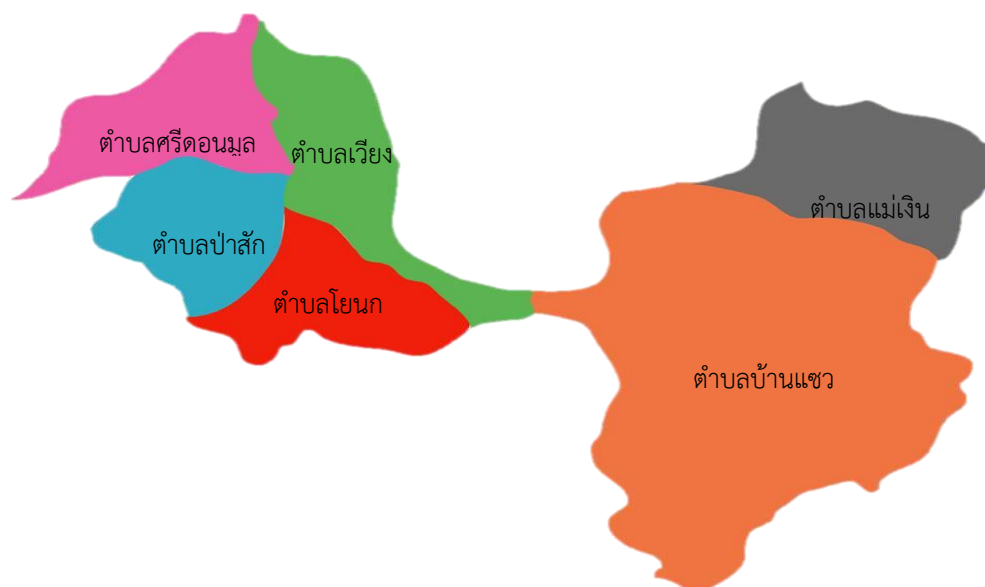

ภาพที่ ๑ : แสดงแผนที่อำเภอเชียงแสน

๓.๑.๓ การปกครอง

อำเภอเชียงแสน ประกอบด้วย ๖ ตำบลคือ ตำบลเวียง ตำบลป่าสัก ตำบลบ้านแซว ตำบลศรีดอนมูล ตำบลแม่เงิน และตำบลโยนก^๓

^๓ คณะศรัทธาวัดพระธาตุผาเงา, เชียงแสน ดินแดนแห่งความหลากหลายและอมตะ, หน้า ๑๐.

ภาพที่ ๒ : แสดงแผนที่ตำบลในอำเภอเชียงแสน

๓.๑.๔ จำนวนประชากร

ที่	ชื่อตำบล	ตัวเมือง	ภาษาอังกฤษ	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร
๑	เวียง	เวียง	Wiang	๙	๖,๐๒๔	๑๑,๓๓๔
๒	ป่าสัก	ป่าสัก	Pa Sak	๑๓	๓,๐๙๓	๗,๘๐๗
๓	บ้านแซว	บ้านแซว	Ban Saeo	๑๕	๔,๒๑๗	๑๐,๔๑๖
๔	ศรีดอนมูล	ศรีดอนมูล	Si Don Mun	๑๓	๓,๑๗๐	๗,๗๖๕
๕	แม่เงิน	แม่เงิน	Mae Ngoen	๑๒	๒,๗๒๓	๘,๒๘๖
๖	โยนก	โยนก	Yonok	๘	๑,๘๕๑	๔,๖๗๐

ตารางที่ ๑ : แสดงจำนวนประชากรอำเภอเชียงแสน^๔

๓.๑.๕ ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอเชียงแสน ประกอบด้วยพื้นที่ราบลุ่มตอนกลาง และตะวันตกของอำเภอ อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง และบริเวณเนินเขาอยู่ทางตะวันตกของอำเภอ โดยมีแม่น้ำโขง แม่น้ำรวกไหลผ่านทางตอนใต้ไหลผ่านทางตอนบน มีแม่น้ำจัน แม่น้ำกก และแม่น้ำคำ ไหลผ่านทางตอนกลางของพื้นที่ เป็นที่สูงและภูเขามาก จึงมีพื้นที่ป่าไม้ในทุกตำบลของอำเภอมีไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ประดู่ ไม้สัก ไม้ไผ่ โดยมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด ๑๖๖ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๓๐ ของพื้นที่ทั้งหมด

^๔ สำนักบริหารทะเบียน, จำนวนประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัด เชียงราย ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

๓.๑.๖ ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของอำเภอเชียงแสน เป็นแบบมรสุมเมืองร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๔.๖ องศาเซลเซียส มี ๓ ฤดู คือ

- ๑) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม
- ๒) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน
- ๓) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม

๓.๑.๗ อาชีพ

อาชีพหลักของคนอำเภอเชียงแสน คือ การเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนผัก ไร่ข้าวโพด ไร่ยาสูบ และอาชีพรอง เช่น ทำสวนผลไม้ รับจ้างนอกฤดูกาล ค้าขายชายแดน เป็นต้น

๓.๑.๘ การเกษตรและอุตสาหกรรม

ผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าวโพด ยาสูบ ข้าว แห้งน้ำสำคัญ คือ แม่น้ำโขง แม่น้ำกก แม่น้ำคำ แม่น้ำรวก และมีโรงงานอุตสาหกรรม คือ โรงงานกระเทียมดอง ตำบลแม่เงิน

๓.๑.๙ ศาสนา

อำเภอเชียงแสน มีวัด จำนวน ๖๕ แห่ง และโบสถ์ จำนวน ๑ แห่ง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์

๓.๑.๑๐ ภาษา

ภาษาที่ใช้เป็นภาษาสื่อสารของอำเภอเชียงแสน มีดังนี้^๕

๑) ภาษาพูด ใช้พูดจากันเรียกว่า คำเมือง เนื่องจากเชียงรายเคยเป็นเมืองร้างผู้คนนานเกือบร้อยปี ได้มีการฟื้นฟูบ้านเมืองขึ้นมาใหม่เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๓๘๔ โดยได้เกณฑ์ราษฎรจากเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตาก แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ และชนเผ่าไทใหญ่ ไตลื้อ ไตยอง และไตซิ่น (เขิน) ซึ่งอพยพจากเชียงตุง และสิบสองปันนา รวมทั้งชาวลาวจากประเทศลาว ได้เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนั้นสำเนียงพูดของชาวเชียงรายจึงมีความหลากหลายทางสำเนียงในพื้นที่ต่างๆ

๒) ภาษาเขียน คือ มีภาษาเขียนที่เรียกว่าอักษรล้านนา หรือตัวเมือง อักษรล้านนามีวิวัฒนาการมาจากอักษรพราหมณ์ของอินเดีย มีการจัดระบบของหลักภาษาล้ำกับภาษาบาลี อักษรล้านนามีรูปทรงกลมป้อมคล้ายอักษรพม่าและมอญ แต่หลักการทางภาษาไม่เหมือนกัน

๓.๑.๑๑ การเดินทาง

๑) การเดินทางไปอำเภอเชียงแสนโดยรถส่วนบุคคล

สามารถเดินทางได้ ๓ เส้นทาง ได้แก่

(๑.๑) เส้นทางกรุงเทพฯ-นครสวรรค์-ตาก-ลำปาง-พะเยา-เชียงราย-เชียงแสน (สายเอเชีย หรือสายเก่า) จากรังสิตตามถนนพหลโยธิน (ทางหลวงหมายเลข ๑) แล้วแยกซ้ายเข้า

^๕ กฤษกร วงศ์กรวุฒิ, นักเดินทาง : เชียงราย, (กรุงเทพมหานคร : สารคดี, ม.ป.ป.) หน้า ๒๑.

ทางหลวงหมายเลข ๓๒ ที่อำเภอวังน้อย จากนั้นผ่านจังหวัดอยุธยา สิงห์บุรี เข้าทางหลวงหมายเลข ๑ อีกครั้งที่ จังหวัดชัยนาท ตรงไป จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านจังหวัดกำแพงเพชร ตาก เข้าสู่อำเภอเถิน ตรงไปจังหวัดลำปาง ผ่าน อำเภองาว แล้วตรงไปจังหวัดพะเยา จนเข้าสู่เชียงราย จากนั้นตรงไป อำเภอแม่จัน ถนนทางหลวงหมายเลข ๑ เส้นเดียวกับไปแม่สาย จากนั้นผ่านแม่จันไปประมาณ ๓๐ กิโลเมตร จะมีทางแยกไปอำเภอเชียงแสน คือ ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ อีกประมาณ ๓๐ กิโลเมตร รวมระยะทาง ๘๙๐ กิโลเมตร

(๑.๒) เส้นทางกรุงเทพฯ-นครสวรรค์-พิษณุโลก-แพร่-พะเยา-เชียงราย-เชียงแสน (สายใหม่) ใช้เส้นทางเดียวกับเส้นทางที่ ๑ เมื่อไปถึงจังหวัดนครสวรรค์ ให้แยกขวามือไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๑๗ (นครสวรรค์-พิษณุโลก) จากนั้นใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๑๑ (พิษณุโลก-เด่นชัย) จากจังหวัดพิษณุโลก ผ่านจังหวัดอุตรดิตถ์ จนถึงอำเภอเด่นชัย ให้เลี้ยวไปทางจังหวัดแพร่ ตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๑ (แพร่-น่าน) จนถึงอำเภอร้องกวาง เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๓ ไปบรรจบกับถนนพหลโยธินที่อำเภองาว เข้าสู่จังหวัดพะเยา ตรงต่อไปจนถึงจังหวัดเชียงราย จากนั้นตรงไปอำเภอแม่จัน ถนนทางหลวงหมายเลข ๑ เส้นเดียวกับไปแม่สาย ผ่านแม่จันไป ๓๐ กิโลเมตร จะมีทางแยกไปอำเภอเชียงแสน คือ ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ อีกประมาณ ๓๐ กิโลเมตร รวมระยะทาง ๘๖๔ กิโลเมตร

(๑.๓) เส้นทางกรุงเทพฯ-นครสวรรค์-ลำปาง-เชียงใหม่-เชียงราย-เชียงแสน ใช้เส้นทางเดียวกับเส้นทางที่ ๑ จนไปถึงจังหวัดลำปาง จึงเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงหมายเลข ๑๑ (ลำปาง-เชียงใหม่) ผ่านไปจังหวัดลำพูน แล้วเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่ แล้วใช้ทางหลวงหมายเลข ๑๑๘ (เชียงใหม่-เชียงราย) ผ่านดอยสะเก็ด แม่ชะจัน เวียงป่าเป้า เข้าสู่จังหวัดเชียงราย ตรงไปอำเภอแม่จัน ถนนทางหลวงหมายเลข ๑ เส้นเดียวกับไปแม่สายผ่านแม่จันไปประมาณ ๓๐ กิโลเมตร จะมีทางแยกไปอำเภอเชียงแสน คือ ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร รวมระยะทาง ๙๕๐ กิโลเมตร

๒) การเดินทางรถโดยสารประจำทาง

การขนส่งผู้โดยสารในด้านการท่องเที่ยวและบริการจากสถานีขนส่งสายเหนือ มีรถยนต์โดยสารธรรมดา และรถโดยสารปรับอากาศจากกรุงเทพฯ สู่อำเภอเชียงรายทุกวัน วันละหลายเที่ยว บริษัทที่ให้บริการเดินทางรถประจำทางทั้ง รถปรับอากาศชั้นที่ ๑ ชั้น ๒ VIP (พิเศษ) และรถโดยสารธรรมดา ซึ่งมีสถานีขนส่งอยู่ด้วยกัน ๒ แห่ง ดังต่อไปนี้ บริษัทที่ให้บริการ เช่น สมบัติทัวร์ บุษราคัมทัวร์ คุณหาสน์ทัวร์ อินทราทัวร์ นครชัยแอร์ สยามเฟิร์สทัวร์ บริษัทขนส่ง เป็นต้น^๖ ซึ่งถ้าหากจะเดินทางไปยังอำเภอเชียงแสน จะต้องเดินทางโดยสาร คือ รถตู้ และรถประจำทางของบริษัทกรีนบัส เท่านั้น

๓) การเดินทางโดยรถไฟ

จากสถานีรถไฟหัวลำโพง มีรถไฟไปลงที่จังหวัดลำปางหรือเชียงใหม่ แล้วเดินทางต่อโดยรถยนต์ไปอำเภอเชียงแสน

๔) การเดินทางโดยเครื่องบิน

จังหวัดเชียงรายมีท่าอากาศยานนานาชาติแม่ฟ้าหลวง เชียงราย เป็นท่าอากาศยานนานาชาติ ๑ ใน ๖ ของบริษัทท่าอากาศยานไทยจำกัด (มหาชน) ที่มีสายการบินให้บริการระดับต้นๆ

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๓.

ของประเทศไทย สายการบินที่บินมายังจังหวัดเชียงรายในเที่ยวบินภายในประเทศที่มีการให้บริการ คือ การบินไทย นกแอร์ โอเรียนท์ไทย ไทยแอร์เอเชีย มีเที่ยวบินตรงเส้นทางกรุงเทพฯ-เชียงรายทุกวัน และถ้าหากจะเดินทางมายังอำเภอเชียงแสน ต้องเดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนบุคคล หรือรถเช่า

๓.๑.๑๒ ที่พัก อำเภอเชียงแสน

ในอำเภอเชียงแสนมีโรงแรม รีสอร์ท และเกสต์เฮาส์ จำนวนมาก ราคาห้องพักเริ่มตั้งแต่หลักร้อยไปจนถึงหลายพันบาท ขึ้นอยู่กับประเภทของห้องพัก และที่ตั้ง นอกจากนี้ยังมีอุทยานแห่งชาติหลายแห่งที่มีบริการบ้านพัก จุดกางเต็นท์ และเต็นท์ให้เช่าในราคาย่อมเยา สำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบและต้องการใกล้ชิดธรรมชาติเป็นพิเศษ รวมทั้งผู้ที่นิยมการพักผ่อนในบรรยากาศแบบแคมป์ปิ้งด้วย เช่น อุทยานแห่งชาติดอยหลวง ฯลฯ

๑) ที่พักประเภทโรงแรม

(๑.๑) โรงแรมอนันตรา รีสอร์ท แอนด์สปา

อนันตรา โกลเด้น ไทเอนกเกิ้ล เอเลแฟนท์ แคมป์ แอนด์ นั้บเป็นสถานที่พักอันยอดเยี่ยมสำหรับผู้ที่มาเยือนเชียงแสน ตัวเมืองอยู่ห่างไปเพียง ๗๐ กิโลเมตร และสามารถเดินทางไปถึงสนามบินได้ภายใน ๖๐ นาที โรงแรมสไตล์โมเดิร์นแห่งนี้ตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมของเมืองหลายแห่ง เช่น สามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ๒๒๙ หมู่ ๑ บ้านสบรวก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย^๗

(๑.๒) โรงแรมซีรีน แอท เชียงราย

โรงแรมขนาดเล็กซึ่งตั้งอยู่ในเทือกเขาของภาคเหนือแห่งนี้มีห้องพักเพียง ๓๒ ห้อง ตัวโรงแรมอยู่ในเขตสามเหลี่ยมทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขงและอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย ๖๐ กิโลเมตร สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงได้แก่เมืองเชียงแสน หอผืนอุทยานสามเหลี่ยมทองคำ และบ้านสบรวก ซึ่งคุณสามารถล่องเรือไปได้ หากคุณต้องการวันหยุดพักผ่อนที่เงียบสงบห่างไกลจากความพลุกพล่าน

๒) ที่พักประเภทรีสอร์ท

(๒.๑) เดอะ อิมพีเรียล โกลเด้น ไทเอนกเกิ้ล รีสอร์ท

เดอะ อิมพีเรียล โกลเด้น ไทเอนกเกิ้ล รีสอร์ท เป็นหนึ่งในเครือโรงแรมอิมพีเรียล ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงและแม่น้ำรวกที่ไหลมาบรรจบกัน มียอดเขาใหญ่โอบล้อม จดเขตชายแดนพม่า ลาว และไทย ที่ตั้ง : เชียงแสน ที่อยู่ : ๒๒๒ โกลเด้น ไทเอนกเกิ้ล, อ.เชียงแสน เชียงราย

(๒.๒) เดอะ ริเวอร์ บุติก รีสอร์ท

เดอะ ริเวอร์ บุติก รีสอร์ท ตั้งอยู่ในใจกลางของ เวียง และเป็นจุดที่ยอดเยี่ยมในการเที่ยวชมเชียงแสน จากที่นี่ผู้เข้าพักสามารถไปยังทุกที่ในเมืองอันมีชีวิตชีวานี้ได้อย่างง่ายดาย โรงแรมสไตล์โมเดิร์นแห่งนี้ตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมของเมืองหลายแห่ง เช่น สามเหลี่ยมทองคำ วัดพระธาตุดาเวา

^๗ ไปด้วยกันไหม..แหล่งชุมชนคนชอบเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.paidunyaikan.com>, (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙)

๓.๑.๑๓ สถานที่ท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน มีดังนี้

- ๑) วัดพระธาตุเจดีย์หลวง
- ๒) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงแสน
- ๓) วัดพระธาตุจอมกิตติ
- ๔) วัดป่าสัก
- ๕) วัดพระเจ้าล้านทอง
- ๖) ถ้ำเขาหลวง
- ๗) หนองบัวหลวง
- ๘) วัดพระเจ้าล้านทอง
- ๙) ทะเลสาบเชียงแสน(หนองบงคาย)
- ๑๐) วัดพระธาตุภูเข้า
- ๑๑) วัดพระธาตุสองพี่น้อง
- ๑๒) สามเหลี่ยมทองคำ
- ๑๓) พิพิธภัณฑ์บ้านฝิ่น
- ๑๔) หอฝิ่นอุทยานสามเหลี่ยมทองคำ
- ๑๕) พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์
- ๑๖) พระอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา
- ๑๗) พระธาตุจอมจัน
- ๑๘) วัดพระธาตุผาเงา

๓.๒ ข้อมูลวัดพระธาตุผาเงา

ในข้อนี้จะได้ศึกษา และนำเสนอในประเด็น ประวัติพระธาตุผาเงา ที่ตั้ง และการเดินทางมายังวัดพระธาตุผาเงา ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ประวัติวัดพระธาตุผาเงา

วัดพระธาตุผาเงา ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำโขงทางด้านทิศตะวันตก ตรงข้ามกับประเทศลาว อยู่ในหมู่บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองเชียงแสน ประมาณ ๓ กิโลเมตร หรือห่างจากสามเหลี่ยมทองคำ ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด ๗๔๓ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขาเล็กๆ ทอดลงมาตั้งแต่บ้านดอยจำปี ผ่านบ้านดอยจัน และมาสิ้นสุดที่บ้านสบคำ แต่ก่อนเรียกดอยลูกนี้ว่า “ดอยคำ” แต่มาช่วงหลังๆ ชาวบ้านเรียกว่า “ดอยจัน”

ชื่อของวัดมาจากชื่อพระธาตุผาเงา คำว่า “ผาเงา” คือ เงาของก้อนผา (ก้อนหิน) ซึ่งมีเจดีย์รูปทรง ๘ เหลี่ยม ตั้งอยู่บนก้อนหินแกรนิตขนาดใหญ่ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อเจดีย์นั้นว่า “พระธาตุผาเงา” วัดเดิมชื่อว่า “วัดสบคำ” ตั้งอยู่ฝั่งแม่น้ำโขง กระแสน้ำทำลายตลิ่งบริเวณที่ของวัดพังลงใต้น้ำโขงเกือบหมดวัด คณะศรัทธาจึงได้ย้ายวัดไปอยู่ที่ใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙ เดิมทีแห่งนี้เคยเป็นถ้ำผาเงา ซึ่งปากถ้ำถูกปิดไว้นานแล้ว ทำให้บริเวณแห่งนี้เป็นป่ารกชัฏเต็มไปด้วยซากโบราณวัตถุ

มีพระพุทธรูปครึ่งองค์ช่วงล่างหน้าตักกว้าง ๔ วา เชื่อว่าเป็นพระประธานในวิหาร คณะศรัทธาจึงบูรณปฏิสังขรณ์ให้สมบูรณ์เหมือนเดิม และประชาชนได้ขนานนามพระพุทธรูปที่ค้นพบว่า “หลวงพ่อดุมางา” และได้ตั้งชื่อวัดที่บูรณะใหม่ว่า “วัดพระธาตุผาเงา” มาจนถึงทุกวันนี้

เนินด้านล่าง เป็นที่ตั้งของพระธาตุผาเงา ที่สร้างไว้บนก้อนหินก้อนใหญ่ ถัดจากนั้นสูงขึ้น ไป ๓๐๐ เมตร เป็นซากพระธาตุ สูงประมาณ ๕ เมตร ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุดอยจัน ส่วนที่สูงที่สุดของเนินเป็นที่ตั้งของซากพระธาตุอีกองค์หนึ่ง สูงประมาณ ๕ เมตร เช่นกัน ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุเจ็ดยอด ต่อมาทางวัดได้สร้างพระบรมธาตุพุทธรณิมิตเจดีย์ ครอบองค์พระธาตุเดิมไว้ แต่ก็ยังสามารถมองเห็นซากของพระธาตุเจ็ดยอดได้ ณ ภายในพระเจดีย์องค์ใหม่นี้ ดังนั้นในวัดพระธาตุผาเงา จึงมีโบราณสร้างไว้ในอดีตถึง ๓ องค์ คือ ๑) พระธาตุผาเงา (ล่างสุด) ๒) พระธาตุดอยจัน (อยู่ระหว่างกลาง) และ ๓) พระธาตุเจ็ดยอด หรือพระบรมธาตุพุทธรณิมิตเจดีย์ (บนสุด)

ภาพที่ ๓ : ภาพถ่ายทางอากาศวัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

๓.๒.๒ ที่ตั้ง

วัดพระธาตุผาเงา ตั้งอยู่เลขที่ ๓๙๑ หมู่ที่ ๕ บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ตรงข้ามกับโรงเรียนบ้านสบคำ ทิศเหนือ จรดถนนเชียงแสน-เชียงของ ทิศใต้จรดทุ่งนาและถนนสาธารณะสบคำ - สันธาตุ ทิศตะวันออกจรดถนนสาธารณะสบคำ-สันธาตุ ทิศตะวันตกจรดดอยจัน เอกสารสิทธิ (โฉนด หรือ นส.๓ หรือ สค.๑) โฉนดเลขที่ ๓๑๙๕ เล่มที่ ๓๒ ข หน้า ๔๕

๓.๒.๓ การเดินทางมายังวัดพระธาตุผาเงา

การเดินทางมายังวัดพระธาตุผาเงา สามารถมาได้โดยรถส่วนตัว และรถประจำทางดังต่อไปนี้

๑) การเดินทางไปอำเภอเชียงแสนโดยรถส่วนบุคคล

สามารถเดินทางได้ ๓ เส้นทาง ได้แก่

(๑.๑) เส้นทางกรุงเทพฯ-นครสวรรค์-ตาก-ลำปาง-พะเยา-เชียงราย-เชียงแสน (สายเอเชีย หรือสายเก่า) จากรังสิตมาตามถนนพหลโยธิน (ทางหลวงหมายเลข ๑) แล้วแยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข ๓๒ ที่อำเภอวังน้อย จากนั้นผ่านจังหวัดอยุธยา สิงห์บุรี เข้าทางหลวงหมายเลข ๑ อีกครั้งที่ จังหวัดชัยนาท ตรงไป จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านจังหวัดกำแพงเพชร ตาก เข้าสู่อำเภอเถิน ตรงไปจังหวัดลำปาง ผ่าน อำเภองาว แล้วตรงไปจังหวัดพะเยา จนเข้าสู่เชียงราย จากนั้นตรงไปอำเภอแม่จัน ถนนทางหลวงหมายเลข ๑ เส้นเดียวกับไปแม่สาย จากนั้นผ่านแม่จันไปประมาณ ๓๐ กิโลเมตร จะมีทางแยกไปอำเภอเชียงแสน คือ ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ อีกประมาณ ๓๐ กิโลเมตร พอถึงวงเวียน ให้วนเลี้ยวไปทางขวา อีกประมาณ ๕๐๐ เมตร ไฟสัญญาณจราจร ให้เลี้ยวขวา อีกประมาณ ๑ กิโลเมตร ถึงวัดพระธาตุผาเงา รวมระยะทาง ๘๙๒ กิโลเมตร

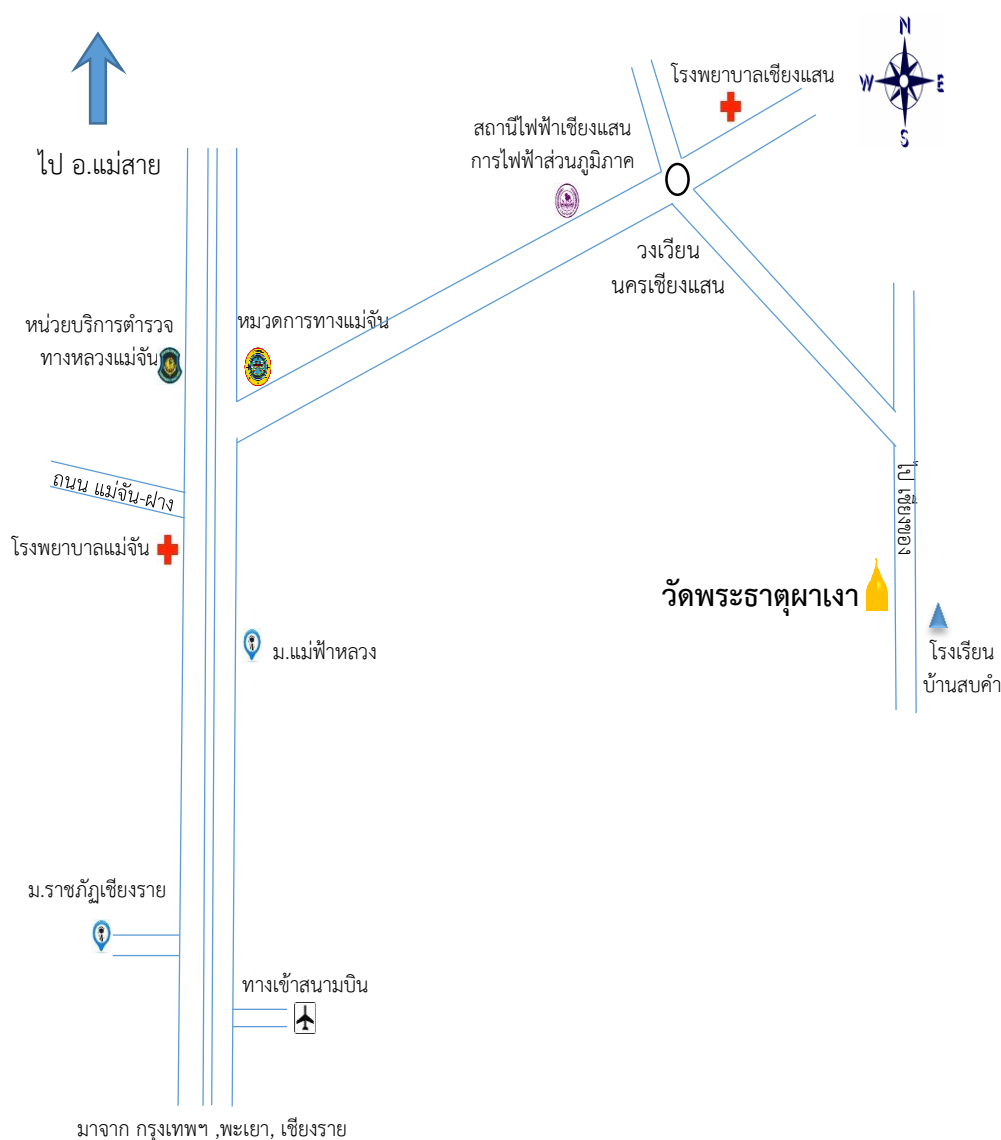
(๑.๒) เส้นทางกรุงเทพฯ-นครสวรรค์-พิษณุโลก-แพร่-พะเยา-เชียงราย-เชียงแสน (สายใหม่) ใช้เส้นทางเดียวกับเส้นทางที่ ๑ เมื่อไปถึงจังหวัดนครสวรรค์ ให้แยกขวามือไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๑๗ (นครสวรรค์-พิษณุโลก) จากนั้นใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๑๑ (พิษณุโลก-เด่นชัย) จากจังหวัดพิษณุโลก ผ่านจังหวัดอุตรดิตถ์ จนถึงอำเภอเด่นชัย ให้เลี้ยวไปทางจังหวัดแพร่ ตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๑ (แพร่-น่าน) จนถึงอำเภอร้องกวาง เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๓ ไปบรรจบกับถนนพหลโยธินที่อำเภองาว เข้าสู่จังหวัดพะเยา แล้วตรงต่อไปจนถึงจังหวัดเชียงราย จากนั้นตรงไปอำเภอแม่จัน ถนนทางหลวงหมายเลข ๑ เส้นเดียวกับไปแม่สาย จากนั้นผ่านแม่จันไปประมาณ ๓๐ กิโลเมตร จะมีทางแยกไปอำเภอเชียงแสน คือ ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ อีกประมาณ ๓๐ กิโลเมตร พอถึงวงเวียน ให้วนเลี้ยวไปทางขวา อีกประมาณ ๕๐๐ เมตร ไฟสัญญาณจราจร ให้เลี้ยวขวา อีกประมาณ ๑ กิโลเมตร ถึงวัดพระธาตุผาเงา รวมระยะทาง ๘๖๖ กิโลเมตร

(๑.๓) เส้นทางกรุงเทพฯ-นครสวรรค์-ลำปาง-เชียงใหม่-เชียงราย-เชียงแสน ใช้เส้นทางเดียวกับเส้นทางที่ ๑ จนไปถึงจังหวัดลำปาง จึงเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงหมายเลข ๑๑ (ลำปาง-เชียงใหม่) ผ่านไปจังหวัดลำพูน แล้วเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่ แล้วใช้ทางหลวงหมายเลข ๑๑๘ (เชียงใหม่-เชียงราย) ผ่านดอยสะเก็ด แม่ชะจาน เวียงป่าเป้า เข้าสู่จังหวัดเชียงราย จากนั้นตรงไปอำเภอแม่จัน ถนนทางหลวงหมายเลข ๑ เส้นเดียวกับไปแม่สาย จากนั้นผ่านแม่จันไปประมาณ ๓๐ กิโลเมตร จะมีทางแยกไปอำเภอเชียงแสน คือ ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ อีกประมาณ ๓๐ กิโลเมตร พอถึงวงเวียน

ให้วนเลี้ยวไปทางขวา อีกประมาณ ๕๐๐ เมตร ไฟสัญญาณจราจร ให้เลี้ยวขวา อีกประมาณ ๑ กิโลเมตร ถึงวัดพระธาตุผาเงา รวมระยะทาง ๙๕๒ กิโลเมตร

๒) การเดินทางรถโดยสารประจำทาง

การขนส่งผู้โดยสารในด้านการท่องเที่ยวและบริการจากสถานีขนส่งสายเหนือ มีรถยนต์โดยสารธรรมดา และรถโดยสารปรับอากาศจากกรุงเทพฯ สู่เชียงรายทุกวัน วันละหลายเที่ยว บริษัทที่ให้บริการเดินทางรถประจำทางทั้ง รถปรับอากาศชั้นที่ ๑ ชั้น ๒ VIP (พิเศษ) และรถโดยสารธรรมดา ซึ่งมีสถานีขนส่งอยู่ด้วยกัน ๒ แห่ง ดังต่อไปนี้ บริษัทที่ให้บริการ เช่น สมบัติทัวร์ บุษราคัมทัวร์ คุณหาสน์ทัวร์ อินทราทัวร์ นครชัยแอร์ สยามเพิร์สทัวร์ บริษัทขนส่ง เป็นต้น^๔ ซึ่งถ้าหากจะเดินทางไปยังอำเภอเชียงแสน จะต้องเดินทางโดยสาร คือ รถตู้ และรถประจำทางของบริษัทกรีนบัส เท่านั้น จากนั้นถึงตัวเมืองเชียงแสนให้เดินทางโดยรถสามล้อ มายังวัดพระธาตุผาเงา อีกประมาณ ๑ กิโลเมตร ดังแผนที่

^๔ วิกฤษกร วงศ์กรวุฒิ, นักเดินทาง : เชียงราย, หน้า ๓๓.

๓.๓ สถานที่ แหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

วัดพระธาตุผาเงา ได้สร้างซุ้มประตูโขงเข้าวัดทางทิศเหนือ ตรงข้ามกับโรงเรียนบ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เมื่อเข้าไปในวัดด้านซ้ายเป็นร้านค้าบริการร้านอาหาร เครื่องดื่ม ศูนย์สุขภาพประจำวัดพระธาตุผาเงา อาคารกลุ่มแปรรูปสมุนไพร (วิสาหกิจชุมชน) ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ลานพักผ่อนได้ร่มไม้ และที่จอดรถนักท่องเที่ยว ด้านขวาเป็นลานจอดรถนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ อาคาร OTOP ห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องอาบน้ำ บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนา โรงทอผ้า ร้านกาแปสดของวัดพระธาตุผาเงา ลานร่มรื่นสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายยาต้ม ผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่างๆ โรงต้มยาสมุนไพร และศาลาครุฑาพุทธบารมี ที่บูชาวัตถุมงคลของวัดพระธาตุผาเงา

จากนั้นเดินเข้าไปจะได้พบกับเขตพุทธาวาส ด้านขวาเป็นวิหารหลวงพ่อดาเงา พระธาตุผาเงา ฝั่งด้านขวาหลังวิหารเป็นบันไดนาคเจ็ดเศียรขึ้นสู่พระธาตุจอมจัน และพระธาตุเจ็ดยอด หรือพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ ฝั่งด้านซ้ายหลังวิหาร คือ พระธาตุผาเงา เมื่อเดินออกจากวิหารหลวงพ่อดาเงา ด้านหน้าเป็นห่อพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ หรือห่อพระไตรปิฎกนานาชาติ ลานร่มรื่น และห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย(กศน.)

จากนั้นเป็นเขตสังฆาวาส ด้านซ้ายจะเป็นห่อพระบรมฉายาหาราชพุทธริ้งสรค์ ซึ่งสร้างยังไม่เสร็จ หอวัฒนธรรมนิทัศน์ อาคารเรียนพระปริยัติธรรม ด้านขวาเป็นอาคารเทพกาญจนา หอระฆัง กุฏิเจ้าอาวาส กุฏิสงฆ์ ทางรถขึ้นไปพระธาตุจอมจัน พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ (พระธาตุเจ็ดยอด) และอาคารอรุณเทียนใจอุบลัมภ์ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเชียงแสน ด้านซ้ายเป็นเขตปฏิบัติอุบาสิกาและที่พักแม่ชี ด้านขวาเป็นอาคารโรงฉันโรงครัว อาคารที่พักพระสงฆ์สามเณร เรือรับรอง และเขตสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๑ วัดพระธาตุผาเงา ซึ่งมีอาคารศาลาปฏิบัติธรรมขนาดใหญ่ ๑ หลัง ลานที่ปักกลดสำหรับผู้ที่มีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

วัดพระธาตุผาเงามีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ พระธาตุโบราณ ๓ องค์ ได้แก่ พระธาตุผาเงาและวิหารหลวงพ่อดาเงา ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาด้านล่าง พระธาตุจอมจันและอุโบสถ ตั้งอยู่บริเวณเนินเขาสูงขึ้นไปอีกประมาณ ๓๐๐ เมตร และพระธาตุเจ็ดยอด หรือพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ ตั้งอยู่บริเวณสูงสุดของภูเขา และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวในวัดพระธาตุผาเงาอีกมากมาย ซึ่งในที่นี้จะอธิบายโดยแบ่งออกเป็นด้านๆ ในบริบทการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ดังต่อไปนี้

๓.๔ บริบทการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

ในข้อนี้จะไดศึกษา และนำเสนอในประเด็น บริบทการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุผาเงา ซึ่งแบ่งเป็น ๕ ด้าน คือ ด้านศาสนสถาน ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการของวัด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรม ประเพณีของวัด ดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ ด้านศาสนสถาน

ด้านศาสนสถาน มี ๘ แห่ง ได้แก่ วิหารหลวงพ่อดาเงา หลวงพ่อดาเงา พระธาตุผาเงา อุโบสถ(โบสถ์) วัดพระธาตุผาเงา พระธาตุจอมจัน พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ (พระธาตุเจ็ดยอด) บันไดนาคขึ้นอุโบสถและพระธาตุจอมจัน และซุ้มประตูเข้าวัดพระธาตุผาเงา สามารถอธิบายได้ ดังนี้

๑) วิหารหลวงพ่อดำ

วิหารหลวงพ่อดำ เป็นสถาปัตยกรรมล้านนาก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นมีขนาดความกว้าง ๑๐ เมตร ขนาดความยาว ๒๘ เมตร หลังคาลดหลั่น ๒ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องดินขอเคลือบ หน้าบันวิหารประดับลวดลายปูนปั้นศิลปะเชียงใหม่ บานประตูทำด้วยไม้สัก แกะสลักลวดลายเกี่ยวกับประเพณีสิบสองเดือนของล้านนา หน้าต่างทำด้วยไม้สักแกะสลักลวดลายเกี่ยวกับเรื่องราวพระเจ้าสิบชาติ และพระเวสสันดรภายในวิหาร ฝาผนังประดับประติมากรรมปูนต่ำเกี่ยวกับพุทธประวัติ สัตว์ป่าหิมพานต์ ก่อสร้างขึ้นครอบบริเวณวิหารเดิมด้วยอิฐโบราณที่มีอยู่เดิม โดยเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งวิหารแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

๑) บันไดทางขึ้นวิหาร ประกอบด้วย รูปปูนปั้นพญานาคสามเศียร ตรงซุ้มบันไดมีรูปปูนปั้นพญามอม รูปร่างคล้ายแมวมสมสิงโต

๒) หน้าบัน ประกอบด้วยรูปปูนปั้นพระอินทร์ประทับช้างสามเศียร

๓) ซุ้มประตูทางเข้าวิหาร ด้านบนเป็นลวดลายปูนปั้นพระธรรมจักร อันเป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา ด้านข้างทั้งสองเป็นลายปูนปั้นรูปเทวดาเหยียบสิงห์ระหว่างเสาสองข้างอันวิจิตรงดงาม

๔) บานประตูหน้าวิหารประดับด้วยลวดลายแกะสลักจากไม้สักทองบอกเล่าถึงประเพณีสิบสองเดือนของชาวล้านนา

๕) ฝาผนังด้านในวิหารประดับด้วยปูนปั้นเกี่ยวกับพุทธประวัติ และสัตว์ป่าหิมพานต์

๖) หน้าต่างวิหารเป็นลวดลายแกะสลักเรื่องราวพระเจ้าสิบชาติ

๗) ฝั่งด้านขวาหลังวิหาร เป็นบันไดนาคเจ็ดเศียรขึ้นสู่พระธาตุจอมจัน

๘) ฝั่งด้านซ้ายหลังวิหาร คือ พระธาตุผาเงา

ภาพที่ ๔ : วิหารหลวงพ่อดำ
บันทึกภาพเมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๒) หลวงพ่อผาเงา

หลวงพ่อกุญแจเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น เป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนสิงห์สาม ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย พระพักตร์รูปไข่ พระหนุเป็นปม พระรัศมีเป็นเปลว ขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๔๐ นิ้ว มีอายุระหว่าง ๗๐๐-๑,๓๐๐ ปี ขุดค้นพบในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ที่มาของชื่อ “หลวงพ่อกุญแจ” ได้มาจากความฝันของคุณพ่อกุญแจ พรมมา หนึ่งในคณะศรัทธาทั้งหมดที่เริ่มบุกเบิกแผ้วถางป่าได้นอนหลับฝันในเวลากลางคืนว่ามีพระภิกษุรูปหนึ่งร่างสูงดำ มาบอกว่าก่อนยกขึ้นส่วนองค์พระประธานเดิมขึ้นให้นิมิตพระ ๘ รูป มาสวดถอนแล้วจะพบสิ่งมหัศจรรย์ยิ่งกว่านี้ เมื่อปฏิบัติตามนั้นจึงขุดพบพระพุทธรูปดังกล่าวและตั้งชื่อตามพระธาตุที่ตั้งอยู่บนก้อนหินใหญ่กับที่ฝันเห็นพระภิกษุว่า “หลวงพ่อกุญแจ”

คาถาบูชาหลวงพ่อกุญแจ นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)
สันติโต วิบุโล รัชมโ (๓ จบ)

เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๑๙ เวลา ๑๔.๐๐ น. คณะศรัทธาได้ปรับพื้นที่เรียบร้อยแล้วทุกคนต่างตื่นเต้นและปีติยินดี เมื่อได้พบว่าใต้ต้นไม้ (หน้าฐานพระประธาน) มีอิฐโบราณก่อเรียงไว้ เมื่อยกหินออกก็พบหน้ากาก (แผ่นทิบ) ก่อขึ้นไว้เมื่อเอาหน้ากากออกจึงได้พบพระพุทธรูปมีลักษณะสวยงามมาก คณะทั้งหมดจึงได้พร้อมกันตั้งชื่อพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “หลวงพ่อกุญแจ” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ภาพที่ ๕ : หลวงพ่อกุญแจ
บันทึกภาพเมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๓) พระธาตุผาเงา

พระธาตุผาเงาจากพงศาวดารโยนก กล่าวว่า ขุนผาพิงหรือขุนพิง (พระองค์พิง) เจ้าผู้ครองนครโยนก องค์ที่ ๒๓ ช่วงปี พ.ศ. ๔๙๔ – ๕๑๒ เป็นผู้สร้างพระธาตุไว้บนหินก้อนใหญ่ ที่เชิงเขาตอยจัน ซึ่งเข้าใจว่าหมายถึงพระธาตุผาเงาในวัดนี้ พระธาตุผาเงาได้ชำรุดทรุดโทรมลงมาก คาดว่าน่าจะมีการบูรณะมาบ้าง เพราะพระธาตุองค์นี้ตั้งอยู่ที่ลาดต่ำสุดของภูเขาซึ่งง่ายต่อการดูแลซ่อมแซม

พระธาตุผาเงาเป็นพระธาตุทรง ๘ เหลี่ยม รูปแบบเชียงแสน ตั้งบนก้อนหินแกรนิตขนาดใหญ่ อายุราว ๗๐๐-๑,๓๐๐ ปี ก้อนหินนี้มีลักษณะคล้ายรูปทรงเจดีย์ และมีก้อนหินอีกก้อนหนึ่งราบเอียงอยู่ด้านหน้าพระธาตุ ลักษณะคล้ายเงาของพระธาตุ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อพระธาตุนี้ว่า “พระธาตุผาเงา” สูง ๑๐ เมตร ตามพงศาวดารโยนกบอกว่า ขุนผาพิงหรือขุนพิง (พระองค์พิง) ผู้ครองนครโยนก องค์ที่ ๒๓ ช่วงปี พ.ศ. ๔๙๔ - ๕๑๒ เป็นผู้สร้างเจดีย์ไว้บนหินก้อนใหญ่ที่เชิงเขาตอยจันทร์ ซึ่งเข้าใจว่าหมายถึงพระธาตุผาเงาในวัดนี้ พระธาตุผาเงาได้ชำรุดทรุดโทรมลงมาก คาดว่าน่าจะมีการบูรณะมาบ้าง เพราะพระธาตุองค์นี้ตั้งอยู่ที่ลาดต่ำสุดของภูเขา ซึ่งง่ายต่อการดูแลซ่อมแซม

ภาพที่ ๖ : พระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๔) อุโบสถ(โบสถ์) วัดพระธาตุผาเงา

หลังจากได้เริ่มบูรณะตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้ก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆ อย่างพอสมควรแล้ว เช่น กุฏิ วิหาร ศาลา เจดีย์ ฯลฯ ที่ทางวัดยังไม่ได้ดำเนินการสร้าง คือ อุโบสถ จากนั้นพระครูไพศาลพัฒนาภิรัต เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงาจึงเข้าปรึกษา ท่านผู้หญิงอุศนา ปราโมช ณ อยุธยา และคณะกรรมการวัดเพื่อดำเนินการก่อสร้างอุโบสถขึ้น ได้กำหนดการก่อสร้างอุโบสถขึ้นบริเวณพระธาตุเจ้าจัน ได้กำหนดการวางศิลาฤกษ์ ในวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยท่านหญิงอุศนา ปราโมช ณ อยุธยา ประธานกรรมการ ได้กราบทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน ทรงเททองหล่อพระประธานในอุโบสถ เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ เวลา ๐๙.๐๐ น. การก่อสร้างได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชน และเหล่าพสกนิกร อันมีท่านหญิงอุศนา ปราโมช ณ อยุธยา ผู้เป็นประธานการก่อสร้าง ปัจจุบันพระอุโบสถได้สำเร็จลงด้วยความงดงามอย่างทรงคุณค่าในศิลปะแบบล้านนา(เป็นโบสถ์วิหารคด) และศิลปกรรมเชียงแสน จากนั้น ท่านผู้หญิงอุศนา ปราโมช ณ อยุธยา ได้กราบบังคมทูลพระราชทานอัญเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานยกช่อฟ้า และถวายผ้าป่า วันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๒ จากได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานอัญเชิญเสด็จพระราช

ดำเนินทรงประกอบพิธีฝังลูกนิมิตและถวายผ้าป่า วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ สำหรับการถวายอุโบสถเป็นสมบัติพระศาสนานั้น พลเรือตรี หม่อมอัสนี ปราโมช องคมนตรี และผู้จัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทาน อันเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานพิธีถวายอุโบสถ อุโบสถวัดพระธาตุผาเงาได้รับพระราชทานพระราชานุญาตอัญเชิญพระนามาภิไธย “สธ” ประดิษฐานหน้าบันอุโบสถ เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓

ภาพที่ ๗ : พระอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๕) พระธาตุจอมจัน

พระธาตุจอมจัน ตั้งอยู่บนไหล่ดอยจัน ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างน้ำคำด้านทิศเหนือ น้ำกด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ และแม่น้ำโขงด้านทิศเหนือ โดยมีราบลุ่มขนานทั้งด้านทิศเหนือ คือ มีราบลุ่มเมืองเชียงแสนและด้านทิศใต้ คือ ที่ราบลุ่มของภายนอกตีนผาและหนองขุมดิน แม้ว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนานหรือพงศาวดารของล้านนา จะไม่มีการบันทึกประวัติการสถาปนากลุ่มวัดบนดอยจันไว้ก็ตาม หรือกระทั่งประวัติของเมืองเชียงแสนก็บันทึกไว้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ของพระธาตุจอมจัน จึงต้องศึกษาผ่านตัวอาคาร โบราณสถาน โบราณวัตถุที่ได้จากการดำเนินงานทางโบราณคดี และภาพถ่ายเก่าเป็นหลัก ปัจจุบันพระธาตุจอมจัน ได้รับการบูรณะโดยสำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๖ เชียงใหม่ และพระธาตุนี้ตั้งอยู่หน้าอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา

พระธาตุจอมจันตั้งอยู่ใกล้กับพระอุโบสถ เป็นองค์พระธาตุที่คงเหลือแต่ฐานถึงปากระฆังเท่านั้น ส่วนองค์ระฆังและส่วนยอดพังทลายลงหมด ปัจจุบันได้มีการบูรณะองค์พระธาตุบางส่วนตามพงศาวดารโยนกกล่าวว่า ภายหลังยุคของขุนผาฟิงหรือขุนฟิงมาอีกราว ๕๐๐ ปี ขุนลึงได้ขึ้นครองเมืองเชียงแสนในปัจจุบัน พระองค์ได้ชักชวนไพร่บ้านชาวเมืองทั้งหลายให้ช่วยกันสร้างเจดีย์ไว้บนยอดดอยคำ ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า ดอยจันทร์

ภาพที่ ๘ : พระธาตุจอมจัน
บันทึกภาพเมื่อ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๖) พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ (พระธาตุเจ็ดยอด)

พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ ได้ก่อสร้างขึ้นทับพระธาตุเจ็ดยอด ที่มีความกว้าง ๔๐ เมตร สูง ๓๙ เมตร มี ๒ ชั้น ศิลปะล้านนาประยุกต์ ได้ก่อสร้างขึ้นจากผู้มีความจงรักภักดี ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (รัชกาลที่ ๙) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งมีท่านผู้หญิงอนุชา ปราโมช ณ อยุธยา พร้อมคณะกรรมการหลายท่าน ได้ช่วยกันก่อสร้างขึ้น เริ่มจากการเจิมแผ่นศิลาฤกษ์ เจดีย์ เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (รัชกาลที่ ๙) ได้โปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ พระราชดำเนินทรงเป็นประธานเจิมแผ่นศิลาฤกษ์ แทนพระองค์

การก่อสร้างได้เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ดำเนินการก่อสร้างตามแบบแปลนของ ศาสตราจารย์ ดร. ภิญญ สุวรรณศิริ เป็นผู้ออกแบบ การก่อสร้างนั้น ฐานของพระบรมธาตุฯ มีความมั่นคงเป็นอย่างยิ่ง การก่อสร้างพระบรมธาตุฯ สร้างขึ้นที่สูงและเหนือสุดของประเทศไทย ติดกับชายแดน เพื่อเป็นพระราชกุศล แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (รัชกาลที่ ๙) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อสร้างเรียบร้อยแล้ว ท่านผู้หญิงอนุชา ปราโมช ณ อยุธยา ได้กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (รัชกาลที่ ๙) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ พระราชดำเนินมาเป็นประธาน ทรงเจิมสุหรัยยอดฉัตร และทรงปลูกต้นสาละลังกา ของพระบรมธาตุฯ เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๓๖ ทำให้เกิดความปลาบปลื้มยินดี ของปวงประชาชนที่คอยเฝ้ารับเสด็จฯ ในครั้งนั้นเป็นอย่างยิ่ง

นับว่าเป็นครั้งประวัติศาสตร์ของวัดพระธาตุผาเงา ที่ทั้ง ๒ พระองค์ฯ พระราชดำเนินมาประทับรอยพระบาทไว้บนพื้นแผ่นดินแห่งนี้ เพื่อความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป บริเวณพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ เป็นจุดที่มีทัศนียภาพที่สวยงามมาก คือ สามารถมองเห็นทัศนียภาพของ ๓ เมือง ๓ น้ำ ๓ ประเทศ ๓ เมืองคือ เมืองเชียงใหม่ (ไทย) เมืองพม (เมียนมาร์) เมืองต้นผึ้ง (สปป.ลาว) ๓ น้ำ คือ แม่น้ำโขง แม่น้ำคำ แม่น้ำกก ๓ ประเทศ คือ ไทย เมียนมาร์ สปป.ลาว นับว่าเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมแก่

การทัศนียภาพอย่างยิ่ง ที่สำคัญได้ก่อสร้างถวายเป็นพระราชากุศล แต่ทั้ง ๒ พระองค์ ให้ทรงมีพระบารมียิ่งๆ ขึ้นไป

ภาพที่ ๙ : พระบรมธาตุพุทฺธนิมิตเจดีย์ (พระธาตุเจ็ดยอด)
บันทึกภาพเมื่อ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

ภาพที่ ๑๐ : ด้านในพระบรมธาตุพุทฺธนิมิตเจดีย์ (พระธาตุเจ็ดยอด)
บันทึกภาพเมื่อ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

๗) บันไดนาคขึ้นอุโบสถและพระธาตุจอมจัน

บันไดนาคขึ้นสู่อุโบสถและพระธาตุจอมจัน เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ แล้วสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อเชื่อมต่อระหว่างวิหารและอุโบสถ ประดับด้วยประติมากรรมปูนปั้นศิลปะเชียงแสนรูปพญานาคเจ็ดเศียร อยู่ทางด้านซ้ายและขวา ความกว้างของบันไดนาค ๓.๕๐ เมตร ความยาว ๑๘๓ เมตร หรือขึ้นบันไดจำนวน ๒๔๙ ขั้น

ภาพที่ ๑๑ : บันไดนาคขึ้นอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา และพระธาตุจอมจัน
บันทึกภาพเมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๘) ชุมประตู่เข้าวัดพระธาตุผาเงา

ชุมประตู่วัด สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๒ เป็นรูปพระธาตุศิลปะเชียงแสน ได้นำเอาก่อนอิฐโบราณมาสร้างขึ้นใหม่ เพื่อให้เห็นความยิ่งใหญ่ในการก่อสร้างวัดในอดีต ใช้วัสดุล้วนแต่มีคุณค่าอยู่ทางเข้าวัดติดกับถนนเชียงแสน-เชียงของ และตรงข้ามกับโรงเรียนบ้านสบคำ ตำบลเวียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ ๑๒ : ชุมประตู่โขงเข้าวัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

ภาพที่ ๑๓ : ป้ายหน้าวัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๓.๔.๒ ด้านแหล่งเรียนรู้

ด้านแหล่งเรียนรู้ มี ๖ แห่ง ได้แก่ หอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา (หอพระไตรปิฎกนานาชาติ) หอวัฒนธรรมนิทัศน์ หอพระบรมฉายาหาราชพุทธีรังสรรค์ หอพระบรมฉายาหาราชพุทธีรังสรรค์ โรงเรียนไพศาลอภัยชัยเพชรมณี (พระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี) ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ และห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้ตามสามารถอธิบายได้ ดังนี้

๑) หอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา (หอพระไตรปิฎกนานาชาติ)

หอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เป็นหอพระไตรปิฎกนานาชาติสร้างขึ้นกลางสระน้ำทางด้าน หน้าวิหารหลวงพ่อดาเงาทิศตะวันออก สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ตัวเรือนสร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง ดำเนินการก่อสร้างเพื่อเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ ๙) และเป็นที่เก็บรวบรวมพระไตรปิฎกนานาชาติของพระพุทธศาสนา ๙ ประเทศ ๙ ภาษา อนาคตต่อไปจะเป็นแหล่งค้นคว้าของพุทธศาสนิกชนสืบไป ซึ่งประกอบด้วยสัญลักษณ์ธรรมต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ ๑๔ : หอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา (หอพระไตรปิฎกนานาชาติ)
บันทึกภาพเมื่อ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

ภาพที่ ๑๕ : หอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา (หอพระไตรปิฎกนานาชาติ)
บันทึกภาพเมื่อ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

(๑.๑) สะพานสู่หอพระไตรปิฎก ได้ออกแบบแยกจากกันเป็น ๓ ช่วง เพื่อการป้องกัน
แมลง ปลวก ที่จะมาทำลายหนังสือพระไตรปิฎกและเปรียบเสมือน วัฏฏะ ๓ หมายถึง วณ,
วงเวียน หรือหมุนเวียนกันไป ไม่มีที่สิ้นสุด โดยมีองค์ประกอบเป็นเหตุปัจจัยกัน ๓ ประการ คือ
๑) กิเลสวัฏฏ์ หมายถึง วงจรกิเลส ๒) กรรมวัฏฏ์ หมายถึง วงจรกรรม และ ๓) วิบากวัฏฏ์ หมายถึง
วงจรวิบาก

ภาพที่ ๑๖ : สะพานสู่หอพระไตรปิฎก
บันทึกภาพเมื่อ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

(๑.๒) ซ่อฟ้า และบราลี บนหลังคาหอพระไตรปิฎกเป็นศิลปะล้านนา

ภาพที่ ๑๗ : ซ่อฟ้า และบราลี
บันทึกภาพเมื่อ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

(๑.๓) ชุ้ม ๔ ชุ้มรอบหอพระไตรปิฎก เปรียบเสมือน อริยสัจ ๔ ซึ่ง หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ หลักคำสอนเรื่องอริยสัจ ๔ เป็นคำสอนที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของ พระพุทธศาสนาความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

(๑.๔) หน้าบันชุ้มทั้ง ๔ ทิศ แกะสลักเป็นรูปพระพุทธรูปเจ้า และพระสาวก หน้าบันชุ้ม ด้านทิศตะวันออก เป็นรูปพระพุทธรูปเจ้า, หน้าบันชุ้มด้านทิศใต้ เป็นรูปพระมหากษัตริย์, หน้าบันชุ้ม ด้านทิศตะวันตก เป็นรูปพระอุบาลีเถระและ หน้าบันชุ้มด้านทิศเหนือเป็นรูปพระอานนท์เถระ

(๑.๕) ฝาผนังด้านนอกทั้ง ๔ ทิศ มีลักษณะเป็นไม้สักแกะสลักเป็นพระพุทธรูปปาง ต่างๆ เริ่มตั้งแต่ประตูจนถึงปรีณิพพาน

(๑.๖) ฝาผนังด้านล่างทั้ง ๔ ทิศ เป็นไม้สักแกะสลัก ภาพพระมหาชนก

(๑.๗) ข้างฝาผนังด้านบน ชุ้มทิศตะวันออก เป็นไม้สักแกะสลักภาพพระพุทธรูป พระเครื่องศิลปะต่างๆ ของภาคเหนือ, ชุ้มทิศใต้ เป็นไม้สักแกะสลักภาพพระธาตุเจดีย์ พระพุทธรูป พระเครื่องและพระเกจิอาจารย์ของภาคใต้, ชุ้มทิศตะวันตก เป็นไม้สักแกะสลักภาพพระธาตุเจดีย์ พระเครื่องของภาคกลาง และชุ้มทิศเหนือ เป็นไม้สักแกะสลักภาพพระธาตุประจำปีเกิดของภาคเหนือ

(๑.๘) เพดานด้านนอกบริเวณชุ้มหน้าบัน ชุ้มทิศตะวันออก เป็นภาพวาดลวดลายฉลุทอง พระธาตุประจำปีเกิด ๑๒ ราศี, ชุ้มทิศใต้ เป็นภาพวาดลวดลายฉลุทอง เทวดา ประจำปีเกิด, ชุ้มทิศตะวันตก เป็นภาพวาดลวดลายฉลุทองพระพุทธรูปประจำปีเกิด และชุ้มทิศเหนือ เป็นภาพวาด ลายฉลุทอง ขาดิและธาตุกำเนิด

(๑.๙) เพดานด้านในบริเวณชุ้มหลังหน้าบัน เป็นภาพวาดฉลุทอง ประกอบด้วย วาริฎกษัตร กิณนรี ครุฑ พระคเณศ พระแม่โพสพ พระพรหม พระนารายณ์ พระอินทร์ พระอิศวร สุพรรณมัจฉา ฤาษี และคนธรรพ์

(๑.๑๐) บานประตู บานประตูทำด้วยไม้สัก ด้านซ้าย ปิดทองลวดลายรดน้ำเป็นภาพ ท้าวสหัมบดีพรหมทูลอาราธนาให้พระพุทธรูปแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ และด้านขวา ปิดทอง ลวดลายรดน้ำเป็นภาพพระพุทธรูปทรงส่งพระสาวก ๖๐ องค์ ออกประกาศศาสนาเป็นคณะแรก

(๑.๑๑) เสาชุ้มรอบหอพระไตรปิฎก มีทั้งหมด ๑๖ ต้น สื่อความหมายว่า พระพรหม ๑๖ ชั้น ตามลำดับดังนี้ ชั้นที่ ๑ พรหมปาริสาชชา, ชั้นที่ ๒ พรหมปุโรหิต, ชั้นที่ ๓ มหาพรหม, ชั้นที่ ๔ ปริตรตาภา, ชั้นที่ ๕ อัปมาณาภา, ชั้นที่ ๖ อาภัสสรา, ชั้นที่ ๗ ปริตตสุภา, ชั้นที่ ๘ อัปมาณสุภา, ชั้นที่ ๙ สุภิกิณหา, ชั้นที่ ๑๐ อสัณญัสตตา, ชั้นที่ ๑๑ เวหิพลลา, ชั้นที่ ๑๒ อวิหา, ชั้นที่ ๑๓ อตปปา, ชั้นที่ ๑๔ สุกัสสา, ชั้นที่ ๑๕ สุกัสสี และชั้นที่ ๑๖ อกนิฏฐา

๒) หอวัฒนธรรมนิทัศน์

หอวัฒนธรรมนิทัศน์ สร้างเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชนทั่วไป เป็นอาคาร ๓ ชั้น โดยชั้น ๑ จัดแสดงวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น ชั้นที่ ๒ จัดแสดงเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนในท้องถิ่น ชั้นที่ ๓ จัดแสดงเกี่ยวกับ พุทธประวัติ ตำนาน พระเจ้าเลียบโลก และพุทธศิลป์ ซึ่งจัดส่วนแสดง ดังนี้

ชั้นที่ ๑ จัดแสดงนิทรรศการวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น เช่น มูยา การทำ นานา การประมง การทำไร่ยาสูบ ไร่ข้าวโพด เป็นต้น

ชั้นที่ ๒ จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับ โบราณวัตถุ ประวัติความเป็นมาภาพประวัติศาสตร์
ของชุมชนในท้องถิ่น

ชั้นที่ ๓ จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับ พุทธประวัติ ตำนานพระเจ้าเลียบโลก พุทธศิลป์
พระพุทธรศาสนาในดินแดนล้านนา เครื่องพุทธบูชา และความเชื่อเรื่องตุง

ภาพที่ ๑๘ : หอวัฒนธรรมนิทัศน์
บันทึกภาพเมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

ภาพที่ ๑๙ : ภายในหอวัฒนธรรมนิทัศน์
บันทึกภาพเมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๓) หอพระบรมฉายาหาราชพุทธิรังสรรค์

ตั้งแต่วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๔ พระมหาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (รัชกาลที่ ๙) โปรดเกล้าให้สมเด็จพระบรมเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเจิมแผ่นศิลาฤกษ์สร้างพระบรมธาตุพุทธานิมิตเจดีย์ เมื่อ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (รัชกาลที่ ๙) สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพระสุหรัยทอดฉัตรพระบรมธาตุพุทธานิมิตเจดีย์ เมื่อ มกราคม ๒๕๓๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานเททองหล่อพระประธานอุโบสถ และพระบรมสถานวงศ์ เสด็จพระราชดำเนินส่วน

พระองค์ จึงเป็นเหตุให้คณะทางเจ้าอาวาสและคณะกรรมการศรัทธาเห็นความสำคัญที่จะรวบรวมพระบรมฉายาลักษณ์เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชฯ (รัชกาลที่ ๙) และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมทั้งพระบรมศานุวงศ์ ตามที่ได้พระราชดำทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ วัดพระธาตุผาเงา ทุกๆพระองค์ เป็นอนุสรณ์ประดับไว้ให้กับวัดนานแสนนาน อนึ่งจังหวัดเชียงรายจะมีสมโภชการสร้างเมืองเชียงรายและพ่อขุนเม็งรายเป็นผู้สร้างเมืองร่วมสมโภชเมืองเชียงราย ๗๕๐ ปี ปี พ.ศ.๒๕๕๕ ปัจจุบันกำลังสร้าง

ภาพที่ ๒๐ : หอพระบรมฉายาหาราชพุทธรังสรรค์
บันทึกภาพเมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๔) โรงเรียนไพศาลเพชรมณี (พระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี)

การพัฒนาวัตถุของวัดพระธาตุผาเงา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ จนถึงปัจจุบันเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ยังขาดการพัฒนาด้านการศึกษาปริยัติธรรม โดยเฉพาะอาคารเรียน ดังนั้น พระครูไพศาลพัฒนารัต (เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา) จึงได้ริเริ่มและปรึกษาหารือ กับ คณะกรรมการ คณะศรัทธาของทางวัด และคณะผู้อุปถัมภ์การดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียน เพื่อเป็นสถานที่ใช้ศึกษาของพระภิกษุสามเณร

อีกทั้งเป็นการสร้างบุคลากรสืบทอดพระพุทธศาสนา ได้รับการออกแบบแปลนการก่อสร้าง โดย นายบรรจง ภูศรีณย์ กำหนดการก่อสร้างขึ้นทางทิศตะวันออก ของวิหารหลวงพ่อผาเงา เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน ๓ ชั้น กว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๒๘ เมตร มีห้องเรียน ๗ ห้อง มีห้องนอน ๓ ห้อง ห้องสุขา ๑๗ ห้อง ห้องประชุม ๑ ห้อง กำหนดการวางศิลาฤกษ์ ในวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งได้รับการอุปถัมภ์จาก กัปตันโอภาส เพชรมณี รวมถึงกำลังทรัพย์จาก คณะภิกษุ ฆราวาส และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ทำให้การก่อสร้างดำเนินแล้วเสร็จ โดยใช้งบประมาณในการก่อสร้างทั้งสิ้น ๔,๙๗๐,๙๔๘ บาท และให้ชื่ออาคารเรียนนี้ว่า “โรงเรียนไพศาลเพชรมณี” (พระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี) ได้ทำการฉลองอาคารเรียนถวายไว้ในบวรพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘

ภาพที่ ๒๑ : โรงเรียนไพศาลเพชรมูลนิธิ (พระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี)
บันทึกภาพเมื่อ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๕) ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่

ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดพระธาตุผาเงาที่เปิดให้ผู้สนใจ ได้เข้ามาเรียนรู้ในเรื่อง การปลูกพืชผักสวนครัว การเพาะเห็ด และการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

ภาพที่ ๒๒ : ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่
บันทึกภาพเมื่อ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

ภาพที่ ๒๓ : แหล่งเรียนรู้เพาะเห็ด
บันทึกภาพเมื่อ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๖) ห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย วัดพระธาตุผาเงา เป็นแหล่งให้ผู้สนใจศึกษา เรียนรู้ ค้นคว้า ได้ ซึ่งทั้งหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร วัสดุเทป และโทรทัศน์ CD-ROM DVD VCD โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้ดำเนินงานเปิดให้บริการทุกวันจันทร์ – เสาร์ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.

ภาพที่ ๒๔ : ห้องสมุดวัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

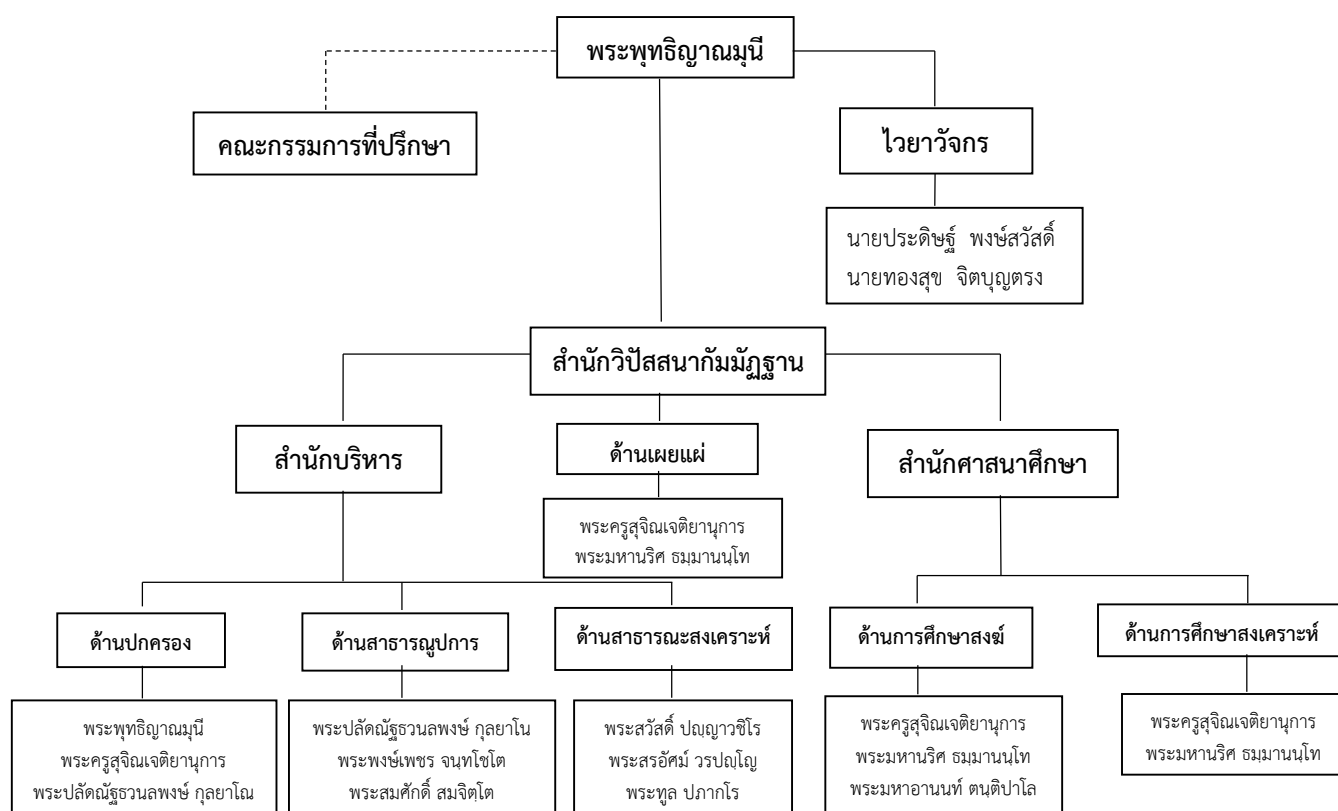
ภาพที่ ๒๕ : ภายในห้องสมุด วัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๓.๔.๓ ด้านการบริหารจัดการของวัด

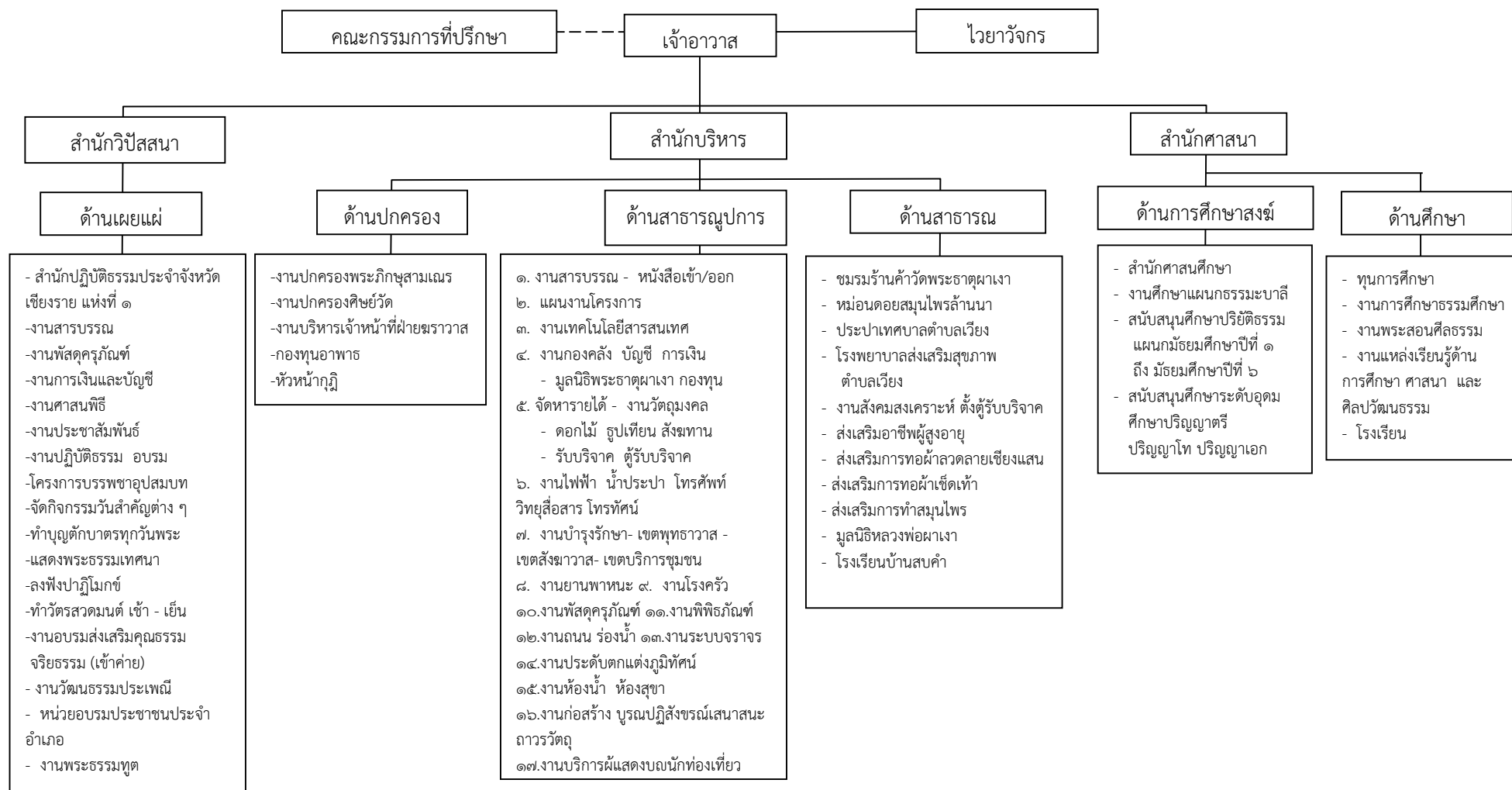
การบริหารจัดการวัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีพระพุทธิญาณมุนี เป็นเจ้าอาวาส และทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ โดยมีโครงสร้างบริหารงานที่เป็นระบบระเบียบอย่างชัดเจน มีจำนวนพระสงฆ์ จำนวน ๓๑ รูป สามเณร จำนวน ๑๙ รูป แม่ชีและอุบาสิกา จำนวน ๑๒ รูป และบุคคลากรลูกจ้าง จำนวน ๑๕ คน

๑) โครงสร้างบริหารงาน

วัดพระธาตุผาเงา ปัจจุบันมีการบริหารงานของวัด โดยแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่ายหลัก คือ สำนักบริหาร และสำนักศาสนาศึกษา และ ๖ ฝ่ายย่อย คือ ด้านการปกครอง ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ดังแผนภูมิที่ ๗

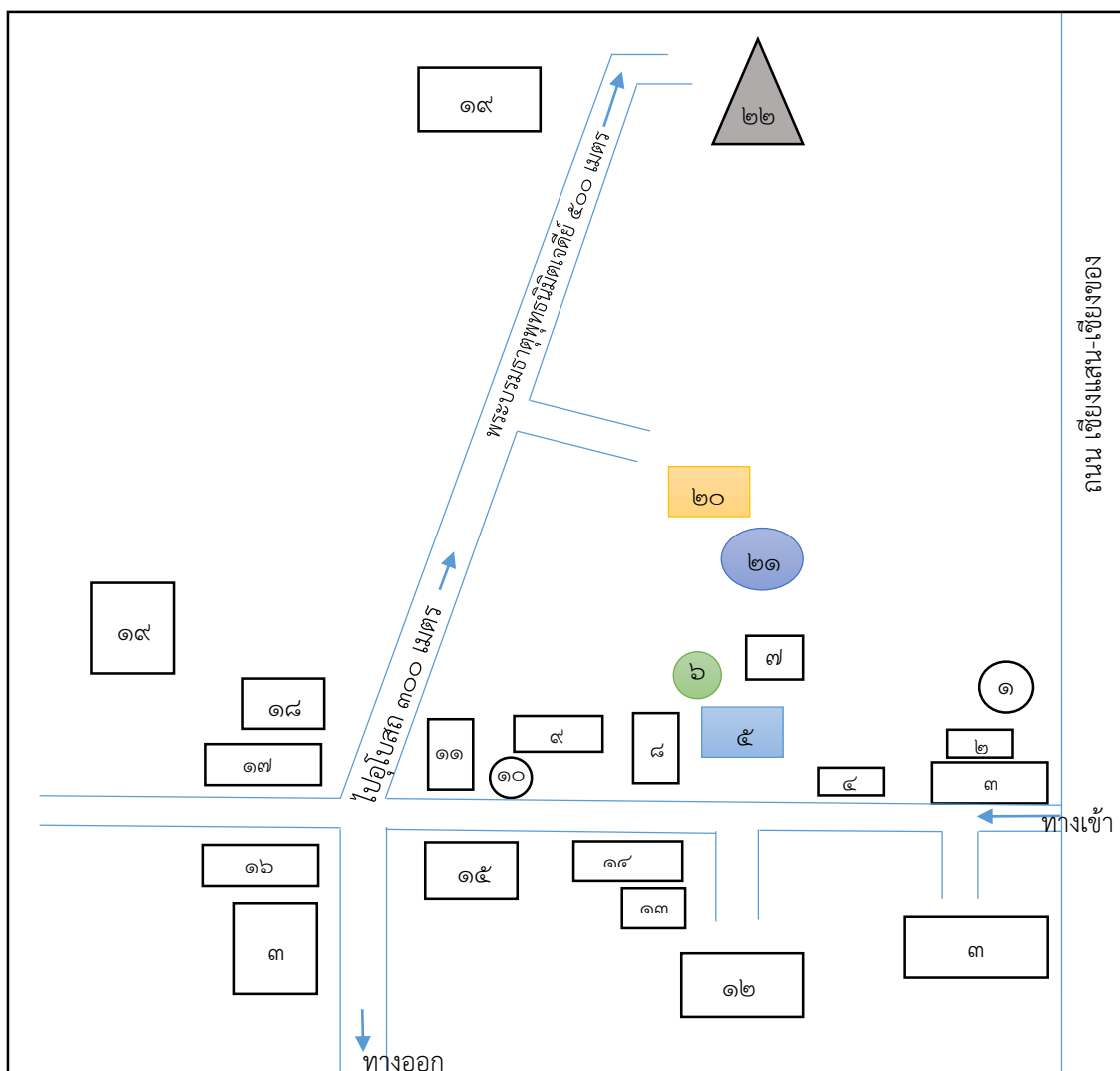

แผนภูมิที่ ๗ : โครงสร้างบริหารงานของวัดพระธาตุผาเงา

แผนภูมิที่ ๘ : ผังการบริหารจัดการ

๒) แผนผังภายในวัด

แผนภูมิที่ ๙ : แผนผังภายในวัดพระธาตุผาเงา

หมายเลข ๑ พิพิธภัณฑ์หอผ้าล้านนาเชียงแสน

หมายเลข ๒ ห้องสุชา

หมายเลข ๓ ลานจอดรถ

หมายเลข ๔ ศาลาครุฑาพุทธบารมี

หมายเลข ๕ วิหารหลวงพ่อผาเงา

หมายเลข ๖ พระธาตุผาเงา

หมายเลข ๗ บันไดนาค

หมายเลข ๘ กองอำนวยการ

หมายเลข ๙ อาคารเทพกาญจนา

หมายเลข ๑๐ หอกลอง หอระฆัง

หมายเลข ๑๑ อาคารพระพุทธรูปนิมิตเจดีย์

หมายเลข ๑๒ หอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติฯ

หมายเลข ๑๓ ศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (กศน.)

หมายเลข ๑๔ หอพระบรมฉายาหาราชพุทธธีรังสรรค์

หมายเลข ๑๕ หอวัฒนธรรมนิทัศน์

หมายเลข ๑๖ เขตปฏิบัติอุบาสิกา ที่พักแม่ชี

หมายเลข ๑๗ โรงฉันโรงครัว

หมายเลข ๑๘ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอ (อรุณเทียนใจ)

หมายเลข ๑๙ ศาลาปฏิบัติธรรม

หมายเลข ๒๐ อุโบสถ

หมายเลข ๒๑ พระธาตุจอมจัน

หมายเลข ๒๒ พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์

๓.๔.๔ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มี ๘ แห่ง ได้แก่ กองอำนวยการ ป้ายบอกทิศทางเดิน ลานจอดรถ ห้องสุขา ที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ที่ทิ้งขยะ ถังขยะ รถรางบริการ และลานสำหรับถ่ายรูป สามารถอธิบายได้ ดังนี้

๑) กองอำนวยการ

กองอำนวยการของวัดพระธาตุผาเงา ตั้งอยู่บริเวณหน้าวิหารหลวงพ่อดำเงา จะมีแม่ชีเป็นเจ้าหน้าที่ให้บริการ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์ แนะนำ และอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว

ภาพที่ ๒๖ : กองอำนวยการ
บันทึกภาพเมื่อ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๒) ป้ายบอกทิศทางเดิน

ป้ายบอกทิศทางเดิน ไปยังที่ท่องเที่ยวต่างๆ ภายในวัดพระธาตุผาเงา เช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำ อุโบสถ วิหาร โรงทอผ้า ฯลฯ เพื่อความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว

ภาพที่ ๒๗ : ป้ายบอกทางเดิน ๑
บันทึกภาพเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๒๘ : ป้ายบอกทางเดิน ๒
บันทึกภาพเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

๓) ลานจอดรถ

ภายในวัดพระธาตุผาเงา มีลานจอดรถขนาดใหญ่ ๓ แห่ง สามารถรองรับรถของนักท่องเที่ยว ที่มากกว่า ๒๐๐ คัน

ภาพที่ ๒๙ : ลานจอดรถแห่งที่ ๑
บันทึกภาพเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

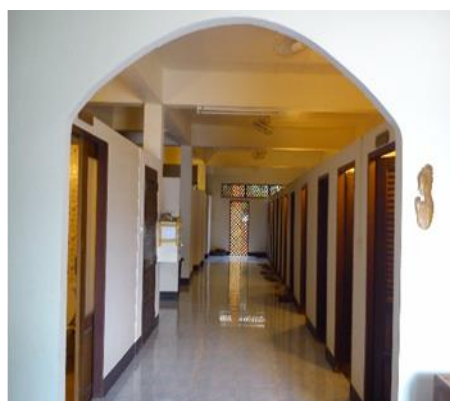
ภาพที่ ๓๐ : ลานจอดรถแห่งที่ ๒
บันทึกภาพเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๓๑ : ลานจอดรถแห่งที่ ๓
บันทึกภาพเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

๔) ห้องสุขา

มีห้องสุขา ห้องอาบน้ำ และอ่างล้างมือ สำหรับนักท่องเที่ยว ๒ แหล่ง แหล่งที่ ๑ ห้องสุขา หญิง ๓๐ ห้อง ห้องอาบน้ำ ๕ ห้อง อ่างล้างมือ ๗ อ่าง สุขาชาย ๓๐ ห้อง ห้องอาบน้ำ ๕ ห้อง อ่างล้างมือ ๗ อ่าง แหล่งที่ ๒ สุขาชาย ๓ ห้อง สุขาหญิง ๓ ห้อง

ภาพที่ ๓๒ : ห้องสุขา ห้องอาบน้ำ
บันทึกภาพเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๓๓ : ภายในห้องสุขา และห้องอาบน้ำ
บันทึกภาพเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๓๔ : อ่างล้างมือ และภายในห้องสุขา
บันทึกภาพเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

๕) ที่นั่งพัก ลานร่มรื่น

ภายในวัดพระธาตุผาเงา มีม้านั่ง เก้าอี้ รวมถึงลานร่มรื่น ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อน

ภาพที่ ๓๕ : ม้านั่ง ที่นั่งพัก
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๓๖ : ลานร่มรื่น ลานถ่ายรูป
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

๖) ที่ทิ้งขยะ ถังขยะ

ถังขยะ ตามจุดต่างๆ ถังขยะแบบแยก ที่ทิ้งขวดพลาสติก และถังขยะทั่วไป

ภาพที่ ๓๗ : ถังขยะ ๑
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๓๘ : ถังขยะ ๒
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

๗) รถรางบริการ

รถรางให้บริการนักท่องเที่ยวฟรี จำนวน ๒ คัน สำหรับนักท่องเที่ยวที่จะขึ้นไปพระอุโบสถ วัดพระธาตุผาเงา พระธาตุจอมจัน และพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์

ภาพที่ ๓๙ : รถรางบริการฟรี
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

๘) มุมสำหรับถ่ายรูป

ภายในวัดพระธาตุผาเงา มีมุมสำหรับถ่ายรูปสวยๆ หลายแห่ง

ภาพที่ ๔๐ : มุมถ่ายรูป
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๔๑ : มุมถ่ายรูป บนพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์
บันทึกภาพเมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๔๒ : มุมถ่ายรูป ในวัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

๓.๔.๕ กิจกรรม ประเพณี ของวัด

วัดพระธาตุผาเงา มีการกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาขึ้น ที่จัดขึ้นทุกปีๆ เพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลัง ซึ่งในแต่ละเดือน จะมีกิจกรรมทางศาสนา ดังนี้

๑) เดือนมกราคม

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงา มีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันที่ ๑ ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีขึ้นปีใหม่เป็นของคนไทยทุกวัน ในวันนี้จะมีพุทธศาสนิกชนมาร่วมกันทำบุญตักบาตร หรือนำอาหารคาวหวานมาทำบุญมากมาย และเสาร์ที่ ๒ ของเดือน เป็นกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ซึ่งทางวัดจะจัดขึ้นบริเวณลานเวที ข้างร้านกาแฟของวัด มีกิจกรรมต่างๆ ให้เด็กผู้ปกครอง ครู และพระสงฆ์ ได้ร่วมกัน เช่น แจกขนม เครื่องเขียน อุปกรณ์การเรียน การประกวดร้องเพลง เต้น ฯลฯ

ภาพที่ ๔๓ : กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ

บันทึกภาพเมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

๒) เดือนกุมภาพันธ์

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงา มีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันที่ ๑๕ งานอายุวัฒนมงคลพระพุทธรูปมณี (เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา) วันขึ้น ๑๐ ค่ำ ขบวนแห่เวสสันดรกลับพระนคร เป็นประเพณีโบราณที่สืบทอดกันมานาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีทั้งคนในชุมชน เด็ก เยาวชน พระสงฆ์ และแม่ชี เข้าร่วมด้วย วันขึ้น ๑๕ ค่ำ งานบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ และวันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันมาฆบูชา กิจกรรมทำบุญตักบาตร บวชนกขัมมะ สาธยายพระไตรปิฎก

ภาพที่ ๔๔ : วันมาฆบูชา และงานปริวาสกรรม

บันทึกภาพเมื่อ มีนาคม ๒๕๕๙

๓) เดือนมีนาคม

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันที่ ๗ - ๑๖ งานปฐมาภิเษกรรม บวชนกขัมมะ และวันที่ ๑๗ งานครบรอบวันชุดพบหลวงพ่อดาเงา

๔) เดือนเมษายน

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันที่ ๓ - ๑๒ กิจกรรมงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และวันที่ ๑๓ - ๑๔ งานแห่ผ้าห่มและสงฆ์พระธาตุผาเงา และสงฆ์พระสงฆ์

๕) เดือนพฤษภาคม

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ งานวันวิสาขบูชา กิจกรรมทำบุญตักบาตร ปลุกฝ้ายมงคล บวชนกขัมมะ ฟังเทศน์ สวดมนต์ พระไตรปิฎก

๖) เดือนมิถุนายน

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ กิจกรรมถวายเทียนพรรษา ๓ แผ่นดิน

๗) เดือนกรกฎาคม

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ งานอุปสมบทหมู่ วันเข้าพรรษา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันอาสาฬหบูชา กิจกรรมทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ บวชนกขัมมะ และวันแรม ๑ ค่ำ พระสงฆ์อธิษฐานเข้าพรรษา

๘) เดือนสิงหาคม

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันที่ ๑๒ กิจกรรมวันแม่

๙) เดือนกันยายน

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ กิจกรรมงานบุญสลากภัต ซึ่งทางภาคเหนือเรียกว่า ประเพณีทานก๋วยสลาก เป็นประเพณีถวายทานแก่พระสงฆ์วิธีหนึ่ง โดยการจับสลากเพื่อแจกภัตตาหารหรือปัจจัยวัตถุที่ได้รับจากผู้ศรัทธาถวาย เพื่ออนุเคราะห์แก่ผู้ศรัทธาที่มีปัจจัยวัตถุจำกัดและไม่สามารถถวายแก่พระสงฆ์ทั้งหมดได้

ภาพที่ ๔๕ : ประเพณีสลากภัต
บันทึกภาพเมื่อ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙

๑๐) เดือนตุลาคม

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงา มีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันแรม ๑ ค่ำ วันออกพรรษา มีกิจกรรมตักบาตรเทโวโพหนะ ฟังเทศน์ และประเพณีไหลเรือไฟ เป็นประเพณีของชาวอีสาน และชาวบ้านแถวขอบชายแดนแม่น้ำโขง ประเพณีไหลเรือไฟ มีความเชื่อเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับข้อมูลความเป็นมาหลายประการ เช่น เนื่องจากการบูชารอยพระพุทธรูป การสักการะพกาพรหม การบวงสรวงพระธาตุจุฬามณี การระลึกถึงพระคุณ ของพระแม่คงคา เป็นต้น

ภาพที่ ๔๖ : ประเพณีไหลเรือไฟ
บันทึกภาพเมื่อ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๙

๑๑) เดือนพฤศจิกายน

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงา มีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ งานปั่นฝ้าย สายบุญ จุลลทิน ประเพณีนี้ ถือเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่ง ที่เมื่อพ้นวันออกพรรษา แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ก็จะเข้าสู่เทศกาลทอดกฐิน ประเพณีบุญที่สามารถทำได้ในช่วงเวลาจำกัดแค่ปีละครั้ง ซึ่งมีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ มีการจัดรูปแบบที่ชัดเจนเหมือนกันทุกปีคือ การแบ่งสัดส่วนจัดกิจกรรม โดยใช้ภาษาล้านนาว่า “ช่วง” แปลว่า “ลานกว้างสำหรับจัดกิจกรรม” ให้เป็นไปตามรูปแบบที่วางไว้ ๙ ช่วง ดังนี้ ๑) ช่วงราตรีล้านนาเป็นพื้นที่การเลี้ยงขันโตก ๒) ช่วงกอบฝ้าย สายธารบุญ (เก็บฝ้าย) ฝ้าย นำปุ๋ยห่มเมล็ดมาปั่นเป็นเส้นใยทอดผ้าได้ ส่วนเมล็ดฝ้ายนำไปสกัดทำน้ำมัน ๓) ช่วงอัดฝ้าย สายธารธรรม ปุยฝ้ายที่สะอาดและแห้งสนิทนั้น ยังมีเมล็ดฝ้ายอยู่ข้างในจึงต้องคัดแยกเมล็ดออกจากปุยฝ้าย โดยใช้เครื่องมือที่เรียกตามภาษาถิ่นว่า อัดฝ้าย ๔) ช่วงติดฝ้าย สายศรัทธา วิธีการติดฝ้ายหรือแก็บฝ้าย นำปุ๋ยฝ้ายมาใส่กะเพียด กะเพด หรือกะลม แล้วเอามือหนึ่งจับกตติดฝ้ายหรือก่งยิงฝ้ายถือด้านที่เป็นคันธนูไว้ให้เส้นเชือกถูกปุ๋ยฝ้าย แล้วใช้อีกมือจับปล้องไม้ไผ่ขนาดเล็กติดเส้นเชือกต่อเนื่องไป เพื่อให้ปุ๋ยฝ้ายกระจายตัว การปั่นฝ้าย หรือ หลาปั่นฝ้ายเอาปลายม้วนฝ้ายจ่อไว้ที่โน ส่วนมืออีกข้างจับที่หมุนให้วงล้อหมุน ส่วนโนก็จะหมุนตามทำให้แรงเหวี่ยงตีเกลียวม้วนฝ้ายที่จ่อไว้ เมื่อถึงมือที่ถือม้วนฝ้ายออกมา ข ก็จะเป็นเส้นฝ้าย ๕) ช่วงกวักฝ้าย สายบุญหลังจากย้อมสีเส้นใยฝ้าย หรือนำไปชุบน้ำข้าวและตากให้แห้ง ส่วนเส้นใยฝ้ายที่จะใช้เป็นเส้นด้ายยืน ๖) ช่วงตำหูก ผูกสายธรรม วิธีการทอดผ้า ก็คือการทำให้เส้นด้ายสองกลุ่มขัดกันโดยทั้งสองพวกตั้งฉากกัน เส้นด้ายกลุ่มหนึ่งเรียกว่าด้าย ๗) ช่วงตัดเย็บ เก็บสายใย คือ ทำจีวร เป็นผ้าที่พระสงฆ์ใช้นุ่งห่ม ๘) ช่วงย้อมด้าย

สายพระธรรม เป็นวิธีย้อมสีของจีวร แต่เดิมพระภิกษุใช้มูลโค (โคมัย) หรือดินแดง ย้อมจากน้ำย้อมจากรากไม้ น้ำย้อมจากต้นไม้ น้ำย้อมจากเปลือกไม้ น้ำย้อมจากใบไม้ น้ำย้อมจากดอกไม้ และน้ำย้อมจากผลไม้ ๙) ช่วงสายบุญจุลกฐิน เป็นช่วงท้ายสุดที่รื้อผ้าจุลกฐินที่ผ่านขั้นตอนการทอดตลอดทั้งคือโดยการจัดวางเครื่องอัฐบริขารของพระสงฆ์ ที่ใช้ในการประกอบพิธีทอดถวายในวันรุ่งขึ้นพร้อมทั้งเครื่องสักการะแบบล้านนาโบราณ ๕ อย่าง หรือเครื่องห้า

ภาพที่ ๔๗ : ประเพณีปั่นฝ้าย สายบุญ จุลกฐิน
บันทึกภาพเมื่อ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙

๑๒) เดือนธันวาคม

ในเดือนนี้ ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา คือ วันที่ ๓ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ และวันที่ ๓๑ กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี ชีวิตมีสุข ซึ่งจะมีพุทธศาสนิกชน นักท่องเที่ยวจากทั่วสารทิศมาร่วมกิจกรรมนี้ในทุกๆ ปี

ภาพที่ ๔๘ : กิจกรรมปฏิบัติธรรม และสวดมนต์ข้ามปี
บันทึกภาพเมื่อ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

๓.๕ การมีส่วนร่วมของชุมชน

วัดพระธาตุผาเงาได้สนับสนุน ส่งเสริม ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ผ้าทอล้านนาเชียงแสน วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์สมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา และยังให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ให้คนในชุมชน หมู่บ้าน มาขายของ นำผัก ผลไม้ตามฤดูกาลมาวางขายภายในวัดได้ โดยไม่เก็บค่าบริการ (ค่าต่ง) และยังมีอาหารพื้นบ้านท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์จำหน่ายด้วย ซึ่งเป็นที่สนใจ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหลายท่านมาลองชิม ดังต่อไปนี้

๑) พิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงแสน

พิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงแสน เป็นเรือนไม้ทรงล้านนา ๒ ชั้นใต้ถุนโล่ง และข้างๆ จะเป็นโรงทอพรหมเช็ดเท้าเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ มีขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ความยาว ๒๐ เมตร ชั้นบนเป็นสถานที่จัดแสดงลวดลายผ้าทอสมัยเก่าลวดลายเชียงแสน แสดงวิถีชีวิตของชาวล้านนาดั้งเดิม ใต้ถุนเป็นที่ทอผ้าของกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองเชียงแสน เริ่มจัดตั้งโดยพระพุทธิญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้า เพื่ออนุรักษ์ผ้าทอลวดลายเชียงแสน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดป้ายพิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงแสน เมื่อ ๒๘ มกราคม ๒๕๔๓ ซึ่ง เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชน และทุกเพศทุกวัยที่สนใจ รวมถึงนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และยังเป็น การถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์ล้านนาของเชียงแสน ให้คนจากรุ่นสู่รุ่น

วัดพระธาตุผาเงา ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนหมู่บ้านสบคำ มีอาชีพ และรายได้ โดยการทอผ้าล้านนาเชียงแสน ยึดวิธีการทอแบบดั้งเดิม ใช้เครื่องมือสำหรับการทอผ้าแบบดั้งเดิมโบราณ ไม่ใช้เครื่องทอสมัยใหม่ และยังส่งเสริมการทอผ้าลวดลายเชียงแสนด้วย ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม แบบดั้งเดิม ทำให้การดำเนินงาน และผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้าทอมือล้านนา เชียงแสนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

ภาพที่ ๔๙ : พิพิธภัณฑ์ทอผ้าล้านนาเชียง
บันทึกภาพเมื่อ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

ภาพที่ ๕๐ : ด้านล่างพิพิธภัณฑ์ทอผ้าล้านนาเชียงใหม่
บันทึกภาพเมื่อ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

ภาพที่ ๕๑ : ผ้าทอล้านนาเชียงใหม่
บันทึกภาพเมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙

๒) วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์สมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา

กลุ่มแปรรูปสมุนไพรของวัดพระธาตุผาเงา มีนำสมุนไพรชนิดต่างๆ มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ อาทิ ๑) แชมพูสมุนไพร ทำจากมะกรูด ใบย่านาง ใบหมี ดอกอัญชัน ทองพันชั่ง บอระเพ็ด ขมิ้น ขิง ๒) ครีมนวดผสมสมุนไพร ทำจากดอกอัญชัน มะกรูด ๓) สบู่ ทำจากมะขาม มะขามน้ำผึ้ง แดงกวา มังคุด ขมิ้น ขมิ้นน้ำผึ้ง ๔) สบู่เหลว ทำจากแดงกวา ขมิ้น ๕) ยาหม่อง ทำจากพริก เสลดพังพอน ขมิ้น ตะไคร้หอม ๖) น้ำมันเขียว ทำจากสมุนไพรหลายชนิด ๗) น้ำมันเหลือง ทำจากสมุนไพรหลายชนิด ๘) พิมเสน ยาดม ๙) ชาดอกอัญชัน ๑๐) มะตูมแห้ง ๑๑) ลูกประคบ และ ๑๒) ยาต้มสมุนไพร ซึ่งมีโรงต้มให้ดื่ม ให้ชิมฟรีด้วย

ทางวัดพระธาตุผาเงา ได้สนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน และในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ในวัด มาผลิตกันในกลุ่ม แล้วนำมาจัดจำหน่ายในร้านยาต้มสมุนไพรของวัด เพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมวัดพระธาตุผาเงา รวมถึงคนในชุมชนด้วย

ภาพที่ ๕๒ : ผลิตภัณฑ์สมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

ภาพที่ ๕๓ : ร้านยาต้มสมุนไพร และหม้อต้มสมุนไพร
บันทึกภาพเมื่อ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๓) ร้านค้าบริการภายในวัด

ร้านค้าบริการภายในวัดพระธาตุผาเงา เมื่อเข้ามาในวัด ก็จะอยู่โซนด้านซ้ายของซุ้มประตูโขงหน้าวัด มีศาลาครุฑาพุทธบารมี ซึ่งเป็นที่บูชาวัตถุมงคลของวัด และร้านกาแฟของวัดพระธาตุผาเงา โดยทางวัดได้สนับสนุนให้คนในชุมชน มาขายของอุปโภค บริโภคได้ฟรี ไม่เก็บค่าบริการ (ค่าต่ง) ใดๆ

ภาพที่ ๕๔ : ร้านค้าบริการ และร้านอาหารเครื่องดื่ม
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

(๓.๑) ร้านค้าบริการ

ร้านค้าบริการ อาหาร เครื่องดื่ม ในวัดมีประมาณ ๑๐ ร้าน เช่น ร้านอาหารตามสั่ง ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านส้มตำ ร้านข้าวแรมฟิ่น ร้านกาแฟสด เป็นต้น ซึ่งมีร้านข้าวแรมฟิ่น เป็นร้านอาหารพื้นบ้านท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นอาหารที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ คือ ข้าวแรมฟิ่น ข้าวซอย น้อยย่ำ หมี่เหลืองย่ำ นอกจากนั้นยังมีคนในชุมชนมาขายผัก ผลไม้ ตามฤดูกาลที่ปลอดสารพิษด้วย

ภาพที่ ๕๕ : ร้านอาหารในวัดพระธาตุผาเงา
บันทึกภาพเมื่อ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

ภาพที่ ๕๖ : ข้าวแรมฟิ่น
บันทึกภาพเมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๕๗ : ข้าวแรมฟิ่นย่ำ
บันทึกภาพเมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙

ภาพที่ ๕๘ : หมีเหลืองยำ
บันทึกภาพเมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙

(๓.๒) ศาลาศรัทธาพุทธบารมี

ศาลาศรัทธาพุทธบารมี เป็นร้านบูชาวัตถุมงคลของทางวัด มีวัตถุมงคลประเภทต่างๆ เช่น พระพุทธรูป จี๊พระประจำวันเกิด รูปหลวงพ่อดำเงา กำไล สร้อยคอ สร้อยแขน หยก สาลิกาลิ้นทอง ฯลฯ ไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวที่ศรัทธาอยากบูชาไว้เป็นที่ระลึก

ภาพที่ ๕๙ : ศาลาพุทธบารมี
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

(๓.๓) ร้านกาแฟของวัดพระธาตุผาเงา

เป็นร้านกาแฟสดของวัดที่มีบรรยากาศและภูมิทัศน์สวยงาม รื่นรมย์ มีโต๊ะนั่ง และหนังสือธรรมะ ไว้อ่านตอนดื่มกาแฟ มีเมนูต่างๆ ทั้งร้อน และเย็น เช่น ลาเต้ คาปูชิโน เอสเปรสโซ โกโก้ ชาเขียว ชานม สตรอเบอร์รี่ กีวี มะนาว ฯลฯ

ภาพที่ ๖๐ : ร้านกาแฟของวัด
บันทึกภาพเมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

๓.๖ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ของวัดพระธาตุผาเงา

การศึกษา วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ SWOT เพื่อพิจารณาจุดแข็ง และจุดอ่อน และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของวัดพระธาตุผาเงา เพื่อพิจารณาโอกาส และอุปสรรคของ จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ซึ่งการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ดังกล่าว เรียกว่า การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งประกอบด้วยจุดแข็ง และจุดอ่อนของบริบท สถานที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ในการวิเคราะห์ แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วยโอกาส และอุปสรรค ผู้วิจัยจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

๓.๖.๑ จุดแข็ง (Strengths)

๑) ด้านศาสนสถาน

ศาสนสถาน คือ ชุมประตู่โขง วิหารหลวงพ่อดำผาเงา องค์หลวงพ่อดำผาเงา พระธาตุผาเงา อุโบสถวัดพระธาตุผาเงา พระธาตุจอมจัน และพระบรมธาตุพุทธานิมิตเจดีย์ เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าของอำเภอเชียงแสน และมีความโดดเด่นมาก อาทิ วิหารหลวงพ่อดำผาเงา เป็นสถาปัตยกรรมล้านนา ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นศิลปะเชียงแสน บานประตูทำด้วยไม้สัก แกะสลัก ลวดลายเกี่ยวกับประเพณีสิบสองเดือนของล้านนา พระอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา เป็นสถาปัตยกรรม ล้านนาล้านช้างสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ตกแต่งด้วยไม้สักแกะสลัก และลวดลายปูนปั้นในศิลปะ แบบล้านนาเป็นโบสถ์ วิหารคต พระบรมธาตุพุทธานิมิตเจดีย์ หรือพระธาตุเจ็ดยอด เป็นพระธาตุที่อยู่ สูงและเหนือสุดของประเทศไทยติดกับชายแดน ด้านนอกพระบรมธาตุพุทธานิมิตเจดีย์สามารถเดิน รอบได้ มีลักษณะคล้ายป้อมปราการ สามารถมองเห็นภูมิทัศน์ของอำเภอเชียงแสน ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศพม่า อย่างสวยงาม และหอพระไตรปิฎกนานาชาติ สร้างขึ้นกลางน้ำ สร้าง

ด้วยไม้สักทองทั้งหลัง เป็นสถาปัตยกรรมที่แปลกตา และสวยงามมาก กล่าวได้ว่าศาสนสถานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ พื้นฐานของความเป็นไทยมีลักษณะนิสัยที่อ่อนหวาน ละมุนละไม รักสวยรักงาม ทำให้ศิลปะไทยมีความประณีตอ่อนหวาน เป็นความงามอย่างวิจิตรอลังการที่เห็นแล้วต้องตื่นตา ตื่นใจ ลักษณะความงามนี้จึงได้กลายเป็นความรู้สึทางสุนทรียภาพ รูปแบบเหล่านี้ก็แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของศิลปะ และวัฒนธรรมในแต่ละยุค มีการออกแบบที่สะท้อนถึงรูปลักษณ์ของศิลปะของวัตถุดั้งเดิม ถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์รูปลักษณ์ของศิลปะดั้งเดิมไว้ไม่ให้สูญสิ้นไป และยังเป็นการจรรโลงขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่การสื่อสารทางวัฒนธรรมนั้นกระทำ โดยผ่านสัญลักษณ์ และสัญลักษณ์นี้คือ ศิลปะ และสถาปัตยกรรม ในแต่ละยุคสมัย และยังเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

๒) ด้านแหล่งเรียนรู้

หอวัฒนธรรมนิทัศน์ หอพระบรมมหาราชพุทธรังสรรค์ โรงเรียนไพศาลเพชรมุณี ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ โรงเรียนสามวัย และห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย แหล่งเรียนรู้เหล่านี้เปิดโอกาสให้บุคคลทุกเพศ ทุกวัย เข้ามาศึกษาเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น หอวัฒนธรรมนิทัศน์ เป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชนทั่วไป มีการจัดแสดงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนในท้องถิ่น พุทธประวัติตำนานพระเจ้าเลียบโลก และพุทธศิลป์ ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจ ได้เข้ามาเรียนรู้ในเรื่องการปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ การเพาะเห็ด และการทำปุ๋ยหมัก โรงเรียนสามวัย ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามาศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมการอบรมการสอนระยะสั้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มที่ เพราะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน กล่าวได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ซึ่งเป็นข้อดีที่จะทำให้อุณหภูมิการจัดแหล่งเรียนรู้มีความสมบูรณ์ โดยยึดคุณธรรม สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทางวัดพระธาตุผาเงา มีพระมหาเถระ ด้านวิปัสสนาประจำอยู่ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป โดยเปิดการอบรมศีลธรรมให้กับเยาวชน และผู้สนใจ ได้เข้ามาเรียนสมาธิภาวนา รวมถึงการปฏิบัติธรรม วิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

๓) ด้านการบริหารจัดการของวัด

การบริหารจัดการของวัดพระธาตุผาเงา มีความเป็นระเบียบ และชัดเจนค่อนข้างมาก โดยมีเจ้าอาวาส เป็นผู้ปกครองพระสงฆ์ สามเณร แม่ชี รวมถึงบุคลากร คนงานที่อยู่ในวัด ตำแหน่งเจ้าอาวาสเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญเปรียบเสมือน ผู้นำของพระสงฆ์ และมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสคอยช่วย ในการดูแลพระภิกษุสงฆ์ในวัดไม่ให้ประพฤติดื้อเสีย กล่าวได้ว่าเจ้าอาวาสจึงต้องมีความรับผิดชอบสูง วัดพระธาตุผาเงามีโครงสร้างการบริหารงานอย่างชัดเจน โดยแบ่งออกเป็น ๓ ฝ่ายหลัก คือ สำนักบริหาร ด้านการเผยแผ่ และสำนักศาสนาศึกษา และ ๖ ด้านย่อย คือ ด้านการปกครอง ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงฆ์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยในแต่ละด้านจะมีพระผู้รับผิดชอบ และโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ สำนักวิปัสสนา สำนักบริหาร และสำนักศาสนา โดยมีรายละเอียดงานของแต่ละด้านไว้

อย่างชัดเจน ซึ่งผู้ต้องดำเนินการในแต่ละด้านของวัด ได้ปฏิบัติตามระเบียบกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด มีความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้

๔) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

(๔.๑) บุคลากร

บุคลากร เจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้บริการภายในวัด ส่วนใหญ่เป็นแม่ชี และคนในชุมชน จะมีเจ้าหน้าที่ให้บริการทุกจุด เช่น กองอำนวยการประชาสัมพันธ์ ที่บูชาดอกไม้ธูปเทียนในวิหารหลวงพ่อดา ที่บูชาวัตถุมงคล เป็นต้น ซึ่งสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

(๔.๒) กองอำนวยการประชาสัมพันธ์

กองอำนวยการประชาสัมพันธ์ของวัดพระธาตุผาเงา ได้เปิดเสียงการบรรยาย มีความยาวประมาณ ๑๕ นาที เพื่อประชาสัมพันธ์ และบรรยายถึงศาสนสถานที่น่าสนใจ บริบท และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่รองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา เช่น สถานที่จอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ ร้านบูชาวัตถุมงคลของวัด รวมถึงจุดเด่นที่สำคัญ ศาสนสถาน และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่ วิหารหลวงพ่อดาเงา พระธาตุผาเงา หอพระไตรปิฎกนานาชาติ หอพระบรมฉายา มหาราชพุทธวิจิตรสรรค์ หอวัฒนธรรมนิทัศน์ พระอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา พระธาตุจอมจัน พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ และจุดชมวิวแม่น้ำโขง ซึ่งสามารถมองเห็น ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศพม่า พร้อมกับบรรยายประวัติย่อๆ ความสำคัญ และสถาปัตยกรรมที่เด่นๆ ของในแต่ละสถานที่ด้วย นอกจากนี้ยังบรรยายถึงการเดินทางขึ้นไปยังพระอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา พระธาตุจอมจัน และพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ด้วย และยังมีรถรางคอยให้บริการนักท่องเที่ยวที่จะขึ้นไปยังสถานที่ดังกล่าวฟรี ซึ่งในบางครั้งกองอำนวยการประชาสัมพันธ์ของวัดจะมีพระสงฆ์มาบรรยายสลับกับการเปิดเทปเสียง และยังมีรถเปิดเพลงธรรมะ สบายๆ เสียงดนตรีช้าๆ สบายๆ ประกอบด้วยสิ่งนี้ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาวัดพระธาตุผาเงา ได้ทราบถึงบริบท และสถานที่ต่างๆ ของวัด ก่อนที่จะเดินทางท่องเที่ยว

(๔.๓) ป้ายบอกเส้นทาง

ภายในวัดพระธาตุผาเงา มีป้ายนิเทศบอกทิศทางการเดิน ไปยังสถานที่ต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน และมีขนาดใหญ่ สะดวกในการมองเห็น เช่น ป้ายห้องสุขา ที่จอดรถ ร้านยาต้มสมุนไพร วิหาร หอพระไตรปิฎก หอวัฒนธรรมนิทัศน์ ฯลฯ ซึ่งป้ายเหล่านี้ มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย ซึ่งสะดวกต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และยังมีป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว พร้อมกับแผนที่ในอำเภอเชียงแสน ที่ใกล้เคียงกับวัดพระธาตุผาเงาด้วย

(๔.๔) ลานจอดรถ

วัดพระธาตุผาเงา มีลานจอดรถที่อยู่ภายในวัด จำนวน ๓ ที่ และเป็นลานจอดรถที่กว้างขวาง ในแต่ละที่สามารถจอดรถยนต์ได้ประมาณ ๖๐ คัน รถบัสประมาณ ๑๕ คัน และรถจักรยานยนต์ได้ประมาณ ๑๐๐ คัน ซึ่งมีช่องจราจรอย่างเป็นระเบียบ และที่จอดรถของวัดจะอยู่บริเวณโซนหน้าของวัด ซึ่งสะดวกมากสำหรับนักท่องเที่ยว

(๔.๕) ห้องสุขา

ห้องน้ำของวัดพระธาตุผาเงา มีอยู่เป็นจุดๆ ทั่ววัด มีทั้งหมด ๖ แห่ง เช่น แห่งแรก อยู่ในโซนหน้าวัด ใกล้ๆ กับลานจอดรถแห่งที่ ๑ มีจำนวน ๗๐ ห้อง แบ่งแยกหญิงชาย เป็นห้องน้ำ

ห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะ และมีอ่างล้างห้องน้ำหญิง ๗ อ่าง ห้องน้ำชายมีอ่างล้างมือประมาณ ๗ อ่าง และยังมีห้องอาบน้ำด้วย ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวได้จำนวนมาก

(๔.๖) ที่ทิ้งขยะ ถังขยะ

ถังขยะภายในวัดพระธาตุผาเงา มีอยู่ตามจุดต่างๆ ทั่วทั้งวัด มีทั้งขยะแบบแยก ขยะทั่วไป และที่ใส่ขวดพลาสติก ซึ่งสะดวกในการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่มาเที่ยว และยังเป็นการป้องกันการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ทิ้งขยะเรี่ยราดด้วย

(๔.๗) ที่นั่งพัก ลานร่มรื่น

ลานร่มรื่น และที่นั่งพัก ภายในวัดพระธาตุผาเงา มีค่อนข้างมาก เพราะในวัดมีต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับมากมาย ทั้งนี้ทางวัดได้จัดมุมที่นั่งพักตามจุดต่างๆ มากมาย ตั้งแต่หน้าวัดไปจนถึงสถานที่ท่องเที่ยว มีสวนหย่อมขนาดเล็กและเก้าอี้ไม้ โต๊ะ ไม้ให้นักท่องเที่ยวมานั่งพัก นั่งรับประทานอาหารด้วย

(๔.๘) รถรางบริการ

ทางวัดมีรถรางบริการที่จะขึ้นไปเที่ยวยังพระอุโบสถวัดพระธาตุผาเงา พระธาตุจอมจัน พระบรมธาตุพุทธรูปนิมิตเจดีย์ และจุดชมวิวแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการรองรับนักท่องเที่ยวที่ทางวัดมีให้บริการฟรี

(๔.๙) มุมสำหรับถ่ายรูป

ภายในวัดมีมุมสำหรับถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก คือ มีการจัดสวนหย่อม ดอกไม้ ม้านั่งสวยๆ และทางวัดมีการประดับโคมไฟสวยงามจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ทำจากโรงเรียนสามวัยภายในวัด มาประดับตกแต่งสวยงามแปลกตา ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวสามารถถ่ายรูปได้ตามอัธยาศัย

(๔.๑๐) ร้านค้าบริการ

ร้านค้าบริการภายในวัดส่วนใหญ่ เป็นร้านค้าชุมชน มีผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของชุมชนมาวางจำหน่าย เช่น ส้ม ฝรั่ง ผักปลอดสารพิษ ตะกร้าสาน ฯลฯ

๕) ด้านกิจกรรม และประเพณี

(๕.๑) กิจกรรม ประเพณีทางศาสนาของวัดพระธาตุผาเงา จะมีทุกเดือนในทุกปี เพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลัง เช่น เดือนกุมภาพันธ์ ในวันขึ้น ๑๐ ค่ำ จะมีประเพณีชบวนแห่เวสสันดรกลับพระนคร ซึ่งเป็นประเพณีโบราณที่สืบทอดกันมานาน เป็นกิจกรรมที่มีทั้ง เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ชาวบ้าน พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี เข้าร่วมด้วย ทั้งนี้คนนอกยังสามารถร่วมกิจกรรมได้อีกด้วย เดือนมีนาคม มีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา งานบวชเนกขัมมะ งานปฐมนิเทศกรรม ซึ่งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจได้มาเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ฯลฯ

(๕.๒) มีการจัดกิจกรรมการทำบุญต่างๆ ที่หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชน เช่น การแก้ปิ้ง การทำบุญสะเดาะเคราะห์ สืบชะตา การให้ทานอาหารปลา ฯลฯ

๖) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

วัดพระธาตุผาเงาได้มีการสนับสนุน และส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชน ที่สืบทอดกันมาเป็น

เวลานาน ทั้งนี้ ทางวัดยังมีพิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงแสน ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีคนในชุมชนหมู่บ้าน สบคำมาทอผ้า ทำให้มีอาชีพ มีรายได้ วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์สมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา เป็นอีกกลุ่ม หนึ่งที่เป็นชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิต ที่ได้รับการสนับสนุนจากวัด คือมีการทำผลิตภัณฑ์ สมุนไพรท้องถิ่น เช่น สบู่แดงกวา มะขาม ขมิ้น แชมพูดอกอัญชัน ใบหมี ใบย่านาง ลูกประคบ และยาต้มสมุนไพร ออกจำหน่าย ซึ่งมีทั้งคนในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา มาซื้อด้วย ร้านค้าบริการภายในวัด ทางวัดได้ให้มาขายฟรี โดยไม่เก็บค่าบริการ (ค่าต่ง) ใดๆ

๓.๖.๒ จุดอ่อน (Weaknesses)

๑) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

(๑.๑) บุคลากร

บุคลากร เจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้บริการในวัดส่วนใหญ่ ไม่ที่มีความรู้ความเข้าใจใน ภาษาต่างประเทศ ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีนได้ ซึ่งภาษาเหล่านี้เป็นภาษาสากล ที่ต้องใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา เพื่อให้คำแนะนำ หรืออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และทางวัดยังขาดแคลนมัคคุเทศก์ หรือไกด์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ จำเป็นมาก เพราะเป็นด่านแรกในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และเพื่อเป็นผู้ที่ให้ความ ช่วยเหลือด้านข้อมูล ความเข้าใจทางด้านศาสนสถาน สถานที่ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และ เหตุการณ์ร่วมสมัยต่างๆ แก่บุคคลที่อยู่ในกลุ่มท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งมีมัคคุเทศก์ หรือไกด์ เป็นช่องทางหนึ่งที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

(๑.๒) กองอำนวยการประชาสัมพันธ์

กองอำนวยการประชาสัมพันธ์ ไม่มีการบรรยาย ประชาสัมพันธ์ภาษาอังกฤษ ซึ่งเมื่อมี นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ก็จะเป็นการยากที่จะเข้าไปในศาสนสถาน บริบท และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของทางวัด

(๑.๓) ที่ทิ้งขยะ ถังขยะ

ทางวัดพระธาตุผาเงามีถังขยะตามจุดต่างๆ เยอะมากก็จริง แต่ส่วนใหญ่เป็นถังขยะดำ ไม่ค่อยมีถังขยะแบบแยกทิ้งตามประเภท

(๑.๔) ป้ายนิเทศ

ทางวัดไม่มีป้ายชี้แจง เรื่องการแต่งกาย การประพฤติปฏิบัติ ภายในวัดวัด เช่น เมื่อมาวัด ควรแต่งกายให้สุภาพ ให้เกียรติสถานที่ เช่น ไม่ใส่กางเกงขาสั้น กระโปรงสั้น เสื้อแขนกุด เสื้อเกะออก หรือเสื้อที่บางจนเกินไป เป็นต้น

(๑.๕) ร้านค้าบริการ

ร้านค้าบริการ ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ภายในวัด มีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยว และไม่จัดอยู่เป็นโซน คือมีร้านค้ากระจุกกระจายอยู่ทั่ววัด อีกทั้งยังไม่ค่อยถูก สุขลักษณะเท่าที่ควร และไม่มีป้ายบอกราคาอาหาร หรือเมนูอาหารที่เป็นภาษาอังกฤษ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และผู้ประกอบการรายย่อยยังไม่ให้ความสำคัญ และตระหนักในการขอรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เช่น อย. มผช. มอก.

๒) ด้านอื่นๆ

(๒.๑) ขาดการสร้างความโดดเด่นและเรื่องราว (Story) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

(๒.๒) ขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ให้ก้าวหน้าทันความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี สังคม และการเข้าสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน

๓.๖.๓ โอกาส (Opportunities)

๑) พระบรมธาตุพุทธานิมิตเจดีย์ของวัดพระธาตุผาเงา ตั้งอยู่บนเนินเขาสูงริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งสามารถมองเห็นทัศนียภาพที่สวยงาม บรรยากาศที่เย็นสบาย มองเห็นวิวแม่น้ำโขง ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศพม่าได้แบบพาโนรามา ที่เป็น Unseen Thailand

๒) หน่วยงานภาครัฐ ได้สนับสนุน ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมทางศาสนาของทางวัด เช่น กิจกรรมสวดมนต์ข้าม ประเพณีจุลกฐิน ฯลฯ เพื่ออนุรักษ์ สืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป

๓) วัดพระธาตุผาเงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศลาว และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ของอำเภอเชียงแสน ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

๓.๖.๔ อุปสรรค (Threats)

๑) วัดพระธาตุผาเงามีคนมาท่องเที่ยวจำนวนมาก ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมลพิษ หรือเกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคได้ จากเขม่ารถยนต์ ให้พระสงฆ์ สามเณร แม้ชี มีเวลาปฏิบัติธรรมน้อยลง เพราะคอยต้อนรับ ให้บริการนักท่องเที่ยว

๒) การท่องเที่ยวอาจเป็นปัจจัยในการกระตุ้นให้เกิดปัญหาทางด้านสังคม ได้แก่ เกิดปัญหาการขัดผลประโยชน์ของคนในชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมดั้งเดิม ทำให้ไม่มีความกลมกลืนกับชุมชนท้องถิ่นที่ชาวบ้านอาศัยอยู่

๓) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้แก่ ขยะเพิ่มมากขึ้น สถานที่เกิดความสกปรก โดยมีสาเหตุหลักมาจากขยะของนักท่องเที่ยว

บทที่ ๔

วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

ในบทนี้ได้ศึกษาและนำเสนอ วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา คือ จริยธรรมหลัก(พุทธจริยธรรม) ได้แก่ ปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ) อิทธิบาท ๔ (ทางแห่งความสำเร็จ) สาราณียธรรม ๖ (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน), จริยธรรมรอง(วัตรปฏิบัติ) ได้แก่ อาคันตุกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับแขกผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว) อาวาสวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าถิ่น เจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว) คมิกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว) เสนาสนวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือสิ่งของส่วนรวม) วัจจกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำ) และจริยธรรมสากล(หน้าที่ความรับผิดชอบ) ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอดุสาหะ และความเมตตากรุณา ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไป

๔.๑ วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

การศึกษาวิจัย เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยกำหนดลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Narrative) แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส (กลุ่มที่ ๑)

การวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส (กลุ่มที่ ๑) ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา ผู้ใหญ่บ้าน มัคทายก ไวยาวัจกร ตัวแทนกลุ่มผ้าทอมือล้านนาเชียงแสน และตัวแทนกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา แบ่งเป็น ๕ ประเด็นคำถาม สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ร่วมเสนอแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัด พบว่า แนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของวัดพระธาตุผาเงา ได้แก่ ให้ทุกท่านมีระเบียบวินัย ทั้งขณะลงในถังขยะ หรือในที่ที่จัดไว้ให้ทิ้ง มีมารยาทในการพูด ไม่พูดส่งเสียงดัง เคารพสถานที่ รักษาความสะอาดภายในวัด โดยช่วยกันทำความสะอาดทั้งเช้า-เย็นทุกวัน ซึ่งได้วางพนักงานดูแลความสะอาดของ อาคาร สถานที่ ห้องสุขาตลอดทั้งวัน^๑ ซึ่งการพัฒนาจริยธรรมของบุคคล

^๑ สัมภาษณ์, พระพุทธิญาณมุนี, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา และเจ้าคณะอำเภอเชียงแสน, วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

ในวัดนั้น ต้องมาจากตัวบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการก่อน เช่น มีความซื่อสัตย์ รักษาความสะอาด เป็นต้น^๒ ทั้งนี้ผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ ได้เข้าร่วมประชุมกับทางวัดพระธาตุผาเงาในทุกๆ ครั้ง ร่วมเสนอระเบียบต่างๆ เช่น เรื่องความสะอาดของอาคาร สถานที่ภายในวัด และบริเวณรอบวัด รวมถึงมารยาทในการปฏิบัติตนของบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของวัด^๓ กลุ่มสมุนไพร่ได้มีตัวแทน และสมาชิกในกลุ่มเข้าร่วมงาน กิจกรรม เทศกาลต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้นสม่ำเสมอ และได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้คนในชุมชนมาเที่ยว มาร่วมกิจกรรมที่วัดจัด ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านธรรมชาติ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านวัฒนธรรม อนุรักษ์ประเพณีแบบล้านนา มีความหลากหลายของภาษาในชุมชน ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนที่เข้มแข็ง^๔ กลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน วัดพระธาตุผาเงา ได้มีตัวแทน เข้าร่วมประชุม ฟังความคิดเห็น และเสนอแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของวัด เช่น เรื่องการแต่งกายของบุคลากร เจ้าหน้าที่ และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ซึ่งควรติดป้ายชี้แจงเรื่องการแต่งกายให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว เช่น ไม่ควรใส่กางเกงขาสั้น กระโปรงสั้น เสื้อเกาะอก เสื้อแขนกุด หรือเสื้อผ้าที่บางจนเกินไป และทางวัดควรมีมาตรการที่เด็ดขาดในเรื่องดังกล่าวนี้ด้วย เพื่อเป็นจริยธรรมที่ดีงาม สืบทอดให้คนรุ่นลูกหลานต่อไป^๕

ประเด็นที่ ๒ สนับสนุน/ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัด พบว่า ได้ส่งเสริมให้ชุมชนให้มีรายได้เสริมจากแหล่งท่องเที่ยวของวัด ได้แก่ ส่งเสริมการทอผ้าลวดลายเชียงแสนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแม่บ้านสบคำ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ส่งเสริมตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ส่งเสริมผู้สูงอายุทอผ้าเช็ดเท้า และตั้งโรงเรียนสามวัย เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปะพื้นบ้าน^๖ สนับสนุนกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นทุกอย่าง และได้เชิญชวนประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชน และนอกชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น เช่น ประเพณีทานข้าวใหม่ เข้าพรรษา เทศมหาชาติ สวดมนต์ข้ามปี บุญข้าวจี เป็นต้น^๗ ซึ่งในกิจกรรม ประเพณีดังกล่าว ทางชุมชนจะมีการแบ่งโซน แบ่งความรับผิดชอบในแต่ละซอย ซึ่งมีทั้งหมด ๑๐ ซอย และนำอาหาร โรงทาน มาบริการให้กับผู้มาเข้าร่วม และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม^๘ ทางกลุ่มสมุนไพร่วัดพระธาตุผาเงา ได้ขออนุญาตเอาพระธาตุผาเงามาเป็นโลโก้กลุ่มสมุนไพร่ และเมื่อทางวัดมีกิจกรรม ทางกลุ่มก็จะมีสมาชิกภายในกลุ่ม หรือตัวแทนเข้าร่วมในทุกกิจกรรม เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา งานทำบุญกฐิน - ผ้าป่า จุลกฐิน พร้อมทั้งเชิญชวนกลุ่มเยาวชนในชุมชนมาแสดงด้วย เช่น เต้นบาสโลบแบบประเทศลาว ซึ่งเป็น

^๒ สัมภาษณ์, พัทพล ภีระปัญญา, มัคคานายกวัดพระธาตุผาเงา, ๓๙๐ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์, ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ, ๒๐๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์, เทียนคำ ไชยจินดา, เจริญญิกกลุ่มสมุนไพร่วัดพระธาตุผาเงา, ๒๗๖ หมู่ ๕ บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์, อำพร ธรรมวงศ์, ประธานกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน, ๙๘ หมู่ ๕ บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^๖ พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^๗ พัทพล ภีระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^๘ ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

การแสดงออกถึงการแต่งกาย ภาษา ที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นๆ^๙ และทางกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน วัดพระธาตุผาเงา ได้สนับสนุน/ส่งเสริมในเรื่องของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การทอผ้าลวดลายล้านนาเชียงแสน โดยการสอน และส่งเสริมให้ผู้สนใจในชุมชน^{๑๐}

ประเด็นที่ ๓ ร่วมเสนอจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

(๓.๑) อาคันตุกัตร์ (ข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยว) พบว่า วัดพระธาตุผาเงาไม่มีป้ายบอก ป้ายชี้แจง เรื่องการแต่งกายของนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่มาเที่ยวชมวัดพระธาตุผาเงา เพราะส่วนมากผู้ที่มามีความเข้าใจในการเข้าวัดอยู่แล้ว^{๑๑} มีป้ายบอกให้ถอดรองเท้าตามจุดต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ติดป้ายตามวิหาร โบสถ์ ห้องสุขา และในที่ที่ต้องถอด^{๑๒} มีป้ายบอก หรือเตือนให้แสดงความเคารพ มีพฤติกรรมสุภาพต่อสถานที่ ไว้อย่างชัดเจน และเห็นได้ง่าย^{๑๓} ซึ่งข้อปฏิบัติดังกล่าว ได้ร่วมเสนอในเรื่องที่ควรเพิ่ม คือ ทางวัดควรติดป้ายชี้แจงการแต่งกายของนักท่องเที่ยว^{๑๔} เพราะยังมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ยังแต่งกายไม่เหมาะสม^{๑๕}

(๓.๒) อาวาสกัตร์ (ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว) พบว่า ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยวดังกล่าวทางวัดพระธาตุผาเงามีพร้อมและครบแล้ว^{๑๖} เช่น แนะนำห้องสุขา และมีป้ายนิเทศชัดเจน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายสุขาแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว^{๑๗} มีน้ำดื่มบริการให้กับนักท่องเที่ยว ในช่วงเทศกาลจะมีน้ำสมุนไพรบริการ^{๑๘} มีที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ที่ถ่ายรูป บริการแก่นักท่องเที่ยว^{๑๙} ซึ่งข้อปฏิบัติดังกล่าวกลุ่มผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส ผู้ที่เกี่ยวข้องภายในวัด ได้ร่วมเสนอ และดำเนินการแล้ว^{๒๐}

(๓.๓) คมิกัตร์ (ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว) พบว่า มีการร่วมกันเสนอข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่ก่อนจะออกจากแหล่งท่องเที่ยว เช่น มีป้ายบอกเมื่อใช้ห้องน้ำ ไม่ควรทิ้งผ้าอนามัย หรือกระดาษชำระลงในชักโครก^{๒๑} ให้บริการน้ำดื่มแก่นักท่องเที่ยว โดยตั้งไว้ตามจุดที่เห็นได้ชัดเจน และสะดวก^{๒๒} มีโรงทานให้บริการอาหาร ในวันที่มีเทศกาล กิจกรรมประเพณีต่างๆ ของวัด^{๒๓} บริการเก้าอี้ ม้านั่ง ตามจุดต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อนตาม

^๙ เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} พัทธพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} พัทธพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

อัยยาศัย^{๒๔} รวมถึงมีโต๊ะไว้ให้วางของ หรือทานอาหารให้บริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม มีความประทับใจ และอยากกลับมาเที่ยวอีก^{๒๕}

(๓.๔) เสนาสนวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือสิ่งของส่วนรวม) พบว่า ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือสิ่งของส่วนรวมได้เสนอและดำเนินการโดยทำการติดป้ายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีความเข้าใจตรงกัน และปฏิบัติได้ถูกต้อง^{๒๖} เช่น มีป้ายบอก หรือเตือน ให้เก็บเก้าอี้ไว้ที่เดิมหลังจากใช้แล้ว^{๒๗} ในโรงฉัน ก็จะมีป้ายบอกเมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ต้องล้างจาน ช้อนช้อมให้เรียบร้อย^{๒๘} อาคารที่พัก มีป้ายห้ามสูบบุหรี่^{๒๙} ซึ่งทางวัดพระธาตุผาเงา มีป้ายแสดงชี้แจงข้อปฏิบัติดังกล่าวแล้ว^{๓๐}

(๓.๕) วัจจกฐิวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำของนักท่องเที่ยว) พบว่า ร่วมเสนอทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติในการใช้ห้องน้ำของวัด และเป็นผู้สั่งให้ดำเนินการในเรื่องนี้ เพื่อให้วัดมีความสะอาด^{๓๑} เช่น มีป้ายบอกให้ถอดเปลี่ยนรองเท้านอกก่อนเข้าห้องน้ำ เพื่อไม่ให้สิ่งสกปรกติดเข้าไปในห้องน้ำ^{๓๒} ก่อนออกจากห้องน้ำควรราดน้ำ หรือกดชักโครกให้เรียบร้อยทุกครั้ง^{๓๓} มีป้ายบอกให้รักษาความสะอาด^{๓๔} ซึ่งข้อปฏิบัติเหล่านี้เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติ เพราะคือข้อปฏิบัติที่ดีงามในวัดพระธาตุผาเงา^{๓๕}

(๓.๖) ปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ) พบว่า การต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือแขกที่มาเยือน มาเที่ยวชมวัดพระธาตุผาเงานั้น เป็นสิ่งที่สำคัญอันดับแรก^{๓๖} จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคลากร เจ้าหน้าที่ รวมถึงพระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี รวมทั้งผู้ให้บริการแผนกต่างๆ ของวัด ต้องมีหลักธรรมสำหรับการต้อนรับ หรือปฏิสันถาร ๒ ซึ่งหลักธรรมนี้^{๓๗} ได้มีนำมาพูดในที่ประชุมทุกครั้ง^{๓๘} เพราะเป็นหลักในการต้อนรับ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมวัดพระธาตุผาเงาได้มีความประทับใจ และอยากกลับมาเที่ยวอีก^{๓๙} การต้อนรับของทางวัดพระธาตุผาเงา เช่น เมื่อนักท่องเที่ยว

^{๒๔} พิชพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} พิชพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๐} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๑} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๒} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๓} พิชพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๕} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๗} พิชพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๘} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๙} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

เข้ามาในวัด เจ้าหน้าที่ บุคลากร ผู้ให้บริการของวัด จะมีน้ำดื่มตั้งไว้ให้บริการ มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โต๊ะ เก้าอี้ ม้านั่ง ที่พัก ที่นอน ให้บริการ เป็นต้น^{๔๐}

(๓.๗) สารานุกรมธรรม ๖ (หลักธรรมที่ใช้สำหรับอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติแล้วทำให้เกิดถึงกัน) พบว่า ได้เสนอ และดำเนินการ ในข้อปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันในหมู่มา เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็น และพึงปฏิบัติในฐานะเป็นบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของวัด^{๔๑} ซึ่งเมื่อวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี เจ้าหน้าที่ บุคลากร และผู้ให้บริการภายในวัด ต้องมีกริยาอาการสุภาพ มีความประพฤติที่ดีงาม ต่อนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมทุกคน^{๔๒} มีความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง^{๔๓} ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ^{๔๔} รวมทั้งต้องแต่งกายสะอาด สุภาพเรียบร้อยด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้ ถือเป็นความประพฤติที่นักท่องเที่ยวสังเกตเห็นได้ง่าย หากความประพฤติดี ก็ทำให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ^{๔๕}

ประเด็นที่ ๔ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา พบว่า ผู้มาท่องเที่ยว ต้องช่วยกันรักษาความสะอาด และรักษามารยาทของชาวพุทธ^{๔๖} ในเรื่องต่างๆ ได้แก่ เรื่องความซื่อสัตย์ ความสะอาด การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี อภัยภัยดี ซึ่งเป็นจริยธรรมพื้นฐานของผู้ให้บริการที่พึงกระทำต่อนักท่องเที่ยว^{๔๗} รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในวัด ต้องมีความสะอาด และเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มา^{๔๘} และควรส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ในชุมชนเข้ามามีบทบาท คือเป็นมัคคุเทศก์น้อย ที่คอยอธิบาย บรรยายจุดสำคัญๆ ภายในวัด^{๔๙} ซึ่งเป็นการฝึกฝนเด็ก และเยาวชน เพื่อให้มีพื้นฐานที่ดี และทางวัดมีค่ายคุณธรรม ซึ่งส่งเสริมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนให้เรื่องต่างๆ ทั้งเบญจศีล เบญจธรรม รวมถึงศาสนพิธีด้วย^{๕๐}

ประเด็นที่ ๕ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนบ้านสบคำ มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ในเรื่องของกลุ่มสมุนไพร กลุ่มผ้าทอมือล้านนาเชียงแสนและปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบที่ทางวัดกำหนดขึ้นเสมอมา^{๕๑} หากดีควรมีการนำเสนอ พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน เช่น การจัดทำโฮมสเตย์ มีพิธีบายศรีสู่ขวัญ ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดด้วย เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อีกรูปแบบหนึ่ง^{๕๒} ทั้งนี้คนในชุมชน ได้ให้ความสำคัญ และความร่วมมือกับทางวัดเสมอ

^{๔๐} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๑} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๓} พิชพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๔} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๕} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๖} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๗} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๙} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๐} พิชพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๑} เทียนคำ ไชยจินดา, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๒} ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

เมื่อมีงานหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น จะมีทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ มาร่วมงานเสนอรวมทั้งช่วยกันจัดงานในบางส่วนด้วย^{๕๓} เด็กๆ ก็จะมาพ้อนรำแบบลาว ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในงานกิจกรรมวันนั้นด้วย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่หาชมได้ยาก^{๕๔} และทั้งนี้นักท่องเที่ยวต้องช่วยกันรักษาความสะอาด และร่วมกันรักษามรดกอันล้ำค่าไว้ ให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบทอดไปนานแสนนาน^{๕๕}

ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากหน่วยงานราชการ (กลุ่มที่ ๒)

การวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากหน่วยงานราชการ (กลุ่มที่ ๒) ได้แก่ นายอำเภอ ตัวแทนสำนักงานเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนา อำเภอเชียงแสน ตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน แบ่งเป็น ๔ ประเด็นคำถาม สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ แนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัด
พบว่า “จริยธรรม” ซึ่งพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓ บัญญัติความหมายว่า “จริย” หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ “ธรรม” หมายถึง คุณความดี ความชอบ คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา บุญกุศลความถูกต้อง และความประพฤติ ดังนั้น “จริยธรรม” จึงหมายถึง ความประพฤติ การปฏิบัติตามคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา^{๕๖}

บุคคลากรภายในวัด เช่น คณะกรรมการวัด เจ้าของร้านค้า ร้านอาหาร ผู้ให้บริการ หรือฝ่ายต้อนรับ จะต้องปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ควรรักษาความสะอาดของห้องสุขา/ห้องน้ำ มีถังขยะตามจุดต่างๆ มีป้ายประชาสัมพันธ์ มีคติธรรม สุภาสิตธรรม และบุคคลากร เจ้าหน้าที่ให้บริการ ต้องใช้วาจาถ้อยคำสุภาพ มีมารยาท^{๕๗} นอกจากนี้ทางวัดต้องจัดภูมิทัศน์ให้สวยงามร่มรื่น สะอาดเรียบร้อย และมีความสะดวก เพื่อให้เป็นที่ประทับใจแก่ผู้มาเที่ยวชม^{๕๘} ซึ่งที่ทำการปกครองเชียงแสน เห็นว่าควรมีการพัฒนา ๒ ประการ คือ ๑) พัฒนาคณะ ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และราษฎรในชุมชน ให้มีจริยธรรมที่เห็นได้ชัดทั้งชุมชน เช่น สุภาพเรียบร้อยไม่เอาเปรียบ ไม่คดโกง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือสังคมทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณะประโยชน์อยู่เสมอ หรือผู้มาแสวงบุญ มีความพึงพอใจในการต้อนรับ หรือดูแลจากชุมชน ในฐานะเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวบอกต่อประชาสัมพันธ์เป็นกลุ่ม นักท่องเที่ยวอื่นๆ

^{๕๓} อำพร ธรรมวงศ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๔} พิชพล ภิระปัญญา, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๕} พระพุทธิญาณมุนี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์, บุญรัตน์ วิไล, ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนบุญพิทักษ์, ๓๘๐ หมู่ ๓ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์, บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน, อดีตประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน/ครูใหญ่โรงเรียนสูงวัยเทศบาลเวียงเชียงแสน และที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลเวียงเชียงแสน, ๑๑๙/๑ หมู่ ๒ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} บุญรัตน์ วิไล, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

มาท่องเที่ยววัดพระธาตุดาเวงมากยิ่งขึ้น และ ๒) พัฒนาสถานที่ให้มีลักษณะที่เอื้อต่อผู้มีจริยธรรมมาท่องเที่ยวหรือมาแสวงบุญ เช่น ความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม มีกิจกรรม ด้านจริยธรรม โดยต่อเนื่อง เช่น การจัดงานถือศีลปฏิบัติธรรม การจัดงานประเพณีทางพระพุทธศาสนา โดยชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น^{๕๙}

การให้ความรู้เกี่ยวกับผู้ประกอบการในวัด ในเรื่องรักษาความสะอาด การรักษาสิ่งแวดล้อม การเจรจาพูดคุยด้วยความสุภาพกับนักท่องเที่ยว การจัดระเบียบร้านค้า การรักษาความสะอาด ความปลอดภัยของอาหาร/สินค้า การจำหน่ายสินค้าราคาถูกดีธรรม การให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว เช่น จัดบริการข้อมูลการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่างๆ เช่น สมุนไพร ผ้าทอ การจัดให้มีมีคฤหะเทศก์ แนะนำด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อบริการนักท่องเที่ยว เช่น การสวดมนต์ข้ามปี การทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระธาตุ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นจริยธรรมสำหรับหารส่งเสริมการท่องเที่ยว ของวัดพระธาตุดาเวง^{๖๐} แต่ทั้งนี้ก็ต้องขอความร่วมมือจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ ทั้งท้องถิ่น และสถานีหลักของจังหวัด วัดทำกิจกรรมที่ดี ก็จะเป็นประโยชน์ ต่อสังคมควรให้สื่อได้รับทราบ เชิญสื่อมารับทราบ ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ โดยกำหนดจัดแถลงข่าวให้ชัดเจน^{๖๑}

ประเด็นที่ ๒ สนับสนุน/ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัด พบว่า การสนับสนุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัด ควรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่ชุมชนจะได้รับ สนับสนุน ส่งเสริม ให้ชุมชนอนุรักษ์ และพัฒนากิจกรรมศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น สนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนปฏิบัติตนให้เป็นไปตามคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา^{๖๒} รวมถึงการส่งเสริมการสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นและการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมด้วย^{๖๓} ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจกับชุมชนให้เห็นผลดี ผลเสียของการมาเที่ยวในวัดก่อน และควรส่งเสริมให้เกิดรายได้ในชุมชน มีรายได้จากการท่องเที่ยว ชุมชนจะช่วยกันส่งเสริมอย่างยั่งยืน เช่น จำหน่ายของที่ระลึก ของฝาก ของใช้ อาหาร ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร โดยเฉพาะผลิตผลจากเกษตรอินทรีย์ (ผักปลอดสารพิษ) เสื้อผ้า อาหาร ฯลฯ มีสถานบริการต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร ที่พักผ่อน บริการนวดสมุนไพร ซึ่งถ้าวัดมีสถานที่กว้างขวาง หรืออาจเป็นในหมู่บ้านควรมีการส่งเสริมชาวบ้าน จัดเป็นสวนสมุนไพร สวนไม้ดอก ไม้ประดับตามฤดูกาล ส่งเสริมให้ชุมชนจัดบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ ส่งเสริมให้ชุมชนรักษาเอกลักษณ์ของชนเผ่า ด้วยการแต่งกาย การใช้ภาษาพูด รวมถึงการส่งเสริมให้

^{๕๙} สัมภาษณ์, พินิจ แก้วจิตคงทอง, นายอำเภอเชียงแสน, ที่ทำการปกครองอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์, ทิพย์วรรณ โตแดง, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ, เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์, บัญชา ชัยศิลป์บุญ, นายกพุทธสมาคมอำเภอเชียงแสน, ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} บุญรัตน์ วิไล, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} ทิพย์วรรณ โตแดง, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๐.

ชุมชนรักษาความสะอาดรอบหมู่บ้าน ปลุกไม้ดอกไม้ประดับตามหน้าบ้าน และมีมัคคุเทศก์น้อยประจำวัดด้วย^{๖๔}

รวมถึงการขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษาที่เคยนำเด็กมาให้วัดพระธาตุผาเงา อบรมศีลธรรม และจริยธรรม โดยใช้ความรู้ ความเป็นมาของวัดพระธาตุผาเงา ให้เด็กระดับมัธยมได้รับความรู้ อย่างจริงจัง และขอให้เด็กช่วยกันเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัดพระธาตุผาเงา ให้ผู้ปกครอง และวงศาคณาญาติได้รับทราบ^{๖๕} และผู้ทำควรสนับสนุน ส่งเสริมในการเข้าไปดูแลช่วยเหลือทางวัด จัดกิจกรรมต่างๆ โดยต่อเนื่อง พร้อมทั้งชักชวน หัวหน้าส่วนราชการ ผู้นำชุมชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมด้วย^{๖๖}

ประเด็นที่ ๓ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา พบว่า ในการส่งเสริมจริยธรรมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ควรต้องพัฒนาคนในชุมชนทุกกลุ่มให้มีจริยธรรมมาท่องเที่ยว หรือปฏิบัติธรรม^{๖๗} มีการให้ความรู้กับผู้ประกอบการภายในวัด สามารถแนะนำนักท่องเที่ยวให้ทางร้านค้า สถานที่สำคัญในวัดได้ รวมถึงการปรับปรุง ทำความสะอาด ตลอดจนการจัดระเบียบร้านค้า การรักษาสภาพแวดล้อมของวัดให้สวยงาม การเจรจาพูดคุยกับนักท่องเที่ยวด้วยความสุภาพ^{๖๘} วัดควรจัดสถานที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สามารถใช้และเข้าถึงนักท่องเที่ยวทุกคน เช่น เส้นทางสำหรับคนพิการ หรือห้องสุขา ห้องน้ำ สำหรับคนพิการ วัดควรให้ความสำคัญในประเพณีการทำบุญให้มีการลด ละ เลิก อบายมุข ของชุมชน เนื่องจากชุมชนยังมีแนวคิดที่ว่าวันทำบุญตามประเพณีเป็นเรื่องสนุก ซึ่งผิดหลักของคำสอนในพระพุทธศาสนา และวัดควรจัดทำแผนผัง แนะนำสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจะเข้าชม เข้าศึกษาภายในบริเวณวัด^{๖๙} รวมถึงจัดทำเอกสาร แผ่นพับ เผยแพร่เรื่องต่างๆ ที่สำคัญของวัดเพื่อแจกแก่ผู้มาเยือนด้วย^{๗๐} ส่วนใหญ่คำว่า “จริยธรรม” มักจะมองในด้านการแต่งกาย การใช้วาจาสุภาพ การรักษาความสะอาด ฯลฯ ดังนั้น ควรมีป้ายคำขวัญ ป้ายประชาสัมพันธ์ ติดไว้ตามที่ต่างๆ ภายในวัด^{๗๑}

ประเด็นที่ ๔ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนควรต้องปฏิบัติตนให้เป็นพุทธมามกะ สนับสนุนไปตามหลักของศาสนา และให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนในกิจกรรมวัด^{๗๒} ซึ่งการจัดทำกิจกรรมให้ชุมชนเป็นผู้สอน นักท่องเที่ยวที่สนใจเป็นผู้เรียน เช่น การจัดสาธิตงานฝีมืออย่างง่ายๆ การเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม ในวันสำคัญต่างๆ ที่วัดจัดให้^{๗๓} ทั้งนี้จะต้องให้ชุมชนรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และจะต้อง

^{๖๔} บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๕} บัญชา ชัยศีลบุญ, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๖} พินิจ แก้วจิตคงทอง, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๗} อ้างซ้ำ.

^{๖๘} ทิพย์วรรณ โตแดง, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๙} บุญรัตน์ วิไล, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๐} บัญชา ชัยศีลบุญ, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๑} บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} บุญรัตน์ วิไล, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๓} ทิพย์วรรณ โตแดง, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๐.

ช่วยกันรักษาวัฒนธรรม อันติงามของชุมชนไว้ เช่น การแต่งการ การใช้ภาษา อาหาร ฯลฯ^{๗๔} ชุมชนเป็นฐานสำคัญในการดูแลรักษาวัด และดูแลนักท่องเที่ยวหากคนในชุมชนมีจริยธรรมก็จะช่วยกันดูแลวัด และดูแลนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี จึงจำเป็นต้องรณรงค์ให้ผู้เฒ่า ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นำราษฎรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาวัด และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว จะทำให้วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีผู้คนบอกต่อๆ กันให้มาเที่ยว หรือปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง^{๗๕} ซึ่งอาจขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษาในเขตอำเภอเชียงแสนที่เน้นการสอนภาษาภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส ส่งนักเรียนมาช่วยเป็นมัคคุเทศก์ แนะนำชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวในวัดพระธาตุมหาเจา คาดว่าสถานศึกษาดังกล่าวคงให้ความร่วมมือด้วยดี^{๗๖}

ส่วนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุมหาเจา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากนักท่องเที่ยว (กลุ่มที่ ๓)

การวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุมหาเจา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากกลุ่มนักท่องเที่ยว (กลุ่มที่ ๓) ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ ผู้ปฏิบัติธรรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน กลุ่มที่ ๒ ผู้มาทำบุญ และกลุ่มที่ ๓ ผู้มาเยี่ยมชม แบ่งเป็น ๕ ประเด็นคำถาม สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัด กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติธรรม(วิปัสสนากัมมัฏฐาน) พบว่า ภายในวัดพระธาตุมหาเจามีร้านค้าชุมชน เช่น ขายของพื้นบ้าน ผัก ผลไม้ปลอดสารพิษตามฤดูกาล^{๗๗} มาจำหน่ายภายในวัด แต่มีค่อนข้างน้อย^{๗๘} ควรเพิ่มให้มากกว่านี้ เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว^{๗๙} เพราะร้านค้าชุมชน ร้านอาหารที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว^{๘๐} โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น สวดมนต์ข้ามปี ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ จะมีนักท่องเที่ยวมาจำนวนมาก^{๘๑} ส่วนร้านยาต้มสมุนไพรของวัด ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัด โชนใกล้ๆ กับที่จอดรถ^{๘๒} ที่คอยให้บริการนักท่องเที่ยวโดยสามารถลองดื่มชิมได้ฟรี^{๘๓} นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์

^{๗๔} บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๕} พินิจ แก้วจิตคงทอง, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๖} บัญชา ชัยศิลป์บุญ, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๗} สัมภาษณ์, จินตนา เกาหนูช, ๙๐/๓๗ ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ๗๔๐๐๐, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์, พลอยนภัส พิสิษฐ์กุล, พนักงานบริษัท, บริษัท True Comporation, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๙} สัมภาษณ์, อริสา รองทอง, ๙๖ หมู่ ๑ ตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์, พูนมาศ ร้องขันแก้ว, ๔ หมู่ ๑๐ บ้านสันทรายน้อย ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๑} สัมภาษณ์, ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑๒/๑ หมู่ ๖ ตำบลคอกกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๒} พลอยนภัส พิสิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๓} ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

สมุนไพรต่างๆ^{๘๔} จำหน่าย เช่น สบู่ ยาหม่อง ลูกประคบ แชมพู ยาต้ม ยาตำ เป็นต้น^{๘๕} ซึ่งคนในชุมชนเป็นเจ้าหน้าที่ผู้จำหน่าย จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับทางวัด^{๘๖} การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับบริบท หรือแหล่งท่องเที่ยวภายในวัดพระธาตุผาเงา มีการประชาสัมพันธ์เสมอ^{๘๗} เห็นได้จากกองอำนวยการมีการเปิดเสียงเพลง เสียงบรรยาย เกี่ยวกับบริบท และสถานที่ต่างๆภายในวัด^{๘๘} ตั้งแต่เรื่องห้องสุขา ที่จอดรถ ที่บูชาดอกไม้ธูปเทียน สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ของวัด^{๘๙} ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี และสะดวก^{๙๐} ต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเป็นครั้งแรก^{๙๑} และคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรม หรือให้บริการกับทางวัดพระธาตุผาเงา มีคนในชุมชนมาร่วมให้บริการกับทางวัด^{๙๒} เช่น ทำบุญตักบาตรในวันพระ^{๙๓} และหน้าที่ให้บริการในวัด ก็มีคนในชุมชนด้วย^{๙๔} รวมทั้งคนทำความสะอาด คนเก็บขยะ ก็เป็นคนในชุมชนเอง^{๙๕} จะเห็นได้ว่าวัดได้เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับทางวัด

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาทำบุญ พบว่า มีร้านค้าชุมชน เช่น ขายของพื้นบ้าน ผัก ผลไม้ตามฤดูกาล แต่มีน้อย^{๙๖} มีร้านขายยาสมุนไพร สบู่เหลว สบู่ก้อน แชมพู ครีมนวดผม จำหน่ายทุกวัน^{๙๗} มีร้านบูชาวัตถุมงคลเพียงร้านเดียวช่วงเทศกาลมีนักท่องเที่ยวมามาก ร้านมีขนาดเล็กไม่มีที่นั่งเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว^{๙๘} ดังนั้นควรเพิ่มร้านค้าชุมชนให้เพียงพอ^{๙๙} และถ้าเป็นไปได้ควรเพิ่ม หรือขยายร้านบูชาวัตถุมงคล^{๑๐๐} มีการประชาสัมพันธ์ตลอดทั้งวัน โดยเจ้าหน้าที่กองอำนวยการของวัดสลับเปลี่ยนกับเสียงเทป เสียงเพลงธรรมะ^{๑๐๑} เป็นการประชาสัมพันธ์ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกบริบท

^{๘๔} อริสา รองทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๕} จินตนา เกาหนู, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๖} พูนมาศ ร้องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๗} อริสา รองทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๘} พูนมาศ ร้องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๙} ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๐} พลอยนภัส พิธิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๑} จินตนา เกาหนู, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๒} พลอยนภัส พิธิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๓} จินตนา เกาหนู, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๔} ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๕} อริสา รองทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์, วารุณี วงศ์ษา, พนักงานบริษัท, ๕๐ หมู่ ๕ ตำบลศรีโพธิ์เงิน อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๗} สัมภาษณ์, กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๘๙ หมู่ ๔ ตำบลบ้ายแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๘} สัมภาษณ์, อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๑๔ ถนนเพชรเกษม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๙} สัมภาษณ์, รักษ์สา จันทาพูน, ครู, โรงเรียนมานิตวิทยา ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์, จักรินทร์ นิลโนรี, ๒๔๑/๑ ถนนเดิมบาง ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๑} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

ของวัด นโยบายของวัด^{๑๐๒} เป็นการแนะนำประวัติย่อๆ ของโบราณสถานแต่ละแห่งในวัด^{๑๐๓} อีกทั้งยังเชิญชวนผู้มาเยือนร่วมทำบุญ ให้ช่วยสนับสนุนทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา^{๑๐๔} การประชาสัมพันธ์นั้นได้เปิดเสียงแนะนำบรรยาย มีความทั่วถึงและชัดเจน แต่ก็ยังมีข้อเสียอยู่ อย่างหนึ่ง คือ ภาษาในการสื่อสารนั้นควรมีการส่งเสริมให้ใช้ภาษาที่เป็นภาษาต่างชาติ เช่น อังกฤษ เพื่อให้ชาวต่างชาติที่มาเยี่ยมชมได้เข้าใจ และรับรู้ถึงขนบธรรมเนียมการปฏิบัติตนด้วย^{๑๐๕} และคนในชุมชนร่วมกิจกรรม หรือใช้บริการกับทางวัด ในเรื่องของการค้าขายร้านค้าต่างๆ เป็นร้านค้าชุมชน^{๑๐๖} อาหารพื้นเมืองพื้นบ้าน^{๑๐๗} และเด็ก เยาวชน คนในชุมชน มาร่วมกิจกรรมของทางวัด คือ ตักบาตร ทำบุญ เป็นต้น^{๑๐๘} ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่ามีคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น^{๑๐๙} ไม่มากก็น้อยตามศรัทธา^{๑๑๐}

กลุ่มนักท่องเที่ยว (ผู้มาเยี่ยมชม) พบว่า มีร้านค้า ร้านค้าชุมชน เช่น ร้านอาหารตามสั่ง ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านส้มตำ ร้านกาแฟ ร้านขายของชำ เป็นต้น^{๑๑๑} มีร้านค้าชุมชนมาวางขาย เช่น ผักผลไม้ตามฤดูกาล อาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น^{๑๑๒} แต่มีน้อย^{๑๑๓} มีร้านจำหน่ายสินค้าสมุนไพร มียาต้มสมุนไพร ซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชน^{๑๑๔} และในร้านจำหน่ายสินค้าสมุนไพร มียาต้มสมุนไพร ให้ดื่มฟรี^{๑๑๕} การประชาสัมพันธ์ พบว่า วัดพระธาตุผาเงามีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เสมอๆ^{๑๑๖} เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในวัด และเปิดเทปบรรยายด้วย มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ บริบทหรือแหล่งท่องเที่ยวในวัด^{๑๑๗} ได้แก่ ห้องสุขา ที่จอดรถ ที่นั่งพัก ร้านอาหาร เครื่องดื่ม^{๑๑๘} และแนะนำโบราณสถานภายในวัด เช่น พระธาตุผาเงา วิหารหลวงพ่อดำ หอพระไตรปิฎกนานาชาติ อุโบสถ

^{๑๐๒} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๓} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๔} รักษ์สา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๕} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๖} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๗} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๘} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๙} รักษ์สา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๐} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์, สมสา กุลพนาภินันท์, ธุรกิจส่วนตัว, ๒๖/๑๕๔ มหาชัยเมืองทอง ๒ บางหญ้าแพรก อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาคร, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์, ฟองคำ วิชัย, ผู้บริหาร บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน), ๑๕๔ หมู่ ๔ ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์, อริสรา ชะกะกุชิ, นักท่องเที่ยวผู้มาเที่ยวชม, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์, ธวัชรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, พนักงานร้านขายของเล่น, ๕๐/๕ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์, ชนิตาภา พันธุ์ชะวงษ์, ถนนบางบอน ๓ ซองเพชรเกษม ๖๙ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๖} ธวัชรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๗} ฟองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} ชนิตาภา พันธุ์ชะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์^{๑๑๙} พร้อมกับอธิบายประวัติโดยย่อๆ ด้วย^{๑๒๐} และคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรม หรือให้บริการกับทางวัด พบว่า เมื่อมีกิจกรรม เช่น สวดมนต์ข้ามปีในวันสิ้นปี^{๑๒๑} ทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่^{๑๒๒} มีทั้งนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรมด้วย^{๑๒๓} แต่ในเรื่องของการบริการคนในชุมชนจะมาขายของต่างๆ ภายในวัด^{๑๒๔} เช่น อาหารพื้นบ้าน ผัก ผลไม้ เป็นต้น^{๑๒๕}

ประเด็นที่ ๒ ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม กลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้ปฏิบัติธรรม(วิปัสสนากัมมัฏฐาน) พบว่า ระบบสาธารณูปโภคมีความพร้อม และสะดวกค่อนข้างมาก^{๑๒๖} วัดพระธาตุผาเงาตั้งอยู่ติดกับถนนสายหลัก ไป-มาสะดวก^{๑๒๗} มีน้ำอุปโภค บริโภค สะอาด เพียงพอต่อความต้องการ^{๑๒๘} ระบบสื่อสารดีมากมีคลื่นโทรศัพท์ชัดเจนทุกเครือข่าย^{๑๒๙} ภายในวัดบางที่มีให้บริการอินเทอร์เน็ตฟรี (wifi) แต่บางที่ก็ยังไม่^{๑๓๐} สิ่งอำนวยความสะดวกวัดพระธาตุผาเงามีความพร้อมในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก^{๑๓๑} เช่น ห้องสุขา ลานจอดรถ ถึงขยะ ฯลฯ^{๑๓๒} แต่ควรเพิ่มร้านบุชาวัดอุดมคง เพราะมีร้านเดียว^{๑๓๓} ที่พัก ลานรมรื่นที่ถ่ายรูป มีค่อนข้างมาก^{๑๓๔} และสวยงาม เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย^{๑๓๕} ทรัพยากรทางวัฒนธรรม พบว่า วัดพระธาตุผาเงาส่วนใหญ่เป็นวัดอุโบสถที่ค้นพบ^{๑๓๖} เช่น หลวงพ่อผาเงา พระธาตุผาเงา ฯลฯ^{๑๓๗} ซึ่งเป็นงานสถาปัตยกรรมประติมากรรม และจิตรกรรม ที่มีลักษณะทางโบราณคดี^{๑๓๘}

^{๑๑๙} อริสรา ชะกะกุชี่, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๐} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๑} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๒} พองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๓} อริสรา ชะกะกุชี่, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๔} ชนิตาภา พันธะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๕} ธวัชรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๖} จินตนา เกานุช, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๗} อริสา ร่องทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๘} ทุนมาศ ร้องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๙} ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๐} พลอยนภัส พิธิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๑} จินตนา เกานุช, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๒} อริสา ร่องทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๓} ทุนมาศ ร้องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๔} ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๕} พลอยนภัส พิธิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๖} จินตนา เกานุช, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๗} อริสา ร่องทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๘} ทุนมาศ ร้องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

สิ่งก่อสร้างเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ^{๑๓๙} และมีคุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลในทางประวัติศาสตร์ด้วย^{๑๔๐}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาทำบุญ พบว่า ระบบสาธารณูปโภค พบว่า สภาพถนนในวัด ดีมาก ไม่มีชำรุด สะดวกมากในการเดินทาง มีเส้นทางจราจรถูกต้องเหมาะสม^{๑๔๑} ระบบบริการไฟฟ้าดี ไม่ขัดข้อง^{๑๔๒} น้ำอุปโภคมีเครื่องทำน้ำอุ่นด้วย ส่วนน้ำบริโภคสะอาด ถูกสุขลักษณะ^{๑๔๓} มีระบบการสื่อสารที่ดี^{๑๔๔} แต่การให้บริการอินเทอร์เน็ตไม่มี ทางวัดไม่มีสัญญาณ wifi ฟรี ซึ่งไม่สะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่มากัก^{๑๔๕} สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของทางวัด ห้องน้ำ/ห้องส้วม/ห้องอาบน้ำมากพอสำหรับนักท่องเที่ยว ห้องน้ำถูกสุขลักษณะ^{๑๔๖} มีสถานที่จอดรถเพียงพอ และสะดวกต่อการจอดรถ^{๑๔๗} มีร้านขายของที่ระลึกเพียงร้านเดียว ร้านค้าบริการต่างๆ มีน้อย ควรเพิ่มให้มากกว่านี้ถึงจะมีเพียงพอ เพราะมีตามจุดต่างๆ ทั่ววัด และมีลานร่มรื่น ลานถ่ายรูป เพียงพอ แต่ควรเพิ่มที่นั่งพัก ม้านั่งพัก เพราะมีไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะในช่วงเทศกาล และทรัพยากรทางธรรมวัฒนธรรมของวัดพระธาตุผาเงามีมากมาย เช่น องค์หลวงพ่อดำเงา วิหาร อุโบสถ พระธาตุผาเงา พระธาตุจอมจัน พระบรมธาตุพุทธานิมิตเจดีย์^{๑๔๘} ที่เป็นโบราณสถานอันเก่าแก่^{๑๔๙} แต่ทั้งนี้ยังไม่มีการอธิบายบอกประวัติของแต่ละแห่ง ซึ่งควรมีป้ายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ^{๑๕๐} เพื่อความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเที่ยวชม^{๑๕๑} ซึ่งสถานที่เหล่านี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีความโดดเด่นเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้นควรมีความพร้อมในด้านดังกล่าว^{๑๕๒}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมชม พบว่า ถนนหนทางภายในวัดดีมากไม่มีชำรุดเลย เป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์อย่างดี สะดวกในการเดินทางสัญจร ไป-มา^{๑๕๓} ระบบไฟฟ้า น้ำอุปโภคบริโภคดีไม่ติดขัด^{๑๕๔} ระบบการสื่อสารสัญญาณโทรศัพท์ดีมาก^{๑๕๕} แต่ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ

^{๑๓๙} ฦปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๐} พลอยนภัส พิสิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๑} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๒} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๓} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๔} รกัสสา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๕} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๖} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๗} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๘} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๙} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๐} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๑} รกัสสา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๒} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๓} ธวัชรรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๔} ชนิดาภา พันธุ์ชะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๕} อริสรา ชะกะกุชิ, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

ให้บริการ^{๑๕๖} และมีการให้บริการอินเทอร์เน็ต (wifi) น้อยมาก หรือไม่มีเลย^{๑๕๗} สิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด มีครบครัน และมีคุณภาพ^{๑๕๘} เช่น ห้องน้ำ/ห้องส้วม สะอาด ถูกสุขลักษณะแยกห้องน้ำหญิง ห้องน้ำชาย คนพิการ^{๑๕๙} สถานที่จอดรถมีเพียงพอเพราะมีถึง ๓ แห่ง^{๑๖๐} ร้านค้าบริการ ร้านอาหาร มีน้อยควรเพิ่ม^{๑๖๑} ถึงขยะมีตามจุดต่างๆ เพียงพอ และที่นั่งพัก (เก้าอี้ ม้านั่ง) ลานถ่ายรูป ควรเพิ่ม เพราะมีไม่ค่อนข้างน้อย^{๑๖๒} และทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีค่อนข้างมาก^{๑๖๓} เช่น องค์หลวงพ่อผาเงา เป็นสิ่งที่ค้นพบ ถือเป็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของอำเภอเชียงแสน^{๑๖๔} นอกจากนี้ยังมีพระธาตุจอมจันเป็นโบราณวัตถุอย่างหนึ่งที่โบราณ และควรแก่การรักษา^{๑๖๕} กล่าวได้ว่าวัดพระธาตุผาเงามีสถาปัตยกรรม โบราณสถานโบราณวัตถุ ที่มีคุณค่า^{๑๖๖} และเยาวชนคนรุ่นหลังควรแก่การรักษา^{๑๖๗}

ประเด็นที่ ๓ การต้อนรับปฏิสันถาร การบริการด้านการท่องเที่ยวของวัด บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี

๓.๑) อาสวาลิกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน) พบว่า เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของวัดมีการแนะนำห้องสุขา และมีป้ายนิเทศชัดเจน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายห้องสุขา แกนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน^{๑๖๘} มีน้ำดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยว^{๑๖๙} มีที่นั่งพัก ลานร่มรื่นที่พักผ่อน และลานถ่ายรูปค่อนข้างมาก และเพียงพอบริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน^{๑๗๐} ซึ่งข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการแหล่งท่องเที่ยวนั้นค่อนข้างดี และมีความพร้อม^{๑๗๑} ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี^{๑๗๒}

^{๑๕๖} ฟองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๗} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๘} ฟองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๙} ชนิตาภา พันธะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๐} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๑} อริสรา ชะกะกุชชี, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๒} ธวัชรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๓} ฟองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๔} ธวัชรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๕} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๖} ชนิตาภา พันธะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๗} อริสรา ชะกะกุชชี, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๘} จินตนา เกาหนู, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๙} ทนมาศ ร้องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๐} ณปภัช อธิรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๑} อริสรา ร่องทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๒} พลอยนภัส พิธิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาทำบุญ พบว่า มีป้ายนิเทศต่างๆ เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายห้องสุขา ป้ายถอดรองเท้ามีความชัดเจน^{๑๗๓} มีน้ำดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยว ผู้ปฏิบัติธรรม^{๑๗๔} ที่โรงฉันเวลา ๑๑ นาฬิกาของทุกวัน^{๑๗๕} มีที่นั่งพักตามไต้ร่มไม้ข้างทางเดิน และตามจุดต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว^{๑๗๖} มีที่ถ่ายรูป ลานถ่ายรูป ที่ทางวัดได้จัดขึ้นอย่างสวยงาม แต่มีน้อยไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่จะถ่ายรูป^{๑๗๗}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมชม พบว่า วัดพระธาตุผาเงา ศาลาบูชาวัตถุมงคลที่บูชาดอกไม้ธูปเทียน ที่ทำบุญ กองอำนวยการ เป็นต้น^{๑๗๘} มีเจ้าหน้าที่กองอำนวยการ ที่คอยประชาสัมพันธ์ แนะนำบอกกล่าวเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ^{๑๗๙} มีป้ายนิเทศ เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายสุขา ป้ายบอกถอดรองเท้าที่ชัดเจน แต่บางป้ายก็เลืกมองไม่เห็น^{๑๘๐} มีน้ำดื่มตั้งให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (น้ำขิง น้ำกระเจี๊ยบ น้ำมะตูม โอวัลติน กาแฟ นมกล่องพร้อมดื่ม)^{๑๘๑} และมีที่นั่งพัก ม้านั่งที่สวยงาม มีลานร่มรื่น ลานถ่ายรูป ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวด้วย^{๑๘๒}

๓.๒) ปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน) พบว่า แม่ชี พระสงฆ์ สามเณร และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ยิ้มแย้ม ทักทาย^{๑๘๓} มีอธยาศัยดีเป็นมิตรไมตรี^{๑๘๔} มีน้ำดื่มตั้งไว้ให้ดื่มฟรี^{๑๘๕} รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ที่พักที่นอน^{๑๘๖} และอาหารก็มีให้บริการฟรีในโรงฉันทุกวัน^{๑๘๗}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาทำบุญ พบว่า บุคคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ให้บริการในวัด มีการต้อนรับ และเป็นเจ้าบ้านที่ดี^{๑๘๘} ยิ้มแย้มทักทายผู้มาเที่ยวด้วยความเต็มใจ^{๑๘๙}

^{๑๗๓} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๔} รักษ์สา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๕} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๖} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๗} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๘} สมสา กุลพนานิษฐ์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๙} พองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๐} อริสรา ชะกะกุช, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๑} ชนิดาภา พันธุ์ชะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๒} ธวัชรรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๓} จินตนา เกานุช, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๔} ทุนมาศ ร้องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๕} ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๖} อริสา รongทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๗} พลอยนภัส พิสิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๘} รักษ์สา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๙} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ^{๑๙๐} แนะนำข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในวัด^{๑๙๑} และให้บริการน้ำดื่ม มีโต๊ะเก้าอี้ สิ่งอำนวยความสะดวก^{๑๙๒}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาเที่ยวชม พบว่า พบว่า บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ รวมทั้งแม่ชี พระสงฆ์ มีอัธยาศัยดีกันเอง^{๑๙๓} ยิ้มทักทายด้วยความเป็นมิตรไมตรี^{๑๙๔} เจ้าหน้าที่บางคนแสดง การต้อนรับด้วยการไหว้^{๑๙๕} และแนะนำสิ่งอำนวยความสะดวกด้วยความเต็มใจ^{๑๙๖} กับนักท่องเที่ยวทุก คน^{๑๙๗}

๓.๓) สารานุกรมธรรม ๖ (หลักการที่ใช้สำหรับอยู่ร่วมกัน ที่ปฏิบัติแล้วทำให้เกิดถึงกัน)

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน) พบว่า แม่ชี พระสงฆ์ สามเณร เจ้าหน้าที่ผู้ ให้บริการทุกคนแสดงกิริยาอาการสุภาพต่อนักท่องเที่ยวทุกคน^{๑๙๘} มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส^{๑๙๙} แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสม^{๒๐๐} และยังให้คำแนะนำเรื่องแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในวัด^{๒๐๑} รวมถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ด้วยความเต็มใจ^{๒๐๒}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาทำบุญ พบว่า บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ รวมถึงพระสงฆ์ แม่ชี มีกิริยาอาการสุภาพ แต่งกายสุภาพ^{๒๐๓} แนะนำตักเตือนให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ^{๒๐๔} มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส^{๒๐๕} ให้ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกด้วยความเต็มใจ^{๒๐๖} มีความประพฤติดีตาม เหมาะสมตามระเบียบที่วางไว้ร่วมกัน^{๒๐๗}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมชม พบว่า เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการส่วนใหญ่ มีการแต่งกายสุภาพ เหมาะสม^{๒๐๘} แสดงกิริยาอาการสุภาพหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส^{๒๐๙} มีการแนะนำตักเตือน ให้ความ

^{๑๙๐} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๑} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๒} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๓} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๔} พองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๕} อริสรา ชะกะกุชชี, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๖} ชนิตาภา พันธุ์ชะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๗} ชวัลรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๘} อริสา ร่องทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๙} ทูณมาศ ร่องชั้นแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๐} ณปภัช อธิรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๑} พลอยณภัส พิสิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๒} จินตนา เกาหนู, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๓} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๔} รัชสา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๕} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๖} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๗} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๘} อริสรา ชะกะกุชชี, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๙} ชนิตาภา พันธุ์ชะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจด้วย^{๒๑๐} แต่ทุกคนปฏิบัติตามระเบียบที่ทางวัดวางไว้^{๒๑๑} และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามัคคีกัน^{๒๑๒}

ประเด็นที่ ๔ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน) พบว่า จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา เช่น การมีมารยาทในการต้อนรับที่ดี^{๒๑๓} อธิยาศยดี^{๒๑๔} เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการควรมี และควรปฏิบัติ^{๒๑๕} การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยของเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ เพราะเป็นสิ่งที่เหมาะสม^{๒๑๖} ซึ่งถือเป็นจริยธรรมเบื้องต้นของผู้ให้บริการที่ควรต้องมี^{๒๑๗}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาทำบุญ พบว่า นักท่องเที่ยวบางกลุ่ม ยังแต่งกายไม่สุภาพ^{๒๑๘} ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ควรแก้ไข ดังนั้นควรเป็นจริยธรรมการแต่งกาย^{๒๑๙} เช่น อาจมีป้ายแนะนำการแต่งกาย^{๒๒๐} หรืออาจให้ทางวัดเตรียมผ้าถุง/ผ้าคลุม ให้เช่า^{๒๒๑} เพื่อแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย และมีความเคารพต่อสถานที่^{๒๒๒}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมชม พบว่า จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ควรเป็นเรื่องการแต่งกายของนักท่องเที่ยว^{๒๒๓} เพราะยังมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มแต่งกายไม่สุภาพ ใส่เสื้อบางมากไป กางเกงขาสั้น กระโปรงสั้น^{๒๒๔} ดังนั้นควรมีป้ายชี้แจงเรื่องการแต่งกาย^{๒๒๕} หรือให้เช่า/จำหน่ายผ้าถุงให้กับนักท่องเที่ยว^{๒๒๖} รวมทั้งควรมีวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเป็นการส่งเสริมจริยธรรมกับวัฒนธรรม ควรคู่กันไป เช่น มีชุดล้านนา หรือมีชุดประจำถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ใส่วัด เพื่อความเป็นวัฒนธรรมแบบไทย^{๒๒๗}

^{๒๑๐} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๑} ธวัชรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๒} พองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๓} อริสา รongทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๔} ทุนมาศ ร้องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๕} ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๖} พลอยนภัส พิธิษฐกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๗} จินตนา เกาหนูช, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๘} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๙} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๐} รกัสสา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๑} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๒} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๓} อริสรา ชะกะกุช, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๔} ชนิตาภา พันธุ์ชะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๕} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๖} พองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๗} ธวัชรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

ประเด็นที่ ๕ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
 กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมฐาน) พบว่า ทางวัดพระธาตุผาเงา ควรเลือกบุคคล
 ของชุมชนมาช่วยในการแนะนำสถานที่ ที่สำคัญๆ ตามจุดต่างๆ ในวัด^{๒๒๘} เมื่อมีกิจกรรม ประเพณีให้
 ชาวบ้าน คนในชุมชนจะเข้ามาร่วมกิจกรรม เช่น สวดมนต์ข้ามปี^{๒๒๙} ร่วมกับนักท่องเที่ยว ผู้มาร่วม
 กิจกรรม^{๒๓๐} หรืออาจเป็นกิจกรรมที่อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งนักท่องเที่ยวจะชื่นชอบ
 มาก^{๒๓๑} และทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับวัด และนักท่องเที่ยวด้วย^{๒๓๒}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาทำบุญ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาใน
 การส่งเสริมการท่องเที่ยว มีคนในชุมชนมาร่วมทำบุญ ตักบาตร ภายในวัด^{๒๓๓} และควรเพิ่มร้านค้า
 สินค้า ผลิตภัณฑ์ พื้นบ้าน นำสินค้าในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์มาจำหน่าย^{๒๓๔} เช่น อาหาร ชุดพื้นเมือง
 หรือสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ทำให้รู้ว่าเป็นวัดพระธาตุผาเงา^{๒๓๕} ซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
 ให้มาเที่ยว^{๒๓๖} เพราะมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจน^{๒๓๗}

กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมชม พบว่า วัดมีบริเวณกว้าง ควรให้คนในชุมชน ปลูกผักปลอด
 สารพิษต่างๆ เพื่อเป็นจุดสนใจอีกจุดหนึ่ง^{๒๓๘} และยังช่วยให้ชุมชนมีอาชีพ^{๒๓๙} ควรมีการจัดทำตลาด
 ชุมชน^{๒๔๐} จัดทำเป็นซุ้มแสดงสินค้า และจัดเป็นแบบวัฒนธรรมของชาวอำเภอเชียงแสน เพื่อให้เป็น
 การสนับสนุน ชาวบ้าน และมีสินค้าเป็นของตนเอง^{๒๔๑} และควรมีการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ในชุมชน
 เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว(มัคคุเทศก์เด็ก) เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนเด็กๆ
 และเยาวชนในพื้นที่ใช้ภาษา และสื่อถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นด้วย^{๒๔๒}

^{๒๒๘} ณปภัช ธีรัฐชัยกุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๙} พลอยนภัส พิธิษฐ์กุล, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๐} อริสา ร่องทอง, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๑} จินตนา เกานุช, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๒} ทูนาศ ร่องขันแก้ว, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๓} วารุณี วงศ์ษา, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๔} กัลยารัตน์ จิตการณ, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๕} รักษ์สา จันทาพูน, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๖} อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๗} จักรินทร์ นิลโนรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๘} ชนิดาภา พันธุ์ชะวงษ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๙} อริสรา ชะกะกุช, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๐} ฟองคำ วิชัย, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๑} สมสา กุลพนาภินันท์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๒} ธวัชรรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

ส่วนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน (กลุ่มที่ ๔)

การวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน (กลุ่มที่ ๔) ได้แก่ แม่ค้า/ผู้ประกอบการ คนขายดอกไม้/รูปเทียน/วัตถุมงคล เจ้าหน้าที่ในวัด แบ่งเป็น ๘ ประเด็นคำถาม สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ร่วมประชุมชน/ร่วมวางแผน หรือสนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็นกับทางวัดสม่ำเสมอ พบว่า เมื่อทางวัด ได้จัดประชุม เพื่อร่วมพูดคุยสนทนากันในเรื่องต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับการให้บริการของผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน ก็จะไปเข้าร่วมประชุมเสมอ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่วัดอุดมคง^{๒๔๓} ซึ่งในที่ประชุมจะแจ้งเรื่องการประพฤติปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่กองอำนวยการประชาสัมพันธ์เป็นโซนแรกที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเข้ามาถามขอคำแนะนำในเรื่องต่างๆ^{๒๔๔} รวมทั้งในที่ประชุมได้เปิดโอกาสให้พูดคุย และแสดงความคิดเห็นซึ่งได้เข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ^{๒๔๕} นอกจากนี้ในเรื่องที่ประชุมของกลุ่มผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า ยังชี้แจงในเรื่องการต้อนรับปฏิสันถาร คือ เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาซื้อสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ แม่ค้าควรมีเกียรติเป็นมิตรต่อลูกค้า หรือนักท่องเที่ยวที่มาซื้อ^{๒๔๖} และทั้งนี้ในฐานะที่เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุด ซึ่งก็เป็นเจ้าที่ผู้ให้บริการประเภทหนึ่งภายในวัดได้เข้าร่วมการประชุมที่ทางวัดจัดขึ้นเสมอ^{๒๔๗}

ประเด็นที่ ๒ ส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์ หรือสนับสนุนกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทางวัดจัดขึ้น พบว่า ส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์ หรือสนับสนุนกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ที่ทางวัดได้จัดขึ้นได้ประชาสัมพันธ์เสมอๆ และร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วย โดยเฉพาะกลุ่มสมุนไพร่ได้ร่วมดำเนินการ และประชาสัมพันธ์ แนะนำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน^{๒๔๘} ซึ่งจะมีผู้ที่สนใจในกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ของทางวัดจะมีทั้งเด็ก เยาวชน วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้เฒ่าผู้แก่

^{๒๔๓} สัมภาษณ์, พงษ์เพชร ปันสกุล จนท.โขโด, พระ, เจ้าหน้าที่บูชาวัดอุดมคง, ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๙ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๔} สัมภาษณ์, นิสากร ตาเงิน, แม่ชี, เจ้าหน้าที่กองอำนวยการประชาสัมพันธ์, ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๕} สัมภาษณ์, บัวจี พงษ์สวัสดิ์, เจ้าหน้าที่แผนกยาสมุนไพร่, ๖๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๖} สัมภาษณ์, เนตรนภา เสี่ยงใส, ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า, ๘ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์, เครือมาศ กาไชยวงศ์, บรรณารักษ์ห้องสมุด, ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๘} บัวจี พงษ์สวัสดิ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ช่วยประชาสัมพันธ์ และดำเนินงานทุกอย่าง ให้ความร่วมมือกับ ประเพณี และทุกกิจกรรมเสมอ^{๒๔๙} รวมทั้งแม่ชี และพระสงฆ์ ก็ยังมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม^{๒๕๐} และดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์ต่างๆ เกี่ยวกับพระสงฆ์^{๒๕๑} โดยเฉพาะผู้ประกอบการร้านค้า และคนในชุมชนจะมีการจับฉลากแบ่งโซนแบ่งกลุ่มกัน เพื่อจัดทำโรงงาน มาบริการให้คนในชุมชน และผู้มาร่วม ในกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่ทางวัดได้จัดขึ้น^{๒๕๒}

ประเด็นที่ ๓ ขายสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ในราคาที่เป็นธรรม ไม่เอากำไรเกินควร พบว่า ผู้ประกอบการร้านค้าได้ขายสินค้า ผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าที่มีคุณภาพขายในราคาที่เป็นธรรม ไม่แพง^{๒๕๓} เพราะผลิตภัณฑ์ สินค้าส่วนใหญ่ผู้ที่มาซื้อมีทั้งนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม ผลิตภัณฑ์ สมุนไพร^{๒๕๔} จะขายในราคากันเองไม่แพง เพราะกลุ่มสมุนไพรผลิตเอง^{๒๕๕} ร้านวัดอุดมคงค และ กองอำนวยการประชาสัมพันธ์ได้ขายตามราคาที่วัดพิจารณาซึ่งก็สมเหตุสมผล^{๒๕๖} อีกอย่างหนึ่ง การเข้าซื้อวัดอุดมคงคแล้วแต่นำปัจจัยมาสร้างวัด^{๒๕๗}

ประเด็นที่ ๔ มีน้ำใจไมตรีต่อลูกค้า หรือนักท่องเที่ยวที่มาซื้อ พบว่า มีน้ำใจไมตรีต่อ ลูกค้า หรือนักท่องเที่ยวที่มา โดยเฉพาะกองอำนวยการประชาสัมพันธ์ นอกจากจะมีน้ำใจไมตรีต่อ ลูกค้า หรือนักท่องเที่ยวแล้ว ยังมีการนำแนะนำสถานที่ต่างๆ ภายในวัด^{๒๕๘} ซึ่งร้านยาต้มสมุนไพรจะมียา ต้มที่ให้ดื่ม และชิมฟรี ซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดก็จะแวะมาดื่มชิมกัน ซึ่งจะมีการแนะนำ ให้ความช่วยเหลือและชี้แนะในเรื่องสรรพคุณ^{๒๕๙} รวมถึงร้านค้าผู้ประกอบการต่างๆ ภายในวัดก็จะมี น้ำใจไมตรีต่อลูกค้า หรือนักท่องเที่ยว เพื่อผู้ที่มาเยือนประทับใจและอยากกลับมาเที่ยวมาซื้อสินค้า อีก^{๒๖๐} ดังนั้นควรมีน้ำใจไมตรีต่อทุกคนที่เป็นลูกค้าและไม่ใช้ลูกค้า^{๒๖๑} เพราะถือเป็นจริยธรรมอันดีงาม ของผู้ให้บริการที่พึงมีต่อลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว^{๒๖๒}

^{๒๔๙} เครือมาศ กาไชยวงศ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๐} นิสากร ตาเงิน, แม่ชี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๑} พงษ์เพชร ปิ่นสกุล จนทโซโต, พระ, ๙ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๒} เนตรนภา เสียงใส, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๓} เนตรนภา เสียงใส, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๔} บัวจี พงษ์สวัสดิ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๕} เครือมาศ กาไชยวงศ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๖} นิสากร ตาเงิน, แม่ชี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๗} พงษ์เพชร ปิ่นสกุล จนทโซโต, พระ, ๙ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๘} นิสากร ตาเงิน, แม่ชี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๙} บัวจี พงษ์สวัสดิ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๐} เนตรนภา เสียงใส, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๑} พงษ์เพชร ปิ่นสกุล จนทโซโต, พระ, ๙ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๒} เครือมาศ กาไชยวงศ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

ประเด็นที่ ๕ ขายนินค้า หรือผลิตภัณฑ์แก่นักท่องเที่ยวด้วยความซื่อสัตย์
ตรงไปตรงมา พบว่า คนขายของภายในวัด แม่ค้า พ่อค้า รวมทั้งผู้ให้บริการในการขาย มีความซื่อสัตย์^{๒๖๓}ตรงไปตรงมาต่อนักท่องเที่ยวทุกคน ไม่เลือกปฏิบัติ^{๒๖๔} ขายนินค้า ผลิตภัณฑ์ด้วยความเต็มใจ^{๒๖๕} ยินดีให้บริการต่อลูกค้า^{๒๖๖} เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมวัด หรือนักท่องเที่ยวที่มาซื้อสินค้า รู้สึกดีและอยากมาซื้ออีก ซึ่งทุกคนล้วนมีคุณธรรมที่ดีประจำใจอยู่แล้ว จึงมีความซื่อสัตย์ ไม่โกงเงินลูกค้าที่มาซื้อ^{๒๖๗}

ประเด็นที่ ๖ ขายนินค้า หรือผลิตภัณฑ์ถูกต้องตามคุณภาพ และป้ายราคาที่ติดไว้
พบว่า ป้ายราคาติดไว้อย่างชัดเจน^{๒๖๘} เช่น ร้านกาแฟสด ก็จะมีป้ายไว้นิลิตติดหน้าร้านว่าชาเขียว แก้วละ ๓๐ บาท โกโก้ ๓๐ บาท ฯลฯ^{๒๖๙} ซึ่งในแต่ละร้านค้าที่ให้บริการจะมีป้ายบอกราคาไว้อย่างชัดเจน^{๒๗๐} เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยว หรือผู้ซื้อได้ตัดสินใจก่อนจะซื้อตามป้ายราคา^{๒๗๑} และร้านวัดถมุงคลเรื่องคุณภาพอยู่ที่คนซื้อว่ามีความศรัทธาแค่ไหน ซึ่งก็ได้ขายตามราคาที่ยึดไว้^{๒๗๒}

ประเด็นที่ ๗ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา พบว่า วัดพระธาตุผาเงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับ จริยธรรม คุณธรรม และประวัติศาสตร์^{๒๗๓} ซึ่งปัจจุบันทางวัดได้มีการบริหารจัดการเป็นอย่างดี^{๒๗๔} เช่น เรื่องการต้อนรับให้ความสะดวกเรื่องสถานที่ เรื่องเส้นทางลานจอดรถเป็นจริยธรรม ในการต้อนรับ^{๒๗๕} โดยเฉพาะเรื่องความซื่อสัตย์ ซื่อตรงเป็นสิ่งที่แม่ค้า ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ พึงปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว หรือผู้ใช้บริการ^{๒๗๖} รวมถึงการมีอัธยาศัยที่ดี ที่ถือเป็นจริยธรรม ที่สำคัญอย่างหนึ่ง^{๒๗๗}

ประเด็นที่ ๘ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
พบว่า ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะช่วยกิจกรรมทุกกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้นไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ไม่ว่าจะเป็นชุมชนของวัด หรือชุมชนใกล้เคียง ต่างก็ร่วมมือช่วยเหลือ และดำเนินงานทุกอย่าง

^{๒๖๓} เนตรนภา เสี่ยงใส, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๔} บัวจี พงษ์สวัสดิ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๕} นิสากร ตาเงิน, แม่ชี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๖} พงษ์เพชร ปิ่นสกุล จนทโซโต, พระ, ๙ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๗} เครือมาศ กาไชยวงศ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๘} บัวจี พงษ์สวัสดิ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๙} เนตรนภา เสี่ยงใส, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๐} เครือมาศ กาไชยวงศ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๑} นิสากร ตาเงิน, แม่ชี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๒} พงษ์เพชร ปิ่นสกุล จนทโซโต, พระ, ๙ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๓} อ่างข้า.

^{๒๗๔} นิสากร ตาเงิน, แม่ชี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๕} เครือมาศ กาไชยวงศ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๖} เนตรนภา เสี่ยงใส, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๗} บัวจี พงษ์สวัสดิ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๘} เครือมาศ กาไชยวงศ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

เช่น แนะนำ ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับกิจกรรม ประเพณี ของทางวัด^{๒๗๙} และเมื่อมีกิจกรรมประเพณี ภายในวัดได้จัดพื้นที่ให้ชุมชนมาจำหน่ายสินค้า อาหารพื้นเมือง^{๒๘๐} ซึ่งช่วยให้ชุมชนมีรายได้ มีอาชีพ เปิด^{๒๘๑} ซึ่งจะเห็นได้ว่าทางวัดได้โอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ต่างๆ^{๒๘๒}

ส่วนที่ ๕ ผลการวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ คนใน ชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุผาเงา จำนวน ๒๐ คน แบ่งเป็น ๖ ประเด็นคำถาม สามารถ วิเคราะห์ได้ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง/วางแผน/บทบาทหน้าที่ ในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ พบว่า ชุมชนบ้านสบคำ ได้มีส่วนร่วม กำหนดแนวทาง/วางแผน/บทบาทหน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ทำงาน ร่วมกับวัด โดยมีการกำหนดแนวทาง ดังต่อไปนี้

๑.๑) มีการวางแผนเกี่ยวกับการจัดระเบียบร้านค้า คือ ได้มีมาตรการให้ผู้ประกอบการ ร้านค้าทุกคน ทั้งพ่อค้าแม่ค้าเร่ ต้องจัดอยู่ในโซนเดียวกัน คือบริเวณลานโองหลวงอุมาพร เพื่อมีความ เป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะดวกในการซื้อของนักท่องเที่ยว

๑.๒) มีการวางแผนเกี่ยวกับการทำความสะอาด และการให้บริการ เพราะเรื่องความ สะอาดเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีความสะอาดในด้านต่างๆ เช่น ห้องสุขา ลานวัด โบสถ์ วิหาร หรือบริเวณรอบวัด

๑.๓) มีกลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มทอผ้าไหม และกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน ซึ่งทางวัดได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพ รวมทั้งสืบสานอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมการทอผ้าลวดลายเชียงแสนด้วย

๑.๔) ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ทุกคนในวัดผาเงา ชุมชนได้มีส่วนร่วม และดำเนินการ ในเรื่องดังกล่าว และยังมีคนในชุมชน เข้าไปทำงานร่วมกับวัด

๑.๕) มีการแนะนำ ตอบคำถามสถานที่ต่างๆ ภายในวัดแก่นักท่องเที่ยว ทางชุมชนให้ ความร่วมมือ และคอยแนะนำในเรื่องสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาถามเสมอ

๑.๖) แนะนำเรื่องการแต่งกาย ชุมชนมีการนำเสนอในเรื่องการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ บุคลากร ผู้ให้บริการภายในวัด เพราะอยากให้มีการแต่งกายที่สวยงาม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

^{๒๗๙} บัวจี่ พงษ์สวัสดิ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๐} นิสากร ตาเงิน, แม่ชี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๑} เนตรนภา เสี่ยงใส, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๒} พงษ์เพชร ปิ่นสกุล จนทโซโต, พระ, ๙ มกราคม ๒๕๖๐.

๑.๗) แสดงความเห็นเกี่ยวกับ การจอตกรให้เป็นระเบียบ ทางวัดมีพื้นที่ ลานจอตกร กว้างขวาง ดังนั้นควรมีป้ายแนะนำ ให้นักท่องเที่ยวที่มา จอตกรอย่างเป็นระเบียบ

ประเด็นที่ ๒ ชุมชนมีส่วนร่วม สนับสนุน/ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด พบว่า ชุมชนบ้านสบคำมีส่วนร่วม สนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุผาเงา สม่าเสมอ มีความสามัคคีกัน ดังต่อไปนี้

๒.๑) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ประเพณี และกำหนดแนวทางในเรื่องต่างๆ เช่น เมื่อมี ประเพณีเทศน์มหาชาติ คนในชุมชนก็จะประชุมร่วมกับวัด เพื่อแบ่งส่วนในเรื่องกัณฑ์เทศน์แต่ละกัณฑ์ โดยที่ผ่านมามีการแบ่งกัณฑ์เทศน์ ออกเป็นซอย คือ ซอย ๑ รับ กัณฑ์ที่ ๑ ทศพร ซอย ๒ รับ กัณฑ์ที่ ๒ หิมพานต์ โดยคนในชุมชนแต่ละซอยต้องมีความสามัคคีกัน และทำบุญร่วมกัน

๒.๒) มีการร่วมรับนโยบาย แล้วนำไปปฏิบัติ เมื่อทางวัดมีนโยบาย มาตรการ กฎระเบียบ หรือข้อปฏิบัติต่างๆ ชุมชนก็จะนำข้อดังกล่าวไปปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น เมื่อมีกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น คนในชุมชนก็จะมาช่วยกันจัดสถานที่ ทำโรงทานเลี้ยงแขกที่มา ช่วยกัน รักษาความสะอาดของสถานที่ เป็นต้น

๒.๓) ส่งเสริมการเรียนรู้การทำสมุนไพร ชุมชนมีส่วนร่วม และส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยกลุ่มสมุนไพรของวัดพระธาตุผาเงา ที่มีสมาชิกเป็นคนในชุมชนบ้านสบคำ จะนำสมุนไพร ที่วัดปลูกในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสมุนไพรที่ปลูกตามบ้าน มาทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น สบู่แดงกวา สบู่มะขาม แชมพูอัญชัน แชมพูมะกรูด ครีมนวดผม ยาหม่อง ยาต้ม พิมเสน และลูก ประคบ ฯลฯ ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวก็จะนำมาจำหน่ายที่วัดคือร้านยาต้มสมุนไพร ให้กับนักท่องเที่ยวที่ สนใจ รวมถึงชาวบ้านในชุมชน ในราคาย่อมเยา

๒.๔) ส่งเสริมการเรียนรู้ผ้าทอลายต่างๆ ของกลุ่มผ้าทอลวดลายเชียงแสน ซึ่งเป็นการทอ ผ้าด้วยมือ ไม่ใช่เครื่องจักรในการทอผ้า เพราะเป็นการอนุรักษ์ และส่งเสริมประเพณีการทอผ้าที่ โบราณนี้ไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนบ้านสบคำ

๒.๕) ส่งเสริมประเพณี งานบุญทุกงานที่จัดขึ้น คนในชุมชนทุกคนจะให้ความสำคัญใน เรื่องนี้มาก เพราะกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้นในทุกๆ ปี เป็นเป็นกิจกรรม ประเพณีที่ดี งาม เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งคนในชุมชนบ้านสบคำได้เล็งเห็นความสำคัญ และ ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ประเด็นที่ ๓ ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม พบว่า ชุมชนบ้านสบคำ ได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม ดังต่อไปนี้

๓.๑) ผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยตรง คือ มีการสร้างอาชีพ คือ กลุ่มสมุนไพร และกลุ่ม ผ้าทอล้านนาเชียงแสน ซึ่งสร้างรายได้แก่ชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีแหล่งเรียนรู้ เกิดทักษะความรู้ใหม่ให้กับคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในด้าน ต่างๆ มากขึ้น

๓.๒) ผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยอ้อม มีหน่วยงานราชการต่างๆ มาส่งเสริมสนับสนุน เช่น ถนนดีขึ้น มีประปาที่สะอาดใช้อุปโภค บริโภค ไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน ชุมชนเล็กๆ ทำให้คนในชุมชน มีความเป็นอยู่ที่สะดวกขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก รวมทั้งมีวิทยากรมาส่งเสริมความรู้ต่างๆ เช่น อบรม คุณธรรม จริยธรรม ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๓.๓) ผลที่เกิดจากการท่องเที่ยว คือ มีศูนย์การเรียนรู้ตามอัยยาศัย (ก.ศ.น.) ให้เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ที่อยากเรียน มาเรียนเอาความรู้ได้ มีโรงเรียนปติยัตธรรม ที่ให้พระสงฆ์ สามเณร มาเรียนรู้มีกลุ่มนักเรียนสามวัย สอนเกี่ยวกับการประดิษฐ์ต่างๆ เช่น ดอกไม้ โคมไฟ ฯลฯ แก่ผู้ที่สนใจเรียนรู้ซึ่งไม่จำกัดอายุ

ประเด็นที่ ๔ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

๔.๑) ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเสมอ เมื่อทางวัดจะจัดกิจกรรม ประเพณีต่างๆ เช่น บุญข้าวจี๋ ไหลเรือไฟ สวดมนต์ข้ามปี ฯลฯ ซึ่งทางวัดให้ชุมชน หรือตัวแทนคนในชุมชน เข้าร่วมรับฟังเสนอความคิดเห็นเสมอ นอกจากนี้เมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลงยังสรุปผลของกิจกรรมนั้นๆ ด้วย เพราะหากเกิดข้อปัญหา ในกิจกรรมนั้นๆ ครั้งต่อไปก็จะนำไปปรับแก้ไข

๔.๒) เมื่อทางวัดจัดตั้งกลุ่มสมุนไพรร กลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน ก็จะเชิญชวนผู้ที่สนใจในชุมชนเข้ามาร่วมกันทำในกลุ่มต่างๆ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถ และมีรายได้ และยังอนุรักษ์ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์นี้ไว้ด้วย

ประเด็นที่ ๕ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา พบว่า การส่งเสริมจริยธรรมในการท่องเที่ยวนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญที่ควรชี้แจง บอกกล่าว และปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ให้บริการทุกคน ดังต่อไปนี้

๕.๑) การแต่งตัว เป็นสิ่งสำคัญในการมาท่องเที่ยววัด ต้องแต่งกายให้เหมาะสมกับสถานที่ ให้เกียรติสถานที่ ดังนั้นควรมีป้ายบอกให้นักท่องเที่ยว ผู้ที่มาเที่ยว มีการแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสม

๕.๒) ผู้ประกอบการร้านค้า ร้านค้าชุมชน มีการขายของในราคาที่เหมาะสม และสินค้ามีคุณภาพ จำหน่ายสินค้าในราคาที่ไม่แพงแล้ว

๕.๓) ควรมีการแนะนำการปฏิบัติตน และศาสนพิธี เช่น การจุดธูปเทียน วิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อนักท่องเที่ยว หรือคนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องดังกล่าว

ประเด็นที่ ๖ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ทางวัดพระธาตุผาเงาควรมีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวได้รำลึกถึงดังต่อไปนี้

๖.๑) ควรมีการออกแบบสื่อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ที่แสดงให้เห็นถึงวัดพระธาตุผาเงา หรือชุมชนวัดพระธาตุผาเงา จำหน่ายเป็นที่ระลึก แก่ นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจซื้อ

๖.๒) ออกแบบเหรียญที่ระลึก ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัดพระธาตุผาเงา หรืออาจมีของที่ระลึก เล็ก น้อยๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หรือผู้มาเที่ยว

๖.๓) รวมกลุ่มให้ความรู้ และคิดค้นกรรมวิธีการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรร เพื่อให้นักท่องเที่ยว และถูกใจนักท่องเที่ยว

๖.๔) ชุมชนมีส่วนร่วมในการการทอผ้าลายเชียงแสนที่ทอด้วยมือ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ต้องอนุรักษ์

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาจริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และ ๒) เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

วิธีการวิจัย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาจากวิจัยเอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการสัมภาษณ์ประกอบ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเป็นลักษณะของคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) รวมทั้งการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๓๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป/คน กลุ่มที่ ๒ หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๓ นักท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน กลุ่มที่ ๔ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน จำนวน ๕ คน และ ๒) ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน ๒๐ คน

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

คำว่า จริยธรรม ในที่นี้ หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม และกฎศีลธรรม อันเป็นหลักประเพณี หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ที่จะนำไปสู่จุดหมาย คือ ความดับทุกข์หรือการหลุดพ้นปัญหา อยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์ ขยายความได้ว่า สิ่งที่ควรประพฤติ และปฏิบัติเหมาะสมในสิ่งที่ถูกต้องซึ่งสังคมยอมรับ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขร่มเย็น ประเภทของจริยธรรม ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น ๓ จริยธรรมหลัก (พุทธจริยธรรม) ได้แก่ ปฏิสันถาร ๒ อิทธิบาท ๔ และสาราณียธรรม ๖ จริยธรรมรอง (วัตรปฏิบัติ) ได้แก่ อาคันตุกวัตร อาวาสกวัตร คมิกวัตร เสนาสนวัตร และวัจจกวัตร และจริยธรรมสากล (หน้าที่ความรับผิดชอบ) ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติ หรือสิ่งที่กำหนดให้ทุกคนควรปฏิบัติ ได้แก่ ความรับผิดชอบ

ต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอดุสหาะ และความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นหลักประพฤติปฏิบัติที่ทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ หรือนับถือศาสนาใดๆ ก็ตาม เห็นพ้องว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ เป็นกติกากฎ จรรยา มารยาท ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ต้องเป็นไปตามกรอบปฏิบัตินี้ เมื่อกล่าวโดยแยกประเภท สรุปได้ดังนี้

๑) จริยธรรมหลัก(พุทธจริยธรรม) สำหรับการท่องเที่ยว หรือส่งเสริมการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น ๓ หมวดธรรมใหญ่ ๆ ดังนี้

หมวดที่ ๑ หมวดปฏิสันถาร(การต้อนรับแขกผู้มาเยือน) ๒ อย่าง คือ ๑) อามิสปฏิสันถาร ได้แก่การต้อนรับด้วยสิ่งของ เช่น ให้ข้าวปลา อาหาร น้ำดื่ม หรือแม้แต่การให้พักอาศัย ให้ที่อยู่อาศัย โดยสมควรแก่แขกผู้มาเยือนถึงถิ่นอย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า “เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” และ ๒) ธรรมปฏิสันถาร เป็นการปฏิสันถารโดยธรรม ได้แก่ การกล่าวธรรมะ ให้ฟังหรือแนะนำในทางธรรม ในทางปฏิบัติ หมายถึงการต้อนรับโดยสมควรแก่ฐานะของแขกผู้มาเยือน

หมวดที่ ๒ สาราณียธรรม(ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน) ๖ ประการ ได้แก่ ๑) เมตตาการุณยธรรม การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่น การให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือ และเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น ๒) เมตตาวจีรรม การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุทธิมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ๓) เมตตาเมตตากรรม ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔) สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ๕) สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และ ๖) ทิฐีสสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ พุทธจริยธรรมหมวดนี้ ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี

หมวดที่ ๓ อิทธิบาทธรรม ๔ (ทางแห่งความสำเร็จ) ในที่นี้เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้งานที่ทำ สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี ได้แก่ ๑) ฉันทะ คือ ความชอบใจ พอใจในกิจการ งานบริการ การท่องเที่ยวที่ทำ ๒) วิริยะ คือ พากเพียร ขยันขันแข็งในกิจการงานบริการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ๓) จิตตะ คือ ความตั้งใจทำในกิจการ งานบริการการท่องเที่ยว และ ๔) วิมังสา คือ เข้าใจทำด้วยปัญญา ในกิจการงานบริการการท่องเที่ยว

๒) จริยธรรมรอง(วัตรปฏิบัติ) ส่วนจริยธรรมที่เป็น “วัตร” ในหมวดพระวินัยที่สงฆ์มี ธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาพึงปฏิบัติต่อกัน ซึ่งชาวบ้านก็สามารถนำมาปรับใช้ได้ จำแนกเป็น ๕ หมวด ดังนี้

หมวดที่ ๑ อาคันตุกวัตร ได้แก่ ข้อปฏิบัติสำหรับแขกผู้มาเยือน / นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนี้ ๑) แต่งกายสุภาพเรียบร้อย อาทิ เสื้อแขนยาว เสื้อแขนสั้นที่ไม่ใช่แขนกุด เสื้อกล้าม หรือเกาะอก ไม่ควรใส่เสื้อผ้าที่บางหรือรัดรูปมากเกินไป กางเกงที่ใส่ก็ควรเป็นกางเกง ขาวยาว กระโปรงคลุมหัวเข่า เพราะเหตุที่ควรปฏิบัติเช่นนี้ เพราะวัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม คนไปวัด เพื่อทำบุญทำจิตใจให้สงบ ๒) ควรถอดรองเท้าในที่ที่ควรถอด เช่น วิหาร โบสถ์ ลานเจดีย์ หรือในเขต

ที่ป้ายประกาศว่า “กรุณาถอดรองเท้า” เป็นต้น ๓) ในขณะที่เที่ยวภายในวัด ควรพูดจาสุภาพ ไม่ส่งเสียงดัง เอะอะโวยวาย และก่อเหตุทะเลาะวิวาท ๔) ควรให้ความเคารพ ต่อเจ้าที่หรือผู้ให้บริการ การท่องเที่ยวภายในวัด

หมวดที่ ๒ อาวาสกัณฑ์ ได้แก่ ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าถิ่น หรือเจ้าของที่พักหรือผู้ให้บริการ ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนี้ ๑) ควรแนะนำห้องสุขาแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน หรือควรมีป้ายนิเทศบอก ให้ชัดเจน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายถึงขยะ ป้ายห้องสุขา ฯลฯ ๒) ควรมีน้ำดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยว ๓) ควรมีที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ที่พักผ่อน ลานถ่ายรูป บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

หมวดที่ ๓ เสนาสนวัตร ได้แก่ ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของ ส่วนรวม ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนี้ ๑) เมื่อใช้ห้องสุขา ควรถอดรองเท้าก่อนเข้าห้อง เพื่อป้องกันเศษ ดินที่รองเท้าเปื้อนพื้นห้องน้ำ เมื่อทำธุระเสร็จ ก่อนออกจากห้อง(สุขา) ควรสำรวจดูความเรียบร้อย ของห้องด้วย ๒) เมื่อใช้โต๊ะ หรือเก้าอี้ ของทางวัดแล้ว ควรเก็บไว้ที่เดิมให้เรียบร้อย ๓) เมื่อใช้อาคารที่ พักของวัดแล้ว ควรเก็บให้เรียบร้อย เช่น ที่นอน หมอน ผ้าห่ม ฯลฯ ๔) เมื่อรับประทานอาหารของโรง ครวัดแล้ว ควรล้างจาน ช้อนช้อม แก้วน้ำเอง รวมทั้งก่อนออกจากโถะทานข้าว ควรเก็บเก้าอี้ให้ เรียบร้อย

หมวดที่ ๔ คมิกวัตร ได้แก่ ข้อปฏิบัติของผู้ที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว ควรประพฤติ ปฏิบัติ ดังนี้ ๑) เมื่อใช้ห้องสุขา ควรถอดรองเท้าก่อนเข้าห้อง เพื่อป้องกันเศษดินที่รองเท้าเปื้อนพื้น ห้องน้ำ เมื่อทำธุระเสร็จ ก่อนออกจากห้อง(สุขา) ควรสำรวจดูความเรียบร้อยของห้องด้วย ๒) เมื่อ ทานอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มแล้ว ควรนำเศษขยะทิ้งลงในถังขยะ ไม่ควรทิ้งเรี่ยราด ๓) เมื่อใช้โต๊ะ หรือเก้าอี้ ของทางวัดแล้ว ควรเก็บไว้ที่เดิมให้เรียบร้อย และ

หมวดที่ ๕ วัจจกัณฑ์ ได้แก่ ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำ ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนี้ ๑) ถอดรองเท้าก่อนเข้าห้อง เพื่อป้องกันเศษดินที่รองเท้าเปื้อนพื้นห้องน้ำตรวจสอบอุปกรณ์ภายใน ห้องน้ำ เช่น ชันน้ำ ปริมาณน้ำที่จะใช้ชำระล้างมีบ้างไหม ๒) ควรรอน้ำลงไปในโถส้วมก่อน การถ่าย อุจจาระและปัสสาวะ ๓) เปิดน้ำใส่ถัง และเทน้ำตามทันทีขณะขับถ่าย เพื่อกลบเสียงและขจัดกลิ่น ๔) ใช้กระดาษชำระในการชำระล้าง หลังการขับถ่าย พร้อมกับรอน้ำที่โถ และคอยเทน้ำให้สะอาดทุกครั้ง (หากพื้นไม่สะอาด ควรรอน้ำล้างให้สะอาดด้วย) ๖) เติมน้ำใส่ถังไว้ประมาณ ๓ ส่วน ๔ ของถัง แล้ว คว่ำขันไว้ทุกครั้ง ๗) ก่อนออกจากห้อง(สุขา) ควรสำรวจดูความเรียบร้อยของห้องน้ำ และเครื่องแต่ง กายของตนอีกครั้ง

๓) จริยธรรมสากล(หน้าที่ความรับผิดชอบ) เป็นข้อปฏิบัติ หรือสิ่งที่กำหนดให้ทุกคน ควรปฏิบัติ ได้แก่ ๑) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ความซื่อสัตย์ ๓) ความมีเหตุผล ๔) ความกตัญญู กตเวที หมายถึง ความรู้บุญคุณและการตอบแทนต่อผู้อื่นและสิ่งที่มีบุญคุณ ๕) การรักษาระเบียบวินัย ๖) ความเสียสละ ๗) ความสามัคคี ๘) การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ ได้ประโยชน์มากที่สุด ๙) ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีความลำเอียง ๑๐) ความอดุสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงาน ๑๑) ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสารที่จะช่วยให้ ผู้อื่นพ้นทุกข์

นอกจากนี้ยังมีหลักจริยธรรมในการท่องเที่ยว ๑๐ หลักการ ดังต่อไปนี้ ๑) การท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจ และทำให้มีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ระหว่างคนกับสังคมต่างๆ ๒) การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของปัจเจกบุคคล และกลุ่มคนในการบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ ๓) การท่องเที่ยว เป็นปัจจัยในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ๔) การท่องเที่ยวเป็นทั้งผู้ใช้และผู้ผดุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ๕) การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศและชุมชนเจ้าของบ้าน ๖) ภาระหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว ๗) สิทธิในการท่องเที่ยว ๘) เสรีภาพการเดินทางของนักท่องเที่ยว ๙) สิทธิของแรงงานและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และ ๑๐) การนำหลักจริยธรรมการท่องเที่ยวโลกออกใช้

จริยธรรมทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นหลักที่ควรปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ และเวลา ควรนำมาปรับใช้เป็นจริยปฏิบัติสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงาเป็นอย่างยิ่ง

๕.๑.๒ จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ชุมชนวัดพระธาตุผาเงา หมายถึง ประชาชนหมู่บ้านสบคำ ตำบลเวียง และชาวบ้านตำบลใกล้เคียงที่มาประกอบกิจการค้าขายและให้บริการด้านการท่องเที่ยว ที่วัดพระธาตุผาเงา โดยวัดพระธาตุผาเงาได้สนับสนุน ส่งเสริม ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ผ้าทอล้านนาเชียงแสน วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์สมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา และยังให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ให้คนในชุมชน หมู่บ้าน มาขายของ นำผัก ผลไม้ตามฤดูกาลมาวางขายภายในวัดได้ โดยไม่เก็บค่าบริการ และยังมีอาหารพื้นบ้านท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์ จำหน่ายทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ทางวัดพระธาตุผาเงามีการจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาเป็นประจำตลอด ๑๒ เดือน โดยกำหนดตารางเอาไว้อย่างชัดเจน เช่น ประเพณีตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ เดือนกุมภาพันธ์ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ งานบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันมาฆบูชา กิจกรรมทำบุญตักบาตร บวชนกขัมมะ สาธยายพระไตรปิฎกประเพณีฟังธรรมบุญผะเหวดฟังเทศน์มหาชาติ วันที่ ๗ - ๑๖ งานปริวาสกรรม บวชนกขัมมะ และวันที่ ๑๗ งานครบรอบวันชุดพบหลวงพ่อดาญเดือนกันยายน วันขึ้น ๑๕ ค่ำ กิจกรรมงานบุญสลากภัต ซึ่งทางภาคเหนือเรียกว่า ประเพณีทานก๋วยสลาก เป็นต้น ล้วนได้รับความร่วมมือจากชุมชนวัดพระธาตุผาเงาเป็นอย่างดี

ซึ่งจริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมหลักของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ สรุปได้ดังนี้

จริยธรรมธรรมหลัก(พุทธจริยธรรม) ได้พบ หลักจริยธรรมคือปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ) การต้อนรับนักท่องเที่ยวของวัด เป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอันดับต้นๆ เพราะหากมีการต้อนรับที่ดี นักท่องเที่ยวก็จะประทับใจ ซึ่งทางวัดได้ปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวนี้ด้วยดี และสาราณียธรรม ๖ (หลักธรรมที่ใช้สำหรับอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติแล้วทำให้คิดถึงกัน) ข้อปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันในหมู่มา เป็นสิ่งที่จำเป็น และพึงปฏิบัติในฐานะเป็นบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของวัด ซึ่งเมื่อวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี เจ้าหน้าที่ บุคลากร และผู้ให้บริการภายในวัด

ต้องมีกิริยาอาการสุภาพ เหมาะสม มีความประพฤติที่ดีงาม ต่อนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมทุกคน การให้ความร่วมมือ มีจิตอาสา ที่เรียกว่า สาธารณโภคี ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่ชุมชนได้ปฏิบัติ อย่างเสมอต้นเสมอปลาย การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี อธิษาศัยดี เป็นจริยธรรมพื้นฐานของผู้ให้บริการที่พึง กระทำต่อนักท่องเที่ยว และควรส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ในชุมชนเข้ามามีบทบาท เป็นมัคคุเทศก์น้อย ที่คอยอธิบาย บรรยายจุดสำคัญๆ ภายในวัด เพื่อส่งเสริมจริยธรรมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

จริยธรรมรอง(วัตรปฏิบัติ) พบว่า ในการนำวัตรหมวดต่างๆ มาปรับใช้ เช่น อาคันตุกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยว) วัดพระธาตุผาเงายังไม่มีป้ายบอก หรือชี้แจงเรื่องการแต่งกายสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้ที่มาเที่ยววัด ซึ่งทางกลุ่มผู้นำชุมชนก็ได้นำเสนอไป ในที่ประชุมแล้วว่า ควรจัดทำป้ายดังกล่าว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจในการเรื่องการ แต่งกาย, อาวาสสิกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว) เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ มีการต้อนรับที่เป็นกันเอง มีอริยาศัยดีคอยแนะนำในสิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ ท่องเที่ยวต่างๆ ภายในวัด มีป้ายนิเทศต่างๆ อาทิ ป้ายบอกเส้นทางภายในวัด ป้ายห้องสุขา ป้ายห้าม สูบบุหรี่ในอาคารที่พัก ฯลฯ ซึ่งป้ายหรือข้อปฏิบัติดังกล่าวเห็นได้ชัดเจน และทำให้นักท่องเที่ยวมีความ เข้าใจในการปฏิบัติตน, คมิกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว) มีการร่วมกันเสนอ ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่ก่อนจะออกจากแหล่งท่องเที่ยว เช่น มีป้ายเมื่อใช้ ห้องน้ำ ควรรักษาความสะอาด คือ ราดน้ำ หรือกดชักโครกทุกครั้งเมื่อใช้เสร็จ และฝ่ายประชาสัมพันธ์ กองอำนวยการได้ประกาศให้มีการเดินทางกลับอย่างปลอดภัยเสมอ, เสนาสนวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับ การใช้สอยเสนาสนะ หรือสิ่งของส่วนร่วม) ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือสิ่งของส่วนร่วม ได้เสนอและดำเนินการโดยทำการติดป้ายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีความเข้าใจตรงกัน และปฏิบัติได้ ถูกต้อง เช่น มีป้ายบอก ให้เก็บเก้าอี้ไว้ที่เดิมหลังจากใช้แล้ว มีป้ายห้ามสูบบุหรี่ในอาคารที่พัก, วัจจุกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำของนักท่องเที่ยว) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและวัด ร่วมเสนอเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติในการใช้ห้องสุขาของวัด เพื่อให้วัดมีความสะอาด

จริยธรรมสากล(หน้าที่ความรับผิดชอบ) พบว่า การรักษาความสะอาดและสุขอนามัย ของสถานที่ท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวคำนึงถึงเป็นอันดับแรกในการมาเที่ยว ซึ่งในเรื่องนี้ผู้ ที่อยู่ในวัด พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี ได้ช่วยกันทำความสะอาดทุกบริเวณภายในวัด ทุกเช้า-เย็น การแต่งกาย แต่งกายให้สุภาพเหมาะสม เพื่อเป็นการเคารพสถานที่ หรือ ศาสนสถาน มีป้ายชี้แจง เรื่องการแต่งกายให้กับนักท่องเที่ยว และผู้ที่จะมาทำบุญ เจ้าหน้าที่ บุคลากร ผู้ให้บริการของวัดต้องม ีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเรื่องการเงิน ไม่เอาเปรียบ ไม่คดโกง มีความ รับผิดชอบ ความมีน้ำใจไมตรี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือสังคมทำกิจกรรมอันเป็น สาธารณประโยชน์อยู่เสมอ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมเกิดความประทับใจ และสบายใจ ทุกคนปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางวัดกำหนดไว้ จึงทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา สามารถอภิปรายผลตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้ง ๓ ข้อใหญ่ ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

การท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการพักผ่อนหย่อนใจ สนุกสนาน ตื่นเต้น หรือเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันวัดเป็นศาสนสถานที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อีกรูปแบบหนึ่ง ที่มีผู้คนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างให้ความสนใจ เนื่องจากวัดมีศิลปะ โบราณสถาน โบราณวัตถุเก่าแก่ และทรงคุณค่าสมัยโบราณ และยังเป็นแหล่งเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของประเทศได้เป็นอย่างดี ซึ่งวัดพระธาตุผาเงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา มีสถาปัตยกรรม และศิลปะล้านนา สมัยเชียงแสนที่โดดเด่นทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีกิจกรรมประจำเดือนของทุกปี อาทิ งานบุญแห่เขตเทศน์มหาชาติ วันขึ้น ๑๐ ค่ำ ของเดือนกุมภาพันธ์ ประเพณีไหลเรือไฟในแม่น้ำโขง ในเดือนตุลาคม ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว และมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การท่องเที่ยวที่ดียังทำให้เกิดความเข้าใจ และส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรม ทำให้มนุษย์มีความใจกว้าง และยอมรับนับถือต่อความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และปรัชญาทางความคิด ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ของสุรศักดิ์ ศิลาวรรณา^๑ ที่ว่า วัดกลายเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชน ได้มาศึกษาหาความรู้จาก หลักธรรมคำสอนให้พระพุทธศาสนาผ่านองค์ประกอบต่างๆ ของวัด อีกบทบาทหนึ่งของวัดคือการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับศึกษาถึงสถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ต่างๆ ของคนในชาติและชาวต่างชาติ ส่งผลให้วัดสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติต่างศาสนา เดินทางมาเที่ยวชมศิลปะ ความงามต่างๆ ภายในวัด ซึ่งวัดจะได้รับความนิยมจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ความสำคัญของวัด ศิลปกรรมต่างๆ และชื่อเสียงของวัดด้วย และหากจะพัฒนาวัดพระธาตุผาเงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติที่ยั่งยืน และเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปนั้น

นอกจากจะต้องยึดหลักความร่วมมือของชุมชนแล้วนั้น ควรต้องพัฒนาจริยธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา เช่น อคันตวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว), อาวาสวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการท่องเที่ยว), คมิกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว), เสนาสนวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของส่วนรวม), วัจจุกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำของนักท่องเที่ยว), ปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ) สาราณียธรรม ๖ (หลักธรรมที่ใช้สำหรับอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติแล้วทำให้เกิดถึงกัน) ความซื่อสัตย์ ไม่คดโกงเอารัดเอาเปรียบ และความรับผิดชอบในหน้าที่ ฯลฯ ซึ่งพบว่าเจ้าหน้าที่ บุคลากร ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี และชุมชนที่เกี่ยวข้องภายในวัดพระธาตุผาเงาได้ปฏิบัติตามจริยธรรมเหล่านี้ อาทิ ภายในวัดมีป้ายนิเทศ แนะนำห้องสุขา อาคาร สถานที่ท่องเที่ยว และข้อปฏิบัติที่ชัดเจน ผู้ประกอบการร้านค้าซึ่งเป็นคนในชุมชน จำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ ตามราคาที่ติดป้ายไว้ให้กับนักท่องเที่ยวหรือลูกค้าที่มาซื้อทุกคน

^๑สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา, การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม, (มหาวิทยาลัยมหิดล : ๒๕๕๒), หน้า ๔๕.

ราคาของสินค้า ผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับคุณภาพสินค้า เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการแผนกต่างๆ ของวัด มีความเป็นมิตรไมตรี แนะนำ ให้ความช่วยเหลือเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการทุกครั้ง พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี วางตัวเหมาะสม และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดด้วยความเต็มใจ

กล่าวได้ว่า จริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว เพราะหากบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า หรือแม้แต่พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี และคนในชุมชน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม หลักจริยธรรมแล้วจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม เกิดความประทับใจ และอยากกลับมาเที่ยวอีก กล่าวได้ว่า คุณประโยชน์ที่สำคัญยิ่งของจริยธรรม คือ ช่วยสร้างสันติภาพในสังคมโลก ประโยชน์ข้อนี้ตรงกับคุณลักษณะของการท่องเที่ยว ที่ใช้เป็นเครื่องมือ ในการนำพาผู้คนต่างสังคมได้มาพบปะ ติดต่อกัน เจรจากัน จนนำไปสู่การเกิดสันติภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ คำกล่าวของ De Kadt^๒ นักวิชาการการท่องเที่ยว ที่ว่า การท่องเที่ยว คือการเดินทางผ่านที่นำไปสู่ สันติภาพ แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวจะไม่เกิดประสิทธิผลทางสันติภาพได้ ถ้าผู้คนที่อยู่ในสังคมของผู้มาเยือน และในสังคมของผู้ต้อนรับการมาเยือน ยังมีข้อขัดแย้งในเรื่องคุณธรรม และจริยธรรม

๕.๒.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการวางแผน/คิดริเริ่ม การปฏิบัติร่วมกิจกรรม ได้รับหรือแบ่งปันผลประโยชน์ การประเมินผล/ ติดตามผล ตลอดจนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการมีส่วนร่วมของ ชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่คนในชุมชนจะต้องมีอิสระในทางความคิด มีความรู้ความสามารถใน การกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุ ผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า คนในชุมชนบ้านสบคำมีส่วนร่วมในการวางแผน/คิดริเริ่ม หรือตัดสินใจ อาทิ ได้ร่วมพูดคุย เสนอความคิดเห็นกับวัด เพื่อหาหลัก ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรมใน การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และประวัติศาสตร์ที่ยั่งยืน, การมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติ/ร่วมกิจกรรม อาทิ ได้เข้าร่วมกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น ได้รับหน้าที่ ในด้านการบริการอาหาร(โรงทาน) ให้กับแขกหรือนักท่องเที่ยวที่มาร่วมกิจกรรม ประเพณี รวมทั้งช่วย ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนใกล้เคียงได้รับทราบกิจกรรม ประเพณีที่ทางวัดพระธาตุผาเงาจะจัดขึ้นเสมอ, การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ หรือแบ่งปันผลประโยชน์ โดยคนชุมชนได้นำอาหาร สินค้า ผลิตภัณฑ์ ผัก ผลไม้ตามฤดูกาลที่ปลูกกันเองในชุมชนมาวางจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวใน วัด โดยทางวัดมีการจัดตั้งกลุ่มสมุนไพร และกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัว และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล/ติดตามผล หรือตรวจสอบ คือ คนใน ชุมชนได้มาร่วมกันทำความสะอาดถนน ลานวัด หรือเข้าร่วมบูรณะซ่อมแซม และก่อสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องน้ำ ปรับปรุงภูมิทัศน์ ปลูกผักสวนครัวที่ศูนย์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน

^๒ De Kadt, Emanue, **Making Alternative Sustainable : Lessons from Development for Tourism**, (England : Institute of Development Studies at the University of Sussex), อ้างใน ฌอลองศรี พิมพ์สมพงศ์, รศ.ดร., “จริยธรรมการท่องเที่ยว”, วารสารเทคโนโลยีภายใต้, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (มกราคม ๒๕๕๒), หน้า ๗๔.

วัด รวมถึงผู้นำชุมชนได้ติดตามประสานงานในส่วนราชการ หรือองค์กรต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของวัดด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจร ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ กล่าวคือเริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเอง และถือเป็นภาระหน้าที่ของตน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นไปตามแนวคิดลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนของ Cohen and Uphoff^๓ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดังกล่าว เป็นหลักการสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว หมู่บ้านบุไทรโฮมสเตย์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ของอารีย์ นัยพินิจ และฐิรชญา มณีเนตร^๔ ที่ว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดอยู่ในระดับมากที่สุด ชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมลงมติ หรือลงความเห็นที่จะช่วยกันในการจัดการท่องเที่ยวทุกครั้งที่มีการประชุมในหมู่บ้าน การเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุน และการรับผลประโยชน์ตอบแทนชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการวางแผนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ชุมชนมีการประชุมการวางแผนจัดสถานที่บริเวณหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีการเข้าร่วมตัดสินใจในกิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาด ความสวยงาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน

๕.๒.๓ จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

จริยธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติอย่างยิ่ง จริยธรรม มิได้หมายถึง การถือศีล กินเพล เข้าวัดฟังธรรม จำศีลภาวนา โดยไม่ช่วยเหลือทำประโยชน์ให้แก่สังคม แต่จริยธรรมหมายถึงความประพฤติ การกระทำ และความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำ ด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุรู้ผลถูกต้องตามกาลเทศะ และบุคคล จะเห็นได้ว่า จริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น และมีคุณค่าสำหรับทุกคนในทุกวิชาชีพ ทุกสังคม ดังนั้นจริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงาเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจริยธรรม (Ethics) เป็นหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ การตัดสินใจว่าดีงามถูกต้องหรือไม่ จะดูที่พฤติกรรม การแสดงออกทั้งทางกายและวาจา หากเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี และคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุผาเงาซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีจริยธรรมในใจ ไม่ว่าจะเป็น ความตระหนักในหน้าที่ และความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ เทียงตรง ไม่เอารัดเอาเปรียบ

^๓ Cohen & Uphoff, *Effective Behavior in Organizations*, (New York : Richard D. Irwin Inc.Cronbach,L., 1980), p. 54.

^๔ อารีย์ นัยพินิจ และฐิรชญา มณีเนตร, *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว หมู่บ้านบุไทรโฮมสเตย์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา*, (คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๕๘-๖๓.

มีเมตตา มีน้ำใจ มีความเป็นมิตรไมตรี อคันตุกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยว), อาวาสกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว), คมิกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว), เสนาสนวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของส่วนรวม), วัจจกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำของนักท่องเที่ยว), ปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ) และสาราณียธรรม ๖ (หลักธรรมที่ใช้สำหรับอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติแล้วทำให้คิดถึงกัน) ฯลฯ จะส่งผลดีต่อนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ยั่งยืน ส่วนนักท่องเที่ยวก็ควรมีจรรยาบรรณของนักท่องเที่ยวเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ อุดสาหกรรมการท่องเที่ยว ของนิศา ชัชกุล^๕ ที่ว่าการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยเน้นความเป็นมืออาชีพ ความซื่อสัตย์ ความมีจรรยาบรรณ ในวิชาชีพ เช่น ความเป็นมืออาชีพ (Professionalism) การทำงานเพื่อให้บริการที่ประทับใจต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพ หมายถึง รู้จักวิธีการจัดการที่ดี เพราะความผิดพลาดที่เกิดขึ้นแม้เพียงน้อยนิด ทักษะที่ดีต่อการทำงาน มีความตั้งใจ รับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ คุณลักษณะด้านบริการ เป็นลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการทำงาน เช่น ความกระตือรือร้น ความเต็มใจ ความอดทน มองโลกในแง่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ (Honesty) การดำเนินงานอย่างตรงไปตรงมา มีน้ำใจ แสดงถึงความจริงใจ ทำให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี สร้างเครือข่าย และพันธมิตรที่พร้อมช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อ ตลอดจนนักท่องเที่ยวจะเชื่อถือและไว้วางใจ และสอดคล้องกับคู่มือเทคนิคการบริการด้วยใจ ของตรีเพ็ชร อำเมือง^๖ ที่ว่า คุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ที่จะทำงานด้านบริการ ควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ ๑) มีความรักในงานบริการ ความรักในงานบริการเป็นพื้นฐานสำคัญในการเต็มใจหรือยินดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ๒) มีบุคลิกภาพทั้งภายในและภายนอกที่ดี โดยเฉพาะลักษณะการแต่งกายที่แลดูสะอาดเรียบร้อยรวมไปถึงอากัปกิริยาที่แสดงออก เช่น การพูด การยิ้ม การหัวเราะ การแสดงท่าทางประกอบการพูดโดยเป็นไปโดยธรรมชาติ ๓) มีเทคนิคการให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสาร หรือการสนทนา เพราะการสื่อสาร เป็นสื่อกลางระหว่างผู้รับบริการกับผู้ให้บริการ การสื่อสารให้ผู้รับบริการเกิดความประทับใจ ควรสร้างความเป็นกันเอง เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความอุ่นใจ แสดงความเป็นมิตรโดยอาจแสดงออกทางสีหน้า แววตา กิริยาท่าทาง หรือน้ำเสียงที่สุภาพ เน้นการฟังเป็นหลัก ผู้ให้บริการควรตั้งใจฟังด้วยความอดทน ขณะที่ผู้รับบริการพูดอยู่ ไม่ควรแสดงอาการที่ไม่พอใจออกมา สบตากับผู้รับบริการเป็นระยะพร้อมกิริยาตอบรับอย่างเป็นมิตร ทวนคำพูด เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้รับบริการกำลังตั้งใจฟังในเรื่องที่ผู้รับบริการพูดอยู่อย่างต่อเนื่อง

^๕ นิศา ชัชกุล, อุดสาหกรรมการท่องเที่ยว, (สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔), หน้า ๘ .

^๖ ตรีเพ็ชร อำเมือง, คู่มือ-เทคนิคการให้บริการด้วยใจ, (งานเลขานุการกิจและสมาคมอาจารย์กองบริหารงานทั่วไปสำนักงานอธิการบดี : มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ป.ป), หน้า ๑๙.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑) ด้านสถานที่ วัดพระธาตุผาเงาควรมีป้ายชี้แจงเรื่องการแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว และควรมีการประชาสัมพันธ์ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวให้ทั่วถึงอย่างต่อเนื่อง เช่น แจกแผ่นพับ ใบปลิว การโฆษณาร่วมกับสถานีโทรทัศน์ และวิทยุ เป็นต้น

๒) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรปรับปรุง และพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ต (WIFI) เพื่อความสะดวกในการใช้อินเทอร์เน็ต (WIFI) ของนักท่องเที่ยว และควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยตามจุดบริการนักท่องเที่ยว และควรมีเจ้าหน้าที่ หรือมัคคุเทศก์นำเที่ยวในวัด เพื่อบรรยายความสำคัญของแต่ละสถานที่ภายในวัด

๓) วัดพระธาตุผาเงามีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เดินทางมาเที่ยวค่อนข้างมาก จึงควรจัดให้มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ในเรื่องการใช้ภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นการเพิ่มวิธีการสื่อสาร และให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

๑) วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ควรนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านพุทธสถาน ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของพุทธศาสนิกชนสืบไป

๒) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดจัดทำแผนงานให้ครอบคลุม ชัดเจนเกี่ยวกับจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการจัดสรรงบประมาณ และกำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ.๒๕๑๔. กรุงเทพมหานคร :
กระทรวงศึกษาธิการ. พ.ศ. ๒๕๒๕.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรณีย์ ถนอมกุล. พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสกลนคร,
ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.
กรมการฝึกหัดครู. คุณลักษณะทางจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๒๕.
กรมศาสนา. แนวทางการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติ
ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมศาสนา, ๒๕๕๗.
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๕๙.
กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยว
และกีฬา, ๒๕๕๔.
กระทรวงศึกษาธิการ. แผนพัฒนาจริยธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๒๗.
กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. นักเดินทาง : เชียงราย. กรุงเทพมหานคร : สารคดี, ม.ป.ป.
เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการ
บริการจัดหางาน. กรุงเทพมหานคร : กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน
กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐.
คณะศรัทธาวัดพระธาตุผาเงา. เชียงแสน ดินแดนแห่งความหลากหลายและอมตะ. เชียงราย :
ม.ป.ท, ๒๕๕๐.
คณะอนุกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่
ฉบับเชียงใหม่ ๗๐๐ ปี. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เมือง, ๒๕๓๘.
จำเริญรัตน์ เจือจันทร์. จริยศาสตร์ : ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร
: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๘.

- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐.
- เจมส์ แอล. เครย์ตัน. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร.เมธิดา พงษ์ศักดิ์ศรี. ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๑.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- จิรัชญา มณีเนตร. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เอกสารประกอบการสอนวิชาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔.
- _____. จริยธรรมของเยาวชนไทย. รายการวิจัยฉบับที่ ๒๑. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๕๐.
- ดาทิพย์ นันทโชค. เอกสารประกอบการบรรยายโครงการประชุมเชิงวิชาการ SWUMBA Research Conference, ณ โรงแรมจัสมิน เอ็กเซกคิวทีฟ สวีท, วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.
- ตรีเพ็ชร อ่ำเมือง. คู่มือ-เทคนิคการให้บริการด้วยใจ. งานเลขานุการกิจและสภาคณาจารย์กองบริหารงานทั่วไปสำนักงานอธิการบดี : มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ป.ป.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : บนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๔.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๓.
- นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๕๓.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทาง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๓๗.
- นิตา ชัชกุล. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ซี.พี. บุ๊ค สแตนดาร์ด, ๒๕๔๘.
- ปกรณ ปรียากร. ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร, ม.ป.ท., ๒๕๓๐.
- ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๑.

ปรัชญา เวสารัชช์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท**. สถาบันไทยคดีศึกษา : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘.

ปิ่น มุกกันต์. **ประมวลศัพท์ศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๐๔.

พจนา สวนศรี. **คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖.

พจนา สวนศรี. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook)**. กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖.

พยอม ธรรมบุตร. **เอกสารประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙.

พรนพ พุกกะพันธ์. **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : ป. สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต). **การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๐.

พระปลัดประสาน ฐิตธมฺโม และคนอื่นๆ. **อริยวินัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเฟื่องฟ้า พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๖.

พระมหาประยูร ปยุตโต. **พระพุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : สยามสมาคม, ๒๕๑๓.

พุทธทาสภิกขุ. **การสร้างเสริมจริยธรรมแก่วัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๒๑.

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. **การท่องเที่ยวแห่งเอเชีย**. โครงการพัฒนาการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ปีที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

ไมเคิล คีตติง. **แผนปฏิบัติการ ๒๑ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**, แปลจาก AGENDA ๒๑ โดยกระทรวงการต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, ม.ป.ป.

รชพร จันท์สว่าง. **เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔** (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๕๖).

ราณี อีสัยกุล. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว**. เอกสารประกอบการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.

วสิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑.

- วัดพระธาตุผาเงา. ประวัติวัดพระธาตุผาเงา : งานจุลกฐินประจำปี ๒๕๕๔,. เชียงราย : เชียงราย
ไพศาลการพิมพ์, ๒๕๕๔.
- วินิจ วีรยางกูร. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร :
โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.
- ศศิกานต์ กุลวานิช. การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเมืองเทศบาลเมืองตะกั่ว
ป่า อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism).
ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย, ๒๕๓๖.
- सानิตย์ บุญชู. การพัฒนาชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : กองวิชาการท่องเที่ยว กรมการ
ท่องเที่ยว, ๒๕๕๔.
- สำนักบริหารทะเบียน. จำนวนประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัด
เชียงราย ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓. กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓.
- สำนักพิมพ์มติชน. พจนานุกรมฉบับมติชน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พินเณศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์
จำกัด, ๒๕๔๗.
- สินธุ์ สโรบล. การท่องเที่ยวโดยชุมชน:แนวคิดและประสบการณ์พื้นฐานภาคเหนือ. เชียงใหม่ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖.
- สุชาดา จักรพิสุทธิ์. ปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทย ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา,
กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙.
- สุรรัตน์ เตชะทวิวรรณ. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการสอนวิชาพฤติกรรม
นักท่องเที่ยว. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕.
- เสถียร เหลืองอร่าม. โครงสร้างทางสังคมของชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๘.
- หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย และอุบลพันธ์ พรหมโยธี. ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.
- อศิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย.
กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสการพิมพ์, ๒๕๒๗.
- อภิญา กังสนารักษ์. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของ
สถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- อัจฉรา สโรบล. ชุมชนกับการพัฒนา. เชียงใหม่ : ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์, ๒๕๕๑.

(๒) บทความ:

แก้วสรร อติโพธิ. “การมีส่วนร่วมของประชาชน”, **รพีสาร**. ฉบับที่ ๗ ปีที่ ๒. (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๗).

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, รศ.ดร., “จริยธรรมการท่องเที่ยว”, **วารสารเทคโนโลยีภายใต้**, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (มกราคม ๒๕๕๒), หน้า ๗๔.

ชวัลนุช อุทยาน, “การท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ”, **จุลสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**, ฉบับที่ ๑, (๒๕๕๕).

ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ TAT. **tourism journal**, ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙).

วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ. “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี”. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗).

(๓) วิทยานิพนธ์:

กอบกุล ศรีวงศ์เจริญ. **ความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ตลาดน้ำท่าคา ตำบลท่าคา อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, ๒๕๕๐.**

จตุพล ชูจันทร์. “การพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในตำบลบ้านใต้ อำเภอกะพงงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๓.**

ชายชาญ ปฐมกาญจนา. **แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗.**

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.**

สุรศักดิ์ ศิลาวรรณ. **การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.**

อารีย์นัยพินิจ และฐิรชญา มณีเนตร. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว หมู่บ้านบุไทรโฮมสเตย์ อำเภอบางน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.**

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **ท่องเที่ยวไทย ๒๕๔๑-๒๕๔๒**. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย : (สำเนา), ๒๕๔๑.

(๕) ข้อมูลออนไลน์:

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ปี ๒๕๕๘-๒๕๖๐**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.mots.go.th>. (๑ สิงหาคม ๒๕๕๙).

ข่าวสารการท่องเที่ยว. **Tourism expected to pass \$2 trillion in GDP**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.breakingtravelnews.com, (๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๙).

เชียงรายโฟกัส, **ข้อมูลอำเภอเชียงแสน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://chiangraifocus.com>, (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙).

ประวัติเมืองเชียงแสน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.phrachiangsan.com>. (๑ สิงหาคม ๒๕๕๙).

ไปด้วยกันไหม..แหล่งชุมชนคนชอบเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.paiduaykan.com>, (๑๐ มีนาคม ๒๕๕๘)

Tourism Western Australia, **Types of Tourism Businesses : the 5A's of Tourism (๒๕๕๑)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.tourism.wa.gov.au>.

(๖) สัมภาษณ์:

กัลยานี พงษ์สวัสดิ์. ประธานแม่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านสบคำ, ๒๐๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.

กัลยารัตน์ จิตการณ. ๓๘๙ หมู่ ๔ ตำบลบ้ายแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

คำเอ้ย สมพันธ์. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ, ๕๓ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.

เครือมาศ กาไชยวงศ์. บรรณารักษ์ห้องสมุด, ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

จักรินทร์ นิลโนรี. ๒๔๑/๑ ถนนเดิมบาง ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, สัมภาษณ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

จินตนา เกานุช. ๙๐/๓๗ ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ๗๔๐๐๐, สัมภาษณ์, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

ชนิดาภา พันธะวงษ์. ถนนบางบอน ๓ ซองเพชรเกษม ๖๙ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร, สัมภาษณ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

ณปภัช ธีรัฐชัยกุล. ๑๒/๑ หมู่ ๖ ตำบลคอกกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, สัมภาษณ์, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

- ณัฐปรีญา ภิระปัญญา. เหมัญญิกกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา, ๒๗๖ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- ดวงเพ็ญ สุวรรณดี. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ, ๒๗๖/๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- เดือนเพ็ญ น้าผล. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๓๓๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- ทิพย์วรรณ โตแดง. นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ, เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, สัมภาษณ์, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๐.
- ทุมเพ็ง พรหมมา. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ, ๒๑๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- ทูนมาศ ร้องขันแก้ว. ๔ หมู่ ๑๐ บ้านสันทรายน้อย ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.
- เทียนคำ ไชยจินดา. เหมัญญิกกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา, ๒๗๖ หมู่ ๕ บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.
- ธวัชรรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล. พนักงานร้านขายของเล่น, ๕๐/๕ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐, สัมภาษณ์, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.
- ธิติมากร สมพันธ์. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๗๙/๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- นิสากร ตาเงิน, แม่ชี. เจ้าหน้าที่กองอำนวยการประชาสัมพันธ์, ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- เนตรนภา เสียงใส. ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า, ๘ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.
- บัญชา ชัยศิลป์บุญ. นายกพุทธสมาคมอำเภอเชียงแสน, ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, สัมภาษณ์, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- บัวจี พงษ์สวัสดิ์. เจ้าหน้าที่แผนกยาสมุนไพร, ๖๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.
- บัววรรณ เนตรรังสี. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๑๐๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- บุญรัตน์ วิไล. ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนบุญพิทักษ์, ๓๘๐ หมู่ ๓ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, สัมภาษณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.
- บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน. อดีตประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน/ครูใหญ่โรงเรียนสูงวัยเทศบาลเวียงเชียงแสน และที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลเวียงเชียงแสน, ๑๑๙/๑ หมู่ ๒ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, สัมภาษณ์, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๐.
- ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ, ๒๐๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

- พงษ์เพชร ปิ่นสกุล จนทโซโต, พระ. เจ้าหน้าที่บูชาวัดมุงคล, ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอ
เชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๙ มกราคม ๒๕๖๐.
- พรทิพย์ ภริระปัญญา. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๒๓๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย
๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- พระพุทธิญาณมุนี. เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา และเจ้าคณะอำเภอเชียงใหม่, วัดพระธาตุผาเงา
ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.
- พลอยนภัส พิธิษฐ์กุล. พนักงานบริษัท, บริษัท True Comporation, สัมภาษณ์, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.
- พัชพล ภริระปัญญา. มัคทายกวัดพระธาตุผาเงา, ๓๙๐ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่
จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐.
- พินิจ แก้วจิตคงทอง. นายอำเภอเชียงใหม่, ที่ทำการปกครองอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย,
สัมภาษณ์, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.
- พองคำ วิชัย. ผู้บริหาร บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน), ๑๕๔ หมู่ ๔ ตำบลหนองป่าครั่ง
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, สัมภาษณ์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.
- รภัสสา จันทาพูน. โรงเรียนมานิตวิทยา ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, สัมภาษณ์,
๓๑ มกราคม ๒๕๖๐
- รัตนธรร สุวรรณ. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๑๔ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย
๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- เรียม ราชวงศ์. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๑๖ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย
๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- เล็ก สมพันธ์. กรรมการกลุ่มสมุนไพร่วัดพระธาตุผาเงา, ๒๒๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่
จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- วันเพ็ญ เตียมฐานะ. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๑๑๒ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย
๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- วันศรี ศัพพ์พันธ์. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๑๕๓ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย
๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- วารุณี วงศ์ษา. พนักงานบริษัท, ๕๐ หมู่ ๕ ตำบลศรีโพธิ์เงิน อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย,
สัมภาษณ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.
- ศิริพร วงศ์อินทร์. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๑๐๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย
๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- ศุภลักษณ์ สุวรรณดี. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๓๖๖ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย
๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.
- สมสา กุลพนาภินันท์. ธุรกิจส่วนตัว, ๒๖/๑๕๔ มหาชัยเมืองทอง ๒ บางหญ้าแพรก อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสาคร, สัมภาษณ์, ๒ มกราคม ๒๕๖๐.
- สุนัยทิพย์ คำพูน. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๒๑๔ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย
๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.

สุรชันนา สมพันธ์. ชาวบ้านบ้านสบคำ, ๓๐ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.

อริสรา ชะกะกุชี่. นักท่องเที่ยวผู้มาเที่ยวชม, สัมภาษณ์, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์. ๑๔ ถนนเพชรเกษม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร, สัมภาษณ์, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐.

อริสา ร่องทอง. ๙๖ หมู่ ๑ ตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย, สัมภาษณ์, ๑ มกราคม ๒๕๖๐.

อำพร ธรรมวงศ์. ประธานกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน, ๙๘ หมู่ ๕ บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๐.

ลำภา ธรรมรักษ์. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ, ๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐, สัมภาษณ์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ:

1. Secondary Sources:

(1) Books:

Cohen & Uphoff. **Effective Behavior in Organizations**. New York : Richard D. Irwin Inc.Cronbach,L., 1980.

De Kadt, Emanue. **Making Alternative Sustainable : Lessons from Development for Tourism**. England : Institute of Development Studies at the University of Sussex.

Fornaroff , A. **Community Involment in Health System for Primary Health Care**, Geneva : World Health Organization, 1980.

Kohlberg. L, **Development of Moral Character and Moral Ideology Review of Child Development Research**. New York : Russell Sage Foundation, 1976.

Maslow, Abraham M. **Motivation and Personality**. New York : Harper and Row, 1954.

United Nation Organization. **United Nation Department of Internation Economic and Social Affair**. Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development, Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert. New York : United Nation, 1981.

William Erwin. **Participation Management : Concept Theory and Implementation**. Atlanta G. : Georgia State University, 1976.

World Tourism Organization. **Global Code of Ethics for Tourism**. Madrid Spain : World Tourism Organization, 2012.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์/บทสนทนากลุ่ม

แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

(สำหรับผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)

เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาจริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และ ๒) เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)

เพศ อายุ ปี ตำแหน่ง

หน่วยงาน /องค์กร/ ที่อยู่.....

.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์/...../..... สถานที่สัมภาษณ์.....

เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ตอนที่ ๒ ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

๒.๑ ท่านได้ร่วมเสนอแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านได้ร่วมสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ ท่านได้ร่วมเสนอจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา เป็นอย่างไร?

๑) อคันตุกวัตร : ข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยว

(๑.๑) มีป้ายบอกให้แต่งกายสุภาพเรียบร้อย เช่น ไม่ใส่กางเกงขาสั้น กระโปรงสั้น เสื้อแขนกุด เสื้อเกาะอก หรือสวมใส่เสื้อผ้าที่บางเกินไป ฯลฯ

() มี () ไม่มี

(๑.๒) มีป้ายบอกให้ถอดรองเท้าในที่ที่สมควรถอด และเขตที่มีป้ายติด เช่น วิหาร โบสถ์ พระธาตุ ฯลฯ

() มี () ไม่มี

(๑.๓) มีป้ายบอก หรือเตือนให้แสดงความเคารพ มีพฤติกรรมสุภาพต่อสถานที่

() มี () ไม่มี

๒) อาวาสีกวัตร : ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว โดยร่วมกับทางวัดเพื่อสนับสนุน ดังนี้

(๒.๑) แนะนำห้องสุขา และมีป้ายนิเทศชัดเจน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายห้องสุขา แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

() มี () ไม่มี

(๒.๒) มีน้ำดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยว

() มี () ไม่มี

(๒.๓) มีที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ที่พักผ่อน ลานถ่ายรูป บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

() มี () ไม่มี

๓) คมิกวัตร : ท่านได้ร่วมเสนอข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยวอย่างไร ?

(๓.๑) เมื่อใช้ห้องสุขา ถอดรองเท้าก่อนเข้าห้องน้ำ หรือเมื่อทำธุระเสร็จ ก่อนออกห้องสุขา ตรวจสอบความเรียบร้อยของห้อง

() มี () ไม่มี

(๓.๒) มีน้ำดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยว

() มี () ไม่มี

(๓.๓) มีที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ที่พักผ่อน ลานถ่ายรูป บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

() มี () ไม่มี

๔) เสนาสนวัตร : ท่านได้ร่วมเสนอข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของส่วนรวม อย่างไร ?

(๔.๑) มีป้ายบอก/เตือน เมื่อใช้โต๊ะ เก้าอี้ของวัดแล้ว มีการเก็บไว้ที่เดิม หรือเก็บให้เข้าที่เรียบร้อย

() มี () ไม่มี

(๔.๒) มีป้ายบอก/เตือน เมื่อใช้อาคารที่พักของวัด มีการเก็บที่นอน หมอน ผ้าห่มเรียบร้อย

() มี () ไม่มี

(๔.๓) มีป้ายบอก/เตือน มีที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ที่พักผ่อน ลานถ่ายรูป บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

() มี () ไม่มี

(๔.๔) มีป้ายบอก/เตือน เมื่อรับประทานอาหารในโรงครัว มีการเก็บโต๊ะเก้าอี้ให้เรียบร้อย และล้างจาน ช้อนช้อมที่ตนเองใช้

() มี () ไม่มี

๕) วัจจกวัตร : ท่านได้ร่วมเสนอข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำของนักท่องเที่ยว อย่างไร ?

(๕.๑) มีป้ายบอกให้ถอดรองเท้าก่อนเข้าห้องน้ำ

() มี () ไม่มี

(๕.๒) มีป้ายบอกไม่ทำให้ห้องน้ำห้องสุขาสกปรก

() มี () ไม่มี

๖) ปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ)

(๖.๑) อามิสปฏิสันถาร คือ เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ทางเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว มีน้ำดื่ม หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น เก้าอี้ ที่พัก ที่นอน ให้บริการ

() มี () ไม่มี

(๖.๒) ธรรมปฏิสันถาร คือ เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ทางเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ได้ทักทาย แสดงความเคารพด้วยการไหว้ หรือส่งรอยยิ้มให้ แสดงถึงความเป็นมิตรไมตรี และแนะนำ ช่วยเหลือ เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการ

() มี () ไม่มี

๗) สาราณียธรรม ๖ (หลักธรรมที่ใช้สำหรับอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติแล้วทำให้คิดถึงกัน)

(๗.๑) เมตตากายกรรม คือ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

() มี () ไม่มี

(๗.๒) เมตตาวจีกรรม คือ แนะนำตักเตือน ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

() มี () ไม่มี

(๗.๓) เมตตามโนกรรม คือ มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

() มี () ไม่มี

(๗.๔) สาธารณโภคี คือ ให้ใช้สอยสิ่งของส่วนรวมด้วยความเต็มใจ

() มี () ไม่มี

(๗.๕) สีลสามัญญตา คือ มีความประพฤติดีงาม ถูกต้อง เหมาะสม

() มี () ไม่มี

(๗.๖) ทิฐีสามัญญตา ได้วางหลักการ หรือกำหนดระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน เพื่อความเป็นเอกภาพ อันหนึ่งอันเดียวกัน

() มี () ไม่มี

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร ?

๒.๒ ท่านจะสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดได้อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย (สำหรับนักท่องเที่ยว)

เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาจริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และ ๒) เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)

เพศ อายุ ปี ตำแหน่ง

หน่วยงาน /องค์กร/ ที่อยู่.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์/...../..... สถานที่สัมภาษณ์.....

เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ตอนที่ ๒ ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว

๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา

() ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน) () ทำบุญ () เยี่ยมชม

๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

() ครั้งแรก () ๒ ครั้ง () ๓ ครั้ง () มากกว่า ๓ ครั้ง

ตอนที่ ๓ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร ?

(๓.๑) มีร้านค้าชุมชน เช่น ขายของพื้นบ้าน ผัก ผลไม้ ตามฤดูกาล

() มี () ไม่มี

(๓.๒) มีร้านจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ร้านยาต้มสมุนไพร

() มี () ไม่มี

(๓.๓) มีการประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับบิณฑ หรือแหล่งท่องเที่ยวในวัด

() มี () ไม่มี

(๓.๔) มีคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรม หรือให้บริการ กับทางวัด

() มี () ไม่มี

๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นอย่างไร ?

๑) ระบบสาธารณูปโภค

(๑.๑) สภาพถนนดี ไม่ชำรุด

() มี () ไม่มี

(๑.๒) ระบบบริการไฟฟ้า น้ำอุปโภค บริโภค

() มี () ไม่มี

(๑.๓) ระบบการสื่อสาร

() มี () ไม่มี

(๑.๔) การให้บริการอินเทอร์เน็ต

() มี () ไม่มี

๒) สิ่งอำนวยความสะดวก

(๒.๑) ห้องน้ำ/ห้องส้วม สะอาด ถูกสุขลักษณะ

() มี () ไม่มี

(๒.๒) สถานที่จอดรถ มีเพียงพอ

() มี () ไม่มี

(๒.๓) ร้านค้าขายของที่ระลึก ร้านค้าบริการ ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม เพียงพอ

() มี () ไม่มี

(๒.๔) ถังขยะ มีตามจุดต่างๆ มีเพียงพอ

() มี () ไม่มี

(๒.๕) ที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ลานถ่ายรูป มีเพียงพอ

() มี () ไม่มี

๓) ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

(๓.๑) งานสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประติมากรรม และจิตรกรรม ที่มีลักษณะทางโบราณคดี

() มี () ไม่มี

(๓.๒) สิ่งก่อสร้าง และภูมิทัศน์มีคุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลในทางประวัติศาสตร์ หรือศิลปะ

() มี () ไม่มี

ตอนที่ ๔ ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา

๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร?

๑) อวาสิกัวตร์ : ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว

(๑.๑) แนะนำห้องสุขา และมีป้ายนิเทศชัดเจน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายห้องสุขา แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

() มี () ไม่มี

(๑.๒) มีน้ำดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยว

() มี () ไม่มี

(๑.๓) มีที่นั่งพัก ลานร่มรื่น ที่พักผ่อน ลานถ่ายรูป บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

() มี () ไม่มี

๒) ปฏิสันถาร ๒ (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ)

(๒.๑) อามิสปฏิสันถาร คือ เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ทางเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว มีน้ำดื่ม หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น แก้วน้ำ ที่พัก ที่นอน ให้บริการ

() มี () ไม่มี

(๒.๒) ธรรมปฏิสันถาร คือ เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ทางเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ได้ทักทาย แสดงความเคารพด้วยการไหว้ หรือส่งรอยยิ้มให้ แสดงถึงความ เป็นมิตรไมตรี และแนะนำ ช่วยเหลือ เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการ

() มี () ไม่มี

๓) สาราณียธรรม ๖ (หลักธรรมที่ใช้สำหรับอยู่ร่วมกัน ที่ปฏิบัติแล้วทำให้คิดถึงกัน)

(๓.๑) เมตตาภาวกรรม คือ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้า และลับหลัง

() มี () ไม่มี

(๓.๒) เมตตาวัจกรรม คือ แนะนำตักเตือน ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

() มี () ไม่มี

(๓.๓) เมตตามโนกรรม คือ มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

() มี () ไม่มี

(๓.๔) สาธารณโภคี คือ ให้ใช้สอยสิ่งของส่วนรวมด้วยความเต็มใจ

() มี () ไม่มี

(๓.๕) สีสสามัญญตา คือ มีความประพฤติดีงาม ถูกต้อง เหมาะสม

() มี () ไม่มี

(๓.๖) ทิฏฐิสามัญญตา ได้วางหลักการ หรือกำหนดระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน เพื่อความเป็นเอกภาพ อันหนึ่งอันเดียวกัน

() มี () ไม่มี

ตอนที่ ๕ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.

๓.๑ ท่านขายสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ในราคาที่เป็นธรรม ไม่เอากำไรเกินควร หรือไม่ อย่างไร ?

[illegible][illegible]

๓.๓ ท่านขายสินค้า หรือผลิตภัณฑ์แก่นักท่องเที่ยวด้วยความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๔ ท่านขายสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ ถูกต้องตามคุณภาพ และป้ายราคาที่ติดไว้ ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

๔.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการวิจัย
เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาจริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และ ๒) เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)

เพศ อายุ ปี ตำแหน่ง

หน่วยงาน /องค์กร/ ที่อยู่.....

.....

.....

ตอนที่ ๒ ประเด็นการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)

๒.๑ ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง / วางแผน / บทบาท / หน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อย่างไรบ้าง ? (เช่น เข้าร่วมประชุม ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ชุมชนมีส่วนสนับสนุน / ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง ? (เช่น ร่วมกิจกรรมของวัด ช่วยประชาสัมพันธ์ ฯลฯ)

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting or typing. There are no margins, text, or other markings on the paper.

๒.๓ ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม อย่างไรบ้าง ? (โดยตรง เช่น ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้จากการค้าขาย, โดยอ้อม เช่น เดินเที่ยวในวัด/ นั่งพักผ่อน / ทำบุญ มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ระบบสาธารณสุขปลอดภัย ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารดีขึ้น เจริญขึ้น เด็ก เยาวชนในชุมชน มีทุนการศึกษามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น)

[illegible]

๒.๔ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง?
(เช่น การจัดกิจกรรม ประเพณี การถ่ายทอดความรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทอผ้าล้านนาเชียงใหม่ ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ / รายนามผู้สนทนากลุ่ม/
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสภาพเครื่องมือ / แบบประเมินสภาพเครื่องมือ

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

๑) รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส (กลุ่มที่ ๑)

๑.๑) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	พระพุทธิญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา, เจ้าคณะอำเภอเชียงแสน วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑.๒) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	พัชพล ภิระปัญญา มัคทายกวัดพระธาตุผาเงา ๓๙๐ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑.๓) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ/ไวยาวังกร ๒๐๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑.๔) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	เทียนคำ ไชยจินดา เหรัญญิกกลุ่มสมุนไพร่วัดพระธาตุผาเงา ๒๗๖ หมู่ ๕ บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑.๕) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	อำพร ธรรมวงศ์ ประธานกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน วัดพระธาตุผาเงา ๙๘ หมู่ ๕ บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐

๒) รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ หน่วยงานราชการ (กลุ่มที่ ๒)

๒.๑) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	บุญรัตน์ วิไล ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนบุญพิทักษ์ ๓๘๐ หมู่ ๓ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๒.๒) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน อดีตประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน ครูใหญ่โรงเรียนสูงวัยเทศบาลเวียงเชียงแสน และที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลเวียงเชียงแสน ๑๑๙/๑ หมู่ ๒ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๒.๓) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	พินิจ แก้วจิตคงทอง นายอำเภอเชียงแสน ที่ทำการปกครองอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๒.๔) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	ทิพย์วรรณ โตแดง นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๒.๕) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	บัญชา ชัยศิลป์บุญ นายกพุทธสมาคมอำเภอเชียงแสน ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓) รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยว (กลุ่มที่ ๓)

๓.๑) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	จินตนา เกานุช - ๙๐/๓๗ ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ๗๔๐๐๐
๓.๒) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	พลอยนภัส พิสิษฐ์กุล พนักงานบริษัท บริษัท True Comporation

๓.๓) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	อริสา ร่องทอง - ๙๖ หมู่ ๑ ตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
๓.๔) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	ทูนมาศ ร้องขันแก้ว - ๔ หมู่ ๑๐ บ้านสันทรายน้อย ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๓.๕) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	ณปภัช ธีรัฐชัยกุล - ๑๒/๑ หมู่ ๖ ตำบลคอกกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
๓.๖) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	วารุณี วงศ์ษา พนักงานบริษัท ๕๐ หมู่ ๕ ตำบลศรีโพธิ์เงิน อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย
๓.๗) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	กัลยารัตน์ จิตการณ - ๓๘๙ หมู่ ๔ ตำบลบ้ายแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๓.๘) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์ - ๑๔ ถนนเพชรเกษม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
๓.๙) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	รภัสสา จันทาพูน ข้าราชการครู โรงเรียนมานิตวิทยา ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
๓.๑๐) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	จักรินทร์ นิลโนรี - ๒๔๑/๑ ถนนเดิมบาง ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

๓.๑๑) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	สมสา กุลพนาภินันท์ ธุรกิจส่วนตัว ๒๖/๑๕๔ มหาชัยเมืองทอง ๒ บางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
๓.๑๒) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	พองคำ วิชัย ผู้บริหาร บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ๑๕๔ หมู่ ๔ ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
๓.๑๓) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	อริสรา ชะกะกุชิ - -
๓.๑๔) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	ธวัชรรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล พนักงานร้านขายของเล่น ๕๐/๕ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐
๓.๑๕) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	ชนิดาภา พันธุ์ยะวงษ์ - ถนนบางบอน ๓ ซองเพชรเกษม ๖๙ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

๔) รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน (กลุ่มที่ ๔)

๔.๑) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	พระพงษ์เพชร ปิ่นสกุล จนทโซโต เจ้าหน้าที่บูชาวัดมุงคล ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๔.๒) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	แม่ชีนิสากร ตาเงิน เจ้าหน้าที่กองอำนวยการประชาสัมพันธ์ ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐

๔.๓) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	บัวจี พงษ์สวัสดิ์ เจ้าหน้าที่แผนกยาสมุนไพร ๖๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๔.๔) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	เนตรนภา เสี่ยงใส ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า ๘ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๔.๕) ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	เครือมาศ กาไชยวงศ์ บรรณารักษ์ห้องสมุด ๓๙๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐

รายนามผู้สนทนากลุ่ม

๑. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	กัลยานี พงษ์สวัสดิ์ ประธานแม่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านสบคำ ๒๐๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๒. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	ลำภา ธรรมรักษ์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ ๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๓. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน / ที่อยู่	เทียนคำ ไชยจินดา เหรัญญิกกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ๒๗๖ หมู่ ๕ บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๔. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	ณัฐปรียา ภิระปัญญา เหรัญญิกกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ๒๗๖ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๕. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	เล็ก สมพันธ์ กรรมการกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ๒๒๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๖. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	คำเอ๋ย สมพันธ์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ ๕๓ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๗. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	ทุมเพ็ง พรหมมา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ ๒๑๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๘. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	ศุภลักษณ์ สุวรรณดี ชาวบ้านบ้านสบคำ ๓๖๖ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐

๙. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	ศิริพร วงศ์อินทร์ ชาวบ้านบ้านสบคำ ๑๐๗ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๐. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	วันเพ็ญ เตียมฐานะ ชาวบ้านบ้านสบคำ ๑๑๒ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๑. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	ธิติมากร สมพันธ์ ชาวบ้านบ้านสบคำ ๗๙/๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๒. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	เดือนเพ็ญ น้าผล เหรียญกกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา ๒๗๖ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๓. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	วันศรี ศัพพ์พันธ์ ชาวบ้านบ้านสบคำ ๑๕๓ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๔. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	พรทิพย์ ภิระปัญญา ชาวบ้านบ้านสบคำ ๒๓๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๕. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	เรียม ราชวงศ์ ชาวบ้านบ้านสบคำ ๑๖ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๖. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	สุรชญา สมพันธ์ ชาวบ้านบ้านสบคำ ๓๐ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๗. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	สุนิย์ทิพย์ คำพูน ชาวบ้านบ้านสบคำ ๒๑๔ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐

๑๘. ชื่อ-นามสกุล	ดวงเพ็ญ สุวรรณดี
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ
หน่วยงาน/ที่อยู่	๒๗๖/๑ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๑๙. ชื่อ-นามสกุล	รัตนาร สุวรรณ
ตำแหน่ง	ชาวบ้านบ้านสบคำ
หน่วยงาน/ที่อยู่	๑๔ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๒๐. ชื่อ-นามสกุล	บัววรรณ เนตรรังสี
ตำแหน่ง	ชาวบ้านบ้านสบคำ
หน่วยงาน/ที่อยู่	๑๐๕ หมู่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสภาพเครื่องมือ

๑. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	ผศ.ดร.ประกอบศิริ ภักดีพินิจ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว สาขาวิชาการท่องเที่ยว สำนักวิทยการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐
๒. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	นายเสน่ห์ มั่งมุล ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบคำ ๒๓๔ หมู่ ๑๐ ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๓. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	นางกานดา สิทธิแก้ว ข้าราชการครูชำนาญการพิเศษ ๖๘๘ หมู่ ๒ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๙๑๕๐
๔. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	นางนงเยาว์ วรรณเลิศ ข้าราชการครูชำนาญการพิเศษ ๓๗๔/๑ หมู่ ๑๙ ตำบลรอบเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐
๕. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน/ที่อยู่	นางสุจิตรา โปราหา ข้าราชการครูชำนาญการพิเศษ ๕๙๑ หมู่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐

แบบประเมินสภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัย

เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์และบทสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ฉบับนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญโดยให้ท่านใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับข้อความคิดเห็นของท่านในรายการ แต่ละข้อโดยพิจารณาตามความเห็นของท่านดังนี้

+1 = เห็นด้วย
0 = ไม่แน่ใจ
-1 = ไม่เห็นด้วย

อนึ่ง ข้อใดในแบบสัมภาษณ์และบทสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ที่ท่านเห็นสมควรปรับปรุง แก้ไขหรือตัดออกกรุณาให้ความเห็นในแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของท่าน

ตัวอย่าง

เลขที่/ ข้อที่	รายการ	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	
๑	ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ที่กำหนดไว้ในเครื่องมือวิจัย มีความเหมาะสม		/		

จากตัวอย่าง แสดงว่าท่านไม่แน่ใจ ว่ารายการที่ถามนั้นเป็นเช่นนั้น ดังนั้นถ้าเห็นเห็นด้วยตามข้อความให้ใส่ในช่องเห็นด้วย แต่ถ้าท่านไม่เห็นด้วย ให้ใส่ในช่องไม่เห็นด้วย

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

แบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ของการวิทยานิพนธ์
เรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แบบประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๔ กลุ่มใหญ่ และแบบสนทนากลุ่ม
(FOCUS GROUP) จำนวน ๓ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....				
	๒) ชื่อ - นามสกุล/อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์).....				
	๓) เพศ.....				
	๔) อายุ.....				
	๕) ตำแหน่ง.....	✓			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....				
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....				
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....				
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....				
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา				
	๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....			✓	✓
	๒.๒ ท่านจะสนับสนุน/ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุ ผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาใน การส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะ อย่างไร.....	✓			
๒) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการ)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....				
	๒) ชื่อ - นามสกุล/อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์).....				
	๓) เพศ.....				
	๔) อายุ.....				
	๕) ตำแหน่ง.....	✓			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....				
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....				
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....				
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....				

ไม่มีประเด็นที่
ห้สัมภาษณ์ต่อ
วัดพระธาตุ ผ 1

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร..... ๒.๒ ท่านจะสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๓) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับนักท่องเที่ยว)					
(๓.๑) กลุ่มปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมฐาน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ / องค์การ..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา (คือ กศป)..... - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมฐาน)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา (คือ กศป)..... - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคัคเทศก์ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่) ๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม (โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	✓			เน้นจากคำปรึกษา กำนัน อบต. และ ประเด็นที่วิจัยกลุ่มคนทั่วไป
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิบัติหน้าที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	✓	✓		คณะกรรมการ ๑๖:๐๐ ๑๖:๐๐
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓	✓		
(๓.๒) กลุ่มท่องเที่ยวทำบุญ					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....				

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
(๓.๓) กลุ่มมาเยี่ยมชม					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	<u>ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว</u> ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	✓			
๓	<u>ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา</u> ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคฤหบดีท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่)..... ๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม(โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	✓	✓		ทัศนทิว ของวัด

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๔	<u>ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว</u> <u>วัดพระธาตุผาเงา</u> ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิบัติหน้าที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	✓			พบปะพูดคุย
๕	<u>ข้อเสนอแนะ</u> ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๔) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....				
๒	<u>ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว</u> <u>วัดพระธาตุผาเงา</u> ๒.๑ ท่านได้เข้าร่วมประชุม / ร่วมวางแผน หรือ สนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็น กับทางวัดสม่ำเสมอหรือไม่ อย่างไร.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ หรือสนับสนุน กิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทางวัดจัดขึ้นหรือไม่ อย่างไร (เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ บุญข้าวจี จุลกฐิน เข้าพรรษา กลุ่มผ้าทอมือล้านนาเชียงแสน กลุ่มสมุนไพร ฯลฯ).....	✓			
๓	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ อาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า มีคุณภาพและมาตรฐาน หรือมีการควบคุมการผลิตจากหน่วยงาน หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) รับรองหรือไม่ อย่างไร..... ๓.๒ ท่านได้ติดป้ายราคาอาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า แจกไว้ให้กับนักท่องเที่ยวไว้ชัดเจน และขายตามราคาที่ติดป้ายไว้ให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนหรือไม่ อย่างไร.....	✓	✓		ข้อควรระวังว่า / ดึงดูดว่า ถ้ามี... แล้วจะอย่างไร ถ้าไม่มี... แล้วจะอย่างไร (ตามใจเพื่ออะไร 9)
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๔.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๕) แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย (FOCUS GROUP) ๒.๑ ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง / วางแผน / บทบาท / หน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อย่างไรบ้าง (เช่น เข้าร่วมประชุม ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ).....				

ไม่มี Focus Group
ในวัดพระธาตุผาเงา

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ชุมชนมีส่วนสนับสนุน / ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง (เช่น ร่วมกิจกรรมของวัด ช่วยประชาสัมพันธ์ ฯลฯ).....	✓			
	๒.๓ ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม อย่างไรบ้าง ? (โดยตรง เช่น ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้จากการค้าขาย, โดยอ้อม เช่น เดินเที่ยวในวัด /นั่งพักผ่อน/ทำบุญ มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ระบบสาธารณสุข โภชนาการ ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารดีขึ้น เจริญขึ้น เด็ก เยาวชนในชุมชน มีทุนการศึกษา มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น).....	✓			
	๒.๔ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง? (เช่น การจัดกิจกรรม ประเพณี การถ่ายทอดความรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การท่องเที่ยวล้านนาเชียงใหม่ ฯลฯ).....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ผู้ประเมิน
(วิ. กอวณธ์ กิตติพันธ์)

ตำแหน่ง
อธิการ

ที่ทำงาน
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

วัน/เดือน/ปี
26 ธ.ค. 59

แบบประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๔ กลุ่มใหญ่ และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๓ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	/			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	/			
	๓) เพศ.....	/			
	๔) อายุ.....	/			
	๕) ตำแหน่ง.....	/			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	/			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	/			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	/			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา				
	๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	/			
	๒.๒ ท่านจะสนับสนุน/ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	/			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
๒) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการ)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	/			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	/			
	๓) เพศ.....	/			
	๔) อายุ.....	/			
	๕) ตำแหน่ง.....	/			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	/			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	/			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	/			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร..... ๒.๒ ท่านจะสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	/			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุ ผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาใน การส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะ อย่างไร.....	/			
๓) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับนักท่องเที่ยว)					
(๓.๑) กลุ่มปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่/องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมกรท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคณะศรัทธาท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่) ๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม (โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	/			
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	/			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
(๓.๒) กลุ่มท่องเที่ยวทำบุญ					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)..... / - ทำบุญ..... / - เยี่ยมชม..... / ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... / - ๒ ครั้ง..... / - ๓ ครั้ง..... / - มากกว่า ๓ ครั้ง..... /				
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคฤหบดีท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่) /				
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิบัติหน้าที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... / ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....				
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... / ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... /				

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
(๓.๓) กลุ่มมาเยี่ยมชม					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	/			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	/			
	๓) เพศ.....	/			
	๔) อายุ.....	/			
	๕) ตำแหน่ง.....	/			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	/			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	/			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	/			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว				
	๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา				
	- ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน).....	/			
	- ทำบุญ.....	/			
	- เยี่ยมชม.....	/			
	๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา	/			
	- ครั้งแรก.....	/			
	- ๒ ครั้ง.....	/			
	- ๓ ครั้ง.....	/			
	- มากกว่า ๓ ครั้ง.....	/			
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา				
	๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคฤหบดีท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่)	/			
	๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม(โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	/			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
๔) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านได้เข้าร่วมประชุม / ร่วมวางแผน หรือ สนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็น กับทางวัดสม่ำเสมอหรือไม่ อย่างไร.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ หรือสนับสนุน กิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทางวัดจัดขึ้นหรือไม่ อย่างไร (เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ บุญข้าวจี จุลกฐิน เข้าพรรษา กลุ่มผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่ กลุ่มสมุนไพร ฯลฯ).....		/		
๓	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ อาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า มีคุณภาพและมาตรฐาน หรือมีการควบคุมการผลิตจากหน่วยงาน หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) รับรองหรือไม่ อย่างไร..... ๓.๒ ท่านได้ติดป้ายราคาอาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า แจ้งไว้ให้กับนักท่องเที่ยวไว้ชัดเจน และขายตามราคาที่ติดป้ายไว้ให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนหรือไม่ อย่างไร.....	/			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๔.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
๕) แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	/			
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย (FOCUS GROUP) ๒.๑ ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง / วางแผน / บทบาท / หน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อย่างไรบ้าง (เช่น เข้าร่วมประชุม ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ).....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ชุมชนมีส่วนสนับสนุน / ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง (เช่น ร่วมกิจกรรมของวัด ช่วยประชาสัมพันธ์ ฯลฯ).....	/			
	๒.๓ ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม อย่างไรบ้าง ? (โดยตรง เช่น ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้จากการค้าขาย, โดยอ้อม เช่น เดินเที่ยวในวัด /นั่งพักผ่อน/ทำบุญ มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารดีขึ้น เจริญขึ้น เด็ก เยาวชนในชุมชน มีทุนการศึกษา มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น).....		/		
	๒.๔ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง? (เช่น การจัดกิจกรรม ประเพณี การถ่ายทอดความรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทอดผ้าล้านนาเชียงแสน ฯลฯ).....	/			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ผู้ประเมิน.....
(นาย เสงเฑ ฝัองค)

ตำแหน่ง.....
ผู้ตรวจการ

ที่ทำงาน.....
ร.ร. มานะ ๑

วัน/เดือน/ปี.....
25 ธันวาคม 2559

แบบประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๔ กลุ่มใหญ่ และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๓ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	✓			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....			✓	
	๓) เพศ.....	✓			
	๔) อายุ.....	✓			
	๕) ตำแหน่ง.....	✓			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....			✓	
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา				
	๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	✓			
	๒.๒ ท่านจะสนับสนุน/ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๒) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการ)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	✓			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....			✓	
	๓) เพศ.....	✓			
	๔) อายุ.....	✓			
	๕) ตำแหน่ง.....	✓			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร..... ๒.๒ ท่านจะสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	✓ ✓			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุ ผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาใน การส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะ อย่างไร.....	✓ ✓			
๓) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับนักท่องเที่ยว)					
(๓.๑) กลุ่มปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/อาญา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓		✓	
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมกรท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคหุเทศก์ ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่) ๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม (โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	✓			
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	✓			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
(๓.๒) กลุ่มท่องเที่ยวทำบุญ					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓		✓	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ภูมิทัศน์ (วิสัยทัศน์ภูมิทัศน์)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	✓ ✓ ✓ ✓	 	 	
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคัคเทศก์ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่)	✓			
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	✓ ✓	 	 	
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓ ✓	 	 	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	✓			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๔) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓		✓	
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านได้เข้าร่วมประชุม / ร่วมวางแผน หรือ สนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็น กับทางวัดสม่ำเสมอหรือไม่ อย่างไร.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ หรือสนับสนุน กิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทางวัดจัดขึ้นหรือไม่ อย่างไร (เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ บุญข้าวจี จุลกฐิน เข้าพรรษา กลุ่มผ้าทอมือล้านนาเชียงแสน กลุ่มสมุนไพร ฯลฯ).....	✓			
๓	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ อาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า มีคุณภาพและมาตรฐาน หรือมีการควบคุมการผลิตจากหน่วยงาน หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) รับรองหรือไม่ อย่างไร..... ๓.๒ ท่านได้ติดป้ายราคาอาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า แจ้งไว้ให้กับนักท่องเที่ยวไว้ชัดเจน และขายตามราคาที่ติดป้ายไว้ให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนหรือไม่ อย่างไร.....	✓			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๔.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๕) แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย (FOCUS GROUP) ๒.๑ ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง / วางแผน / บทบาท / หน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อย่างไรบ้าง (เช่น เข้าร่วมประชุม ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ).....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ชุมชนมีส่วนสนับสนุน / ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง (เช่น ร่วมกิจกรรมของวัด ช่วยประชาสัมพันธ์ ฯลฯ).....	✓			
	๒.๓ ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม อย่างไรบ้าง ? (โดยตรง เช่น ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้จากการค้าขาย, โดยอ้อม เช่น เดินเที่ยวในวัด /นั่งพักผ่อน/ทำบุญ มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ระบบสาธารณสุข โภค ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารดีขึ้น เจริญขึ้น เด็ก เยาวชนในชุมชน มีทุนการศึกษา มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น).....	✓			
	๒.๔ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง? (เช่น การจัดกิจกรรม ประเพณี การถ่ายทอดความรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทอผ้าล้านนาเชียงแสน ฯลฯ).....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ผู้ประเมิน
(.....
.....
.....)

ตำแหน่ง
.....
.....

ที่ทำงาน
.....
.....

วัน/เดือน/ปี
.....
.....

แบบประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๔ กลุ่มใหญ่ และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๓ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	/			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	/			
	๓) เพศ.....	/			
	๔) อายุ.....	/			
	๕) ตำแหน่ง.....	/			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	/			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	/			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	/			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา				
	๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	/			
	๒.๒ ท่านจะสนับสนุน/ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	/			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
๒) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการ)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	/			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	/			
	๓) เพศ.....	/			
	๔) อายุ.....	/			
	๕) ตำแหน่ง.....	/			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	/			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	/			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	/			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร..... / ๒.๒ ท่านจะสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร /				
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุ ผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... / ๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาใน การส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะ อย่างไร..... /				
๓) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับนักท่องเที่ยว)					
(๓.๑) กลุ่มปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... / ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... / ๓) เพศ..... / ๔) อายุ..... / ๕) ตำแหน่ง..... / ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... / ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... / ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... / ๙) เวลาที่สัมภาษณ์..... /				
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมกรการท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)..... / - ทำบุญ..... / - เยี่ยมชม..... / ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... / - ๒ ครั้ง..... / - ๓ ครั้ง..... / - มากกว่า ๓ ครั้ง..... /				

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคัคเทศก์ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่) ๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม (โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	/			
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิบัติหน้าที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	/			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
(๓.๒) กลุ่มท่องเที่ยวทำบุญ					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากรรมฐาน)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	/ / / / / / /			
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคัคเตกข์ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่)	/			
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	/ /			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/ /			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
(๓.๓) กลุ่มมาเยี่ยมชม					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/ / / / / / / / /			
๒	<u>ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว</u> ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	/ / / / / / / /			
๓	<u>ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา</u> ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคฤหาสน์ ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่) ๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม(โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	/ /			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	/			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
๔) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านได้เข้าร่วมประชุม / ร่วมวางแผน หรือ สนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็น กับทางวัดสม่ำเสมอหรือไม่ อย่างไร.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ หรือสนับสนุน กิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทางวัดจัดขึ้นหรือไม่ อย่างไร (เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ บุญข้าวจี จุลกฐิน เข้าพรรษา กลุ่มผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่ กลุ่มสมุนไพร ฯลฯ).....	/			
๓	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ อาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า มีคุณภาพและมาตรฐาน หรือมีการควบคุมการผลิตจากหน่วยงาน หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) รับรองหรือไม่ อย่างไร..... ๓.๒ ท่านได้ติดป้ายราคาอาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า แจ้งไว้ให้กับนักท่องเที่ยวไว้ชัดเจน และขายตามราคาที่ติดป้ายไว้ให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนหรือไม่ อย่างไร.....	/			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๔.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
๕) แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	/			
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย (FOCUS GROUP) ๒.๑ ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง / วางแผน / บทบาท / หน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อย่างไรบ้าง (เช่น เข้าร่วมประชุม ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ).....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๒(ต่อ)	๒.๒ ชุมชนมีส่วนสนับสนุน / ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง (เช่น ร่วมกิจกรรมของวัด ช่วยประชาสัมพันธ์ ฯลฯ).....	/			
	๒.๓ ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม อย่างไรบ้าง ? (โดยตรง เช่น ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้จากการค้าขาย, โดยอ้อม เช่น เดินเที่ยวในวัด /นั่งพักผ่อน/ทำบุญ มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารดีขึ้น เจริญขึ้น เด็ก เยาวชนในชุมชน มีทุนการศึกษา มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น).....	/			
	๒.๔ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง? (เช่น การจัดกิจกรรม ประเพณี การถ่ายทอดความรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทอผ้าล้านนาเชียงใหม่ ฯลฯ).....	/			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	/			

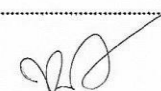
ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ผู้ประเมิน
(นางดวงใจ นรรณเลิศ)

ตำแหน่ง
ดร.วิมลวรรณ พิเศษ

ที่ทำงาน
รร. บ้านสกล

วัน/เดือน/ปี
24 / ๕๑ / ๒๕๕๙

แบบประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๔ กลุ่มใหญ่ และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๓ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	✓			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	✓			
	๓) เพศ.....	✓			
	๔) อายุ.....	✓			
	๕) ตำแหน่ง.....	✓			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา				
	๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	✓			
	๒.๒ ท่านจะสนับสนุน/ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๒) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการ)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	✓			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	✓			
	๓) เพศ.....	✓			
	๔) อายุ.....	✓			
	๕) ตำแหน่ง.....	✓			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร..... ๒.๒ ท่านจะสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร.....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุ ผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาใน การส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะ อย่างไร.....	✓			
๓) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับนักท่องเที่ยว)					
(๓.๑) กลุ่มปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมกรท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคฤหาสน์ ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่) ๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม (โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	✓			
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิบัติหน้าที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	✓			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
(๓.๒) กลุ่มท่องเที่ยวทำบุญ					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	✓			
	๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	✓			
	๓) เพศ.....	✓			
	๔) อายุ.....	✓			
	๕) ตำแหน่ง.....	✓			
	๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
	๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๘) สถานที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
(๓.๓) กลุ่มมาเยี่ยมชม					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ๒.๑ จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)..... - ทำบุญ..... - เยี่ยมชม..... ๒.๒ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก..... - ๒ ครั้ง..... - ๓ ครั้ง..... - มากกว่า ๓ ครั้ง.....	 ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒	 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
๓	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มีคฤหบดีท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่) ๓.๒ ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม(โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร.....	 ☒ ☒	 ☐ ☐	 ☐ ☐	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๔.๑ ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิสันถารที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร..... ๔.๒ ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร.....	✓			
๕	ข้อเสนอแนะ ๕.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๔) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๗) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๘) สถานที่สัมภาษณ์..... ๙) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดพระธาตุผาเงา ๒.๑ ท่านได้เข้าร่วมประชุม / ร่วมวางแผน หรือ สนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็น กับทางวัดสม่ำเสมอหรือไม่ อย่างไร.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ หรือสนับสนุน กิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทางวัดจัดขึ้นหรือไม่ อย่างไร (เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ บุญข้าวจี จุลลทิน เข้าพรรษา กลุ่มผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่ กลุ่มสมุนไพร ฯลฯ).....	✓			
๓	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ๓.๑ อาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า มีคุณภาพและมาตรฐาน หรือมีการควบคุมการผลิตจากหน่วยงาน หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) รับรองหรือไม่ อย่างไร..... ๓.๒ ท่านได้ติดป้ายราคาอาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า แจกไว้ให้กับนักท่องเที่ยวไว้ชัดเจน และขายตามราคาที่ติดป้ายไว้ให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนหรือไม่ อย่างไร.....	✓			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร..... ๔.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
๕) แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)					
๑	๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... ๒) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๓) เพศ..... ๔) อายุ..... ๕) ตำแหน่ง..... ๖) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย (FOCUS GROUP) ๒.๑ ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง / วางแผน / บทบาท / หน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อย่างไรบ้าง (เช่น เข้าร่วมประชุม ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ).....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒ ชุมชนมีส่วนสนับสนุน / ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง (เช่น ร่วมกิจกรรมของวัด ช่วยประชาสัมพันธ์ ฯลฯ).....	✓			
	๒.๓ ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม อย่างไรบ้าง ? (โดยตรง เช่น ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้จากการค้าขาย, โดยอ้อม เช่น เดินเที่ยวในวัด /นั่งพักผ่อน/ทำบุญ มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารดีขึ้น เจริญขึ้น เด็ก เยาวชนในชุมชน มีทุนการศึกษา มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น).....	✓			
	๒.๔ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง? (เช่น การจัดกิจกรรม ประเพณี การถ่ายทอดความรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทอผ้าล้านนาเชียงใหม่ ฯลฯ).....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑ จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			
	๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....	✓			

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ผู้ประเมิน นางฉัตรพร ไร่ราช
(นางฉัตรพร ไร่ราช)

ตำแหน่ง ดร.ชำนาญการพิเศษ

ที่ทำงาน โรงเรียนบ้านสันคำ

วัน/เดือน/ปี ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๙

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปรรผล	หมายเหตุ				
		๑	๒	๓	๔	๕								
๑. แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)														
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์													
	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน					
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน					
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๗) สถานที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๘) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
๒	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา													
	๒.๑) ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร	-๑	๑	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน					
	๒.๒) ท่านจะสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
๓	ข้อเสนอแนะ													
	๓.๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระ ธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๓.๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผา เงาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
๒. แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการ)														
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์													
	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน					
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๗) สถานที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๘) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
๒	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา													
	๒.๑) ท่านมีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					
	๒.๒) ท่านจะสนับสนุน / ส่งเสริม การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดได้ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน					

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปรรผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
๓	ข้อเสนอแนะ									
	๓.๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๓.๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๓. แบบสัมภาษณ์ (สำหรับนักท่องเที่ยว)										
(๓.๑) กลุ่มปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน)										
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์									
	๑) ชื่อ - นามสกุล/นาย (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๗) สถานที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๘) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว									
	๒.๑) จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน) - ทำบุญ - เยี่ยมชม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๒.๒) จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก - ๒ ครั้ง - ๓ ครั้ง - มากกว่า ๓ ครั้ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๓	๓.๑) ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนา เชียงแสน)	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ผ่าน	
	๓.๒) ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม(โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ผ่าน	
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา									
	๔.๑) ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิบัติหน้าที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า SR	ค่า IOC	แปลผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
๔(ต่อ)	๔.๒) ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๕	ข้อเสนอแนะ									
	๕.๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๕.๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
(๓.๒) กลุ่มท่องเที่ยวทำบุญ										
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์									
	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๗) สถานที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๘) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว									
	๒.๑) จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน) - ทำบุญ - เยี่ยมชม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๒.๒) จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก - ๒ ครั้ง - ๓ ครั้ง - มากกว่า ๓ ครั้ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๓	๓.๑) ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือล้านนา เชียงแสน)	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ผ่าน	
	๓.๒) ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม(โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปรรผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา									
	๔.๑) ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิบัติหน้าที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๔.๒) ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๕	ข้อเสนอแนะ									
	๕.๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๕.๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
(๓.๒) กลุ่มมาเยี่ยมชม										
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์									
	๑) ชื่อ – นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๗) สถานที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๘) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
๒	ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว									
	๒.๑) จุดประสงค์ในการมาวัดพระธาตุผาเงา - ปฏิบัติธรรม (วิปัสสนากัมมัฏฐาน) - ทำบุญ - เยี่ยมชม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๒.๒) จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยววัดพระธาตุผาเงา - ครั้งแรก - ๒ ครั้ง - ๓ ครั้ง - มากกว่า ๓ ครั้ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๓	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา									
	๓.๑) ท่านเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดหรือไม่ อย่างไร (เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน OTOP กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ล้านนาเชียงแสน)	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ผ่าน	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปลผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
๓(ต่อ)	๓.๒) ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค(ถนน ลานจอดรถ ห้องสุขา ร้านค้าบริการ) ภูมิทัศน์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม(โบราณสถาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น) เป็นอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๔	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา									
	๔.๑) ท่านคิดว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวของวัดเป็นอย่างไร บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีการต้อนรับปฏิบัติหน้าที่ดี เหมาะสม หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๔.๒) ท่านคิดว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้ให้บริการ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ตามวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๕	ข้อเสนอแนะ									
	๕.๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๕.๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๔. แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน)										
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์									
	๑) ชื่อ – นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๗) สถานที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๘) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖	ผ่าน	
๒	ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา									
	๒.๑) ท่านได้เข้าร่วมประชุม/ร่วมวางแผน หรือสนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็นกับทางวัดสม่ำเสมอหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๒.๒) ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ หรือสนับสนุน กิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทางวัดจัดขึ้นหรือไม่ อย่างไร (เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ บุญข้าวจีจุลกฐิน เข้าพรรษา กลุ่มผ้าทอมือล้านนาเชียงใหม่ กลุ่มสมุนไพร ฯลฯ)	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ผ่าน	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปรรผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
๓	ด้านจริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา									
	๓.๑) อาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า มีคุณภาพ และมาตรฐาน หรือมีการควบคุมการผลิตจากหน่วยงานหรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) รับรองหรือไม่ อย่างไร	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ผ่าน	
	๓.๒) ท่านได้ติดป้ายราคาอาหาร ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า แจ้งไว้ให้กับนักท่องเที่ยวไว้ชัดเจน และขายตามราคาที่ติดป้ายไว้ให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๔	ข้อเสนอแนะ									
	๔.๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๔.๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๕. แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)										
๑	๑) ชื่อ – นามสกุล / ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ / องค์กร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)									
	๒.๑) ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง / วางแผน / บทบาท / หน้าที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา อย่างไรบ้าง? (เช่น เข้าร่วมประชุม ทำงานร่วมกับวัด ฯลฯ)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๒.๒) ชุมชนมีส่วนสนับสนุน / ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง ? (เช่น ร่วมกิจกรรมของวัด ช่วยประชาสัมพันธ์ ฯลฯ)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๒.๓) ชุมชนได้รับผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม อย่างไรบ้าง ? (โดยตรง เช่น ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้จากการค้าขาย, โดยอ้อม เช่น เดินเที่ยวในวัด/ นั่งพักผ่อน / ทำบุญ มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ระบบสาธารณสุขปลอดภัย ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารดีขึ้น เจริญขึ้น เด็ก เยาวชนในชุมชน มีทุนการศึกษามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น)	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ผ่าน	
	๒.๔) ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด อย่างไรบ้าง? (เช่น การจัดกิจกรรม ประเพณี การถ่ายทอดความรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทอดผ้าล้านนาเชียงแสน ฯลฯ)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปลผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๑	๔	๕				
๓	ข้อเสนอแนะ									
	๓.๑) จริยธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	
	๓.๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุผาเงา ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ผ่าน	

สรุป ผลการประเมินแบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ตอนใหญ่ และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๓ ตอนใหญ่ รวมทั้งหมด ๙๗ ข้อ ผลการประเมินฯ มีดังนี้

ผลการประเมิน	จำนวน/ข้อ
เห็นด้วย (๑)	๗๔
ไม่แน่ใจ (๐)	๗
ไม่เห็นด้วย (-๑)	๑๖

☒ ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด จำนวน ๙๗ ข้อ

ภาคผนวก ค

หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย

หนังสือขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย
(ตัวอย่าง)

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เรียน

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตต์เจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๑๓๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ในการนี้ เห็นว่าชุมชนและตัวท่าน เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และสามารถช่วยชี้แนะได้เป็นอย่างดี จึงขอเมตตาท่านได้อนุญาตให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยด้วย และคณะด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

มจร. วิทยาเขตพะเยา

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

นมัสการ พระเดชพระคุณ พระพุทธิญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา/เจ้าคณะอำเภอเชียงแสน
สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตฺตเจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๑๓
เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนใน
การส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE
THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN
WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ในการนี้ เห็นว่าชุมชนและตัวท่าน เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของชุมชนใน
การส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และสามารถช่วยชี้แนะได้เป็นอย่างดี จึงขอเมตตาท่านได้
อนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัยด้วย และคณะด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงน้อมสการมาเพื่อพิจารณา และดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

มจร. วิทยาเขตพะเยา

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย
เรียน นายพินิจ แก้วจิตคงทอง นายอำเภอเชียงแสน
สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจริตเจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๓๓
เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนใน
การส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE
THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN
WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ในการนี้ เห็นว่าชุมชนและตัวท่าน เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของชุมชนใน
การส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และสามารถช่วยชี้แนะได้เป็นอย่างดี จึงขอเมตตาท่านได้
อนุญาตให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยด้วย และคณะด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี
ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา
มจร. วิทยาเขตพะเยา

(นายพินิจ แก้วจิตคงทอง)
นายอำเภอเชียงแสน

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เรียน นายบุญส่ง เชื้อเจ็ดตน อดีตประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตต์เจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๑๓๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ในการนี้ เห็นว่าชุมชนและตัวท่าน เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และสามารถช่วยชี้แนะได้เป็นอย่างดี จึงขอมอบตัวท่านได้อนุญาตให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยด้วย และคณะด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วินชัย พลเมืองดี)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

มจร. วิทยาเขตพะเยา

- ทบทวน

- อ.นันทพงศ์ ใจชัยกุล 11/6/59

เรียนทบทวน 11/6/59 รศ.ดร.วินชัย พลเมืองดี
11/6/59/นพ.ใจชัยกุล

(รศ.วินชัย พลเมืองดี)

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เรียน นายบุญรัตน์ วิไล

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตมเจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๑๓๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ในการนี้ เห็นว่าชุมชนและตัวท่าน เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับจริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และสามารถช่วยชี้แนะได้เป็นอย่างดี จึงขอเมตตาท่านได้อนุญาตให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยด้วย และคณะด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และดำเนินการต่อไป

ปณต.โพธิ์ทอง
(มจร.วิทยาเขตพะเยา)

ขอแสดงความนับถือ
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี
ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา
มจร. วิทยาเขตพะเยา

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ขอมูลวิจัย

เรียน นายบัญชา ชัยศิลป์ นายกฤษฎีกสมาคมอำเภอเชียงแสน

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตมเจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๐๔๐๕๐๑๓๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ในการนี้ เห็นว่าชุมชนและตัวท่าน เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับจริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา และสามารถช่วยชี้แนะได้เป็นอย่างดี จึงขอเมตตาท่านได้อนุญาตให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยด้วย และคณะด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

มจร. วิทยาเขตพะเยา

๘ ม.ค. ๖๐

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบและประเมินเครื่องมือวิจัย
(ตัวอย่าง)

ที่ ศธ ๖๑๕๑/วท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบ และประเมินเครื่องมือวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภักดีพนิจ
สิ่งที่แนบมาด้วย แบบประเมินเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจินเจติยานุการ(เสถียร เกษสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๑๓๓
เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนใน
การส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE
THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN
WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่าน
เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านใน
การตรวจสอบ และให้คำแนะนำที่สำคัญ เพื่อนำไปปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมด้วยนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

มจร. วิทยาเขตพะเยา

— จินตนา โสภณกุล
ตราประทับ: ๑๖/๑๒/๒๕๕๙

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๓๖๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบ และประเมินเครื่องมือวิจัย
เรียน นายเสน่ห์ มั่งมูล ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบคำ
สิ่งที่แนบมาด้วย แบบประเมินเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตต์เจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๑๓๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขออนุมัติโครงการที่จากท่านในการตรวจสอบ และให้คำแนะนำที่สำคัญ เพื่อนำไปปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมด้วยนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุมัติโครงการในการตรวจเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ
วันพุธที่ ๑๖/๑๒/๕๙
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี)
ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา
มจร. วิทยาเขตพะเยา

พ.ร.ม.
- นิตยา นิตยา
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี
ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา
มจร. วิทยาเขตพะเยา
อภัย

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๓๖๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ตรวจสอบ และประเมินเครื่องมือวิจัย
เรียน นางกานดา สิทธิแก้ว
สิ่งที่แนบมาด้วย แบบประเมินเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตมเจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๑๓๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขออนุญาตเคราะห้จากท่านในการตรวจสอบ และให้คำแนะนำที่สำคัญ เพื่อนำไปปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมด้วยนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเคราะห้ในการตรวจเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

สุเมธ วัฒนวิชัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา
มจร. วิทยาเขตพะเยา

ททท

ฉันได้ให้ตามอนเคอร์ให้

ทททและ ป.๓ เมือเคอร์ให้

งานวิจัยนี้

ททท

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๓๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบ และประเมินเครื่องมือวิจัย

เรียน นางนงเยาว์ วรรณเลิศ

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบประเมินเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตต์เจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๑๓๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขออนุมัติโครงการที่จากท่านในการตรวจสอบ และให้คำแนะนำที่สำคัญ เพื่อนำไปปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมด้วยนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุมัติโครงการในการตรวจเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

มจร. วิทยาเขตพะเยา

๓๓๓๓.

ยื่นต่อผู้อำนวยการเขต

เก็บเอกสารเครื่องมือในการประเมิน
ค่าๆ เก็บเอกสารงานวิจัยได้

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๓๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบ และประเมินเครื่องมือวิจัย

เรียน นางสุจิตรา ไพราหา

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบประเมินเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุจิตมเจติยานุการ(เสถียร เดชสอน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๓๐๔๐๕๐๓๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ANALYSE THE ETHIC OF VILLAGE IN PROMOTING TOURISM OF WAT PHRA THAT PHA NGAO IN WIANG SUB-DISTRICT, CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE)”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขออนุมัติโครงการตรวจสอบ และให้คำแนะนำที่สำคัญ เพื่อนำไปปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมด้วยนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุมัติโครงการในการตรวจเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ยื่นขอ
ในโครงการ
[Signature]

ขอแสดงความนับถือ
[Signature]
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี)
ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา
มจร. วิทยาเขตพะเยา

ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม(FOCUS GROUP)

ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์

๑) ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส (กลุ่มที่ ๑)

พระพุทธิญาณมุนี
เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา, เจ้าคณะอำเภอเชียงแสน

พัชพล ภิระปัญญา
มัคทายกวัดพระธาตุผาเงา

ประดิษฐ์ พงษ์สวัสดิ์
ผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ/ไวยาวังจร

เทียนคำ ไชยจินดา
เหรียญกฐกกลุ่มสมุนไพร่วัดพระธาตุผาเงา

อำพร ธรรมวงศ์
ประธานกลุ่มผ้าทอล้านนาเชียงแสน วัดพระธาตุผาเงา

๒) หน่วยงานราชการ (กลุ่มที่ ๒)

บุญรัตน์ วิไล
ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนบุญพิทักษ์

บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน
อดีตประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน
ครูใหญ่โรงเรียนสูงวัยเทศบาลเวียงเชียงแสน
และที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลเวียงเชียงแสน

พินิจ แก้วจิตคงทอง
นายอำเภอเชียงแสน

ทิพย์วรรณ โตแดง
นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

บัญชา ชัยศิลป์บุญ
นายกพุทธสมาคมอำเภอเชียงแสน

๓) นักท่องเที่ยว (กลุ่มที่ ๓)

จินตนา เกาหนู
นักท่องเที่ยว

พลอยนภัส พิสิษฐ์กุล
พนักงานบริษัท

อริสา รongทอง
นักท่องเที่ยว

พูนมาศ ร้องขันแก้ว
นักท่องเที่ยว

ณปภัช ธีรัฐชัยกุล
นักท่องเที่ยว

วารุณี วงศ์ษา
พนักงานบริษัท

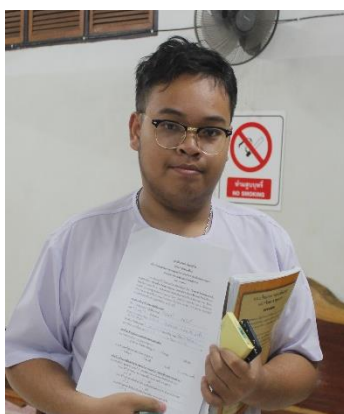
กัลยารัตน์ จิตการณ
นักท่องเที่ยว

อริสราภรณ์ พันธุ์ชะวงษ์
นักท่องเที่ยว

รภััสสา จันทาพูน
ข้าราชการครู

จักรินทร์ นิลโนรี
นักท่องเที่ยว

สมสา กุลพนาภินันท์
ธุรกิจส่วนตัว

พองคำ วิชัย
ผู้บริหาร บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

อริสรา สะกะกุชิ
นักท่องเที่ยว

ธวัลรัตน์ ดำรงสกุลไพศาล
พนักงานร้านขายของเล่น

ชนิดาภา พันธุ์วงษ์
นักท่องเที่ยว

๔) ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า และชุมชน (กลุ่มที่ ๔)

พระพงษ์เพชร ปันสกุล จันทโชโต
เจ้าหน้าที่บูชาวัดถุมงคล

แม่ชินนิสากร ตาเงิน
เจ้าหน้าที่กองอำนวยการประชาสัมพันธ์

บัวจี พงษ์สวัสดิ์
เจ้าหน้าที่แผนกยาสมุนไพร

เนตรนภา เสี่ยงใส
ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า

เครือมาศ กาไชยวงศ์
บรรณารักษ์ห้องสมุด

ภาพถ่ายผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)

กัลยาณี พงษ์สวัสดิ์
ประธานแม่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านสบคำ

ลำภา ธรรมรักษ์
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ

เทียนคำ ไชยจินดา
เหรียญฉีกกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา

ณัฐปรีญา ภิระปัญญา
เหรียญฉีกกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา

เล็ก สมพันธ์
กรรมการกลุ่มสมุนไพรวัดพระธาตุผาเงา

คำเอ๋ย สมพันธ์
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ

ทุมเพ็ง พรอมมา
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบคำ

ศุกลักษณ์ สุวรรณดี
ชาวบ้านบ้านสบคำ

ศิริพร วงศ์อินทร์
ชาวบ้านบ้านสบคำ

วันเพ็ญ เตียมฐานะ
ชาวบ้านบ้านสบคำ

อิติมากร สมพันธ์
ชาวบ้านบ้านสบคำ

เดือนเพ็ญ น้าผล
เหรียญกกลุ่มสมุนไพร่วัดพระธาตุผาเงา

วันศรี ศัพทพันธ์
ชาวบ้านบ้านสบคำ

พรทิพย์ ภิระปัญญา
ชาวบ้านบ้านสบคำ

เรียม ราวงค์
ชาวบ้านบ้านสบคำ

สุรชันนา สมพันธ์
ชาวบ้านบ้านสบคำ

สุนิย์ทิพย์ คำพูน
ชาวบ้านบ้านสบคำ

ดวงเพ็ญ สุวรรณดี
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านสบคำ

รัตนธร สุวรรณ
ชาวบ้านบ้านสบคำ

บัววรรณ เนตรรังสี
ชาวบ้านบ้านสบคำ

ภาพบรรยากาศการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ภาพบรรยากาศการสนทนากลุ่ม(FOCUS GROUP)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูสุจินเจตยานุการ (สุทธาจาโร/เดชสอน)
เกิด	๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๑
สถานที่เกิด	เลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๕ ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี
การศึกษา	พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
ประสบการณ์การทำงาน	พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึงปัจจุบัน หัวหน้าโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึงปัจจุบันหัวหน้าคณะพระวิทยากรโครงการ อบรมคุณธรรมจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๘ ถึงปัจจุบันผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา พ.ศ. ๒๕๔๘ ถึงปัจจุบันพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๓ พัทธสีมา วัดพระยาทำวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
อุปสมบท	
สังกัด	วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
หน้าที่	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ปีที่เข้าศึกษา	๒๕๕๘ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
ปีที่จบการศึกษา	๒๕๖๑ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย